

مجله علمی

مطالعات زبان و ترجمه

- دگرگونی تصویر هویت ملی در ترجمه: موردپژوهی نمایشنامه گزارش مردم‌گریز مولیر ۱
صدیقه شرکت‌مقدم
- مسابقه اعداد: مقایسه عملکرد مترجم میکروسافت و مترجمین حرفه‌ای ترجمه شفاهی هم‌زمان ۳۳
پردیس قاسمی - سیما فردوسی - نجمه بهرامی نظرآبادی
- معرفی آموزش‌های مبتنی بر چینش ذهنی و چینش مغزی ۷۱
رضا پیش‌قدم - شیما ابراهیمی
- زبان و شاخصه‌های شعر جنگ در فارسی و انگلیسی: بررسی ناتورالیسم و مؤلفه‌های آن در اشعار منتخب قیصر امین‌پور و ویلفرد اوون ۹۷
مسلم ذوالفقارخانی - مهدی رحیمی - احمد خواجه‌ایم
- واژه‌گزینی درون‌متنی یا برون‌متنی: موردپژوهی رمان «کودک سرراهی» ۱۳۱
محبوبه نورا - سید محمدرضا هاشمی
- بررسی تاریخی زبان و ترجمه در تئاترهای مشهد: از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی ایران ۱۶۹
علی نجف‌زاده - سعید عامری
- بررسی گفتمان هویت نوجوانان سه‌زبانه؛ لقب‌گذاری در میان جوانان سه‌زبانه روستای داشکسن ۲۰۵
مریم میرزایی

منشعب از مجله علمی - پژوهشی دانشکده ادبیات و علوم انسانی

مجله علمی مطالعات زبان و ترجمه

دوره پنجاه و ششم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۲

مطالعات زبان و ترجمه

صاحب امتیاز: دانشگاه فردوسی مشهد

مدیر مسئول: دکتر رضا پیش قدم

سرمدیر: دکتر رضا پیش قدم

مدیر اجرایی: دکتر شیمای ابراهیمی

اعضای هیئت تحریریه:

دکتر زهره اسلامی راسخ (استاد زبان‌شناسی کاربردی، دانشگاه تگزاس، آمریکا)	دکتر عبدالمهدی ریاضی (استاد آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه مک کواری، استرالیا)
دکتر علیرضا انوشیروانی (استاد زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه شیراز، ایران)	دکتر شهرزاد سیف (استاد زبان‌شناسی کاربردی، دانشگاه لاول، کانادا)
دکتر مونا بیکر (استاد مطالعات ترجمه، دانشگاه منچستر، انگلستان)	دکتر سعید کتابی (دانشیار آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه اصفهان، ایران)
دکتر رضا پیش قدم (استاد روان‌شناسی اجتماعی آموزش زبان، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران)	دکتر ادوین گنتز لور (استاد ادبیات تطبیقی، دانشگاه ماساچوست امهرست، آمریکا)
دکتر علیرضا جلیلی فر (استاد زبان‌شناسی کاربردی، دانشگاه شهید چمران اهواز، ایران)	دکتر حسین نساجی (استاد زبان‌شناسی کاربردی، دانشگاه ویکتوریا، کانادا)
دکتر مسعود خوش سلیقه (استاد مطالعات ترجمه، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران)	

ویراستار فارسی: اکبر حیدریان

حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی: الهه تجویدی

شاپا چاپی: ۲۲۲۸-۵۲۰۲

شاپا الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۸۷۸

نشانی: مشهد، پردیس دانشگاه فردوسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دکتر علی شریعتی. کد پستی: ۹۱۷۷۹۴۸۸۸۳

نمابر: ۳۸۷۹۴۱۴۴ (۰۵۱) تلفن: ۳۸۸۰۶۷۲۳ (۰۵۱)

بها داخل کشور: ۱۵۰۰۰ ریال (تک‌شماره)

آدرس ایمیل: jltts@um.ac.ir

نشانی اینترنتی: <http://jm.um.ac.ir/index.php/lts/index>

براساس مصوبه وزارت عتف از سال ۱۳۹۸، همه نشریات دارای درجه «علمی-پژوهشی» به نشریه «علمی» تغییر نام یافتند.

این نشریه در کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز نمایه می‌شود.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجله علمی مطالعات زبان و ترجمه

دوره پنجاه و ششم، شماره چهارم

زمستان ۱۴۰۲

(تاریخ انتشار این شماره: زمستان ۱۴۰۲)

این نشریه در پایگاه‌های زیر نمایه می‌شود:

- پایگاه استادی علوم جهان اسلام (ISC)
- پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی (SID)
- پایگاه بانک اطلاعات نشریات کشور (Magiran)
- پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags)

فهرست مقالات

صفحه		
۱-۳۲	صدیقه شرکت‌مقدم	دگرگونی تصویر هویت ملی در ترجمه: موردپژوهی نمایشنامه گزارش مردم‌گریز مولیر
۳۳-۷۰	پردیس قاسمی سیما فردوسی نجمه بهرامی نظرآبادی	مسابقه اعداد: مقایسه عملکرد مترجم مایکروسافت و مترجمین حرفه‌ای ترجمه شفاهی هم‌زمان
۷۱-۹۵	رضا پیش‌قدم شیما ابراهیمی	معرفی آموزش‌های مبتنی بر چیش ذهنی و چیش مغزی
۹۷-۱۲۹	مسلم ذوالفقارخانی مهدی رحیمی احمد خواجه‌ایم	زبان و شاخصه‌های شعر جنگ در فارسی و انگلیسی: بررسی ناتورالیسم و مؤلفه‌های آن در اشعار منتخب قیصر امین‌پور و ویلفرد اوون
۱۳۱-۱۶۷	محبوبه نورا سید محمد رضا هاشمی	واژه‌گزینی درون‌متنی یا برون‌متنی: موردپژوهی رمان «کودک سرراهی»
۱۶۹-۲۰۴	علی نجف‌زاده سعید عامری	بررسی تاریخی زبان و ترجمه در تئاترهای مشهد: از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی ایران
۲۰۵-۲۳۵	مریم میرزایی	بررسی گفتمان هویت نوجوانان سه‌زبان؛ لقب‌گذاری در میان جوانان سه‌زبان روستای داشکسن

Translating National Identity Image in Molière's *The Misanthrope*

Sedigheh Sherkat Moghadam^{*1}

Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran¹

Abstract Translation can be a tool for analyzing how literary texts portray different cultures and nations. This is especially true for plays, which reflect the national identity of each country through their characters and customs. Molière, a French playwright, created many works that indirectly presented the French people and their society in the 17th century. Some of his plays were translated into Persian by Iranian translators and were introduced to the Iranian readers. This research aims to study how the images of the characters and the culture are transformed in the translation of *The Misanthrope* by Mirza Habib Esfahani. Through a descriptive-analytical approach, the source text and the target text are compared. The analysis is guided through Ditzé's perspective on imagology and Etkind's views on translation. Through a comparative analysis of the images in the original and translated versions, we will investigate the alterations that have been introduced. This study reveals that the translator has modified certain images, either deliberately or inadvertently. Based on Etkind's framework, the translator's approach can be categorized as translation-approximation and translation-recreation.

Keywords: *Imagology; Traductology; The Misanthrope; Etkind, Ditzé.*

1. Introduction

The study of national image in literature has become an important branch of comparative literature since the second half of the 20th century. Imagology examines the characteristics that one nation assigns to another nation. It can also be used to discover the image that a fictional or non-fictional work presents. In imagology, translation is often a tool and a means of representing and spreading the national image of one country in another culture. Generally, the heterogeneous image of a culture (the way each person perceives a culture when reading books or travel stories) is different and sometimes opposite to the image that a culture automatically creates in the mind of the general public. In 1970, a Belgian philosopher and writer named Dyserinck (1991, p.137) claimed that "translation studies can contribute to the development of scientific research within the framework of comparative

Please cite this paper as follows:

Sherkat Moghadam, S. (2024). Translating national identity image in Molière's *The Misanthrope*. *Language and Translation Studies*, 56(4), 1-32. <https://doi.org/10.22067/lts.2024.84085.1214>

literature”. Since Molière’s literary works are rarely translated, the aim of this study is to analyze his play from the perspective of imagology and using the views of the theorists of this approach, especially Dietz (2002), who proposed a practical way of extracting images of the “French national identity” in the 17th century through linguistic techniques, and to compare them with the Persian translation, to achieve a clear understanding of the changes that were made to these images during the translation.

2. Method

This research compares the methods of translating poetry in Molière’s “The Misanthrope” and its Persian version by Mirza Habib Esfahani, using Etkind’s classification as a criterion. It analyzes the differences and similarities between the original and the translation in terms of form, meaning, and literary techniques. It also applies Dietz’s imagology framework to examine how translation affects the representation of culture and identity in literary texts. The research questions are:

- How does translation shape and manipulate the image of a culture?
- How does translation change a real image in the public’s mind?
- How can translation studies and imagology benefit from each other and advance the theoretical discourse in both fields?
- Which group of Etkind’s classification does Esfahani’s translation belong to?

The research adopts a comparative approach and focuses on the textual elements that reflect the French national identity of the 17th century in the original play. It then compares them with the translation in the target language and identifies the changes that occurred in the process of translation.

3. Results

One of the main changes in these images is that the French self-images in the source text became heterogeneous images in the target text because the translator interpreted them from a different perspective and from the Iranian culture. This observation leads to some reflections on the nature of this change in the target language. The textual approach cannot be separated from the cultural factors that both shape and are shaped by the image. The first noticeable change in the translation of this play is the Iranianization of the characters’ names. In this play, there are eleven characters on stage, whose names the translator changed as he wished. For example, the three main characters of the story, Alceste, Philinte and Seliman, were replaced by Mounes, Naseh and Fatina respectively, which completely alters the image of the national identity of these characters.

4. Discussion and Conclusion

This study investigates the representation and transformation of the image of French national identity in the 17th century in Mirza Habib Esfahani’s translation of

Molière's play *The Misanthrope*. We apply the theoretical frameworks of imagology and translation studies to examine the linguistic elements that convey the mood and social norms of the characters. We adopt Stephen Ditze's typology of the image into three dimensions: personal, transpersonal and impersonal, and focus on the transpersonal dimension. We extract three main images of French national identity in the 17th century from the dialogues of Alceste and Philinte: 1. Adherence to politeness and decorum, 2. Adherence to moderation, 3. Conflict and contrast between two personalities (Philinte and Alceste). We compare these images with their translation and assess the degree of alteration and distortion by the translator. We use Efim Etkind's classification of translation into six types: 1. Translation-information, 2. Translation-interpretation, 3. Translation-allusion, 4. Translation-approximation, 5. Translation-Recreation, 6. Translation-Imitation. We conclude that the translator's work is mainly a translation-approximation and a translation-recreation, because he maintains the poetic form but neglects the exact equivalence and the syntactic structure of the verses. As a consequence, he fails to reproduce the authentic image of French national identity in the target language. We argue that ignoring linguistic elements and choosing inaccurate equivalents in translation can modify the image and culture of the source society in the mind of the target audience. We also note that presenting distorted images in translation can be harmful and destructive, because they create myths, fantasies, ideologies and stereotypes that are hard to change. We emphasize the importance of respecting the identity and culture of the other and the self in translation. We also point out that this study is a novel attempt to link translation studies and imagology, and that it can open new avenues for interdisciplinary studies. We suggest some possible topics for future research, such as the analysis of personal and transpersonal images in French travelogues written by Orientalists in the 18th and 19th centuries.

دگرگونی تصویر هویت ملی در ترجمه: موردپژوهی نمایشنامه گزارش مردم‌گریز مولیر

صدیقه شرکت‌مقدم*

دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران

چکیده امروزه می‌توان از ترجمه‌شناسی به‌عنوان یک ابزار به‌منظور تجزیه و تحلیل متون ادبی در حوزه تصویرشناسی استفاده کرد. در میان متون ادبی، نمایشنامه‌ها در ارائه تصویر هویت ملی هر کشور نقش مهمی دارند. مولیر به‌عنوان یکی از نمایشنامه‌نویسان برجسته فرانسوی آثار متعددی را خلق کرده و به‌طور غیرمستقیم تصویری از شخصیت و آداب و رسوم فرانسویان در سده هفدهم ترسیم کرده است. مترجمان ایرانی نیز برخی از نمایشنامه‌های وی را به فارسی برگردانده و در اختیار خوانندگان قرار داده‌اند. در این پژوهش بررسی دگرگونی تصویر فراشخصی در ترجمه نمایشنامه گزارش مردم‌گریز مولیر به فارسی توسط میرزاحبيب الله اصفهانی، هدف مورد نظر برای این تحقیق است. بدین منظور در تحلیل داده‌ها از روش توصیفی تحلیلی بهره گرفته خواهد شد و به‌طور خاص از دیدگاه دیتسه در حوزه تصویرشناسی و آراء اتکین در حوزه ترجمه‌شناسی استفاده می‌شود. با تحلیل و مقایسه تصاویر متن مبدأ و متن مقصد، تغییرات به وجود آمده بررسی خواهد شد. این پژوهش نشان می‌دهد که مترجم برخی از تصاویر را خواسته یا ناخواسته تغییر داده است. ترجمه وی در دسته‌های ترجمه تقریب و ترجمه بازآفرینی مطابق با نظر اتکین قرار می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: تصویرشناسی؛ ترجمه‌شناسی؛ مردم‌گریز؛ اتکین؛ دیتسه.

۱. مقدمه

از نیمه دوم قرن بیستم، مطالعه تصویر ملی در ادبیات، تبدیل به یکی از زیرشاخه‌های مهم ادبیات تطبیقی شد. «تصویرشناسی»^۱ به کشف ویژگی‌هایی می‌پردازد که توسط یک ملت به ملت دیگر نسبت داده شده است. همچنین به کمک آن می‌توان دریافت که یک کشور در آثار تخیلی و غیر تخیلی چه تصویری از خود و دیگری ارائه می‌دهد. در حوزه تصویرشناسی،

1. imagologie

ترجمه اغلب به عنوان ابزار و راهی برای بازنمایی و انتشار یک تصویر ملی یک کشور در فرهنگ و سرزمینی دیگر در نظر گرفته شده است. معمولاً، تصویر ناهمگن از یک فرهنگ (نحوه ادراک هر فرد از یک فرهنگ با خواندن کتاب‌ها یا سفرنامه‌ها) با تصویری که یک فرهنگ به طور خودکار در ذهن عموم افراد ترسیم می‌کند، متفاوت و در برخی موارد وارونه است. در سال ۱۹۷۰، دیزریک^۱ فیلسوف و ادیب بلژیکی اظهار کرد که «مطالعات ترجمه می‌تواند به توسعه تحقیقات علمی در چارچوب ادبیات تطبیقی منتج شود» (۱۹۹۱، ص. ۱۳۷). وی همچنین بر ارتباط بین تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی مقایسه‌ای تأکید کرد.

از آنجایی که از میان آثار ادبی مولیر^۲ کمتر به ترجمه مردم‌گرایز پرداخته شده، هدف پژوهش حاضر این است که این نمایشنامه را از منظر تصویرشناسی بکاود و با بهره‌گیری از دیدگاه‌های نظریه‌پردازان این رویکرد به‌ویژه دیتسه^۳ که از منظر تصویرشناسی نظریه‌های ملموسی را در حیطه شگردهای زبانی ارائه داده به استخراج تصاویری از «هویت ملی فرانسوی» در سده هفدهم میلادی پردازد و با مقایسه آن با ترجمه فارسی به شناخت روشنی درباره تغییرات اعمال‌شده در این تصاویر در حین ترجمه دست یابد. برای رسیدن به این هدف، دسته‌بندی انواع ترجمه شعر به شیوه اتکین^۴ را ملاک کار خود قرار داده و به بررسی میزان تفاوت‌ها و شباهت‌ها میان ابیات مولیر و متون ترجمه‌شده توسط میرزا حبیب‌الله اصفهانی در سطوح مختلف معنا، فرم و شگردهای ادبی پرداخته می‌شود. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از روش تحقیق کیفی و با تکیه بر رویکرد تطبیقی به تحلیل محتوای نمایشنامه می‌پردازد. از آنجایی که نمایشنامه گزارش مردم‌گرایز به شعر نوشته و ترجمه شده است، رویکرد اتکین را که به طور خاص به ارزیابی نحوه ترجمه شعر اشاره دارد، انتخاب شده است.

نگارنده با توسل به رویکرد تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی، به دنبال پاسخ به پرسش‌های

ذیل است:

-
1. Dyserinck
 2. Molière
 3. Ditzé
 4. Etkind

۱. چگونه ترجمه می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای شکل‌دهی و دست‌کاری تصویر در بطن یک فرهنگ عمل کند؟

۲. چگونه ترجمه می‌تواند موجب تغییر یک تصویر حقیقی در ذهن مخاطب شود؟ تا چه حد تحقیقات ترجمه‌شناسی و تصویرشناسی می‌تواند به هم نزدیک شود و به توسعه گفتمان نظری در هر دو رشته کمک کند؟

۳. ترجمه اصفهانی براساس دسته‌بندی اتکین در کدام گروه قرار می‌گیرد؟

برای دستیابی به اهداف پژوهش، ابتدا بر عناصر متنی تمرکز کرده و ویژگی‌هایی که به نظر هویت ملی فرانسوی سده هفدهم را نشان می‌دهد در متن اصلی بیرون کشیده و با ترجمه آن در زبان مقصد مقایسه می‌شود. این‌گونه تغییراتی که در تصاویر متن اصلی ایجاد شده باشد، مشخص خواهد شد.

به‌نظر می‌رسد اولین تغییر این تصاویر متکی بر این واقعیت است که خودانگاره‌های فرانسوی در متن مبدأ تبدیل به تصاویر ناهمگن در متن مقصد شده است، زیرا مترجم آنها را از منظر متفاوت و از نگاه فرهنگ ایرانی درک کرده است. این مشاهده، تأملاتی را درباره ماهیت این تحول در زبان مقصد برانگیخته است. رویکرد متنی را نمی‌توان از ملاحظات فرهنگی که هر دو تعیین‌کننده معینی از تصویر و تحت تأثیر آن قرار گرفتند، جدا کرد. در این بخش از مطالعه، ما بر روی توصیف تصاویر هویت ملی فرانسوی آن‌طور که از نمایشنامه مردم‌گریز درک می‌شود، تمرکز خواهیم کرد تا به نقشی که عناصر مختلف فرا شخصی طبق دسته‌بندی دیتسه (مانند زبان، شگردهای ادبی و آداب‌ورسوم و باورها) در انتشار کامل تصاویر حقیقی از هویت ملی «دیگری» در فرهنگ هدف در متن ایجاد می‌کند، پی ببریم و درنهایت درک این مسأله که چگونه این تصاویر هنگام ترجمه دستخوش تغییر و دگرگونی می‌شوند.

۲. پیشینه پژوهش

تخیل درباره فرهنگ بیگانه و سخن راندن از آن در جهان بی‌حدومرز ادبیات سابقه‌ای طولانی دارد که گاه ناشی از تعامل مستقیم با «دیگری» و گاه برگرفته از همان عنصر خیال و

پیش فرض‌ها است؛ اما به مقالاتی که به‌طور خاص درباره ارتباط تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی نوشته شده باشد، کمتر پرداخته شده است. در این راستا، از آنچه که به زمینه این پژوهش مربوط می‌شود، نمونه‌های پژوهشی زیر از اهمیت بیشتری برخوردار است:

لیرسن^۱ و همکاران (۲۰۱۶) بر این واقعیت تأکید دارند که اگرچه جهانی شدن ظاهراً ایدئولوژی‌های ملی و مرزهای فرهنگی را محو کرده است، اما این پدیده‌ها همچنان نقش تعیین‌کننده‌ای در درگیری‌ها، سیاست‌های هویتی و نمایه‌های فرهنگی ایفا می‌کنند. مکانی که اشکال ملی و فرهنگی در کنار هم قرار می‌گیرند، دقیقاً همان محل تلاقی مطالعات ترجمه و تصویرشناسی است. در این کتاب نویسندگان مجموعه‌ای از فصول را ارائه می‌دهند که نشان می‌دهد فرآیندهای انتخاب و انتقال به چه میزان می‌توانند در نمایش تصاویر ملی و هم تصاویر «دیگری» تعیین‌کننده باشند و چقدر تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی می‌توانند با هم کار کنند و از داده‌ها و روش‌های مشترک بهره ببرند.

دورسلار^۲ (۲۰۱۲) نیز به این مسأله اشاره دارد که مرزهای بین ترجمه، بومی‌سازی و بازنویسی در زمینه تولید خبر بسیار مبهم است. به موازات ویرایش مجدد، اصطلاحاتی جدید وارد متن شده و تصاویر واقعی تغییر می‌یابد. همچنین نویسنده مقاله با ارجاع به نظریه روایی و تصویرشناسی، نشان می‌دهد که خلق تصاویر ملی و فرهنگی جایگاه ویژه‌ای در نقطه تلاقی مطالعات ترجمه، مطالعات روزنامه‌نگاری و مطالعات تصویری دارد.

دورسلار در پژوهش دیگری (۲۰۱۹) اذعان دارد که تصویرشناسی به‌عنوان حوزه‌ای که به مطالعه تصاویر ملی و فرهنگی آن‌گونه که در گفتمان متنی بازنمایی می‌شود، می‌پردازد، رویکردی پُربار برای رشته‌هایی همچون مطالعات ترجمه تلقی می‌شود که همواره با تغییرات متنی سروکار دارند. در نظر نویسنده، تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی حوزه تحقیق خود را گسترش داده و اشتراکات رو به رشدی را آشکار کرده‌اند. به‌عنوان مثال، متون روزنامه‌نگاری در تحقیقاتی گنجانده شده‌اند که پیش از این منحصرأ با گفتمان ادبی سروکار داشتند. افزون‌براین،

1. Leerssen

2. Doorslaer

علاقه به تحقیقات تصویرشناختی که گاهی به توزیع تصویر ملی یا فرهنگی ارتقا یافته مربوط می‌شود، اکنون در کشورهای خارج از اروپا نیز افزایش یافته است. از نظر نویسنده این مقاله، دیدگاه‌های آتی به‌منظور بررسی یافته‌های مربوط به انتشار تصویر از طریق ترجمه، به‌واسطه همکاری با تحقیقات موجود در جامعه‌شناسی و روان‌شناسی ارائه خواهد شد.

در مقاله دیگری مورا^۱ به این نتیجه رسیده است که چندگانگی بازنمایی^۲ تخیلی جهان سوم مطابق با چهار عنصر اصلی سازمان‌دهی شده که عبارت‌اند از اتهام یا دفاع از غرب، میل یا هراس از دیگری^۳. این چهار عامل قالب بسیاری از رمان‌ها با ساختارهای روایی مشخصی را شکل می‌دهد. به گفته نویسنده، آشکار ساختن این تصاویر تخیلی، کمک قابل توجهی به دانش زندگی فکری و ادبیات می‌کند. در حقیقت، تخیل اجتماعی، مجموعه‌ای از بازنمایی‌های جمعی یک جامعه را در برمی‌گیرد (مورا، ۱۹۹۹).

احمدی (۲۰۱۲) نیز بخشی از ترجمه نمایشنامه مردم‌گریز را که بیش از یک قرن پیش توسط میرزا حبیب اصفهانی به فارسی برگردانده شده را تحلیل در زمانی کرده است. با تکیه بر ترجمه‌شناختی متمرکز بر اصل «در زمانی»، عواملی همچون «آفق انتظار» و «طرح مترجم» در این بررسی مورد مطالعه قرار گرفته است. پژوهشگر این مقاله به این نتیجه رسیده است که در متن ترجمه‌شده توسط میرزا حبیب اصفهانی، با پدیده‌ای مواجه می‌شویم که به گفته والتر بنجامین^۴ (۲۰۱۵) «هسته»^۵ نامیده می‌شود و در حقیقت ضامن موفقیت در ترجمه است.

ویوریکا^۶ (۲۰۰۲) نیز به این مسأله اشاره دارد که تصویرشناسی تطبیقی که به‌عنوان «مطالعه تصاویر و بازنمایی‌های بیگانه» توسط پاژو^۷ (۱۹۹۴) تعریف شده است، مدّت‌هاست مورد سوءظن محققان قرار گرفته است و آنان این رویکرد را حوزه‌ای مجزا و مستقل از ادبیات در

1. Jean-Marc Moura

2. Multiplicité de représentation

3. Accusation ou défense de l'Occident, désir ou peur de l'autre

4. Walter Benjamin

5. noyau/nucleus

6. Viorica

7. Pageaux

نظر گرفته‌اند. در پژوهش‌های یادشده، بیشتر به توضیح تصویرشناسی و رابطه آن با حوزه ترجمه‌شناسی به زبان‌های فرانسه و انگلیسی پرداخته‌شده، ولی دسته‌بندی تصویر بر مبنای آراء دیتسه و ارتباط آن با آراء اتکین در حوزه ترجمه‌شناسی و مطالعات فارسی کم‌رنگ است؛ لذا در این مقاله سعی بر آن است تا ارتباط تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی بهتر روشن شود.

۲. ۱. مبانی نظری

تصویرشناسی رشته‌ای است که تصاویر ذهنی شناسایی شده از هویت‌های اجتماعی را تحلیل کرده و نحوه ایجاد، تجمیع و انتشار گسترده این تصاویر در ادبیات و در دیگر بازنمایی‌های فرهنگی را نشان می‌دهد (بلر و لیرسن^۱، ۲۰۰۷). تصویرشناسی ادبی که به‌عنوان مطالعه بازنمایی‌های خارجی در ادبیات یک مکتب شناخته می‌شود، همواره دو جهت غالب را در پیش گرفته است: «مطالعه اسناد اولیه که شامل سفرنامه‌ها هستند» و مهم‌تر از همه، «آثار داستانی که یا مستقیماً «دیگری» را به تصویر می‌کشند، یا با دیدگاهی کلی و کم‌وبیش کلیشه‌ای، سرزمین دیگری را توصیف می‌کند» (مورا^۲، ۱۹۹۸). تصویر «دیگری» یکی از کهن‌ترین بازنمایی‌های بشریت است که احتمالاً قدمت آن به شکل‌گیری جوامع بشری برمی‌گردد. امروزه با مطالعه برخی از آثار داستانی می‌توان به نحوه بازآفرینی و تولید تصاویر در دوره‌های مختلف پی برد.

از منظر بلازویچ^۳ یک تصویر را می‌توان به‌عنوان تغییر تصاویر ذهنی، پیکربندی تصاویر ذهنی، بازنمایی متنی و غیر متنی نمونه‌های کاربردی که در برخی از متون اجتماعی-تاریخی معین شکل می‌گیرند، در نظر گرفت (بلازویچ، ۲۰۱۲). مزیت این تعریف، شباهت آن به مفهوم «عادت‌واره»^۴ به‌کاررفته توسط بوردیو^۵ (۱۹۷۷) و به‌عنوان «دیالکتیک ظریف ساختار و عاملیت

1. Beller & Leerssen

2. Moura

3. Blažević

۴. عادت‌واره به انگلیسی (*habitus*) ؛ (/ˈhæbɪtəs/) در جامعه‌شناسی، شامل عادت‌ها، آمادگی‌ها، مهارت‌ها و تمایل‌های اجتماعی است. این روشی است که افراد از جهان اجتماعی اطراف خود درک می‌کنند و به آن واکنش نشان می‌دهند. این تمایل‌ها معمولاً توسط افرادی با پیشینه‌های مشابه (مانند طبقه اجتماعی، مذهب، ملیت، قومیت، تحصیلات و فرصت‌های مشترک است؛ بنابراین، عادت‌ها نشانگر روشی است که فرهنگ گروهی و تاریخ شخصی بدن و ذهن را و در نتیجه، اعمال اجتماعی فعلی یک فرد را شکل می‌دهد.

5. Bourdieu

یا عینیت بخشیدن و تجسم» یک تصویر است (بلازویچ، ۲۰۱۲). مطابق این تعریف، یک تصویر می‌تواند به‌عنوان «بخش متشکل از تخیل فرهنگی و تجربه فردی از دنیا» نمود پیدا کند. ابعاد جمعی و فردی به هم وابسته هستند و بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند. باید در نظر داشته باشیم که تعریف تصویر با مفاهیمی از قبیل کلیشه‌ها، تصورات و تعصبات هم‌پوشانی دارد. علاوه‌براین، تصاویر یک ملت با فرهنگ حقیقی آن مشابه نیست و ممکن است توسط عناصر متناقض شکل گیرد؛ اما پاژو^۱ در رابطه با تعریف تصویر اذعان دارد که: «تصویر فرهنگی چندمعنایی نیست. امکان ندارد هر چیزی در مورد «دیگری» بگوییم [...] در این موارد، مسأله ادراک یا نشان دادن و جمع‌آوری مجدد معنای گفته‌های تازه نیست، بلکه تشخیص و شناسایی آنچه قبلاً می‌دانستیم است» (۱۹۹۵، ص. ۱۴۷). پاژو در این رابطه نسبت به ذهنیت‌گرایی تفسیری موضع می‌گیرد و تأکید می‌کند: «تصویر دیگری بیش از هر چیز یک ابزار هرمنوتیکی است که به ما امکان درک بهتر فرهنگی که آن را تولید کرده می‌دهد» (پاژو، ۱۹۹۵، ص. ۱۴۷).

مفاهیم یادشده در مورد تصویر، برای گروه‌های اجتماعی مختلف نیز به کار می‌رود. به‌عنوان مثال، می‌توان روی تصویر یک قوم همچون (تصویر آفریقایی و آمریکایی‌ها در داستان‌های آمریکای شمالی قرن نوزدهم)، یک رده حرفه‌ای (تصویر ملوانان در سفرنامه‌ها)، جنسیت (تصویر زنان در روزنامه‌ها) یا حتی در مورد یک فرد خاص (تصویر چه‌گوارا^۲ در ادبیات معاصر) تمرکز کرد (ژیوگلیانو^۳، ۲۰۱۹). باین‌حال، غالباً، تصویرشناسی مطالعه‌ی بازنمایی یک شخصیت ملی معین، با هدف توصیف ویژگی‌های بارز آن در متون ادبی و در متن‌های دیگر و شناسایی گفتمان‌های ایدئولوژیکی که از این تصاویر پشتیبانی می‌کنند، تمرکز دارد. بی‌تردید هنگامی که بحث در مورد ویژگی‌های منحصربه‌فرد یک شخص پیش می‌آید، مسأله هویت نیز مطرح می‌شود. در حقیقت این واژه، سیمای عمومی فرد که شامل ملاحظات در مورد رشد درونی فرد است، می‌شود. هویت یا کیستی به مجموعه نگرش‌ها، ویژگی‌ها و روحیات فرد و آنچه وی را از دیگران متمایز می‌کند، گفته می‌شود و عبارت است از مجموعه خصوصیات و

1. Pageaux
2. Che Guevara
3. Giugliano

مشخصات اساسی اجتماعی، روانی، فرهنگی، فلسفی، زیستی و تاریخی همسان که به رسایی و روایی بر ماهیت یا ذات گروه، به معنای یگانگی یا همانندی اعضای آن با یکدیگر دخالت کند و آنها را در یک ظرف مکانی و زمانی معین به طور مشخص و قابل قبول و آگاهانه از سایر گروه‌ها و افراد متعلق به آنها متمایز سازد. هویت یک مفهوم پویا است (نجفی، ۱۳۹۲، ص. ۴۷). همان‌طور که جنکینز^۱ جامعه‌شناس و نویسنده کتاب *هویت اجتماعی* (۱۹۹۶، ص. ۱۷۲) اشاره می‌کند، «شناسایی خود یا دیگری، موضوعی معنادار است و شامل تعامل، توافق و مخالفت، قرارداد و نوآوری، ارتباط و مذاکره می‌شود»؛ بنابراین هویت قابل مذاکره، انعطاف‌پذیر و متغیر است. وی همچنین اضافه می‌کند «همه هویت‌های انسانی، اجتماعی هستند» (جنکینز، ۱۹۹۶، ص. ۱۷). هویت ملی به عنوان شکلی از هویت اجتماعی به نحوه ارتباط افراد اشاره دارد که به سایر گروه‌های اجتماعی در یک زمینه وسیع که دامنه آن اغلب با قومیت و عوامل ژئوپلیتیکی و نیز اسطوره‌ها، سنت‌ها و آرمان‌های مشترک تعریف می‌شود. تمایز بین هویت ملی و تصویر هویت ملی مهم است، زیرا محدوده تحقیق را مشخص می‌کند. هویت‌ها می‌توانند هدف پژوهش‌های تجربی از دیدگاه روان‌شناسی، اجتماعی، تاریخی و یا هویت‌ها در دنیای واقعی (مثلاً در ضمیر خودآگاه افراد) باشند. درواقع، تصاویر هویت ملی در متون ادبی، روایاتی هستند که علیرغم پیچیدگی‌شان، اغلب متضمن فرآیندی در شکل‌گیری آن هستند.

در تاریخ کوتاه پیدایش تصویرشناسی، بلر^۲ و لیرسن (۲۰۰۷) به عنوان صاحب‌نظران این حوزه ابعاد نشانه‌شناختی و معرفت‌شناختی تصویرشناسی را برجسته می‌کنند و اظهار دارند که بر اساس این رویکرد، تصاویر نباید به عنوان بازنمایی ساختگی از یک چیز مورد مطالعه قرار گیرند. تصاویر باید در نوع خود موضوع مطالعه باشند و در حوزه‌ای که در آن مطالعه می‌شوند، توجیه پیدا کنند. هدف تصویرشناسی بررسی تصاویر بیگانه و خارجی در آثار ادبی است؛ تصویری که از فیلتر نگاه نویسنده عبور کرده و تبدیل به ماده ادبی یا هنری شده است. درواقع، بازنمایی تصاویر، بازتولید ساده از واقعیت نیست، بلکه مجموعه‌ای از ویژگی‌هایی است که با مفاهیم کم‌وبیش کلیشه‌ای ترکیب شده‌اند تا تصویری مناسب‌تر از طبیعت «واقعی» ایجاد کند.

1. Jenkins

2. Beller

به بیانی دیگر «چالش واقعی یک مطالعه تصویری، کشف «منطق» و «حقیقت» آن است، نه تأیید تطبیق آن با واقعیت (مورا، ۱۹۹۸، ص. ۴۰).

بابا^۱ (۱۹۹۰، ص. ۱) پژوهشگر مطالعات پسااستعماری معاصر، عقیده دارد که «ملت‌ها، مانند روایات، خاستگاه خود را در اسطوره‌های زمان از دست می‌دهند و فقط واقعی به نظر می‌رسند و تصویری دگرگون شده را در اذهان مردم ترسیم می‌کنند»؛ بنابراین، گفتمان درباره هویت ملی حول برخی روایات اولیه کلی توسعه یافته است. ترجمه‌های نمایشنامه مولیر، به‌عنوان مثال، می‌تواند به‌عنوان نمونه‌ای از روایت دست‌کاری شده یا به بیانی دیگر قربانی در نظر گرفته شود. این مشاهده، چالشی را درباره ماهیت ارتباط بین تصاویر در متون ادبی و در ساختار هویت ملی مطرح می‌کند.

در تصویرشناسی، مفهوم تصویر اغلب به‌عنوان یک تقابل دوگانه بین اتو-ایماژ^۲ (تصویر خود) و هترو-ایماژ^۳ (تصویر دیگری) توصیف می‌شود که باید ویژگی‌های متضاد و اغلب منفی آن روشن شود (بلر، ۲۰۱۲). این نشان‌دهنده گرایشی است که براساس خرد عامیانه، هدفش ساختن هویت به‌وسیله تقابل‌های دوگانه است (ماندلر^۴، ۲۰۰۶)، یعنی با تعریف خود در برابر دیگری. با این حال، مفهوم «تفاوت» تنها می‌تواند در ارتباط با «شباهت» معنا پیدا کند. بنا به گفته ماندلر (۲۰۰۶) در میان سایر ناظران، «دانشمندان به همان اندازه بر «شباهت» تأکید دارند که بر «تفاوت» تأکید می‌کنند. درواقع، این عمل کل فرآیند شناسایی گروه‌ها را پیچیده می‌کند، به‌طوری‌که تمایزات این گونه‌ها چندان محوری نیستند» (بلر و لیرسن، ۲۰۰۷). خوانش ساده این دو مفهوم، امکان خویشاوندی بین این دو تصویر را نادیده می‌گیرد. شکل «hetero» که از ریشه یونانی «heteros» گرفته شده است و بیانگر «تفاوت» و هم در معنای خنثی و منفی «ناهنجار» یا «انحراف» به کار می‌رود (لوژوئز^۵، ۲۰۲۱، ص. ۱۳).

1. Bhabha

2. Auto-image

3. Hétéro-image

4. Mandler

5. Le Juez

برچسب هترو-ایماژ، تصاویری از فرهنگی را نشان می‌دهد که متفاوت از فرهنگ ما است، یا به بیانی دیگر در تضاد با فرهنگ خودی است و دارای ویژگی‌های منفی است. درواقع، درک یک تصویر ناهمگون به‌عنوان تصویر دیگری در ترجمه بسیار حائز اهمیت است. همچنین ممکن است در طول ترجمه نقش مهمی ایفا کند؛ زیرا یکی از دلایل مترجم برای انتخاب یک متن به‌منظور ترجمه و نشان دادن آن به مخاطب است. مفهوم اُتو-ایماژ، همان‌طور که توسط سورژ^۱ (۱۹۹۸) بیان شده است، رابطه بین سوژه (نویسنده یک اثر ادبی) را نسبت به ابژه‌های خارج از نویسنده که شبیه به او تلقی می‌شوند را توصیف می‌کند (لوژوئز، ۲۰۲۱، ص. ۱۴).

همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، پژوهشگرانی همچون دورسلر و فلاین^۲ (۲۰۱۶) مجموعه‌ای از مقالات و کتاب‌هایی را در مورد رابطه ترجمه‌شناسی و تصویرشناسی ارائه کرده‌اند که می‌تواند به‌عنوان نقطه آغازی برای تلفیق این دو حوزه در نظر گرفته شود. این دو نویسنده در مقدمه کتاب خود با عنوان پیوند مطالعات ترجمه و تصویرشناسی اظهار دارند که هدف اصلی آنها این است که به محققان نشان دهند چگونه تصویرشناسی و مفاهیم مرتبط با آن می‌تواند کمک کند تا درک خود را از ساخت گفتمانی پدیده‌های فرهنگی عمیق‌تر کنیم و این مفاهیم را در ترجمه‌شناسی به‌عنوان عناصر خاص فرهنگ و حتی خود مفهوم فرهنگ توضیح دهیم (فلاین^۳، ۲۰۱۶).

۲.۲. ترجمه نمایشنامه گزارش مردم‌گزین

روشنفکران ایرانی از قرن نوزدهم میلادی، زمانی که برای نخستین بار با ادبیات فرانسه آشنا شدند، همواره شیفتگی خود به گونه‌های ادبی زبان فرانسه را حفظ کرده‌اند. به‌ویژه در جریان جنبش مشروطیت که ایران به سمت عرفی شدن نهادهای سیاسی-اجتماعی و فرهنگی پیش می‌رفت و نیز در دوران حکومت رضاشاه کم‌دی‌های مولیر مورد توجه خاص قرار گرفت و اقتباس‌های فراوانی از آن‌ها به عمل آمد. این کم‌دی‌ها که اغلب با کمک دولت در تماشاخانه‌های نوساز تهران و دیگر شهرهای بزرگ کشور به صحنه می‌رفت، بر روحیات طبقه

1 Sorge

2. Flynn

3. Flynn

متوسط نوپا و شهرنشین (که رفتن به تماشاخانه را مایهٔ تفاخر و درعین حال دارای ماهیتی اخلاقی می‌دانست) تأثیر فراوانی بر جای گذاشت (سنجابی، ۱۳۹۹). ترجمهٔ فارسی این نمایشنامه‌های اروپایی از اواسط قرن نوزدهم شروع شد و یکی از نخستین موارد این گونه برگردان‌ها، نمایشنامه *Le Misanthrope* نوشتهٔ مولیر بود که نخستین بار در سال ۱۸۶۹ میلادی با عنوان مردم‌گریز به چاپ رسید (سنجابی، ۱۳۹۹). مترجم این کتاب، میرزا حبیب‌الله اصفهانی یکی از روشنفکران و فعالان سیاسی قرن سیزدهم در دوران قاجار بود. اهمیت جایگاه او در تاریخ ایران به دلیل پیشگامی فعالیت‌ها و آثار متعدد و متنوع او در زمینه‌های مختلف و تأثیرگذاری سیاسی، فرهنگی، ادبی و علمی است که در جنبش قبل از انقلاب مشروطه ایران مصادف با دورهٔ شاهان قاجار -ناصرالدین شاه و مظفرالدین شاه- قرار می‌گیرد. وی مدتی را در استانبول در تبعید سپری کرد. بین سال‌های ۱۸۸۵ تا ۱۸۸۶ در مجلهٔ فارسی‌زبان/ختر چاپ استانبول مقاله‌های مفصل دربارهٔ تاریخ هنر نمایش در اروپا با عنوان «بازی تماشا و تماشاخانه» منتشر ساخت که ظاهراً نخستین اثری است که در این زمینه به فارسی انتشار یافته است (موسوی بجنوردی، ۱۳۸۳، ص. ۴۹).

به گفتهٔ سنجابی «کمدی مولیر از نظر قالب نمایشی‌اش برای خوانندهٔ ایرانی (درواقع تماشاچیان بعدی تماشاخانه‌های ایران) مضامینی نو تلقی می‌شد. پیش از هر چیز خواننده بی‌درنگ با خوانش ترجمهٔ مردم‌گریز متوجه تلاش آگاهانهٔ مترجم در ارائهٔ برداشتی ایرانی شده از نمایشنامهٔ مولیر می‌شود. از سوی دیگر، اصطلاح «مردم‌گریز» برای مخاطب ایرانی اصطلاحی آشنا بود که به معنای گوشه‌گیری (و نه ضرورتاً مفهوم فعال «ضد اجتماعی» یا «ضد مردم» مستتر در واژهٔ فرانسوی میزانتروپ^۱ است» (سنجابی، ۱۳۹۹، ص. ۴۲).

مردم‌گریز شخصیت انسانی را نشان می‌دهد که اعتمادش را نسبت به دیگران از دست داده است و به خاطر ریا، بی‌عدالتی و فساد جامعه گوشه‌گیر می‌شود. شخصیت اصلی داستان به اسم آلکست^۲، از جامعه بیزار است ولی مجبور است به دلیل دو مشکل اصلی که برایش

1. Misanthrop

2. Alceste

پیش آمده با افراد جامعه در ارتباط باشد. از یک طرف باید در دادگاهی که به تازگی در آن شکست خورده، شرکت کند و از طرف دیگر تمایل دارد با سلیم^۱ که زن بیوه جوانی است، ازدواج کند ولی این کار از آغاز داستان غیرممکن به نظر می رسد. السست به فیلنت^۲ که فردی به ظاهر درستکار و شریف است، پناه می برد و در نهایت با مشاهده ریاکاری و دروغ آنها به گوشه ای تنها پناه می برد و خود را از جامعه دور می کند.

بدون شک در سال های اخیر، مطالعات متعددی درباره پیچیدگی ترجمه تئاتر با تأکید بر ابعاد نشانه شناختی، اجتماعی و فرهنگی آن انجام شده است و بر این مسأله تأکید دارد که ترجمه به عنوان بازنمایی یک معنا و یک کنش اجرایی، می تواند ساختار معنایی را تغییر دهد (مارینتی،^۳ ۲۰۱۳).

تمرکز بر اجرای نمایش روی صحنه در ترجمه تئاتر اهمیت ویژه ای دارد، زیرا به بیننده اجازه می دهد تا روی «تأثیراتی که متن پیکربندی شده (به عنوان اجرا) بر فرهنگ دریافت کننده و شبکه های انتقال و دریافت آن دارد» تمرکز کند (مارینتی، ۲۰۱۳). نگارنده نیز در پژوهش حاضر تلاش دارد تا ترجمه متنی که قرار است روی صحنه به اجرا گذاشته شود و تأثیری که بر روی مخاطب خود دارد را در نظر بگیرد. در حقیقت صحنه تئاتر جایگاهی است که صدای نویسنده (همان صدای راوی) شنیده می شود و صحنه بندی تئاتر می تواند به درک بهتر مخاطب از نمایش کمک کند ولی در بسیاری از موارد، دگرگونی و تغییرهایی که توسط عوامل صحنه تئاتر انجام می شود، تصویر حقیقی مد نظر نویسنده را انعکاس نمی دهد.

۳. روش پژوهش

سوئن^۴ (۱۹۹۲) یکی از اولین پژوهشگرانی بود که روش شناسی نقش ترجمه ها در فرآیند خلق تصویر را تبیین کرد. اگرچه او به طور عمده بر عواقب خطرناک تصاویر کلیشه ای در ذهن مخاطب تمرکز کرد، اما فرآیند ترجمه را در تخریب تصاویر در نظر نگرفت. این در حالی است

-
1. Célimène
 2. Philinte
 3. Marinetti
 4. Soenen

که ترجمه می‌تواند عملکرد معکوس داشته باشد، یعنی ممکن است به تجدید یک تصویر تازه کمک کند. به همین دلیل، به‌منظور نظام‌مند کردن رویکرد خود در این مرحله، نگارنده چارچوب روش‌شناختی سه‌بعدی دیتسه (۲۰۰۲) را با طبقه‌بندی ترجمه از منظر اتکین ارائه داده است. از آنجایی که تحلیل محتوای متن ادبی با تکیه بر رویکرد ترجمه‌شناسی مد نظر این پژوهش است، می‌توان آن را از زمره پژوهش‌های کیفی در نظر گرفت. بهره‌گیری از روش تحقیق کیفی در این تحقیق از آن‌روست که هدف، تحلیل محتوای متن ادبی و سپس مقایسه آن با ترجمه آن است. در تحلیل داده‌ها نیز از روش توصیفی-تحلیلی و به‌طور خاص از دیدگاه دیتسه و اتکین که در حوزه تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی نظریه‌هایی را ارائه داده‌اند، استفاده خواهد شد.

۳.۱. حوزه تصویرشناسی: روش‌شناسی دیتسه

از نظر استفان الکساندر دیتسه (۲۰۰۶)، تصاویر موجود در هر سرزمین را در قالب سه بُعد اصلی دسته‌بندی می‌شوند که عبارت‌اند از:

جدول ۱. ابعاد سه‌گانه تصویر از منظر دیتسه

۱	بُعد شخصی: مربوط به ویژگی‌های بیرونی افراد که در بطن اثر ادبی نمود یافته است.	مثلاً ویژگی‌های جسمانی، ویژگی‌های روانی و روابط اجتماعی. این بُعد حرکات و عادات افراد را نیز شامل می‌شود.
۲	بُعد فراشخصی ^۱ : متناسب با تمدن، آداب و رسوم، هنر، دستاوردها، فرهنگ و ذهنیت.	مثلاً فرهنگ مادی، فرهنگ اجتماعی، سازمان‌ها و آداب و رسوم
۳	بُعد غیر شخصی ^۲ .	مربوط به چشم‌انداز، جانوران و اقلیم. این بُعد اکولوژی را در برمی‌گیرد.

بُعد فراشخصی مبتنی بر چند مفهوم فرهنگی است که عبارت‌اند از:

• فرهنگ مادی^۳ (مصنوعات)

1. the transpersonal dimension
2. the non-personal dimension
3. material culture

• فرهنگ اجتماعی^۱ (مؤسسات)

• فرهنگ ذهنی^۲ (مربوط به روان) (ژیوگلیانو، ۲۰۱۹، ص. ۷۵۵).

در جدول زیر موارد مربوط به هر مفهوم فرهنگی در بُعد فراشخصی نمایش داده شده است:

جدول ۲. بُعد فراشخصی

تمدن (فرهنگ مادی)	جامعه (فرهنگ اجتماعی)	ذهنیت (فرهنگ ذهنی)
معماری و طراحی داخلی،	مؤسسات (خانواده‌ها، گروه‌ها،	خلق و خو،
هنر و رسانه،	باشگاه‌ها، انجمن‌ها،	اخلاق،
زبان،	شرکت‌ها، کلیساها،	ایدئولوژی،
لباس،	مدیریت، قانون، سیاست)	دین، (...)
علم و فن‌آوری،	ساختار اجتماعی،	
حمل و نقل،	روابط اجتماعی	
	اقلیم اجتماعی،	
	شرایط اجتماعی	
	شرایط اقتصادی،	
	شرایط سیاسی،	
	آداب و رسوم، (...)	

دسته‌بندی ارائه‌شده توسط دیتسه مزیت‌هایی دارد که به پژوهشگر این اجازه را می‌دهد تا به راحتی در تحلیل تصویرشناسی، ویژگی‌های تصویر را در متن ادبی جستجو و دسته‌بندی نماید؛ زیرا هر تصویری عموماً در قالب یکی از سه بُعد یادشده قرار می‌گیرد. باید توجه داشت که در برخی از موارد یک تصویر می‌تواند دو بُعد را در برگیرد؛ به عنوان مثال ویژگی‌های فرازبانی صدای شخصیت‌های داستان به جسم آنها مربوط می‌شود (مانند نقص گفتاری، استفاده از واژگان خاص، صحبت در حین خستگی و مستی، طبقه اجتماعی و نحوه ارتباط بین افراد) (ژیوگلیانو، ۲۰۱۹).

1. social culture

2. mental culture

بعد غیرشخصی نیز تمامی ویژگی‌های تصویرشناسانه درباره طبیعت، اقلیم و حیات وحش یک سرزمین که از زبان مشاهده‌گر یا راوی بیان می‌شود را در برمی‌گیرد:

جدول ۳. بعد غیرشخصی

چشم‌انداز	اقلیم	حیات وحش
کوه‌ها، دشت‌ها، دشت‌ها...	دمای هوا، آفتاب، باد،	فلور (پوشش گیاهی)،
رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، اقیانوس‌ها...	رطوبت، (...)	جانوران (حیات حیوانات)
سطح زمین (خاک، سنگ، ماسه...)، (...)		

الگوی ساختارگرایانه تصاویر ملی در ادبیات داستانی تلاش می‌کند تا کل حوزه معنایی که تصاویر به‌طور بالقوه از آن ناشی می‌شوند را پوشش دهد. از نظر دیتسه مدل ساختارگرایانه از تصاویر ملی در اثر ادبی، راه‌حلی‌هایی را برای مسائل مربوط به روش‌شناسی ارائه می‌دهد. بدین منظور پژوهشگر باید به سؤالاتی در رابطه با تصویر پاسخ دهد:

۱. کجا می‌توان تصاویر را در اثر ادبی جستجو کرد؟
۲. چگونه می‌توان تصاویری که دربرگیرنده تصاویر ملی هستند را در اثر ادبی دسته‌بندی کرد؟
۳. چگونه تصاویر را همان‌گونه که در اثر ادبی نمود یافته‌اند را در اعصار مختلف تحلیل و بررسی کرد؟
۴. چگونه تصاویر تکرارشونده را در چارچوب یک تحلیل تاریخی می‌توان بررسی کرد؟

۳.۲. حوزه ترجمه‌شناسی: دسته‌بندی اتکین

افیم اتکین^۱ (۱۹۹۹-۱۹۱۸) زبان‌شناس و نویسنده روس معتقد بود که «ترجمه شعر» در فرانسه بحرانی عمیق را پشت سر گذاشته است. اتکین از نبود نقد واقعی بر ترجمه‌های منتشرشده ابراز تأسف می‌کرد و اعتقاد داشت مترجمان در حین ترجمه، کلیت شعر را در نظر نمی‌گیرند و تنها به این بسنده می‌کنند که معنایی قابل فهم از شعر در زبان مقصد ارائه دهند. در دهه ۱۹۸۰، افیم اتکین با نوشتن مقاله‌ای در مورد «ترجمه شعر» با عنوان «هنری در بحران^۲»، خود

1. Efim Etkind

2. Un art en crise

را وقف مشکلات ترجمه شعر و در آن از ترجمه شعر دفاع می‌کند، مسأله‌ای که تا آن زمان خیلی مورد توجه قرار نمی‌گرفت (احمدی، ۲۰۲۱). در بخشی از متن این کتاب، جایی که خود شاعران از قالب ثابت شعری روی برمی‌گردانند، اتکین دسته‌بندی از ترجمه شعر را ارائه می‌دهد که از شش بخش تشکیل شده است: ۱- ترجمه-گزارش^۱ ۲- ترجمه-تفسیر^۲ ۳- ترجمه-تلویح^۳ ۴- ترجمه-تقریب^۴ ۵- ترجمه-بازآفرینی^۵ ۶- ترجمه-تقلید^۶ (ژاکوت، ۲۰۰۳). این دسته‌بندی به طور نظام‌مند عمل ترجمه را نشان می‌دهد. جدول زیر رویکرد وی در امر ترجمه شعر را نشان می‌دهد.

جدول ۴. دسته‌بندی انواع «ترجمه شعر» از نظر افیم اتکین (ژاکوت، ۲۰۰۳)

ترجمه-گزارش	هدف، انتقال یک ایده کلی از متن اصلی به خواننده است. در این نوع برگردان، شعر به صورت نثر ترجمه می‌شود و هیچ شاخصه زیباشناختی ندارد.
ترجمه-تفسیر	ترجمه را با تفسیر و تحلیل ترکیب می‌کند. این نوع ترجمه کمکی است برای مطالعات تاریخی و زیباشناختی.
ترجمه-تلویح	این ترجمه تخیل خواننده را وارد عمل می‌کند تا طرح کلی شعر را تمام کند. به عنوان مثال مترجم تنها چند بیت اول یک شعر منظوم را با رعایت زیباشناختی آن ترجمه می‌کند و بقیه شعر را به صورت نثر به زبان مقصد برمی‌گرداند و این گونه اجازه می‌دهد تا خواننده خود ساختار کلی شعر در زبان مبدأ را در ذهن بازآفرینی کند.
ترجمه-تقریب	به ترجمه‌ای اطلاق می‌شود که در آن مترجم از همان آغاز کار متوجه می‌شود که قادر به ترجمه دقیق شعر در زبان مقصد نیست و به راه‌حل‌های تقریبی برای ترجمه شعر اکتفا می‌کند و در نهایت در مقدمه ترجمه خود از خواننده بابت ترجمه تقریبی عذرخواهی می‌کند.
ترجمه-بازآفرینی	در این ترجمه، مترجم تمام ساختار شعر را در زبان مقصد بازآفرینی می‌کند. بدون شک چنین ترجمه‌ای بدون قربانی کردن برخی عناصر، دگرگونی و اضافه کردن ممکن نیست؛ اما تمام هنر مترجم در این است که بیش از اندازه به تغییر و دگرگونی عناصر جمله نمی‌پردازد و در همه موارد، چارچوب دقیق و زیباشناختی ابیات را در نظر می‌گیرد و از آن فراتر نمی‌رود.

1. La traduction-information
2. La traduction-interprétation
3. La traduction-allusion
4. La traduction-approximation
5. La traduction-recréation
6. La traduction-imitation
7. Jacottete

ترجمه-تقلید این ترجمه اغلب در آثار شاعران بنام دیده می‌شود که به‌هیچ‌وجه به دنبال بازآفرینی شعرا صلی نیستند و بیشتر علاقه به بیان افکار خود دارند.

اکنون پس از ارائه دسته‌بندی آراء دیتسه و اتکین از منظر تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی، به بررسی و تحلیل ترجمه نمایشنامه مردم‌گریز پرداخته خواهد شد.

۴. یافته‌های پژوهش

همان‌طور که پیش‌تر به آن اشاره شد، اولین ویژگی‌ای که در ارزیابی تصویر در متن ادبی با آن می‌توان روبه‌رو شد، کاربرد زبان است که مطابق با دسته‌بندی دیتسه در بُعد فرا شخصی قرار می‌گیرد. کلمات ظرفیت معنایی گوناگونی دارند؛ بنابراین لازم است واژگان موجود در متن ادبی، که به «خود» و «دیگری» نسبت داده می‌شود، به‌دقت دنبال شود. تصویر در رایج‌ترین کاربرد، عبارت از هرگونه تصرف خیالی در زبان است (محسنی، ۱۳۹۵). عموماً، اصطلاح تصویرپردازی را برای همه کاربردهای زبان مجازی به کار می‌برند. در این مفهوم، تصویر عبارت است از هرگونه کاربرد مجازی زبان که شامل همه صناعات و تمهیدات بلاغی از قبیل تشبیه، استعاره، مجاز، کنایه، تمثیل، نماد، اغراق، مبالغه، تلمیح و... می‌شود (فتوحی، ۱۳۹۰). در این پژوهش بیشتر بُعد فرا شخصی مد نظر است.

۴.۱. بُعد فرا شخصی

اولین تغییراتی که در ترجمه این نمایشنامه مشهود است، ایرانی کردن اسامی شخصیت‌های میز/تروپ است. در این نمایشنامه یازده شخصیت به روی صحنه می‌آیند که مترجم نام‌های آنها را به میل خود تغییر داده است. به‌عنوان مثال سه شخصیت اصلی داستان به نام‌های آلسست، فیلینت و سلیمین به ترتیب به مونس، ناصح و فتینه تغییر یافته است. سنجابی (۱۳۷۷، ص. ۴۳) در این رابطه عقیده دارد: «گزینش نام‌های ایرانی همه شخصیت‌ها متناسب با نقش آنها در نمایشنامه است، هرچند در مورد برخی شخصیت‌ها این تناسب بیشتر به چشم می‌خورد. به‌عنوان مثال آلسست، یعنی شخصیت گوشه‌گیر نمایشنامه که نام او از نظر ریشه‌شناسی درواقع از واژه‌ای یونانی و هم‌معنی قهرمان گرفته شده است، به مونس برگردانده شده که این واژه

برگرفته از ریشه عربی «أنس» است و واژه‌های «انسان» و «موانسه» نیز از آن مشتق گردیده‌اند» علی‌رغم این ادعا، واژه مونس از لحاظ معنایی با واژه آلسست (قوی^۱) هم‌خوانی ندارد و این نخستین دگرگونی در تصویر حقیقی مدنظر مولیر است. اکنون به تحلیل ترجمه تصاویری که هویت ملی فرانسوی در سده هفدهم را ترسیم کرده است، پرداخته می‌شود:

۴. ۱. ۱. هویت ملی فرانسوی سده هفدهم: رعایت ادب و نزاکت

همان‌طور که بیان شد، خلق‌و‌خو و رفتار اجتماعی یکی از ابعاد فراشخصی از منظر تقسیم‌بندی دیتسه در حوزه تصویرشناسی تلقی می‌شود. در این نمایشنامه شخصیت‌ها یکدیگر را «شما» خطاب می‌کنند، حتی زمانی که خیلی قاطعانه و تند با یکدیگر صحبت می‌کنند. آلسست در همان شروع پرده اول، علی‌رغم عصبانیت و تندمزاجی نسبت به فیلینت، ادب و نزاکت را رعایت می‌کند «Laissez-moi, je vous prie». این در حالی است که در برگردان این عبارات به زبان فارسی، روابط رسمی بین شخصیت‌ها با جملات غیررسمی جایگزین شده است. این کار از سوی مترجم موجب دگرگونی تصویر حقیقی از الزام رعایت ادب و نزاکت در نمایشنامه‌های سده هفدهم فرانسه شده است.

بدون شک در نظر گرفتن این نکته حائز اهمیت است در دوره‌ای که مولیر نمایشنامه میز/نتروپ را نگاشته -سده هفدهم- رعایت ادب و نزاکت جزء یکی از قوانین لازم‌الاجرا در نگارش تئاتر بوده است و لذا به‌منظور حفظ تصویر حقیقی از یک شخصیت فرانسوی سده هفدهم، مترجم نیز باید این مسأله را رعایت می‌کرد.

۴. ۱. ۲. هویت ملی فرانسوی سده هفدهم: رعایت اعتدال

مولیر به‌عنوان یک نویسنده کلاسیک، به دنبال ایجاد ایده‌آل تعادل، توازن، تقارن، هم‌آهنگی و هارمونی، ظرافت و رعنائی، منطق، روشنی، واقع‌گرایی و نزاکت در آثار خود است. در این نمایشنامه نیز با به روی صحنه آوردن آلسست با خلق‌و‌خویی افراطی سعی در انتقاد از رفتار غیرم تعادل وی دارد. استفاده از عباراتی همچون «Coeurs corrompus» (قلب‌های فاسد)

«accabler de (خشیم آغوش‌های تو) fureur de vos embrassements»
 caresse (ناتوان از نوازش) «mourir de pure honte» (مردن از شرم پاک) از زبان آلست،
 همگی نشان از مبالغه و افراط‌گری در سخنان وی دارد. این در حالی است که مترجم این نکته
 را نادیده گرفته و عبارات مبالغه‌آمیز را به‌درستی ترجمه نکرده است.

Alceste:

آلست (مونس)

Et ne veux nulle place en des cœurs
 corrompus.

مرا دگر به دل تیره نیست جا و مقر

Je vous vois accabler un homme de caresses

نگاه می‌کنمت با یکی ز خلق آن‌سان

Vous Allez, vous devriez mourir de pure

برو ز شرم حرام است جان تو را در تن

honte chargez la fureur de vos

چنانچه حمل توان کرد به جنونت باز (گزارش مردم‌گزیز،

embrassements (Misanthrope, 1996, p. 8)

۱۴۰۲، ص. ۴)

وی به‌جای استفاده از صفت «فاسد / منحرف» از معادل «سیاه» استفاده کرده که صحیح
 نیست و مبالغه را نشان نمی‌دهد. در بیت «Je vous vois accabler un homme de
 caresses» نیز عبارت «ناتوان از نوازش» را نیز ترجمه نکرده و واژه «pure honte» به معنای
 «شرم پاک» را به‌اشتباه «شرم حرام» ترجمه کرده است. این‌گونه بار دیگر تصویر هویت دیگری
 فرانسوی به‌طور صحیح به تصویر کشیده نشده است. طبق دسته‌بندی اتکین، این ترجمه تقریبی
 محسوب می‌شود.

۴. ۱. ۳. آلست و فیلینت: تصویر دو هویت متضاد

صحنه اول نمایشنامه با گفتگو و بحث بین آلست و دوستش فیلینت آغاز می‌شود. شروع
 پرده اول تقابل دو دیدگاه و دو شخصیت متضاد است. آلست وی را فردی ریاکار خطاب
 می‌کند که تنها به خاطر سود و منافع شخصی، با دیگران ارتباط برقرار می‌کند. فیلینت نیز برای
 دفاع از خود، آداب و معاشرت و امتیازات لازم برای داشتن یک زندگی ایده‌آل در جامعه را به
 وی یادآوری می‌کند.

Alceste

آلست (مونس)

Je vous vois accabler un homme de caresses,
 Et témoigner pour lui les dernières tendresses
 De protestations, d'offres, et de serments,
 Vous chargez la fureur de vos embrassements

نگاه می‌کنمت با یکی ز خلق آن‌سان

به حال مرگ شده خاکسار و چرب‌زبان

Et, quand je vous demande après quel est cet
homme,
À peine pouvez-vous dire comme il se nomme
(*Misanthrope*, 1996, p. 7)

کمی به او چم و خم، می‌بری به جمله نیاز
چنانچه حمل توان کرد به جنونت باز
چه می‌شویم جدا، بر سمت که است و کدام
بود بسی به تو دشوار کش بگویی نام (گزارش
مردم‌گزیز، ۱۴۰۲، ص. ۳)

در بیت اول آلسست از فعل ادراکی «voir» به معنی دیدن، استفاده کرده و به این صورت مولیر به‌طور ماهرانه‌ای از تکنیک داستان در داستان^۱ سود جست، گویی آلسست نیز مثل تماشاچیان تئاتر در حال مشاهده صحنه تئاتر است. در متن بالا، آلسست بی‌وقفه در حال سرزنش رفتار فیلینت است که به‌تازگی با شخصی دوست شده و با اینکه حتی نامش را درست نمی‌داند، نسبت به او ریاکاری می‌کند.

همان‌طور که گفته شد، واژگان و کاربرد زبان یکی از مواردی است که می‌تواند تصویر دقیقی از دیگری ارائه دهد و خلق و خوی شخصیت داستان را نمایش دهد. در جملات بالا مولیر از واژگان «un homme de caresses»، به معنای نوازشگر «les tendresses» (مهربانی‌ها) و «vos embrassements» (در آغوش گرفتن‌ها) استفاده کرده و قصد دارد تصویری از فرد ظاهر‌ساز و فریبنده را ترسیم نماید که حاضر است برای جذب یک نفر به هر حيله‌ای متوسل شود، این در حالی است که مترجم با نادیده گرفتن این عبارات تنها به ارائه مفهوم کلی از ابیات بسنده کرده و هویت واقعی فیلینت را درست ترسیم نکرده است. از طرف دیگر در بیت «De protestations, d'offres, et de serments» (اعتراض‌ها، پیشنهاده‌ها و سوگندها) مولیر از گروه سه‌گانه استفاده کرده که روشی رایج در بین ادیبان فرانسوی و به‌منظور شاعرانه کردن و زیباسازی شعر که مترجم این واژگان را که بار دیگر بر نحوه زبان‌بازی و ریاکاری فیلینت اشاره دارد را ترجمه نکرده و تنها به ترجمه معنایی اکتفا کرده است. طبق دسته‌بندی اتکین این ترجمه در گروه ترجمه-تقریب جای می‌گیرد.

Alceste
Laissez-moi, je vous prie[...]

آلسست (مونس)
تو هم بگذار.

Laissez-moi là, vous dis-je, et courez vous
cacher.
[...]
Je n'y puis plus tenir, j'enrage; et mon
dessein
Est de rompre en visière à tout le genre
humain. (*Misanthropie*, 1996, p. 6)

بهل، بدو، برو، از پیش چشم من شو گم.
گذشت آب ز سر زین سپس مرا است مراد
که از بشر بُرم از ریشه هرچه باداباد (گزارش مردم‌گزین،
۱۴۰۲، ص. ۲)

در ابتدای نمایش، آلسست از جملات امری « Laissez-moi, je vous prie » در معنای (رهایم کنید، خواهش می‌کنم) و « Laissez-moi là, vous dis-je, et courez-vous cacher » (مرا اینجا رها کنید، به شما گفتم و بروید پنهان شوید) استفاده می‌کند و تمایل خود را به تنها بودن بیان می‌کند و کمی بعدتر از جمله « et mon dessein/Est de romper en visière à tout le genre humain » (هدف من، گسستن از هر نوع بنی‌بشر است) این در حالی است که مترجم از یک طرف از جملات رسمی که با ضمیر «vous» (شما) استفاده شده را با ضمیر «تو» جایگزین می‌کند (بدو، برو، از پیش چشم من شو گم) و لحن مؤدبانه و رایج در سده هفدهم فرانسه را که برگرفته از رعایت نزاکت و ادب دربار لوئی چهاردهم است را نادیده می‌گیرد و از طرف دیگر معنای دقیق جملات که گویای گرایش آلسست به‌تنهایی و دوری از مردم ریاکار است را در ترجمه نشان نمی‌دهد. در بیت اول، عبارت (تو هم بگذار) جایگزین جمله « Laissez-moi, je vous prie » در زبان فرانسه شده که نه‌تنها معنای صحیح را بازآفرینی نکرده بلکه عبارت (je vous prie) (خواهش می‌کنم) ترجمه نشده است. بار دیگر این ترجمه در دسته ترجمه-تقریب جای می‌گیرد.

Alceste
Mes yeux sont trop blessés, et la cour et la
ville
Ne m'offrent rien qu'objets à m'échauffer la
bile
J'entre en une humeur noire, en un chagrin
profond, (*Misanthropie*, 1996, p. 7)

آلسست (مونس)
نه زخم خورده دو چشمم چون. ک خار بود
میان شهر و به دیوان هر آنچه کار بود.
تو خود بگوی کز آنها توان بماند خموش
بود کدام که صفرای من نیارد جوش؟
شوم دژم به غم و رنج ژرف و تیره نژند (گزارش
مردم‌گزین، ۱۴۰۲، ص. ۳)

در ابیات بالا، آلسست خود را فردی نگران و صفراوی مزاج توصیف می‌کند (une humeur noire, en un chagrin profond). بر اساس تئوری خلق‌وخوی، آشفتگی شخصیت، مستعد به تبدیل شدن به خشونت، غم و بدگمانی است. وی خشم و انزجار خود را از نفاق و دورویی افراد جامعه در شهر و در دربار شاه (la cour et la ville) بیان می‌کند. مترجم نیز سعی کرده تا مفهوم شعر را با تغییراتی چند، در زبان فارسی بازآفرینی کند. از یک طرف پنج بیت در ترجمه فارسی جایگزین سه بیت در زبان فرانسه شده و مترجم جمله (تو خود بگوی کز آنها توان بماند خموش) را به منظور توضیح بیشتر به ابیات اضافه کرده و از طرف دیگر جمله خبری (Ne m'offrent rien qu'objets à m'échauffer la bile) را به صورت جمله پرسشی (بود کدام که صفرای من نیارد جوش؟) ترجمه کرده است. معادل (دیوان) برای واژه (la cour) نیز صحیح نیست؛ زیرا این کلمه فارسی در لغتنامه معین به معنای: «وزارتخانه (در قدیم)؛ دفتر محاسبه؛ دولت؛ اداره؛ خزانه‌داری» است. این در حالی است که مولیر با به کار بردن واژه (la cour) (دربار شاه) سعی در انتقاد از تزویر و ریاکاری برخی از اشراف‌زادگان و مارکی‌هایی که در دربار لوئی چهاردهم رفت‌وآمد داشتند، دارد. با انتخاب معادل نادرست در ترجمه، بار دیگر مترجم تصویر حقیقی هویت ملی فرانسوی را خدشه‌دار کرده است. این نوع ترجمه بار دیگر در دسته ترجمه-تقریب قرار می‌گیرد.

Alceste

السست (مونس)

Que la plaisanterie est de mauvaise grâce
(*Misanthrope*, 1996, p. 7)

چه شوخی خنکی و مزاج جانکاهی (گزارش مردم‌گزین،

۱۴۰۲، ص. ۳)

آلسست در سخنانش هرگونه شوخ‌طبعی را که در خود نشانی از ریاکاری دارد را نیز رد می‌کند و در جمله بالا منظور مولیر این است که «شوخ‌طبعی، کینه‌توزانه است!» درحالی که مترجم لحن تند آلسست را در ترجمه رعایت نکرده و ترجمه وی تقریبی است.

Philinte

فیلینت

Mais on entend les gens au moins sans se
fâcher
[...]
Je suis donc bien coupable, Alceste, à votre
compte [...]?

دهند باری بی‌خشم گوش بر مردم.

مگر به زعم تو مونس، گناهکارم من؟

به جان خویش ببخشم به لطف تو باری

Que je me fasse un peu grâce sur votre arrêt
Et ne me pende pas pour cela, s'il vous plaît
(*Misanthrope*, 1996, p. 7)

به دار خود نکشانم، زیاده مختاری (گزارش)
مردم‌گزیز، ۱۴۰۲، ص. ۳

افزون بر لغاتی که بار اغراق‌آمیز دارند و از زبان السست برای منفور نشان دادن ریاکاری دیگری استفاده می‌شود، می‌توان به کاربرد طنز و تمسخر برای پست و حقیر ساختن سادگی و بی‌آلایشی السست از نظر فیلینت اشاره کرد. این مسأله نیز بیشتر در لحن صحبت وی دیده می‌شود. در ابیات بالا فیلینت بلعکس السست با لحنی متعادل و خونسرد با وی صحبت می‌کند و به جای استفاده از جملات امری، تعجبی و شبه جمله، از جملات پرسشی استفاده می‌کند. مترجم ابیات بالا را به‌خوبی در زبان فارسی ترجمه کرده است، لذا این ترجمه در دسته ترجمه-بازآفرینی قرار می‌گیرد.

۴. ۱. ۴. شگردهای ادبی: بازنمایی هویت ملی فرانسوی

در این نمایشنامه مولیر از شگردهای ادبی سود جسته است. استفاده از آرایه‌های ادبی و نیز همان‌طور که پیش‌تر به آن اشاره کردیم، استفاده از گروه سه‌گانه^۱ به‌منظور زیبایی کلام از مواردی است که در این نمایشنامه زیاد به چشم می‌خورد. یکی دیگر از آرایه‌های ادبی «انباشته‌سازی»^۲ است که شکلی از گفتار است که شامل فهرست کردن کلمات یا گروه‌هایی از کلمات، با ماهیت یکسان و کارکرد دستوری یکسان، به‌منظور تقویت دامنه یک گفتار یا بیان یک ایده است. در ابیات زیر نیز آرایه ادبی انباشته‌سازی دیده می‌شود:

Alceste

السست (مونس)

Morbleu! c'est une chose indigne, lâche,
infâme
Vous jure amitié, foi, zèle, estime,
tendresse
Je ne trouve partout que lâche flatterie,
Qu'injustice, intérêt, trahison, fourberie
(*Misanthrope*, 1996, p. 11)

به ذات حق! که نبایست گشت پست و خسیس
ادب نماید و لطف و فروتنی و نیاز
به هیچ سو بُرد جز مداهن و بیعار
ستم‌کننده و خودخواه و خائن و مکار (گزارش)
مردم‌گزیز، ۱۴۰۲، ص. ۷

1. groupe ternaire

2. accumulation

صفات «*indigne, lâche, infâme*» به ترتیب به معنای «بی ادب، بزدل و بی شرف» است که مترجم بدون توجه به رعایت معادل‌گزینی صحیح برای این آرایه ادبی، تنها دو معادل «پست و خسیس» را انتخاب کرده است. در بیت دوم نیز معادل صفت‌های مثبت «*amitié, foi, zèle, estime, tendresse*» به ترتیب «دوستی، اعتقاد، پشتکار، احترام و مهربانی» است که بار دیگر مترجم تنها به چند صفت که ارتباطی به معنای دقیق واژگان ندارد (ادب نماید و لطف و فروتنی و نیاز)، بسنده کرده است. در بیت آخر وی تا حدودی معادل‌های مناسبی را انتخاب کرده است. به کارگیری این آرایه ادبی از زبان آلسست بار دیگر نامتعادل بودن وی را نزد مخاطب برجسته می‌نماید. شخصیتی که کنترلی روی احساسات خود ندارد و هر آنچه به ذهنش می‌آید، به صورت افراطی به زبان می‌آورد و همین موجب خنده بیننده نیز می‌شود. همان‌طور که پیش از این نیز اشاره شد، یکی از قوانین مرسوم در سده هفدهم رعایت اعتدال و توازن در رفتار و صحبت بوده است.

Philinte

فیلینت

Mais on entend les gens au moins sans se fâcher

دهند باری بی‌خشم گوش بر مردم

Alceste

السست

Moi, je veux me fâcher, et ne veux point

نمی‌دهم به کسی گوش و می‌کنم هم خشم

entendre (*Misanthrope*, 1996, p. 7)

(گزارش مردم‌گزین، ۱۴۰۲، ص. ۳)

در دو بیت بالا، تقابل و تضاد بین خلق و خوی فیلینت و آلسست با به کارگیری آرایه ادبی کیاسموس^۱ برجسته می‌شود. این آرایه که متشکل از تلاقی عناصر در یک جمله یا مجموعه‌ای از جملات بر روی یک مدل AB/BA است که بر ریتم ابیات و ایجاد شباهت تأثیر می‌گذارد. همچنین می‌تواند بر اتحاد دو واقعیت تأکید یا یک پادنهشت^۲ را در یک جمله تقویت کند. در این دو بیت، مترجم تا حدی این آرایه ادبی را بازآفرینی کرده است.

1. chiasme

2. antithèse

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش با تحلیل و بررسی تصویر هویت ملی فرانسوی در سده هفدهم در ترجمه نمایشنامه گزارش مردم‌گریز مولیر توسط میرزا حبیب اصفهانی سعی شد تا از یک طرف ارتباطی بین دو حوزه تصویرشناسی و ترجمه‌شناسی برقرار کرده و از طرف دیگر نحوه دگرگونی این تصاویر را در ترجمه نشان داده شود. برای این منظور ابتدا به تعریف تصویرشناسی از دیدگاه پژوهشگران و صاحب‌نظران این حوزه پرداخته و به مقالات تازه‌ای که در رابطه با ارتباط بین ترجمه‌شناسی و تصویرشناسی نگاشته شده‌اند، اشاره شد. از منظر تصویرشناسی به‌طور خاص بر آراء و نظریات استفان دیتسه که تصویر را به سه بُعد شخصی، فراشخصی و غیر شخصی تقسیم کرده است، تمرکز کرده و در بخش تحلیل‌ها با توجه به فضای نمایشنامه، بیشتر بر بُعد فرا شخصی و عناصر زبانی که بیان‌کننده خلق و خو و آداب اجتماعی شخصیت‌های داستان است، تأکید شد.

از منظر تصویرشناسی، سه تصویر اصلی که هویت ملی فرانسوی سده هفدهم را برجسته می‌کرد، از لابه‌لای صحبت‌های آلست و فیلینت بیرون کشیده شد که شامل ۱- رعایت ادب و نزاکت ۲- رعایت اعتدال و میانه‌روی و ۳- تضاد و تقابل دو شخصیت (فیلینت و آلست) بود. با مقایسه نحوه بازنمایی این تصاویر از ورای جملات و واژگان با ترجمه آن، به میزان دگرگونی و تغییر در بازتولید این تصاویر توسط مترجم رسیدیم. به‌منظور تحلیل دقیق ترجمه از آراء افیم اتکین که ترجمه را به شش دسته: ۱- ترجمه-گزارش ۲- ترجمه-تفسیر ۳- ترجمه-تلویح. ۴- ترجمه-تقریب ۵- ترجمه-بازآفرینی ۶- ترجمه-تقلید تقسیم کرده، استفاده شد. مطابق با دسته‌بندی اتکین، به نظر می‌رسد که کار مترجم بیشتر در دسته «ترجمه-تقریب» و «ترجمه-بازآفرینی» قرار می‌گیرد؛ زیرا وی از یک طرف چارچوب اشعار را حفظ کرده و از طرف دیگر در انتخاب معادل دقیق و حفظ ساختار نحوی ابیات چشم‌پوشی کرده است و به این صورت در برخی موارد تصویر حقیقی هویت ملی فرانسوی را آن‌طور که باید در زبان مقصد بازآفرینی نکرده است.

نگارنده با نتیجه به دست آمده از تحلیل داده‌ها به این نکته مهم دست یافت که چگونه بی‌توجهی به عناصر زبانی، انتخاب معادل‌های صحیح و شگردهای ادبی یک متن در ترجمه می‌تواند تصویر هویت و فرهنگ حقیقی جامعه مبدأ را در ذهن مخاطبان جامعه مقصد دگرگون نماید. بدون شک تصویرشناسی بین متن و بافت پیوند برقرار می‌کند. بدین ترتیب، به کمک آن می‌توان ضمن توجه به تصاویر، به مؤلفه‌های پیرامونی آن نظیر زبان، ساختار، دیدگاه، شخصیت‌پردازی و بافت فکری نیز توجه نمود.

شایان یادآوری است که به باور بسیاری از پژوهشگران، ارائه تصاویر دگرگون‌شده از ورای ترجمه‌ها نه تنها مضر بلکه خطرناک و مخرب به نظر می‌رسد؛ زیرا رفته‌رفته و در طول تاریخ بشریت در لایه‌های متوالی همچون باورها، اسطوره‌ها، خیال‌پردازی‌ها، کهن‌الگوها، ایدئولوژی‌های یک ملت ثبت شده و به راحتی تغییر نخواهد کرد. بدون شک تصاویر ارائه‌شده از «دیگری» نمایشنامه‌ها و سفرنامه‌ها تأثیر مستقیمی بر تغییر دیدگاه مخاطبان خود دارد. کلمات وارد زبان شده‌اند و با آنها دری به سوی غیریت باز شده است؛ بنابراین «بازی» با هویت-دیگری و هویت-خودی اهمیت بسیاری دارد.

در پژوهش‌هایی که تاکنون در حوزه ترجمه‌شناسی صورت گرفته است، تاکنون هیچ ارتباطی بین آن با حوزه تصویرشناسی انجام نشده است و اکثر پژوهشگران به ارائه تصویر «من» و «دیگری» در آثار مختلف پرداخته‌اند این تحقیق مسیر تازه‌ای را به منظور تلفیق این دو حوزه ادبی گشوده است؛ زیرا هر جا که سخن از بررسی و ارزیابی یک متن ترجمه‌شده پیش آید، رد پای مطالعات میان‌رشته‌ای را نیز می‌توان یافت. در بررسی پیشینه تحقیق و آثاری که تاکنون در حوزه تصویرشناسی انجام شده است، هیچ پژوهشی به طور خاص بر نحوه دگرگونی تصویر در جریان ترجمه صورت نگرفته است، لذا اصالت تحقیق پیش‌رو بر تلفیق دو حوزه ترجمه‌شناسی و تصویرشناسی استوار است. لازم به ذکر است که رویکرد دیتسه در حوزه تصویرشناسی نیز برای نخستین بار در این پژوهش به مخاطبان معرفی شده است.

یادآوری این نکته لازم می‌نماید که در بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده در حوزه تصویرشناسی این نتیجه حاصل شده که نگاه شخصیت‌های مختلف، با تجارب، زیست و عقاید متفاوت،

نسبت به بیگانگان حاکی از این نکته است که تصویر همیشه ثابت نیست. این مسأله، در مورد تصویر «خود» نیز صادق است؛ یعنی باور افرادی که به یک فرهنگ تعلق دارند، نسل به نسل دستخوش تغییر می‌شود و آنچه زمانی تحت عنوان اصالت، شرافت، آبرو و ناموس تلقی می‌شد رفته‌رفته رنگ می‌بازد به‌طوری‌که افراد دیگر تعصب سابق را نسبت به آن ندارند و ویژگی‌هایی که زمانی مثبت تلقی می‌شد، حالا منفور و منفی خواهد بود. زمانی که بازتاب این تصاویر در ترجمه بررسی می‌شود، این نتیجه حاصل می‌شود که مترجم نیز می‌تواند خواسته یا ناخواسته در دگرگونی تصاویر واقعی از «دیگری» در ذهن خواننده دخیل باشد. در حقیقت تصویر «دیگری»، همچون تصاویر فرانسویان در سده هفدهم، تنها از خلال ترجمه‌های انجام‌شده قابل دسترسی است. لذا کوچک‌ترین اشتباه در انتخاب معادل دقیق، موجب دست‌کاری تصویر حقیقی از آن می‌شود.

نگارنده در خلال پژوهش، با نکات و مواردی روبه‌رو شد که می‌تواند اساس کار تحقیقات آتی قرار بگیرد. به‌طور مثال، بررسی تصاویر شخصی و فراشخصی در سفرنامه‌های سده هجدهم و نوزدهم فرانسه که به قلم شرق‌شناسان نگاشته شده است و همچنین بررسی تصویر سیاست‌های فرانسه در رمان‌های این دوران که ظرفیت خوانش تصویرشناسانه را دارند.

کتاب‌نامه

- سنگابی، م. (۱۳۷۷). درباره نمایشنامه مردم گریز انگیزه‌های ترجمه، شخصیت مترجم، روش ترجمه و اوضاع و احوال زمان انتشار آن، مترجم، ۴ (۲۸)، ۵۶-۳۴.
- فتوحی، م. (۱۳۹۰). بلاغت تصویر. سخن.
- محسنی، م.، ابوالحسنی، ع.، و تقوی سیاه رودکلایی، ص. (۱۳۹۵). تصویرشناسی بیگانه در شاهنامه با تکیه بر کلیشه پردازی. پژوهش‌های ادبیات تطبیقی، ۲ (۱)، ۱۴۷-۱۲۳.
- مولیر، ژ. (۱۴۰۲). گزارش مردم‌گریز. ترجمه میرزاحبیب اصفهانی. دیدآور.
- موسوی بجنوردی، م. ک. (۱۳۸۳). دایره المعارف بزرگ اسلامی. جلد دوم. مرکز دایره المعارف بزرگ اسلامی.
- نجفی، م. (۱۳۹۲). هویت‌شناسی. آرما.

- Ahmadi, M. R. (2012). Diachronic analysis of an extract of the Misanthropist, translates by Mirza Habib Isfahani. *Plume*, 8(4), 7–20.
<https://doi.org/10.22129/plume.2012.48864>
- Ahmadi, M., & Ajdari, S. (2021). Translation of mystical poetry as “Recreation and Interpretation”: A review of a translation of Mantiq at-Tayr. *Recherches en Langue Française*, 2(3), 75–93. <https://doi.org/10.22054/rlf.2021.55022.1089>
- Beller, M. (2012). The technique of comparison in imagology. *Davor Dukić*, 5(24), 39–51. <https://doi.org/10.7202/1070538ar>
- Beller, M., & Leerssen, J. (2007). *Imagology: The cultural construction and literary representation of national character*. Rodopi.
- Bhabha, H. (1990). *Nation and narration*. Routledge.
- Blažević, Z. (2012). Imagining historical imagology: Possibilities and perspectives of Transdisciplinary/Translational epistemology. *Davor Dukić*, 6(32), 101–113. https://doi.org/10.1163/9789004513150_002
- Doorslaer, L. (2012). Translating, narrating and constructing images in journalism with a test case on representation in Flemish TV news. *Meta*, 57(4), 1046–1059. <https://doi.org/10.7202/1021232ar>
- Doorslaer, L. (2019). Embedding imagology in translation studies. *Slovo.ru: Baltic Accent*, 6(34), 57–76. <https://doi.org/10.5922/2225-5346-2019-3-4>
- Doorslaer, L., Flynn, P., & Leerssen, J. (2016). *Interconnecting translation studies and imagology*. John Benjamins.
- Doorslaer, v., Flynn, P., & Leerssen, J. (2016). On translated images, stereotypes and disciplines. In P. Flynn, J. Leerssen, & L. v. Doorslaer (Eds.), *Interconnecting translation studies and imagology* (pp. 1-18). John Benjamins.
- Dyserinck, H. (1991). *Comparative literature: An introduction*. Bouvier.
- Giugliano, M., & Alsina Keith, V. (2019). Seeing the image of one’s culture through the image of another: Translating images of national identity. *Meta*, 64(3), 748–775. <https://doi.org/10.7202/1070538ar>
- Jenkins, R. (2008). *Social identity*. Routledge.
- Le Juez, B. (2021). Cosmopolitan Theory: Examining the (Dis-) location of Imagology. *Space in Literary Studies*, (7) 2, 6-27.
 Doi: <https://doi.org/10.24193/mjcst.2021.12.01>
- Mandler, P. (2006). What is “national identity”? Definitions and applications in modern British historiography. *Modern Intellectual History*, 3(2), 271–297.
<https://doi.org/10.1017/S1479244306000746>
- Marinetti, C. (2013). Translation and theatre: From performance to performativity. *Target*, 25(3), 307–320. <https://doi.org/10.1075/target.25.3.01mar>
- Molière, J.B. (1996). *Le Misanthrope*. Gallimard.
- Moura, J-M. (1992). *the image of the third world in the contemporary French novel*. Cairn.
- Moura, J-M. (1998). *the image of the foreigner: perspectives of literary imagology studies*. Cairn.

- Pageaux, D-H. (1995). Research on imagology: from cultural history to poetry. *Revista de Filología Francesa*, 8(3), 135–146.
- Rujan Stefania, V. (2002). Overview of comparative imagology. *Annales d'Université "Valahia" Târgoviște. Section d'Archéologie et d'Histoire*, 4(5), 214-218.
- Sorge, V. (1998). *Literary country images in songs by Wolf Biermann and Vladimir Wyssozki: An imagological comparison of song texts by the author-interpreters from 1960 to 1980*. Peter Lang.
- Viorica, R. S. (2002). Overview of comparative imagology. *Annales d'Université "Valahia" Târgoviște. Section d'Archéologie et d'Histoire*, 4(5), 214-218.

درباره نویسنده

صدیقه شرکت‌مقدم دانشیار گروه زبان و ادبیات فرانسه دانشگاه علامه طباطبائی است و ادبیات فرانسه، ادبیات تطبیقی، ترجمه‌شناسی، تحلیل گفتمان انتقادی حوزه‌های پژوهشی مورد علاقه او را تشکیل می‌دهند.

The Numbers Game: A Comparative Study of Microsoft Translator and Professional Simultaneous Interpreters

Pardis Qasemi¹, Sima Ferdowsi^{*1}, Najmeh Bahrami Nazarabadi¹

Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran ¹

Abstract Interest in computer-assisted interpreting tools has increased as a result of the desire to prevent cognitive saturation during interpreting. The present study examined the quality of interpreting numbers by Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters. For this purpose, a collection of political speeches delivered at the United Nations was gathered. The results showed that there was no significant difference between Microsoft Translator and professional interpreters in terms of interpreting numbers. There was a significant difference in the error categories across the types of numbers, indicating that interpreting errors varied depending on the type of number. The findings of this research suggest that Microsoft Translator could be a useful tool for assisting human interpreters during simultaneous interpreting. In other words, Microsoft Translator could provide a quick and accurate interpreting of numbers, alleviating the cognitive burden on human interpreters and enabling them to focus their attention on other aspects of the conversation.

Keywords: *Simultaneous Interpreting; Problems Triggers; Numbers; Microsoft Translator; Professional Interpreter.*

1. Introduction

Simultaneous interpreting is widely known as the most constrained mode of meaning transfer between languages that consists of various processing tasks that must be carried out concurrently (De Groot & Christoffels, 2006; Seeber, 2011; Obler, 2012). Simultaneous interpreting limitations are exacerbated when dealing with what Gile (1995/2009) terms problem triggers. They pose problems by increasing the processing capacity for interpreting. Gile (1995/2009) observed that the increased temporal load in simultaneous interpreting might affect short-term Memory Effort. The amount of information that can be stored in short-term memory is limited. The target-language version of an incoming speech segment that requires greater processing capacity may be delayed until more processing capability is available. However, the backlog of incoming input segments may generate excessive short-term memory effort. Suppose the interpreter tries to solve the problem by allocating additional processing power to

Please cite this paper as follows:

Qasemi, P., Ferdowsi, S., & Bahrami Nazarabadi, N. (2024). The numbers game: A comparative study of microsoft translator and professional simultaneous interpreters. *Language and Translation Studies*, 56(4), 33-70. <https://doi.org/10.22067/lts.2024.85304.1229>

memory. In that case, he or she may lose the capacity for listening and analysis, compromising comprehension of the next segment.

Among different types of problem triggers research has proved that numbers (Mackintosh, 1983; Mazza, 2001; Puková, 2008; Mankauskiene, 2016) result in decreased interpreting quality. They can be problematic in interpreting since “unlike most of the elements of speech the meaning of which always depends on the context in which they are used, figures have only one meaning” (Alessandrini, 1990, p. 77). As a result, it is expected that figures will be easy to translate from one language to another. This is barely the case, however. Interestingly, Cooper et al. (1982) conducted a study on interpreters’ work-related stress. Out of 826 interpreters who responded to a questionnaire about job stress, 65% found interpreting figures to be a cause of stress while working.

The challenge of simultaneous interpreting of numbers according to Pinochi (2009) is not language dependent suggesting that the cognitive processes involved in numerical interpretation are not specific to any particular language, but rather are related to the inherent complexity of numerical information and its processing demands on the interpreter’s cognitive resources. The idea is supported by Gile (1995/2009) who noticed that interpreters often encounter difficulties when interpreting numerical information, as evidenced by hesitation or pausing during interpreting or making mistakes in translating the figures or the surrounding context.

Although interpreting numbers does not necessarily require much processing capacity, interpreters devote a great deal of their attention to numbers which could lead to a lack of attention to the incoming message. The situation can be explained by Gile’s (1995) Effort Models, based on which any kind of imbalance between interpreting Efforts can lead to interpreting problems. The same idea is reported by Mackintosh (1983), who found that the adjacent segments were missed when numbers were correctly interpreted. Different reasons have been identified as the sources of difficulty in interpreting numbers.

Other researchers (e.g., Mazza, 2001; Pinochi, 2009; Mead, 2015) expanded on this idea by suggesting that the difficulty in interpreting numbers is also related to their low predictability. This means that interpreters may not necessarily know in advance what kind of numbers they will encounter, which can make it harder for them to prepare and anticipate how to interpret them.

Moreover, Mazza (2001) notes that numbers often have a high level of informative content, meaning that they convey important and specific information that cannot be easily paraphrased or omitted. This can make it challenging for interpreters to convey the intended meaning accurately and succinctly in the target language. Alessandrini (1990) echoes the same idea stating that numbers are rich in information, as each individual digit carries a distinct and significant unit of

meaning. Pinochi (2009) argues that the exact content of numerals makes it impossible to use reformulation strategies, which are one of the three coping tactics suggested in conference interpreting by Gile (1995/2009). These strategies include replacing a segment with a more general term or explaining/paraphrasing the content. However, when it comes to numbers, their precise content makes it difficult to apply these strategies effectively.

According to Moser-Mercer (1985), the challenge of interpreting numbers arises from differences in information processing procedures. Numbers are less predictable and require more attention compared to continuous texts. In natural language, the brain can anticipate incoming words based on limited possible combinations of words to form meaningful sentences. However, with numbers, the processing load increases due to the infinite combination of numerical values that can be used. As stated by Timarova (2012) and Seeber (2015), interpreting numerical information places a greater cognitive demand on interpreters because numbers lack a concrete conceptual representation and do not contain redundant information that can facilitate interpreting. Additionally, unlike words and sentences, numbers cannot be imagined beyond their visual numerical form, which further adds to the difficulty of interpreting them. These factors make it challenging for interpreters to accurately convey the intended meaning of numerical information in the target language.

Given the challenges inherent in simultaneous interpreting, there is a growing recognition that computer-assisted interpreting tools and other forms of technology-based support systems could provide much-needed relief for interpreters. These tools are increasingly viewed as potential solutions to some of the difficulties associated with simultaneous interpreting. Considering this, the current study aims to investigate how Microsoft Translator and professional interpreters simultaneously interpret numbers for the English-Persian language pair. It is thought that comparing the performance of Microsoft Translator to that of human interpreters could provide insights into the capabilities and limitations of both, and help us understand how best to leverage the strengths of each to achieve optimal interpreting results. By conducting this comparison, the study intended to provide insights into the effectiveness of this ASR-based application and its potential applicability in the simultaneous interpreting of numbers. Additionally, despite the increasing interest in exploring the use of technological support in interpreting, it seems the area has remained under-researched in Iran. Filling this research gap was one of the motivations for conducting this study. To achieve this goal, the present study formulated two research questions to guide the investigation.

- How do Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters differ in rendering numbers?

- Is there a significant difference between types of numbers and the error categories in Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters' translation performance?

2. Method

The present descriptive study adopts a comparative model, which is static and product-oriented, to compare professional simultaneous interpreters' performance with Microsoft Translator's in terms of interpreting numbers (Williams & Chesterman, 2002, p. 49). Group differences were considered as the independent variable in the present study. Therefore, inter-group comparisons were made to study potential differences in number interpreting accuracy between Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters. The accuracy of interpreting numbers was the dependent variable which refers to the correctness of interpreting numbers.

To provide the necessary data, the researchers used the political hearing offered at the United Nations as a source of corpus compilation. Since corpus-based studies rely on authentic data occurring in a natural environment, international organizations such as the European Parliament (EP), the European Commission (EC), and the United Nations (UN) can be used as reliable sources of data collection (Russo et al., 2018). Therefore, the corpus of the present study consists of 3 English conference videos namely Obama speech (71st UN session), Trump speeches (74th and 75th UN sessions) along with their Persian simultaneous interpretation by five different (male) professional interpreters. Following Desmet et al. (2018), the identified numbers in the data were distributed over four categories: simple whole numbers, complex whole numbers, decimals, and years. To avoid subjective assessment in analyzing the interpreting of numbers, there was a need to have an evaluation system for categorizing errors. For this purpose, the researchers followed Pinochi's (2009) classification for errors in interpreting numbers.

3. Results

The first question compared the performance of Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters in terms of interpreting numbers. The results indicated that although the difference between the two groups almost reached significance ($\chi^2(5, N = 124) = 9.797, p = .081$), it was not statistically significant. This suggests that both groups performed similarly in interpreting numbers. The second question examined the difference between types of numbers and the error categories in the performance of Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters. The results revealed a significant difference between the type of numbers and the error categories ($\chi^2(15, N = 124) = 33.112, p = .005$), suggesting that interpreting errors varied depending on the type of numbers.

4. Discussion and Conclusion

The findings of the study suggest that while both Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters were equally accurate in terms of the overall number of errors made, the nature of the errors was different between the two groups. The analysis of the omitted numbers indicates that Microsoft Translator tends to delete numbers without replacing them with a general expression. This suggests that the problem of omission errors in Microsoft Translator may be attributed to the system's inability to recognize and precisely translate numbers. It is also possible that the malfunction of Automatic Speech Recognition (ASR) could be contributing to some of the omission errors. This highlights the importance of improving the quality of ASR technology to enhance the performance of machine translation systems like Microsoft Translator. Furthermore, the approximation error category was not observed in the data for Microsoft Translator. Considering the importance of context in approximation (Nolan, 2005), the finding that Microsoft Translator did not make approximation errors in translating numbers suggests that the system could be a useful tool for translating technical texts that are abundant with numbers, provided that the automatic speech recognition function works ideally. Moreover, the lexical mistake category included no item for Microsoft Translator. In contrast, one erroneous item belonged to this category for professional simultaneous interpreters. This suggests that while Microsoft Translator may not make lexical mistakes when translating numbers, human interpreters are more likely to make such errors when interpreting speech. The fact that there was only one item in the lexical mistake category for professional simultaneous interpreters suggests that this type of error may be less common than other types of errors, such as omission errors, which were more prevalent in both groups. Nonetheless, the finding highlights the importance of considering the nature of errors when evaluating translation performance, and suggests that Microsoft Translator may have advantages over human interpreters when it comes to avoiding certain types of errors. It is noteworthy that the phonological error category was not observed in the output of Microsoft Translator. This suggests that the Microsoft Translator is less likely to make phonological errors when translating numbers. This finding highlights one of the potential advantages of Microsoft Translator over human interpreters, namely their ability to avoid certain types of errors. In this case, the fact that Microsoft Translator is less likely to make phonological errors when translating numbers suggests that it may be a useful tool for tasks that require high levels of accuracy in interpreting numbers.

The findings of this research have important implications for the use of Microsoft Translator in the context of simultaneous interpreting training in Iran. The fact that Microsoft Translator performed similarly to professional simultaneous interpreters in translating numbers suggests that the system could be a useful tool for assisting human interpreters during simultaneous interpreting

tasks. For example, Microsoft Translator could be used as an assistive tool to provide quick and accurate translations of numbers, which could help to reduce the cognitive load on human interpreters and improve the overall quality of the interpreting. However, it is important to note that machine translation systems like Microsoft Translator are not perfect, and there may be situations where they struggle to accurately translate certain types of text or language. Additionally, the study only focused on the translation of numbers, and it is possible that the performance of Microsoft Translator and professional simultaneous interpreters may differ in other areas of translation.

مسابقه اعداد: مقایسه عملکرد مترجم میکروسافت و مترجمین حرفه‌ای ترجمه شفاهی هم‌زمان

پردیس قاسمی^۱، سیما فردوسی^{۲*}، نجمه بهرامی نظرآبادی^۱

^۱ دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران

چکیده تمایل به اجتناب از اشباع شناختی در ترجمه شفاهی علاقه به استفاده از ابزارهای ترجمه به کمک رایانه را افزایش داده است. مطالعه حاضر کیفیت ترجمه اعداد توسط مترجم میکروسافت و مترجمان شفاهی حرفه‌ای هم‌زمان را بررسی می‌کند. برای این هدف، مجموعه‌ای از سخنرانی‌های سیاسی ارائه شده در سازمان ملل جمع‌آوری شد. آزمون «کای مربع پیرسون» نشان داد که عملکرد مترجم میکروسافت و مترجمان حرفه‌ای در زمینه ترجمه هم‌زمان اعداد یکسان است. درحالی‌که خطاهای میکروسافت از نظر نوع نسبت به خطاهای مترجمان شفاهی محدودتر است. به عبارت دیگر، خروجی میکروسافت فقط دو نوع خطا (حذف و سایر) را نشان می‌دهد. درحالی‌که مترجمان شفاهی تنوع بیشتری از انواع خطاها (حذف، تقریب، واژگانی، آوایی و سایر) را در ترجمه اعداد انجام می‌دهند؛ بنابراین، به نظر می‌رسد که در زمینه ترجمه هم‌زمان اعداد تلفیقی از ترجمه میکروسافت و ترجمه انسانی می‌تواند رویکردی مؤثر باشد. به عبارت دیگر، مترجم میکروسافت می‌تواند به عنوان یک ابزار کمکی برای ارائه ترجمه‌های سریع و دقیق اعداد استفاده شود، درحالی‌که مترجمان هم‌زمان حرفه‌ای می‌توانند تمرکز و دقت خود را به سایر عناصر پیام اختصاص دهند.

کلیدواژه‌ها: ترجمه شفاهی هم‌زمان؛ عوامل ایجاد مسأله؛ اعداد؛ مترجم میکروسافت؛ مترجم شفاهی حرفه‌ای.

۱. مقدمه

ترجمه شفاهی هم‌زمان^۱ پیچیده‌ترین شیوه انتقال معنا بین زبان‌ها است و شامل فرآیندهای پردازشی متعددی است که به صورت هم‌زمان انجام می‌شوند (اوبلر^۲، ۲۰۱۲؛ دی گروت و کریستوفلز^۳، ۲۰۰۶؛ سیر^۱، ۲۰۱۱). محدودیت زمانی به عنوان محدودیت بارز در ترجمه

1. simultaneous interpreting

2. Obler

3. De Groot & Christoffels

هم‌زمان شناخته می‌شود و در نتیجه آن مترجم مجبور می‌شود تا سرعت ترجمه خود را با سرعت سخنران تنظیم کند. در نتیجه، میزان اطلاعات قابل پردازش بستگی به سرعت ارائه متن توسط سخنران دارد (چرنوف^۲، ۲۰۰۴). علاوه بر این، به عنوان یک متغیر وابسته به سخنران، تلفظ با لهجه می‌تواند بر دریافت و تولید اطلاعات تأثیر منفی بگذارد (چیانگ^۳، ۲۰۱۵). به عقیده ژیل^۴ (۲۰۰۹/۱۹۹۵)، ترجمه هم‌زمان نیازمند تخصیص سه عملکرد هم‌زمان است: تلاش برای گوش کردن و تحلیل، تلاش برای تولید و تلاش حافظه کوتاه‌مدت^۵. به دلیل محدودیت‌های زمانی در این نوع ترجمه، نحوه پردازش اطلاعات یک جمله بر میزان ظرفیت پردازش^۶ موجود سایر جملات بسیار تأثیرگذار است. در نتیجه، مترجم شفاهی هم‌زمان بسیار مستعد اشباع موقت^۷ است که نتیجه آن عملکرد نامناسب و خطا در ترجمه شفاهی است.

ژیل (۲۰۰۹/۱۹۹۵) دریافت که بار زمانی افزایش یافته در ترجمه شفاهی می‌تواند بر تلاش حافظه کوتاه‌مدت تأثیر بگذارد. مقدار اطلاعات قابل ذخیره در حافظه کوتاه‌مدت محدود است. اگر یک جمله زبان مبدأ به ظرفیت پردازش بیشتری نیاز داشته باشد، ترجمه این جمله به زبان مقصد با تأخیر انجام می‌شود. با این حال، انباشت بیش‌ازحد جملات زبان مبدأ در حافظه ممکن است منجر به تلاش بیشتر حافظه کوتاه‌مدت در بازیابی اطلاعات شود (ژیل ۲۰۰۹/۱۹۹۵). فرض کنید مترجم با اختصاص ظرفیت پردازش اضافی به حافظه مشکل را حل کند، از آنجاکه میزان انرژی ذهنی موجود برای انجام ترجمه شفاهی مقدار ثابتی است که به هر یک از سه تلاش گفته شده در بالا اختصاص می‌یابد، افزودن به میزان هر یک از این سه تلاش به معنای کاهش میزان ظرفیت سایر تلاش‌ها است. در نتیجه با اختصاص ظرفیت بیشتر به تلاش حافظه کوتاه‌مدت، ممکن است مترجم ظرفیت تلاش گوش کردن و تحلیل^۸ را کم کند و در نتیجه در فهم جملات بعد دچار مشکل شود. محدودیت‌های فوق‌الذکر در ترجمه شفاهی هنگام مواجهه

1. Seeber

2. Chernov

3. Cheung

4. Gile

5. short-term memory

6. processing capacity

7. temporary saturation

8. listening and analysis effort

با آنچه ژیل (۲۰۰۹/۱۹۹۵) آنها را عوامل ایجاد مسأله^۱ می نامد، تشدید می شود. او معتقد است هر عاملی که به ظرفیت پردازش بیشتری نیاز داشته باشد یعنی مترجم برای پردازش آن تلاش ذهنی بیشتری انجام دهد، می تواند عامل ایجاد مسأله (مشکل) در ترجمه شفاهی باشد. تحقیقات نشان می دهد که عواملی نظیر کیفیت نامناسب صدا (گرور^۲، ۱۹۷۱)، اسامی (میر^۳، ۲۰۰۸)، لهجه غلیظ (لین و همکاران^۴، ۲۰۱۳؛ مک الیستر^۵، ۲۰۰۰)، سرعت ارائه (دیلیدناتی و نوریکیت^۶، ۲۰۱۰؛ ژیل، ۲۰۰۹) و اعداد (پوکووا^۷، ۲۰۰۸؛ مازا^۸، ۲۰۰۱؛ مانکاسکین^۹، ۲۰۱۶؛ مکیتاش^{۱۰}، ۱۹۸۳) منجر به کاهش کیفیت ترجمه شفاهی می شوند.

در خصوص اعداد، لحاظ کردن آنها به عنوان عامل ایجاد مشکل در ترجمه شفاهی عجیب به نظر می رسد؛ زیرا «برخلاف بیشتر عناصر گفتار که معنای آنها همیشه به متن وابسته است، اعداد تنها یک معنی دارند» (السندرینی^{۱۱}، ۱۹۹۰، ص. ۷۷)؛ بنابراین، انتظار می رود که ترجمه اعداد از یک زبان به زبان دیگر آسان باشد؛ اما در واقعیت این طور نیست. در سال ۱۹۸۲، کوپر و همکاران^{۱۲} (۱۹۸۲) مطالعه ای درباره استرس در ترجمه شفاهی انجام دادند. این پژوهش نتایج جالبی داشت و از میان ۸۲۶ مترجم که به پرسش نامه استرس شغلی پاسخ دادند، ۶۵٪ آنها اعلام کردند که ترجمه اعداد موجب استرس در هنگام کار ترجمه شفاهی است. به باور کاجرز-ویترزنی و همکاران^{۱۳} (۲۰۲۱) دلیل اصلی دشواری ترجمه اعداد مربوط به افزایش بار پردازشی در مغز است.

-
1. problem triggers
 2. Gerver
 3. Meyer
 4. Lin et al.
 5. McAllister
 6. Dailidenaite & Noreikaite
 7. Puková
 8. Mazza
 9. Mankauskiene
 10. Mackintosh
 11. Alessandrini
 12. Cooper et al.
 13. Kajzer-Wietrzny et al.

با توجه به دشواری‌های موجود در ماهیت ترجمه هم‌زمان، این باور وجود دارد که ابزارهای کمکی ترجمه شفاهی مبتنی بر رایانه^۱ و سایر سیستم‌های پشتیبانی مبتنی بر فناوری می‌توانند به مترجمان کمک به‌سزایی کنند. این ابزارها را می‌توان به‌عنوان راهکارهای بالقوه برای حل برخی از مشکلات مرتبط با ترجمه هم‌زمان در نظر گرفت. همان‌طور که پرندی^۲ (۲۰۱۸، ص. ۲۹) توضیح می‌دهد: «دسترسی سریع و آسان به اطلاعات واژگانی در طول فعالیت ترجمه، به‌اندازه حمایت از مترجم در ترجمه واژگان و تضمین ترجمه با کیفیت بالا، اهمیت دارد». وی معتقد است که می‌توان با استفاده از ابزارهای رایانه‌ای کمکی ترجمه شفاهی به این هدف دست پیدا کرد. به‌علاوه، فانتینولی^۳ (۲۰۱۷) معتقد است که برای کمک به ترجمه با هدف بهبود و بهینه‌سازی برخی از مراحل جریان کار ترجمه می‌توان از فناوری استفاده کرد. استفاده از ابزارهای کمکی ترجمه شفاهی و سیستم‌های پشتیبانی مبتنی بر فناوری در ترجمه اعداد می‌تواند مشکلات و چالش‌های شناختی مرتبط با ترجمه ارقام را کاهش دهد.

پژوهش‌های موجود درباره اعداد در ترجمه شفاهی از دیدگاه‌های مختلفی به این مسأله پرداخته است (پینوکی، ۲۰۰۹؛ کورپال و استاچویاک-زیمزاک^۴، ۲۰۱۸؛ کورپال و استاچویاک-زیمزاک، ۲۰۲۰؛ مازا، ۲۰۰۱). مطالعه کیفی حاضر قصد دارد تأثیر استفاده از ابزارهای رایانه‌ای کمکی ترجمه شفاهی مبتنی بر سیستم تشخیص خودکار گفتار را بر دقت و کیفیت ترجمه اعداد در ترجمه شفاهی هم‌زمان بررسی کند. به‌طور خاص، مترجم میکروسافت^۵ به‌عنوان نمونه‌ای از این سیستم‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. به دلیل کمبود اپلیکیشن‌های مناسب مبتنی بر سیستم تشخیص خودکار گفتار در ایران، این مطالعه از میکروسافت که یک برنامه رایگان وب‌محور است، به‌عنوان یک ابزار برای ترجمه هم‌زمان استفاده کرد. هدف اصلی این مطالعه بررسی نحوه ترجمه هم‌زمان اعداد در جفت زبان انگلیسی-فارسی توسط میکروسافت و مترجمان هم‌زمان حرفه‌ای بود؛ زیرا مقایسه عملکرد

1. computer-assisted interpreting tools (CAI)
2. Prandi
3. Fantinuoli
4. Korpál & Stachowiak-Szymczak
5. microsoft translator

مایکروسافت با عملکرد مترجمان انسانی می‌تواند بینشی درباره قابلیت‌ها و محدودیت‌های هریک فراهم کند تا از نقاط قوت هریک در بهینه‌سازی و کسب نتایج ترجمه مطلوب استفاده کنیم. پژوهش توصیفی حاضر بر آن است که با انجام این مقایسه از اثربخشی این برنامه مبتنی بر سیستم تشخیص خودکار گفتار و قابلیت اعمال آن در ترجمه هم‌زمان اعداد، درک بهتری داشته باشد. به علاوه، با وجود علاقه روزافزون به بررسی استفاده از تأثیر فناوری در ترجمه شفاهی، این حوزه در ایران چندان مورد مطالعه قرار نگرفته است. پُرکردن این خلأ پژوهشی، یکی از اهداف پژوهش حاضر است. برای دستیابی به این هدف، دو پرسش مطرح شد:

- مترجم مایکروسافت و مترجمان هم‌زمان حرفه‌ای در ترجمه اعداد چه تفاوت‌هایی با هم دارند؟
- آیا تفاوت معناداری بین انواع اعداد و نوع خطا در عملکرد مترجم مایکروسافت و مترجمان هم‌زمان حرفه‌ای وجود دارد؟

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش به بررسی مطالعات انجام‌شده در زمینه ترجمه اعداد در ترجمه شفاهی می‌پردازیم، سپس پژوهش‌های مبتنی بر تأثیر فناوری در ترجمه شفاهی را بررسی می‌کنیم و در پایان چارچوب نظری مطالعه حاضر ارائه می‌شود.

۲.۱. چالش‌های ترجمه اعداد

چالش ترجمه هم‌زمان اعداد، به گفته پینوکی^۱ (۲۰۰۹)، به زبان وابسته نیست؛ بنابراین، فرآیندهای شناختی^۲ مرتبط با ترجمه ارقام، وابسته به هیچ زبان خاصی نیستند، بلکه با پیچیدگی ذاتی اطلاعات عددی و نیازهای پردازشی آن به منابع شناختی مترجم مرتبط است. ژیل (۲۰۰۹/۱۹۹۵) نیز همین نظر را در مورد ترجمه اعداد بیان می‌کند. وی در مطالعات خود متوجه شد که مترجمان در هنگام ترجمه اطلاعات عددی، با مشکل مواجه می‌شوند. تردید یا

1. Pinochi

2. cognitive processes

توقف در طول ترجمه، اشتباه در ترجمه اعداد یا اشتباه در ترجمه اطلاعات متنی از نمودهای بارز این مشکلات هستند.

اگرچه ترجمه اعداد لزوماً به ظرفیت پردازشی زیادی نیاز ندارد؛ اما مترجمان بخش قابل توجهی از دقت خود را به ترجمه اعداد اختصاص می‌دهند که ممکن است منجر به کمبود توجه به پیام وارده شود. این وضعیت با مدل‌های تلاش^۱ ژیل (۱۹۹۵) قابل توضیح است که بر اساس آن هرگونه عدم تعادل بین تلاش‌های ترجمه شفاهی می‌تواند برای مترجم مشکل‌ساز باشد. مکیتاش (۱۹۸۳) نیز همین مطلب را بیان می‌کند. وی دریافت در ترجمه شفاهی وقتی اعداد به‌درستی ترجمه می‌شوند، اطلاعات متنی مجاور از دست می‌روند. دلایل مختلفی برای دشواری ترجمه اعداد بیان شده است.

برای مثال، ژیل (۱۹۹۵، ص. ۱۷۴) معتقد است که چالش ترجمه اعداد به دلیل «مدت‌زمان کوتاه و کمبود تکرار» اعداد در متن است که باعث می‌شود مترجمان شفاهی به‌سختی آنها را پردازش و ترجمه کنند. پژوهشگران دیگر (پینوکی، ۲۰۰۹؛ مازا، ۲۰۰۱؛ مید، ۲۰۱۵) این ایده را بسط دادند. آنها اظهار داشتند که دشواری ترجمه اعداد به دلیل غیرقابل پیش‌بینی بودن آنها است؛ به این معنی که مترجمان شفاهی ممکن است از قبل ندانند با چه نوع اعدادی روبه‌رو خواهند شد. در نتیجه امکان آمادگی و برنامه‌ریزی برای ترجمه اعداد سخت خواهد بود.

علاوه‌براین، مازا (۲۰۰۱) معتقد است که اعداد اغلب محتوای اطلاعاتی زیادی دارند، به این معنی که اطلاعات مهم و خاصی را انتقال می‌دهند که به‌سادگی قابل بازگویی یا حذف نیستند. در نتیجه، گاهی مترجمان شفاهی در انتقال معنای مد نظر به‌طور دقیق و مختصر به زبان مقصد با مشکل مواجه می‌شوند. الساندرینی (۱۹۹۰) نیز معتقد است که اعداد دارای محتوای اطلاعاتی غنی هستند؛ زیرا هر رقم به‌تنهایی یک واحد معنایی متمایز و مهم را دربردارد. پینوکی (۲۰۰۹) معتقد است که محتوای دقیق اعداد، استفاده از استراتژی‌های بازیابی^۳ را غیرممکن می‌کند. این استراتژی‌ها یکی از سه تاکتیک مقابله‌ای در ترجمه همایشی است که

-
1. effort models
 2. Mead
 3. reformulation strategies

توسط ژیل (۲۰۰۹/۱۹۹۵) پیشنهاد شده است. این استراتژی‌ها شامل جایگزین کردن اطلاعات با یک عبارت کلی‌تر یا توضیح دادن/بازگو کردن محتوا هستند. باین‌حال، در مورد اعداد، با توجه به محتوای دقیق آنها به کار بردن این استراتژی دشوار و غیر کارآمد است.

براساس دیدگاه موزر-مرسر^۱ (۱۹۸۵)، چالش ترجمه اعداد ناشی از تفاوت در روش‌های پردازش اطلاعات است. اعداد نسبت به متون پیوسته، کمتر قابل پیش‌بینی هستند و نیاز به توجه بیشتری دارند. در زبان طبیعی، مغز می‌تواند با استناد به ترکیبات محدودی از کلمات برای تشکیل جملات معنادار، کلمات ورودی را پیش‌بینی کند؛ اما در مورد اعداد، به دلیل امکان ترکیبات بی‌نهایت ارقام، بار پردازشی افزایش می‌یابد. همان‌گونه که محققان (تیماروا^۲، ۲۰۱۲؛ سیر^۳، ۲۰۱۵) اظهار داشته‌اند، ترجمه اطلاعات عددی فشار شناختی بیشتری را بر مترجمان وارد می‌کند زیرا اعداد نمود مفهومی ملموسی ندارند. به علاوه، ارقام فاقد اطلاعات تکراری هستند که بتوان در ترجمه شفاهی از آنها کمک گرفت. همچنین، برخلاف کلمات و جملات، اعداد را نمی‌توان فراتر از شکل عددی-دیداری خود تصور کرد و این موضوع به دشواری ترجمه آنها اضافه می‌کند. مجموعه این عوامل باعث می‌شود تا مترجمان در انتقال دقیق معنای اطلاعات عددی به زبان مقصد با چالش مواجه شوند.

۲.۲. فناوری در ترجمه شفاهی

فناوری همواره در ترجمه شفاهی بسیار حائز اهمیت بوده است، زیرا تجهیزات صوتی و کابین‌های ترجمه بافت ارتباطی را برای وقوع ترجمه شفاهی فراهم می‌کنند. فنتینولی (۲۰۱۸) فناوری‌های ترجمه شفاهی را به دو دسته فناوری‌های متمرکز بر محیط^۴ و فناوری‌های متمرکز بر فرآیند^۵ دسته‌بندی می‌کند.

-
1. Moser-Mercer
 2. Timarova
 3. Seeber
 4. setting-oriented
 5. process-oriented

فناوری‌های متمرکز بر محیط، شرایط محیطی و بیرونی ترجمه را مشخص می‌کنند. آنها امکان «غلبه بر فواصل فیزیکی و ارتباط سخنرانان (شامل مترجمان) و شنوندگانی که در دسترس نیستند و یا در مورد زبان اشاره، در محدوده دید قرار ندارند» را فراهم می‌کنند (پوچهکر^۱، ۲۰۰۲. ص. ۲۰۰۴). بر اساس دیدگاه موزر-مرسر^۲ (۲۰۱۱، ص. ۱۳۱)، عبارت «ترجمه از راه دور»^۳ به‌طور کلی برای مواقعی به کار می‌رود که «مترجمان به‌طور فیزیکی در جلسه حضور ندارند و بنابراین دید مستقیمی از سخنرانان و مخاطبان ندارند». ترجمه از راه دور را می‌توان بر اساس شیوه ارائه خدمات ترجمه، به دو دسته تقسیم کرد: ترجمه تلفنی^۴ در مقابل ترجمه ویدیویی^۵. ترجمه تلفنی که ابتدا در استرالیا در سال ۱۹۷۳ به‌عنوان کمک به پناهندگان در ورود به این کشور معرفی شد، رایج‌ترین و قدیمی‌ترین شکل ترجمه از راه دور است (کلی^۶، ۲۰۰۸). ترجمه تلفنی در ابتدا به‌عنوان یک وسیله تسهیلگر ارتباطی میان سخنرانان زبان‌های مختلف در مکان‌های مختلف استفاده شد. ظهور ارتباطات سیار و دسترسی مداوم به اینترنت نقش مهمی در تکامل این فناوری ایفا کرده است و امروزه امکان ارتباط صوتی و تصویری چندجانبه فراهم شده است. سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل و اتحادیه اروپا، این فناوری را یک ضرورت می‌دانند و برای کاهش هزینه‌ها از آن استفاده می‌کنند.

اگرچه ترجمه از راه دور از نظر اقتصادی و زمانی به‌صرفه است، اما از نظر تکنیکی این نوع ترجمه صرفاً در چند زمینه خاص به‌کار می‌رود. در شرایطی که مترجمان شفاهی آموزش دیده امکان حضور در محل برگزاری جلسه را ندارند، ترجمه از راه دور دسترسی آسان به مترجمان شفاهی را بدون توجه به محل فراهم می‌کند (آندرس و فالک^۷، ۲۰۰۹). ترجمه از راه دور هم برای مشتریان و هم مترجمان مزایایی دارد. علاوه بر کاهش هزینه‌ها، مترجمان مجبور نیستند برای پروژه‌های کاری سفر کنند. بلکه می‌توانند به‌راحتی کار ترجمه را در خانه

-
1. Pochhacker
 2. Moser-Mercer
 3. remote interpreting
 4. telephone interpreting (TI)
 5. video interpreting
 6. Kelly
 7. Andres & Falk

یا دفتر کار خود انجام دهند. با این حال، ترجمه از راه دور معایبی نیز دارد. مثلاً، مترجم باید با استفاده از تلفن کار کند و اطلاعات غیرکلامی را از یک صفحه‌نمایش دریافت کند. صدا و تصویر ممکن است کیفیت نامناسبی داشته باشند و در نتیجه علانمی از قبیل خستگی چشم، تهوع و مشکل در تمرکز را برای مترجمان به همراه دارد (فتینولی، ۲۰۱۸). موزوراکیس^۱ (۲۰۰۶) به بررسی مسائلی پرداخت که به دلیل دور بودن مترجم از محیط ترجمه به وجود می‌آیند. برای مثال، مترجمان به دلیل فاصله فیزیکی و روانی از مخاطب، احساس می‌کنند که کنترل لازم بر شرایط را ندارند. تحقیقات بیشتر و جامع‌تری لازم است تا مترجمان با چالش‌های ترجمه از راه دور آشنا شوند. همان‌طور که آندرس و فالک^۲ (۲۰۰۹) اشاره کرده‌اند، استفاده از این نوع ترجمه در حال افزایش است و در نهایت ممکن است جایگزینی معتبر برای ترجمه حضوری در برخی از محیط‌های^۳ ترجمه شفاهی باشد.

ترجمه شفاهی ویدئویی یک نوع دیگر از فناوری‌های متمرکز بر محیط است. این نوع ترجمه برای افراد ناشنوا، کم‌شنوا یا افراد دارای نقص گفتاری با کمک ترجمه شفاهی ویدئویی از راه دور^۴ انجام می‌شود. در این روش، «مترجمان زبان اشاره از راه دور با استفاده از ویدیو و صدا به صورت زنده کار می‌کنند تا بتوانند فرد ناشنوا یا دارای نقص گفتاری را ببینند، با فرد شنوا گفتگو کنند و بالعکس» (داد^۵، ۲۰۱۲، ص. ۱۵)؛ اما در صورتی که طرفین از طریق تلفن صحبت کنند استفاده از این روش امکان‌پذیر نیست.

فناوری‌های فرآیندمحور، مترجم را در مراحل و فرآیندهای مختلف ترجمه، مانند سازمان‌دهی و بازیابی اطلاعات، قبل و در حین ترجمه، حمایت می‌کنند. این گونه فناوری‌ها به‌طور مستقیم بر فرآیند ترجمه، بار شناختی مرتبط با آن و کیفیت محصول نهایی تأثیر می‌گذارند؛ بنابراین آنها را می‌توان عناصر تعریف‌کننده ترجمه شفاهی با کمک رایانه^۶ دانست.

-
1. Mouzourakis
 2. Andres & Falk
 3. interpreting setting
 4. video remote interpreting
 5. Dodd
 6. computer assisted interpreting (CAI)

شایان یادآوری است که می‌توان از این ابزارهای رایانه‌ای در گونه‌های^۱ مختلف ترجمه شفاهی استفاده کرد. مثلاً، در ترجمه شفاهی هم‌زمان، ابزارهای واژگانی وجود دارد که به مترجمان در مدیریت لغت‌نامه‌ها کمک می‌کند. اپلیکیشن‌های یادداشت‌برداری به مترجمان شفاهی پیاپی^۲ در نوشتن یادداشت، نگهداری و حتی به اشتراک‌گذاری آن کمک می‌کنند. نمونه‌های دیگر از این نوع فناوری قلم‌های دیجیتالی و برنامه‌های ضبط صدا هستند. با استفاده از برنامه‌های ضبط صدا، سازمان‌دهی و هماهنگ‌سازی متن، تصویر، صدا یا فایل‌های ویدئویی امکان‌پذیر است (فتینولی، ۲۰۱۸).

ترجمه ماشینی^۳ نوع دیگری از پشتیبانی فناوری برای مترجمان است (فتینولی، ۲۰۱۸). این نوع ترجمه از حداقل سه فناوری تشکیل شده است: سیستم شناسایی خودکار گفتار^۴، ترجمه ماشینی و تبدیل متن به گفتار^۵. هرکدام از این اجزا نقش‌ها و وظایف مختلفی در ترجمه ماشینی دارند. در مرحله اول، ورودی صوتی به کمک سیستم شناسایی خودکار گفتار به متن نوشتاری تبدیل می‌شود. سپس با استفاده از ترجمه ماشینی به زبان مقصد ترجمه می‌شود. درنهایت، متن نوشتاری به نسخه شنیداری برای مخاطبان تبدیل می‌شود. دزمت و همکاران^۶ (۲۰۱۸) معتقدند که سیستم شناسایی خودکار گفتار، سرعت فرآیند جستجو را افزایش می‌دهد، مشکلات تلاش‌های شناختی و تأخیر جستجوی دستی^۷ را حل می‌کند.

با ظهور ابزارهای جدید ترجمه شفاهی به کمک رایانه، علاقه به استفاده از این دستگاه‌ها در میان مترجمان شفاهی و حتی مدرسان روزبه‌روز افزایش می‌یابد. پرنیدی (۲۰۱۸، ص. ۲۹) معتقد است، «دسترسی سریع و آسان به واژگان در طول انجام ترجمه، برای کمک به مترجم در انتقال معنا و تضمین کیفیت ترجمه بسیار حائز اهمیت است» باین‌حال، استفاده از این

1. mode

2. consecutive interpreting

3. machine translation (MT)

4. automated speech recognition (ASR)

5. speech-to-text synthesis

6. Desmet et al.

7. manual querying

ابزارها به دلیل محدودیت‌های ترجمه شفاهی ماشینی^۱ مورد بحث است. طبق گفته سلیگمن و همکاران^۲ (۲۰۱۷) پیشرفت این حوزه به جنبه‌های مختلفی بستگی دارد. برای شناسایی بهتر این جنبه‌ها، ضروری است که مطالعات بیشتری در مورد عملکرد این سیستم‌ها انجام شود. باین حال، تاکنون درباره عملکرد واقعی سیستم‌های تبدیل گفتار به متن در ترجمه همایشی پژوهش‌های فراوانی صورت نگرفته است. کیفیت خروجی این سیستم‌ها در مقایسه با مترجمان انسانی و توانایی آنها در انجام هدف اصلی خود یعنی کمک به مترجمان شفاهی در زمینه‌های مختلف همچنان نامعلوم است.

۳.۲. چارچوب نظری

پژوهش حاضر، عملکرد مترجم مایکروسافت و مترجمان هم‌زمان حرفه‌ای را در زمینه ترجمه اعداد مقایسه می‌کند. نتایج این مقایسه نشان می‌دهد که آیا می‌توان از مایکروسافت به عنوان یک ابزار کمکی در ترجمه هم‌زمان استفاده کرد یا خیر. با توجه به اینکه «ترجمه شفاهی هم‌زمان به واسطه مواجهه هم‌زمان مترجم با رمزگشایی و رمزگذاری اطلاعات دارای پیچیدگی‌های خاص است»، از لحاظ شناختی بسیار چالش‌برانگیز است (محمدی، ۱۴۰۱، ص. ۱۳۶). به نظر می‌رسد که استفاده از این نوع ابزارهای جانبی ممکن است به افزایش فشار ذهنی مترجم و در نتیجه اشباع شناختی منجر شود. باین حال، با توجه به مدل بار شناختی سیبر^۳ (۲۰۱۱) استفاده از سیستم‌های ترجمه گفتار به متن در ترجمه هم‌زمان تأثیری بر تلاش شناختی مترجم نخواهد داشت.

سیبر (۲۰۱۱) مدل بار شناختی^۴ برای ترجمه هم‌زمان را طراحی کرد. این مدل بر اساس مدل منابع چندگانه^۵ و یکنز^۶ (۱۹۸۴) درباره فرآیندهای شناختی در فعالیت‌های چندگانه^۷ ایجاد شده است. این مدل در ترجمه هم‌زمان نیز قابل استفاده است زیرا ترجمه هم‌زمان نوعی فرآیند

1. machine interpreting

2. Seligman et al.

3. Seeber

4. cognitive load model (CLM)

5. multiple resource model (MRM)

6. Wickens

7. multitasking activities

چند وظیفه‌ای است که در آن فرآیندهای درک پیام مبدأ و تولید پیام مقصد به صورت هم‌زمان انجام می‌شود. بر اساس مدل منابع چندگانه، «ترکیب دو (چند) وظیفه نیازمند ظرفیت پردازشی بیشتری است نسبت به زمانی که هر یک از وظایف به صورت مستقل انجام شود» (سیبر، ۲۰۱۱، ص. ۱۸۷). همچنین، این مدل نشان می‌دهد وظایفی که ابعاد پردازشی مشابهی دارند، در مقایسه با وظایفی که ساختارهای متمایزی دارند بیشتر با یکدیگر تعامل دارند. به عنوان مثال، انجام فعالیت‌های بصری و شنوایی به صورت هم‌زمان نسبت به انجام دو فعالیت بصری، آسان‌تر و کارآمدتر است. در فعالیت بصری، فرآیندهای پایه‌ای یکسانی وجود دارد، اما در فعالیت شنوایی، این فرآیندها با هم مشترک نیستند (ویکنز، ۲۰۰۲).

با استفاده از مدل بار شناختی می‌توان استفاده از ابزار تبدیل گفتار به متن در ترجمه هم‌زمان را توجیه کرد. علاوه بر این، مطالعات نشان می‌دهد که ابزارهای کمکی ترجمه هم‌زمان به مترجمان شفاهی کمک می‌کنند و باعث اشباع شناختی نمی‌شوند. به عنوان مثال، پرندی (۲۰۱۸) در بررسی تأثیر ابزارهای کمکی در ترجمه هم‌زمان دریافت که ابزارهای کمکی ترجمه هم‌زمان نه تنها باعث ایجاد اشباع نمی‌شوند، بلکه با کاهش بار شناختی محلی^۱، در پیشگیری از اشباع به مترجمان شفاهی کمک می‌کنند.

در نتیجه، استفاده از ابزارهای کمکی یا سیستم تبدیل گفتار به متن در ترجمه شفاهی توسط منابع بصری-کلامی مدیریت می‌شود و هیچ فشار مضاعفی بر ساختار زیربنایی فعالیت‌های ترجمه شفاهی وارد نمی‌کند. اگرچه ممکن است برای مترجمان مبتدی استفاده از این ابزارها در ابتدا دشوار باشد، با آموزش و تمرین به استفاده از این ابزارها در ترجمه شفاهی عادت خواهند کرد.

۳. روش پژوهش

۳.۱. نوع تحقیق

مطالعه توصیفی حاضر، یک مدل مقایسه‌ای «ایستا و محصول‌محور»^۱ اتخاذ کرده است تا عملکرد مترجمان هم‌زمان را با مترجم مایکروسافت در خصوص ترجمه اعداد مقایسه کند (ویلیامز و چسترمن^۲، ۲۰۰۲). تفاوت‌های گروهی در این مطالعه کیفی به‌عنوان متغیر مستقل لحاظ شده است. در نتیجه، برای بررسی دقت ترجمه اعداد مقایسه بین گروهی میان مترجمان شفاهی حرفه‌ای و مترجم مایکروسافت انجام شد. این مقایسه براساس نتایج آزمون «کای-مربع پیرسون» صورت گرفت. دقت ترجمه اعداد به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد که به صحت ترجمه اعداد بر اساس مدل پینوکی (۲۰۰۹) اشاره دارد.

۳.۲. جمع‌آوری داده‌ها

برای جمع‌آوری داده‌های لازم، پژوهشگران از متن سخنرانی جلسات سیاسی ارائه‌شده در سازمان ملل متحد به‌عنوان منبع برای ساخت پیکره موازی استفاده کردند. از آنجا که مطالعات مبتنی بر پیکره به داده‌های اصیل در محیط رخداد طبیعی وابسته است، سازمان‌های بین‌المللی مانند پارلمان اروپا، کمیسیون اروپا و سازمان ملل متحد می‌توانند به‌عنوان منابع قابل اعتمادی برای جمع‌آوری این نوع داده استفاده شوند (روسو و همکاران^۳، ۲۰۱۸).

پیکره مورد استفاده در پژوهش حاضر متشکل از ۳ ویدئو کنفرانس به زبان انگلیسی است که شامل سخنرانی اوپاما (دوره ۷۱ سازمان ملل متحد، ۲۰۱۶) و سخنرانی‌های ترامپ (دوره‌های ۷۴ و ۷۵ سازمان ملل متحد، ۲۰۱۹، ۲۰۲۰) همراه با ترجمه هم‌زمان فارسی آنها توسط پنج مترجم حرفه‌ای است (جداول شماره ۱ و ۲).

1. product-oriented
2. Williams & Chesterman
3. Russo et al.

جدول ۱. توصیف داده‌های مبدأ

شماره	ویدئوی زبان مبدأ (انگلیسی)	مدت زمان ویدئو	سخنران	آدرس سایت
۱	۷۵مین نشست سازمان ملل، ۲۰۲۰	۷ دقیقه	دونالد ترامپ	https://youtu.be/IvZARzaB06s
۲	۷۴مین نشست سازمان ملل، ۲۰۱۹	۳۶ دقیقه	دونالد ترامپ	https://youtu.be/07t7HbATlw0
۳	۷۱مین نشست سازمان ملل، ۲۰۱۶	۹ دقیقه	باراک اوباما	https://youtu.be/2ltSuF_OrD4

جدول ۲. توصیف داده‌های ترجمه شده (به شکل ترجمه شفاهی هم‌زمان)

شماره	ویدئوی زبان مقصد (فارسی)	شبکه پخش‌کننده ویدئو	تعداد مترجمان شفاهی
۱	۷۵مین نشست سازمان ملل، ۲۰۲۰	بی‌بی‌سی	۱
۲	۷۵مین نشست سازمان ملل، ۲۰۲۰	صدای آمریکا	۱
۳	۷۴مین نشست سازمان ملل، ۲۰۱۹	ایران اینترنشنال، بی‌بی‌سی	۲
۴	۷۱مین نشست سازمان ملل، ۲۰۱۶	صدای آمریکا	۱

برای جمع‌آوری داده‌ها در این مطالعه، ویدیوهای سخنرانی‌های ترامپ (جلسه ۷۴ و ۷۵ سازمان ملل) و سخنرانی اوباما (جلسه ۷۱ سازمان ملل) از وبسایت کنفرانس سازمان ملل متحد دانلود شد. متن هر سخنرانی از آدرس <https://www.whitehouse.gov> دانلود شد و با ویدیوهای آنها با دقت مطابقت داده شد تا جملاتی که حاوی اعداد بودند مشخص شوند. در نتیجه این بررسی ۳۲ عدد شناسایی شد. در مرحله بعد، ویدیوهای ترجمه هم‌زمان پیکره انتخاب‌شده از آدرس‌های <https://www.aparat.com> و <https://www.youtube.com> دانلود شدند. پژوهشگران، ترجمه بخش‌هایی که در آنها عدد وجود داشت را به صورت دستی پیاده‌سازی کردند.

۳.۳. چارچوب طبقه‌بندی اعداد

با توجه به طبقه‌بندی دزمت و همکاران^۱ (۲۰۱۸)، اعداد شناسایی شده در داده‌ها به چهار دسته تقسیم شدند: اعداد صحیح ساده^۲ (مانند ۸۷ یا ۶۰'۰۰۰)، اعداد صحیح پیچیده^۳ (مانند ۳۸۷ یا ۶۵'۴۰۰)، اعداد اعشاری^۴ (مانند ۲۸,۳) و سال^۵ (مانند ۲۰۱۲). تمایز بین اعداد صحیح ساده و پیچیده، بر اساس دزمت و همکاران (۲۰۱۸، ص. ۲۰)، «به تعداد واحدهای معنی‌دار بستگی دارد و نه تعداد ارقام، زیرا اعداد بزرگ می‌توانند به‌طور مفهومی ساده باشند (مانند ۱ میلیون که فقط دو واحد معنی‌دار دارد)». با توجه به این رویکرد، اعدادی که حاوی سه یا تعداد بیشتری واحد معنی‌دار بودند، پیچیده در نظر گرفته شدند. علاوه‌براین، در پژوهش حاضر برای اعدادی که به هیچ‌یک از این چهار دسته تعلق ندارند مانند نیم، یک‌چهارم و دومین، یک طبقه‌بندی جدید به نام سایر اعداد ارائه شد.

۳.۴. چارچوب تحلیل خطا در ترجمه اعداد

برای تحلیل صحت ترجمه اعداد، لازم بود خطاها بر اساس یک سیستم ارزیابی عینی^۶ طبقه‌بندی شوند. به این منظور، بر اساس پینوکی (۲۰۰۹، ص. ۲۱) خطاهای ترجمه اعداد در دسته‌های زیر طبقه‌بندی شد:

- حذف^۷: عدد حذف‌شده یا با عبارت کلی مانند «خیلی»، «چند»، «بسیار» و غیره جایگزین آن شده است (مانند ۴۷ که به «خیلی» تبدیل می‌شود).
- تقریب^۸: مرتبه عدد درست است، اما عدد به بالا یا پایین گرد شده است (مانند ۴۷ که به «حدود ۵۰» تبدیل می‌شود).

1. Desmet et al.
 2. simple whole number
 3. complex whole number
 4. decimals
 5. year
 6. objective
 7. omission
 8. approximation

- اشتباهات لغوی^۱: مرتبه عدد درست است، اما برخی از اجزای آن تغییر کرده‌اند (مانند ۴۷ که به ۴۹ تبدیل می‌شود).
- جابجایی^۲: تمام اجزاء عدد درست است، اما ترتیب آنها تغییر کرده است (مانند ۴۷ که به ۷۴ تبدیل می‌شود). این خطا به‌خصوص زمانی رخ می‌دهد که زبان مبدأ و مقصد در نحوه نوشتن اعداد متفاوت است (مثلاً تلفظ واحدها یا دهدهی‌ها در ابتدا باشد).
- اشتباهات نحوی^۳: مرتبه عدد اشتباه است، اگرچه اجزای صحیح ممکن است وجود داشته باشند (مانند ۴۷ که به ۴۷۰ یا ۴۷٪ تبدیل می‌شود).
- اشتباهات آوایی^۴: خطا می‌تواند به دلیل اشتباهات آوایی ایجاد شود (مانند ۱۴ که به ۴۰ تبدیل می‌شود).
- سایر خطاها^۵: خطاهای متفرقه که در هیچ‌یک از دسته‌های دیگر نمی‌گنجد، یا اعدادی که در ترجمه آنها ترکیبی از چند نوع خطا روی داده است (مانند ۴۷ که به ۷۴۰ تبدیل می‌شود).

۴. یافته‌های پژوهش

۴.۱. پاسخ به سؤال اول: تفاوت مترجم میکروسافت و مترجم هم‌زمان حرفه‌ای در ترجمه

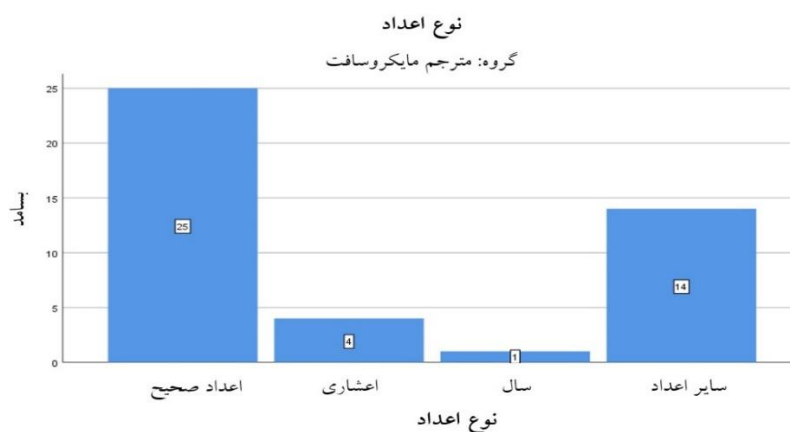
اعداد

برای بررسی عملکرد مترجمان شفاهی حرفه‌ای در مقایسه با مترجم میکروسافت در مورد ترجمه اعداد، آزمون کای-مربع پیرسون انجام شد^۶. بر اساس نتایج، $(\chi^2(15, N=124) = 33.112, p=0.01)$ تفاوت آماری معنی‌دار نبود؛ بنابراین، هر دو گروه عملکرد مشابهی داشتند.

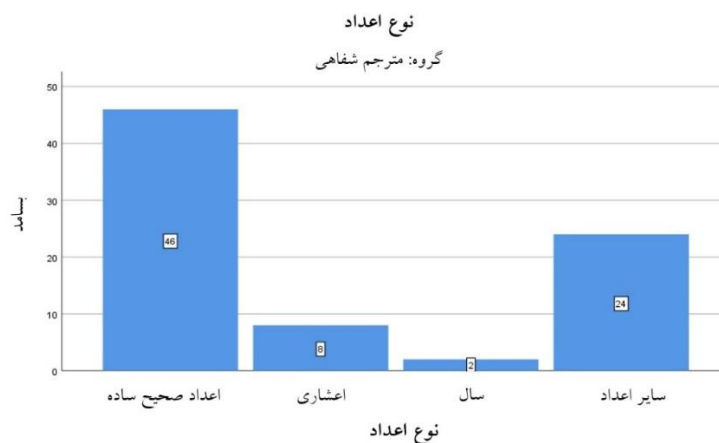
برای شروع، آمار توصیفی مربوط به نوع اعداد و دسته‌بندی خطاها در دو گروه، یعنی میکروسافت و مترجمان شفاهی محاسبه شد. با توجه به داده‌ها، اعداد به‌کاررفته در متن مبدأ در چهار دسته متوازن بوده و هیچ عدد صحیح پیچیده‌ای در داده‌ها مشاهده نشد. بدین ترتیب،

1. lexical mistakes
2. transposition
3. syntactic mistakes
4. phonological mistakes
5. other mistakes
6. Pearson Chi-Square

در گروه مترجم مایکروسافت، درصد استفاده از اعداد صحیح ساده (۵۶/۸)، اعداد اعشاری (۹/۱)، سال (۲/۳) و سایر (۳۱/۸) است. در گروه مترجم حرفه‌ای استفاده از اعداد صحیح ساده (۵۷/۵)، اعداد اعشاری (۱۰)، سال (۲/۵) و سایر (۳۰) به‌دست آمد (نمودارهای ۱ و ۲؛ پیوست الف)

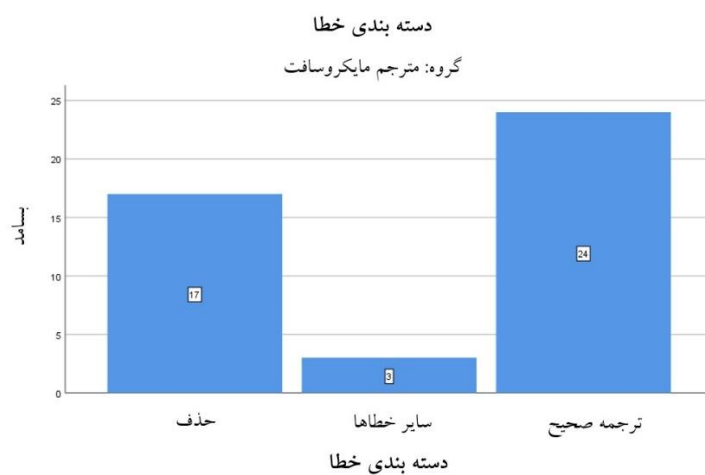

نمودار ۱. فراوانی نوع اعداد برای مترجم مایکروسافت

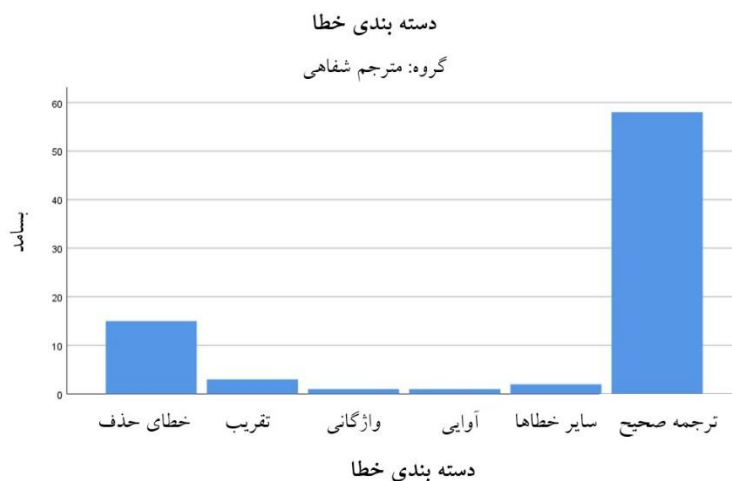

نمودار ۲. فراوانی نوع اعداد برای مترجم شفاهی حرفه‌ای

علاوه بر این، درصد انواع خطا در ترجمه اعداد بدین شرح بود: در گروه مترجم میکروسافت، حذف (۳۸/۶)، سایر خطاها (۶/۸) و ترجمه دقیق (۵۴/۵) بود. در گروه مترجم حرفه‌ای حذف (۱۸/۸)، تقریب (۳/۸)، خطاهای لغوی (۱/۳)، خطاهای آوایی (۱/۳)، سایر خطاها (۲/۵) و ترجمه دقیق (۷۲/۵) بود (نمودارهای ۳ و ۴؛ پیوست ب)

نمودار ۳. فراوانی دسته بندی خطاها برای مترجم میکروسافت

نمودار ۴. فراوانی دسته بندی خطاها برای مترجم شفاهی حرفه‌ای

برای بررسی تفاوت‌های گروهی (مترجم میکروسافت در مقابل مترجم شفاهی) در دسته‌بندی خطاها، یک تحلیل کای-مربع پیرسون انجام شد (پیوست ج). نتایج، تفاوت معناداری را نشان نمی‌دهد ($p=0.81$, $9,797 = \chi^2$, $N=124$, 5). یعنی، هر دو گروه در ترجمه اعداد عملکرد مشابهی داشتند.

بالین حال، آمار توصیفی نشان می‌دهد که نوع خطاهای مترجم میکروسافت با نوع خطاهای مترجم شفاهی متفاوت است. درحالی‌که مترجم میکروسافت دو نوع خطا در ترجمه اعداد انجام داده است، یعنی خطای حذف و سایر خطاها، تحلیل عملکرد مترجم شفاهی پنج نوع مختلف خطا را در ترجمه اعداد نشان می‌دهد، از جمله خطاهای حذف، تقریب، خطاهای واژگانی، خطاهای آوایی و سایر خطاها.

خطای حذف، طبق توضیحات دزمت و همکاران (۲۰۱۸)، زمانی رخ می‌دهد که عدد به‌صورت کامل حذف شود و یا با یک عبارت کلی جایگزین می‌شود. تحلیل ۱۷ عدد حذف‌شده نشان می‌دهد که میکروسافت اعداد را حذف می‌کند بدون اینکه آن‌ها را با یک عبارت کلی جایگزین کند.

جالب است بدانیم که در بررسی ترجمه میکروسافت هیچ موردی از خطای تقریب مشاهده نشد. در مقابل، ۳ مورد خطای تقریب در ترجمه مترجم شفاهی یافت شد.

در ترجمه میکروسافت هیچ نمونه‌ای از خطای واژگانی یافت نشد؛ درحالی‌که در داده‌های مترجم شفاهی یک مورد از این نوع خطا وجود دارد. علاوه‌براین، خطای آوایی در خروجی ترجمه میکروسافت مشاهده نشد. در مقابل، یک خطای آوایی در ترجمه مترجم شفاهی وجود دارد که در نتیجه آن عدد ۱۵ به اشتباه ۵۰ ترجمه شده است.

۴.۲. پاسخ به سؤال دوم: تفاوت معنادار بین انواع اعداد و نوع خطا در عملکرد مترجم

میکروسافت و مترجم هم‌زمان حرفه‌ای

برای بررسی تفاوت بین نوع اعداد و نوع خطا در عملکرد میکروسافت و مترجم شفاهی، آزمون کای-مربع پیرسون انجام شد (شکل‌های ۵ و ۶؛ پیوست د). نتایج نشان داد که بین نوع

اعداد و دسته‌بندی خطاها تفاوت معنی‌داری وجود داشت، $(p=0,005, N=124)$ ، $\chi^2(15)$. به عبارت دیگر، خطاهای ترجمه اعداد با توجه به نوع عدد متفاوت است. جدول ۳ فراوانی دسته‌های خطا در انواع اعداد را نشان می‌دهد.

جدول ۳. جدول مقطعی انواع اعداد و دسته‌بندی خطاها

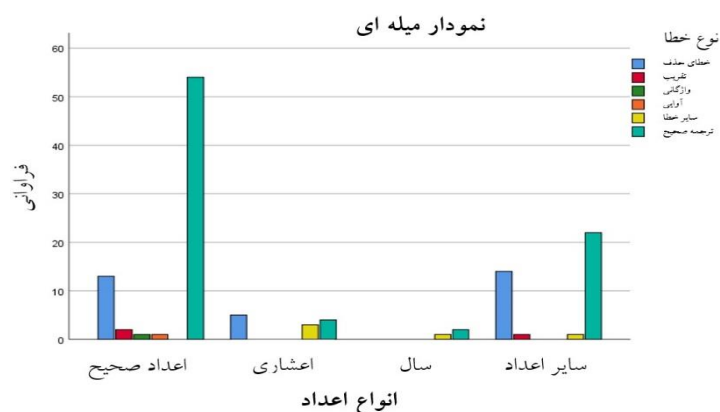
		انواع خطاها						
		حذف	تجزیه	خطاهای تقریبی	خطاهای آوایی	سایر خطاها	ترجمه دقیق	نوع خطا
نوع اعداد	عدد صحیح ساده	۱۳	۲	۱	۱	۰	۵۴	۷۱
	عدد اعشاری	۵	۰	۰	۰	۳	۴	۱۲
	سال	۰	۰	۰	۰	۱	۲	۳
	سایر	۱۴	۱	۰	۰	۱	۲۲	۳۸
جمع کل		۳۲	۳	۱	۱	۵	۸۲	۱۲۴

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌کنید، از بین ۷۱ عدد صحیح ساده که در داده‌ها مشاهده شد، ۵۴ عدد درست ترجمه شده‌اند. ۱۳ خطا مربوط به خطای حذف بود. دو خطا در دسته‌بندی خطای تقریب قرار گرفت. همچنین، یک مورد خطای واژگانی و یک مورد خطای آوایی در داده‌ها وجود دارد.

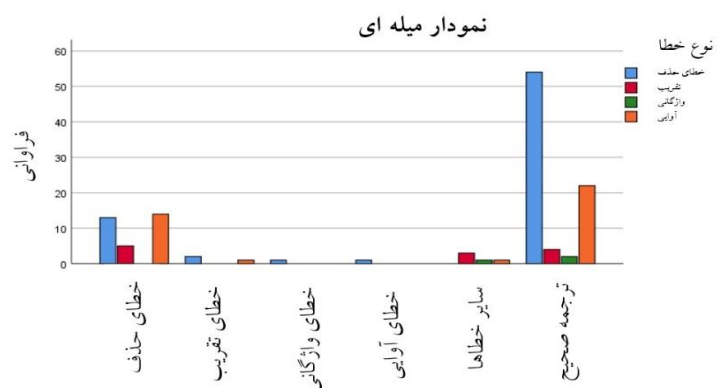
در مورد ۱۲ عدد اعشاری موجود در داده‌ها، چهار مورد به‌درستی ترجمه شده بود. پنج مورد از این اعداد حذف شده بودند (خطای حذف) و سه مورد خطا از نوع سایر خطاها یافت شد. در داده‌ها، خطاهای تقریب، واژگانی و آوایی مشاهده نشد.

سه عدد از نوع سال در داده‌ها یافت شد. از میان این سه عدد، دو عدد به‌درستی ترجمه شده است. تنها خطای مشاهده‌شده در این نوع اعداد، متعلق به دسته‌بندی خطاهای دیگر بود.

در نهایت، ۳۸ مورد سایر اعداد در داده‌ها یافت شد که از این تعداد ۲۲ مورد به‌طور دقیق ترجمه شده بودند. ۱۴ خطا از نوع خطای حذف مشاهده شد. خطای تقریب و سایر خطاها هرکدام تنها یک مورد وجود داشت. هیچ خطای واژگانی یا آوایی مشاهده نشد. نتایج در زیر نمایش داده شده‌اند (نمودارهای ۵ و ۶):

نمودار ۵. مقایسه فراوانی دسته‌بندی‌های خطا در انواع اعداد در گروه‌های مترجم میکروسافت و مترجمان شفاهی

دسته بندی خطاها

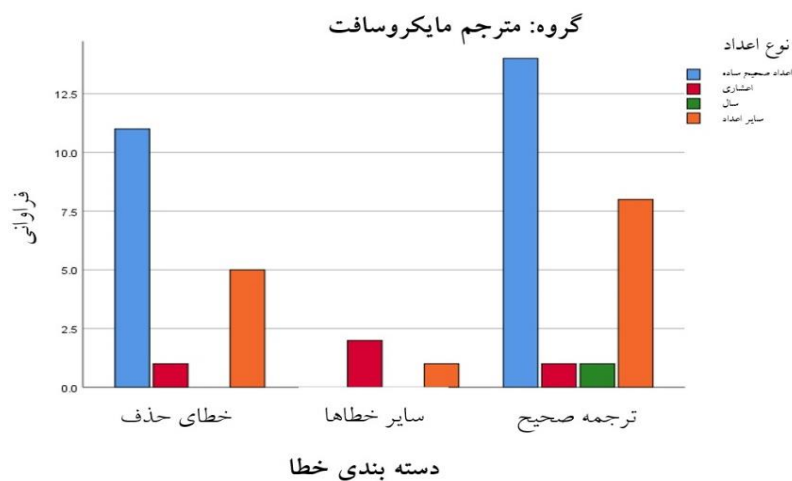
نمودار ۶. مقایسه فراوانی انواع اعداد در دسته‌بندی‌های خطا در گروه‌های مترجم ماکروسافت و مترجمان شفاهی

به منظور بررسی دقیق تر داده ها و با استناد به عملکرد مترجم میکروسافت و مترجم حرفه ای درباره انواع اعداد و دسته بندی خطا، دو آنالیز جداگانه کای-مربع پیرسون برای هر یک از گروه ها انجام شد (جدول ۴، نمودارهای ۷ و ۸).

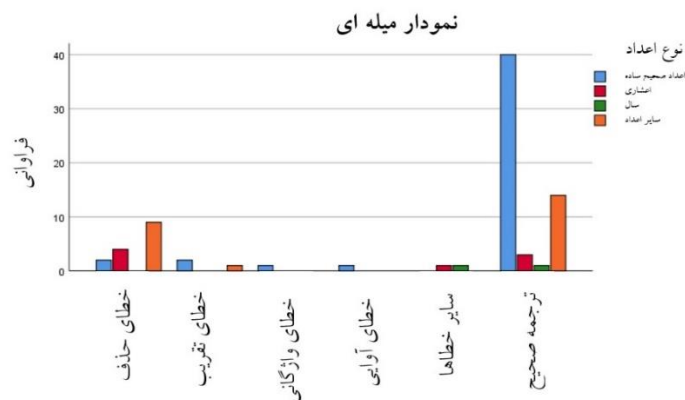
جدول ۴. آزمون های کای-مربع پیرسون برای انواع اعداد و دسته بندی خطا در گروه های مترجم

مایکروسافت و مترجم شفاهی

شاخص				
۶	۰,۰۲۴	۱۴,۵۵۶ ^a	کای-مربع پیرسون	
۶	۰,۱۰۹	۱۰,۳۹۹	نسبت احتمال	مترجم میکروسافت
۱	۰,۵۶۴	۰,۳۳۲	ارتباط خطی	
		۴۴	جمع نمونه	
۱۵	۰,۰۰۰	۴۲,۵۲۰ ^b	کای-مربع پیرسون	مترجم شفاهی
۱۵	۰,۰۱۰	۳۰,۴۶۳	نسبت احتمال	
۱	۰,۰۰۲	۹,۳۷۸	ارتباط خطی	
		۸۰	جمع نمونه	

نمودار ۷. فراوانی انواع اعداد در دسته بندی های خطا در گروه مترجم میکروسافت

دسته بندی خطا

نمودار ۸ فراوانی انواع اعداد در دسته‌بندی‌های خطا در گروه مترجمان شفاهی

نتایج نشان می‌دهد که در عملکرد مترجم مایکروسافت و مترجمان شفاهی، تفاوت معناداری بین انواع اعداد و دسته‌بندی خطا وجود دارد. برای مترجم مایکروسافت، $p=0,024$ ، $\chi^2(6, N=44) = 14,556$ و برای مترجمان شفاهی، $p=0,000$ ، $\chi^2(15, N=80) = 42,520$ است که نشان می‌دهد خطاهای ترجمه در انواع اعداد در هر دو گروه متفاوت است. جدول ۳ فراوانی دسته‌بندی خطاها در انواع اعداد در هر دو گروه را نشان می‌دهد.

جدول ۵. جدول تقاطع بین انواع اعداد و دسته‌بندی خطا در گروه‌های مایکروسافت و مترجمان

شفاهی

گروه			انواع خطا						جمع کل
			ترجمه صحیح	خطای آوایی	خطای واژگانی	خطای تقریب	سایر خطاها	ترجمه دقیق	
مترجم مایکروسافت	نوع اعداد	عدد صحیح ساده	۱۱				۰	۱۴	۲۵
		عدد اعشاری	۱				۲	۱	۴
		سال	۰				۰	۱	۱
		سایر	۵				۱	۸	۱۴
	جمع کل		۱۷				۳	۲۴	۴۴

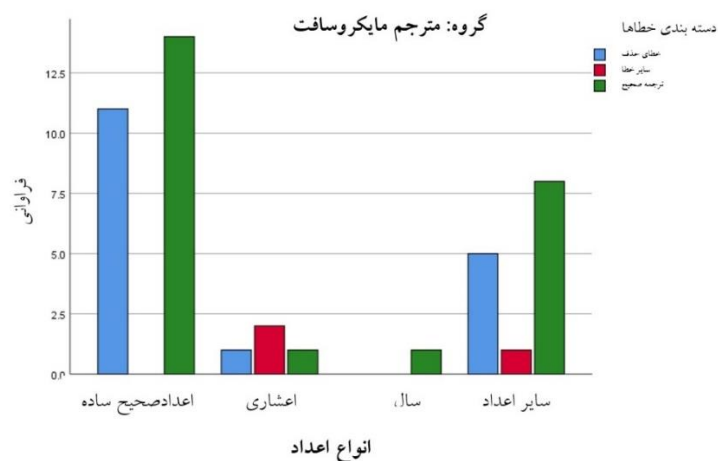
گروه			انواع خطا						تعداد کل
			حذف	تغییر	خطاهای لغوی	خطاهای آوایی	سایر خطاها	ترجمه نادرست	
شماره ۱	نوع اعداد	عدد صحیح ساده	۲	۲	۱	۱	۰	۴۰	۴۶
		عدد اعشاری	۴	۰	۰	۰	۱	۳	۸
		سال	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۲
		سایر	۹	۱	۰	۰	۰	۱۴	۲۴
	جمع کل		۱۵	۳	۱	۱	۲	۵۸	۸۰

با توجه به تفاوت‌های گروهی در مقایسه انواع اعداد و دسته‌بندی خطاها، نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد که مترجم مایکروسافت و مترجمان شفاهی در ترجمه اعداد خطاهای متفاوتی داشتند. به‌طور خاص، خطاهای مترجم مایکروسافت به دو دسته اصلی یعنی خطای حذف و سایر خطاها تقسیم می‌شدند؛ اما دسته‌بندی خطاها در گروه مترجمان شفاهی نشان می‌دهد که تنوع بیشتری از انواع خطاها وجود دارد که شامل خطای حذف، تقریب، خطاهای واژگانی، خطاهای آوایی و سایر خطاها است.

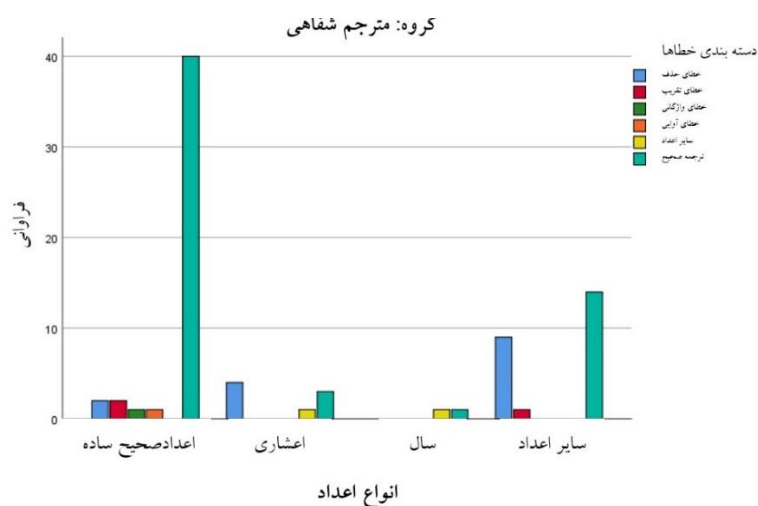
با توجه به عملکرد مترجم مایکروسافت، از بین ۱۷ خطای حذف، یازده مورد در ترجمه اعداد صحیح ساده رخ داده است، پنج مورد حذف در سایر انواع اعداد و یک مورد حذف در اعداد اعشاری مشاهده شده است. علاوه بر این، سه خطا مربوط به نوع سایر خطاها است که دو مورد آن در اعداد اعشاری و یک مورد در سایر انواع اعداد اتفاق افتاده است.

درباره گروه مترجمان شفاهی، از بین ۱۵ خطای حذف مشاهده شده، تنها دو مورد مربوط به اعداد صحیح ساده بودند. چهار خطا مربوط به اعداد اعشاری بودند و نه خطای باقیمانده در ترجمه سایر انواع اعداد رخ دادند. سه خطای تقریب در گروه مترجمان شفاهی مشاهده شد، دو مورد با نوع اعداد صحیح ساده و یک مورد با سایر انواع اعداد. دسته‌بندی خطاهای واژگانی و خطاهای آوایی تنها یک بار در هر مورد رخ داد و در هر دو حالت، خطاها در نوع اعداد صحیح ساده رخ داد. در نهایت، دو خطا دیگر توسط گروه مترجمان انجام شد، یک مورد در

اعداد اعشاری و دیگری در اعداد مربوط به سال‌ها. نمودارهای ۹ و ۱۰ فراوانی انواع اعداد در دسته‌بندی‌های خطا در داده‌های میکروسافت و مترجم شفاهی را نشان می‌دهد.

نمودار ۹. فراوانی دسته‌بندی خطاها در انواع اعداد در گروه مترجم میکروسافت

نمودار ۱۰. فراوانی دسته‌بندی خطاها در انواع اعداد در گروه مترجم شفاهی

۵. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج مطالعه نشان می‌دهد درحالی‌که مترجم مایکروسافت و مترجمان شفاهی در مجموع تعداد خطاهای انجام‌شده در ترجمه اعداد عملکرد تقریباً مشابهی داشتند، ماهیت خطاها بین دو این گروه متفاوت بوده است.

تجزیه و تحلیل اعداد حذف‌شده نشان می‌دهد که مایکروسافت تمایل به حذف اعداد بدون جایگزینی آنها با یک عبارت کلی دارد. به باور قاسمی و همکاران (۱۴۰۲)، مسأله خطای حذف برای مایکروسافت ممکن است ناشی از عدم توانایی سیستم در تشخیص و ترجمه دقیق اعداد باشد که می‌تواند به دلیل عملکرد ناقص سیستم تشخیص خودکار گفتار به وجود آید. این یافته نشان می‌دهد بهبود کیفیت سیستم تشخیص خودکار گفتار در ارتقای عملکرد ابزارهای کمکی مانند مترجم مایکروسافت بسیار مؤثر است. درحالی‌که همان‌طور که پلووتس و دفرانک^۱ (۲۰۱۸) در مطالعه خود نشان دادند، حذف اعداد در ترجمه به‌وسیله مترجمان شفاهی یک استراتژی آگاهانه برای کاهش بار شناختی است.

بیان این نکته حائز اهمیت است که در داده‌های مربوط به مایکروسافت، خطای تقریب مشاهده نشد. تقریب به معنای گردکردن اعداد به بالا یا پایین اشاره دارد. نولان^۲ (۲۰۰۵) معتقد است که تقریب در ترجمه اعداد زمانی قابل قبول است که اعداد به‌عنوان یک نرخ تقریبی به کار روند، اما در اندازه‌گیری‌های دقیق فنی نمی‌توان از تقریب استفاده کرد. به مثال زیر از نولان (۲۰۰۵، ص. ۲۸۸) توجه کنید:

اگر عدد ۵۲٫۳٪ به‌عنوان یک نرخ تقریبی ارائه شود، مترجم می‌تواند آن را به‌صورت «تقریباً نصف» ترجمه کند؛ اما اگر عدد «۸۷۳٫۵ میلی‌گرم» برای مخاطبان داروساز به کار رود، مترجم نمی‌تواند عدد را به‌صورت تقریبی بیان کند.

1. Plevoets & Defrancq

2. Nolan

با در نظر گرفتن اهمیت یافت در تقریب (نولان، ۲۰۰۵)، این یافته که مترجم مایکروسافت در ترجمه اعداد مرتکب خطای تقریب نمی‌شود، نشان می‌دهد که مترجم مایکروسافت می‌تواند یک ابزار مفید برای ترجمه متون فنی با فراوانی اعداد باشد، با فرض آنکه سیستم شناسایی خودکار گفتار به‌طور ایده‌آل عمل کند. از سوی دیگر بروز خطای تقریب در ترجمه مترجمان حرفه‌ای نشان‌دهنده تلاش مترجم برای متعادل کردن بار شناختی است (براون و کلاریس، ۱۹۹۶؛ پینوکی، ۲۰۰۹). به عبارت دیگر، مترجم به‌جای حذف عدد آن را به‌صورت تقریبی ترجمه می‌کند.

جالب است بدانیم که در ترجمه‌های مایکروسافت هیچ موردی از خطای واژگانی یافت نشد. درحالی‌که یک مورد اشتباه واژگانی برای مترجمان شفاهی وجود داشت. البته تعداد محدود این نوع خطا توسط مترجمان شفاهی نشان می‌دهد خطای واژگانی ممکن است کمتر از سایر انواع خطاها مانند خطای حذف رخ دهد که برای هر دو گروه رایج‌تر بود. بااین‌حال، نتایج نشان می‌دهد که در ارزیابی ترجمه، در نظر گرفتن ماهیت خطاها بسیار مهم است. این موضوع نشان می‌دهد که استفاده از مایکروسافت می‌تواند مزایایی نسبت به مترجمان انسانی داشته باشد و نتیجه آن جلوگیری از تولید برخی از انواع خطا در ترجمه اعداد است. به عبارت دیگر، مایکروسافت نسبت به مترجمان شفاهی خطاهای محدودتری از نظر نوع خطا دارد.

بررسی خروجی مایکروسافت هیچ موردی از خطای آوایی را نشان نمی‌دهد. به عبارت دیگر، احتمال وقوع این خطا در خروجی مترجم مایکروسافت بسیار پایین است. این یافته بیانگر یکی از مزایای ترجمه توسط مایکروسافت در مقابل مترجمان انسانی در زمینه ترجمه اعداد است. این واقعیت نشان می‌دهد که مایکروسافت می‌تواند یک ابزار مفید برای ترجمه متونی باشد که نیاز به دقت بالا در ترجمه اعداد دارند. بااین‌حال، تحلیل داده‌ها تنها یک مورد خطای آوایی توسط مترجم انسانی را نشان می‌دهد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که چنین خطاهایی ممکن است نسبتاً کم رخ دهند و در بسیاری از موارد، مترجمان شفاهی می‌توانند اعداد را به‌طور دقیق ترجمه کنند.

یافته‌های این تحقیق نتایج مهمی در زمینه استفاده از ابزارهای کمکی مانند مترجم مایکروسافت در ترجمه شفاهی هم‌زمان دارد. این واقعیت که مترجم مایکروسافت در ترجمه اعداد مشابه مترجمان هم‌زمان حرفه‌ای عمل می‌کند، نشان می‌دهد که این سیستم می‌تواند ابزار مفیدی برای کمک به مترجمان انسانی در طول انجام ترجمه هم‌زمان باشد. برای مثال، مترجم مایکروسافت می‌تواند به‌عنوان یک ابزار کمکی برای ارائه ترجمه‌های سریع و دقیق اعداد به کار رود. استفاده از این ابزار کمکی می‌تواند به کاهش بار شناختی مترجمان انسانی و در نتیجه بهبود کیفیت ترجمه شفاهی کمک کند. به علاوه، این واقعیت که مترجم مایکروسافت کمتر احتمال دارد که انواع خاصی از خطاها (خطای آوایی) را مرتکب شود، حائز اهمیت است. برای مثال در ترجمه متون فنی یا علمی که انتقال دقیق اعداد بسیار اهمیت دارد، می‌توان از مایکروسافت برای ترجمه استفاده کرد. لازم به ذکر است که مطالعه حاضر فقط بر ترجمه اعداد متمرکز شده است و ممکن است عملکرد مترجم مایکروسافت و مترجمان هم‌زمان حرفه‌ای در سایر زمینه‌های ترجمه متفاوت باشد. علی‌رغم اهمیت یافته‌های این پژوهش با توجه به تعداد نسبتاً کم اعداد در پیکره مورد استفاده، نتایج مطالعه قابل تعمیم نیست. البته این نکته ارزش پژوهش حاضر را زیر سؤال نمی‌برد و مطالعه کنونی می‌تواند شروعی برای انجام مطالعات بیشتر در خصوص ترجمه شفاهی توسط ابزارهای کمکی باشد. پژوهش‌های آتی، برای مثال، می‌تواند بعد از جمع‌آوری داده با مترجمان مصاحبه کند تا درباره شیوه ترجمه اعداد بیشتر توضیح دهند.

کتاب‌نامه

- قاسمی، پ.، فردوسی، س.، و بهرامی، ن. (۱۴۰۲). بررسی عملکرد مترجم مایکروسافت در ترجمه گفتار به متن: شناسایی انواع خطا و منشا ایجاد خطا. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۳ (۳)، ۴۳۹-۴۵۶. <https://doi.org/10.22059/JFLR.2023.357547.1028>
- محمدی، ع. م. (۱۴۰۱). تحلیلی بر راهبردهای مترجم شفاهی هم‌زمان ایرانی بر اساس نظریه معادل‌های ترجمه: مطالعه گفتمان‌نماهای استنباطی و توالی. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۲ (۱)، ۱۳۲-۱۵۶. <https://doi.org/10.22059/jflr.2021.329419.880>

- Alessandrini M.S. (1990). Translating numbers in consecutive interpretation: An experimental study, *The Interpreters' Newsletter*, 3, 77-80.
- Andres, D., & Falk, S. (2009). Information and communication technologies (ICT) in interpreting-remote and telephone interpreting. *Spürst Du, wie der Bauch rauf-runter*, 2, 9-27.
- Braun, S. & Clarici A. (1996). Inaccuracy for numerals in simultaneous interpretation: Neurolinguistic and neuropsychological perspectives. *The Interpreters' Newsletter*, 7, 85-102.
- Chernov, G. V. (2004). *Interference and anticipation in simultaneous interpreting: A probability-prediction model*. John Benjamin.
- Cheung, A. K. (2015). Accent. In F. Pochhacker (Ed.), *Routledge encyclopedia of interpreting studies* (pp. 1-2). Routledge.
- Cooper C.L., David R., & Tung R.L. (1982). Interpreting stress: Sources of job stress among conference interpreters, *Multilingua*, 1 (2), 97- 107. <https://doi.org/10.1515/mult.1982.1.2.97>.
- Dailidenaite, A., & Noreikaite, V. (2010). The relation between the speech delivery rate and quality in simultaneous interpretation. *Vertimo Studijos*, 3, 9-22.
- De Groot, A., & Christoffels, I. (2006). Language control in bilinguals: Monolingual tasks and simultaneous interpreting. *Bilingualism: Language and Cognition*, 9(2), 189-201. <https://doi.org/10.1017/S1366728906002537>.
- Desmet, B., Vandierendonck, M., & Defrancq, B. (2018). Simultaneous interpretation of numbers and the impact of technological support. In C. Fantinuoli (Ed.), *Interpreting and technology* (pp. 13-27). Language Science Press.
- Dodd, S. (2012). *How to become an interpreter and translator: A beginner's guide*. The English Press.
- Fantinuoli, C. (2018). Interpreting and technology: The upcoming technological turn. In C. Fantinuoli (Ed.), *Interpreting and technology* (pp. 1-12). Language Science Press.
- Fantinuoli, C. (2017). Computer-assisted preparation in conference interpreting. *Translation & Interpreting*, 9(2), 24-37. <https://doi.org/10.12807/ti.109202.2017.a02>
- Gerver, D. (1971). *Simultaneous and consecutive interpretation and human information processing*. Durham University.
- Gile, D. (1995). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. John Benjamins.
- Gile, D. (2009). *Basic concepts and models for interpreter and translator training*. (Revised edition). John Benjamins.
- Kajzer-Wietrzny, M., Ivaska, I. & Ferraresi A. (2021). 'Lost' in interpreting and 'found' in translation: Using an intermodal,

- multidirectional parallel corpus to investigate the rendition of numbers, *Perspectives*, 29(4), 469-488.
<https://doi.org/10.1080/0907676X.2020.1860097>
- Kelly, N. (2008). *Telephone interpreting: A comprehensive guide to the profession*. Trafford Publishing.
- Korpál, P., & Stachowiak-Szymczak, K. (2018). The whole picture: Processing of numbers and their context in simultaneous interpreting. *Poznan Studies in Contemporary Linguistics*, 54(3), 335-354. <https://doi.org/10.1515/psicl-2018-0013>.
- Korpál, P., & Stachowiak-Szymczak, K. (2020). Combined problem triggers in simultaneous interpreting: Exploring the effect of delivery rate on processing and rendering numbers. *Perspectives*, 28(1), 126-143. <https://doi.org/10.1080/0907676X.2019.1628285>.
- Lin, I. H. I., Chang, F. L. A., & Kuo, F. L. (2013). The impact of non-native accented English on rendition accuracy in simultaneous interpreting. *Translation & Interpreting*, 5(2), 30-44.
<https://doi.org/05202.2013.a03>
- Mackintosh, J. (1983). *Relay interpretation: An exploratory study* (Unpublished master's thesis). University of London.
- Mankauskienė, D. (2016). Problem trigger classification and its applications for empirical research. *Procedia-social and Behavioral Sciences*, 231, 143-148. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.09.083>.
- Mazza, C. (2001). Numbers in simultaneous interpretation. *The Interpreters' Newsletter*, 11, 87-104.
- McAllister, R. (2000). Perceptual foreign accent and its relevance for simultaneous interpreting. In B. E. Dimitrova & K. Hyltenstam (Eds.), *Language processing and simultaneous interpreting: Interdisciplinary perspectives* (pp. 45-64). John Benjamins.
- Mead, P. (2015). Numbers. In F. Pöchhacker (Ed.), *Routledge encyclopedia of interpreting studies* (pp.286-288). Routledge.
- Meyer, B. (2008). Interpreting proper names: Different interventions in simultaneous and consecutive interpreting. *Trans-kom*, 1(1), 105-122.
- Moser-Mercer, B. (1985). Screening potential interpreters. *Meta*, 30(1), 97-100. <https://doi.org/10.7202/003631ar>
- Moser-Mercer, B. (2011). Remote interpreting. In Y. Gambier & L. V. Doorslaer (Eds.), *The handbook of translation studies* (pp. 131-134). John Benjamins.
- Mouzourakis, P. (2006). Remote interpreting: A technical perspective on recent experiments. *Interpreting*, 8(1), 45-66.
<https://doi.org/10.1075/intp.8.1.04mou>.
- Nolan, J. (2005). *Interpretation: Techniques and exercises*. Multilingual Matters.

- Obler, L. (2012). Conference interpreting as extreme language use. *International Journal of Bilingualism*, 16(2), 177–182. <https://doi.org/10.1177/1367006911403199>.
- Pinochi, D. (2009). Simultaneous interpretation of numbers: Comparing German and English to Italian. An experimental study. *The Interpreters' Newsletter*, 14, 33–57.
- Plevoets, K., & Defrancq, B. (2018). The cognitive load of interpreters in the European parliament. *Interpreting. International Journal of Research and Practice in Interpreting*, 20(1), 1–32. <https://doi.org/10.1075/intp.00001.ple>.
- Pöschhacker, F. (2004). I in TS: On partnership in translation studies. In C. Schäffner (Ed.) *Translation research and interpreting research: Traditions, gaps and synergies* (pp. 104-115). Multilingual Matters.
- Prandi, B. (2018). An exploratory study on CAI tools in simultaneous interpreting: Theoretical framework and stimulus validation. In C. Fantinuoli (Ed.), *Interpreting and technology* (pp. 29-59). *Language Science Press*.
- Puková, Z. (2008). Daniel Gile's efforts model and its application to the simultaneous interpreting of texts saturated by numerals and enumerations. *Folia Translatologica*, 10, 46-72.
- Russo, M., Bendazzoli, C., & Defrancq, B. (2018). *Making way in corpus-based interpreting studies*. Springer.
- Seeber, K. G. (2007). *Thinking outside the cube: Modeling language processing tasks in a multiple resource paradigm* [Conference presentation]. Eighth Annual Conference of the International Speech Communication Association.
- Seeber, K. G. (2011). Cognitive load in simultaneous interpreting: Existing theories – new models. *Interpreting*, 13(2), 176–204. <https://doi.org/10.1075/intp.13.2.02see>
- Seeber, K. G. (2015). Simultaneous interpreting. In H. Mikkelsen & R. Jourdenais (Eds.), *Routledge handbook of interpreting* (79-95). Routledge.
- Seligman, M., Waibel, A., & Joscelyne, A. (2017). *TAUS Speech-to-Speech Translation Technology Report*. TAUS BV. <https://isl.anthropomatik.kit.edu/downloads/S2STranslationTechnologyReport.final.pdf>
- Timarova, S. (2012). *Working memory in simultaneous interpreting* (Unpublished doctoral dissertation). University of Leuven
- Wickens, C. D. (1984). Processing resources in attention. In R. Parasuraman & D. R. Davies (Eds.), *Varieties of attention* (pp. 63–102). Academic Press.

- Wickens, C. D. (2002). Multiple resources and performance prediction. *Theoretical Issues in Ergonomics Science*, 3(2), 159–177. <https://doi.org/10.1080/14639220210123806>.
- Williams, J., & Chesterman, A. (2002). *A beginner's guide to doing research in translation studies*. Jerome Publishing.

درباره نویسندگان

پردیس قاسمی فارغ التحصیل کارشناسی ارشد ترجمه از دانشگاه شهید باهنر کرمان است. موضوع پایان نامه کارشناسی ارشد ایشان، مقایسه عملکرد مترجم میکروسافت با مترجم شفاهی حرفه‌ای در ترجمه شفاهی هم‌زمان است.

سیما فردوسی استادیار دانشگاه شهید باهنر کرمان است. حوزه‌های پژوهشی مورد علاقه ایشان، مطالعات ترجمه شفاهی، مطالعات جامعه‌شناسی ترجمه و ترجمه دیداری شنیداری است.

نجمه بهرامی نظرآبادی مربی دانشگاه شهید باهنر کرمان می‌باشد. حوزه‌های پژوهشی مورد علاقه ایشان، ترجمه متون مطبوعاتی و متون ادبی است.

Introducing Mindsetting and Brainsetting Education

Reza Pishghadam ^{1*}, Shima Ebrahimi ¹

Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran ¹

Abstract Considering the rapid progress of technology in the fields of cognition, robotics, and artificial intelligence, as well as the abundance and easy access to educational materials in cyberspace, traditional education no longer meets the actual needs of society. Informal education has surpassed formal education by placing a greater emphasis on techniques and skills. In this article, two types of education were introduced: a) Mindsetting education (including mind-filling education and mind-developing education) and b) Brainsetting education (including brain-exercising education and brain-generating education). The first is related to thinking and thoughts, and the second is concerned with knowledge and skills. In fact, with the emergence of intelligent educational systems, there has been a shift from soft, mental, and human-centric approaches to more hard, cerebral, and machine-driven approaches, necessitating teachers and educational experts to consider them.

Keywords: Brainsetting Education; Mindsetting Education; Mind-Filing Education; Mind-Developing Education; Brain-Exercising Education; Brain-Generating Education.

1. Introduction

Today's advances in the cognitive sciences and discoveries in artificial intelligence-related technologies have sparked a massive revolution in human evolution. Consequently, conventional education has been challenged and even marginalized by the widespread use of communication technology and instructional tools in the online environment, particularly social networks. Traditional and classical education (theoretical education), which primarily focuses on lectures and discussions (Pishghadam & Ebrahimi, 2019) and is characterized as the so-called thin-slice sensory (Pishghadam, 2018), is no longer enough to resolve the challenges in the new era. Therefore, solutions are needed to effectively tackle new challenges in the age of technology.

The history of language education has suggested that language learning is rapidly evolving with the emergence of various technologies, such as chatbot-assisted language learning (CHALL), robot-assisted language learning (RALL), mobile-assisted language learning (MALL), and computer-assisted language learning (CALL). The instructor and these technologies together can accelerate and enrich

Please cite this paper as follows:

Pishghadam, R., & Ebrahimi, S. (2024). Introducing mindsetting and brainsetting education. *Language and Translation Studies*, 56(4), 71-95. <https://doi.org/10.22067/lts.2023.81778.1183>

*Corresponding Author: pishghadam@um.ac.ir

the learning process, directing it toward individualization and informalization. Therefore, expeditious techniques and the use of new technologies are now replacing slow and delicate ways of playing with words and language. As a result, it can be claimed that education is drastically changing, and it needs new educational models and active teaching techniques in schools and universities. In the current research, the authors introduce a new educational classification based on mental and brain development. The goal is to elucidate which approach - “tradition” or “technological progress” – can effectively transform classroom dynamics from passive and teacher-centered modes to more active and student-centered ones.

2. Introducing Mindsetting and Brainsetting Education

Figure. 1 summarizes the authors’ new taxonomy of educational models, with four major components.

	Lower Order	Higher Order
Mindsetting Education	Mind-Filling Education	Mind-Developing Education
Brainsetting Education	Brain-Exercising Education	Brain-Generating Education

Figure 1. New Classification of Education

According to various educational models, including Bloom’s hierarchical model (1956) and Anderson et al. (2001), Freire’s models of education (1970), the emotioncy model (Pishghadam, 2015; Pishghadam et al., 2018), and the conceptual model of education (Pishghadam et al., 2018), lower-order education encompasses imitation, repetition, memorization, exvolvement, and occasional involvement. Higher-order education goes beyond the theoretical level and focuses on practical skill development. This involves analysis and synthesis, assessment, production, involvement, and metavolvement. Based on these levels, two types of education are introduced:

1. **Mindsetting education:** In this type of education, thinking occurs either through imitation and repetition of available ideas (lower-order) or through the creation and production of new ideas (higher-order). In fact, the goal of this type of education is to cultivate mindsets and beliefs, foster mental discipline and thinking, improve memory and memorization, and reinforce and transmit beliefs. Therefore, the focus lies in how a person organizes their thoughts, opinions, and psychological processes, typically accomplished by repetition, memorization, or conversation. Graduates of this educational model should be able to articulate a better life through essay writing, lecturing, and influencing society with their ideas. As a result, this type of education is expected to promote cultural development through dialogue and conversation. This is because talking, reasoning, and raising questions may influence people’s behavior. For instance, some people use speeches to create a new behavioral

norm and alter other people's lifestyles. The following provides an explanation of the two forms of education:

A: Mind-filling education: This approach is derived from the transmission model of education (Barnes & Shemilt, 1974) and is consistent with Freire's banking concept of education (1970), which encourages passive imitation and repetition of ideas and actions of others. In this kind of education, the teacher's role is simply to transmit content; his goal is to follow the educational standards established by the relevant authorities, while students parrot the content without creativity or critical thinking. This education is more lecture-based and operates at the level of exvovlement. In fact, its main objective is to dominate the mind while instilling the views and values of others.

B: Mind-developing education: It resembles a transformational educational approach (Barnes & Shemilt, 1974) and is somehow consistent with Freire's problem-posing education (1970), where students learn how to critically engage with their own thoughts and those of others. The primary emphasis of this approach is on developing soft skills, such as different creative thinking or critical thinking. By prioritizing analysis and synthesis, assessment and creativity, this form of education encourages active conversation and connection with real-life situations. It should be mentioned that its overarching goal is to generate fresh ideas, while challenging the opinions and values of others.

2. **Brainsetting education:** This form of teaching emphasizes the development of tasks and skills. The brain's nerves, actions, and the human body are the focus, primarily achieved through practical work and the use of technologies, such as computers and robots. It should be mentioned that this mode of education places a strong emphasis on the market, technology, and wealth creation. Ideally, graduates would develop ideas and new technologies that impact people's livelihoods and quality of life. As people's behavior evolves because of new technologies, this kind of education cultivates a cultural shift stemming from the heart of technology itself. For instance, Instagram shapes lifestyle and creates a new behavioral culture. There are two varieties of this education:

A: Brain-exercising education: By imitating and acquiring skills essential for future careers, students increase their employability. By following this form of education, students develop their brains and neurons. This approach aligns with the transmission model of education (Barnes & Shemilt, 1974), and is more prevalent in technical institutions, where students learn practical and technical skills through imitation and repetition. Repetition and practice are critical components of this lower-level education. At the metavovement level, it follows a multisensory approach engaging all the senses. It should be mentioned that the main aim of this practice is to engage the body in the process of repetition, practice, and acquisition of new skills.

B: Brain-generating education: In this kind of education, which has an entrepreneurial spirit, students seek to expand their job opportunities by harnessing technology and soft skills, leading to the growth of new brain cells. This educational model, based on the transformation of knowledge into wealth creation (Barnes & Shemilt, 1974) follows the nature of knowledge-based enterprises, where innovation and the invention of new technologies have an important role to play. This higher level of education focuses on analysis and production and is closer to the metavolvement level. Figure 2 provides an overview of all the different types of education.

Figure 2. Main Features of Mindsetting and Brainsetting Education

3. Discussion and Conclusion

The growth of artificial intelligence applications and new technologies has transformed the realm of education and learning. In light of this importance, the

	Lower Order	Higher Order	Transmission	Transformation	Exvolvement	Involvement	Metavolvement	Soft Skill	Hard Skill
Mind Filling Education	✓		✓		✓				
Brain Exercising Education	✓		✓			✓			✓
Mind Developing Education		✓		✓			✓	✓	
Brain Generating Education		✓		✓			✓	✓	✓

primary aim of this research was to offer a new classification of educational types. By examining the educational theories of Bloom (1956) and Anderson et al. (2001), Freire (1970), the conceptual models of education (Pishghadam et al., 2018) as well as the emotioncy model (Pishghadam, 2015; Pishghadam et al., 2018), two educational forms were introduced: 1) mindsetting education—which includes a) mind-filling education and b) mind-developing education—and 2) brainsetting education—which embraces a) brain-exercising education and b) brain-generating education.

The aim of brainsetting education is to engage learners in activities that increase the volume and size of their brain in the areas connected to each activity, offering the optimal structure for brain growth and development. Robotic instruments might be implanted in the brain during this form of education to accelerate the learning process. Mindsetting education, on the other hand, relates to the organization of thoughts and the mode of thinking, which is a soft skill. It can be said that the first type of education is more focused on the *World*, while the second type focuses on the *Word*.

Traditional education appears to be more mind-filling and is still prevalent in several schools and institutions (Pishghadam & Naji Meidani 2012). This kind of education is about controlling people’s minds and making them believe certain

things. It does not care about solving the problems that students face in their lives. Despite the fact that several studies (Akhavan Tafti et al., 2017; Pishghadam & Ebrahimi, 2019) have suggested that physical activities, handicrafts, and skills training can improve learning. However, because of the growing population, environmental issues, resource scarcity, and new technologies like artificial intelligence and chatbots, education has shifted its focus to hard and soft skills. Students today need more than just critical, idealistic, and rhetorical views.

Some might think that the rise of the Internet, chatbots, YouTube, and other forms of virtual education makes regular classrooms and traditional education less important. They probably perceive education as a form of entertainment. It should be understood that educational institutions and academic disciplines at universities would quickly disappear from the formal education scene if they fail to align themselves with the true demands of society. The pace at which education is becoming more casual and personalized in today's culture is quite unprecedented. It appears that "technology" has gained the upper hand and pushed human cultures in its direction.

However, it is important to keep in mind that the trend towards education that develops the brain and business and wealth creation should not come at the expense of education that develops the mind and fosters values. Educational models, that have been designed to address a problem can enhance students' research skills, but this aspect should not be overlooked. Excessive reliance on technology might have negative intellectual and cultural effects on human society. Without a doubt, mechanization leads to the dominance of machines over people and eliminates human thought from the human realm. It seems that brain-generating education should go through the channel of mental education and the value of humanity should always be taken into consideration. Any dualization of "value" and "technology" will bring social evils.

Overall, the new classification offered in this article can give a nuanced understanding of education at various educational levels. To address the question of which type of education is more valued in schools and universities and whether this form of education is effective, future studies can develop a questionnaire, that measures the status and educational positions of various educational fields.

معرفی آموزش‌های مبتنی بر چینش ذهنی و چینش مغزی

رضا پیش‌قدم^{۱*}، شیما ابراهیمی^۱^۱ دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

چکیده با توجه به پیشرفت سریع فناوری در حوزه‌های شناختی، رباتیک و هوش مصنوعی و تشدید نیازهای معیشتی و رفاهی انسان، همچنین در سایه فراوانی و دسترسی سهل مطالب آموزشی در فضای مجازی، به نظر می‌رسد آموزش کلاسیک و سنتی دیگر پاسخگوی نیازهای واقعی جامعه نیست و آموزش غیررسمی با تأکید بر فن و مهارت و خودکارسازی یادگیری، بر آموزش رسمی غلبه پیدا کرده است. در این راستا، در نوشتار حاضر و برگرفته از نظرات برخی متخصصان آموزش، تلاش بر این است دو نوع از آموزش معرفی و بررسی شود: الف: آموزش مبتنی بر چینش ذهنی (شامل دو نوع آموزش انباشت ذهنی و آموزش پرورش ذهنی) و ب: آموزش مبتنی بر چینش مغزی (شامل دو نوع آموزش مغزورزی و آموزش مغزایی). آموزش نوع نخست به اندیشیدن و اندیشه‌ها و آموزش نوع دوم به دانش و مهارت مرتبط است. درواقع، با وجود نظام‌های آموزشی هوشمند و فضای آنلاین حرکتی از سمت رویکردهای نرم، ذهنی، ارزشی و انسانی به سمت رویکردهای سخت، مغزی، معیشتی و ماشینی در حال رخ دادن است که باید در شرایط کنونی آموزش مورد توجه متخصصان آموزشی، مدرّسان و مؤلفان کتاب‌های درسی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: آموزش چینش ذهنی؛ آموزش چینش مغزی؛ انباشت ذهنی؛ پرورش ذهنی؛ مغزورزی؛ مغزایی.

۱. مقدمه

امروزه تحولات حوزه‌های گوناگون در علوم شناختی و شناخت دقیق و عمیق‌تر متخصصان از قسمت‌های مختلف مغز و راه‌های بهبود آن و یافته‌های جدید در فناوری‌های مرتبط با هوش مصنوعی^۱ از جمله رباتیک‌ها، انقلابی شگرف در عرصه تحولات بشری ایجاد کرده‌اند. افزون‌براین، رشد فزاینده ابزارهای فناورانه ارتباطی و آموزشی در فضای مجازی به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی، آموزش سنتی را کم‌رنگ کرده و حتی به حاشیه برده است. به نظر می‌رسد

1. artificial intelligence
2. Chatbot

آموزش سنتی و کلاسیک (آموزش نظری) که بیشتر بر سخنرانی و بحث و گفتگو تأکید دارد (پیش‌قدم و ابراهیمی، ۱۳۹۸) و به اصطلاح از نوع حواس‌کاسته^۱ (درگیری حسی هیجانی کمتر) است (پیش‌قدم، ۲۰۱۸)، دیگر قادر به حل مشکلات فراروی جامعه و شاگردان نیست و راهکارهای نوین برای مواجهه با چالش‌های جدید در دوران تکنولوژی و یادگیری آنان در این عصر لازم است.

نگاهی به تاریخچه آموزش زبان نشان می‌دهد زبان‌آموزی در سایه استفاده از فناوری‌های گوناگون به سرعت در حال تغییر و تحول است. یادگیری زبان به کمک فناوری^۲ (TELL)، استفاده از رایانه در آموزش زبان^۳ (CALL)، کاربرد تلفن همراه و گوشی هوشمند در آموزش زبان^۴ (MALL)، استفاده از ربات‌ها در آموزش^۵ (RALL) و امروزه نیز استفاده از ربات‌ها در آموزش^۶ (CHALL)، معمول و فراگیر شده است. بدیهی است این نوع از ابزارها در کنار معلم به سرعت و ارتقای یادگیری کمک کرده و آن را به سمت وسوی فردی و غیررسمی شدن هدایت می‌کند (احمدی، ۱۳۹۷). از این رو، به نظر می‌رسد روش‌های آرام و نرم بازی با واژگان، در حال جایگزینی با روش‌های سریع و استفاده از فناوری‌های نوین است.

براین اساس می‌توان گفت در مجموع، آموزش در حال تغییر شگرف است و به الگوهای نوین آموزشی، روش‌های فعال در آموزش علوم و الگوهای جدید برای بقای خود در مدرسه و دانشگاه نیاز دارد. به نظر می‌رسد چنانچه آموزش رسمی نتواند خود را با شرایط جدید تطبیق دهد، تنها جنبه سرگرمی و کلاسیک پیدا کرده و به تدریج کم‌رنگ می‌شود. عطف به این مهم، در پژوهش حاضر پس از بررسی الگوهای آموزش و یادگیری مطرح، نگارندگان به معرفی آموزش‌های مبتنی بر چینه‌های ذهنی و مغزی پرداخته‌اند و هدف این است که نشان داده شود در نبرد کنونی میان «سنت» و «پیشرفت فناوری و تکنولوژی» از چه آموزش‌هایی می‌توان بهره برد و کلاس‌ها را از حالت انفعال و معلم‌محور خارج ساخت.

1. thin-slice sensory
2. technology-enhanced language learning
3. computer-assisted language learning
4. mobile-assisted language learning
5. robot-assisted language learning
6. chatbot-assisted language learning

۲. پیشینه پژوهش

بهره‌وری از تجربه‌های آموزش در عصر کنونی و استفاده از تکنولوژی در دنیای نوین، نیازمند نقشه‌راهی برای نیل به اهداف آموزشی است. یکی از راه‌های دستیابی به اهداف آموزشی، استفاده از الگوهای جامع و کاربردی است. از آنجایی که آموزش نقش پررنگی در یادگیری مؤثر شاگردان دارد و با توجه به این که الگوهای آموزش معرفی شده و سطوح مربوط به آن در پژوهش حاضر براساس الگوهای یادگیری و آموزش مطرح پیشین معرفی شده‌اند، در ادامه به بررسی آنها پرداخته می‌شود. شایان یادآوری است، هدف معرفی مختصر ویژگی‌های این الگوهاست و به دلیل تعدد پژوهش‌های انتقادی صورت گرفته درباره آنها، از نقد و آسیب‌شناسی آنان خودداری شده است.

۲. ۱. الگوهای یادگیری و آموزش

۲. ۱. ۱. سطوح یادگیری بلوم^۱

بلوم (۱۹۵۶) یکی از پیشگامان طبقه‌بندی اهداف آموزشی است. وی با توجه به نقش تفکر در آموزش، یادگیری را در حوزه شناختی^۲ (مهارت‌ها و دانش فنی) شامل شش مرحله می‌داند که هرچه سطح بالاتر رود، یادگیری عمیق‌تر است. این سطوح به ترتیب شامل دانش^۳، درک^۴، کاربرد^۵، تجزیه و تحلیل^۶، ترکیب^۷ و ارزیابی^۸ است که شکل تجدیدنظرشده آن توسط اندرسون و همکاران^۹ (۲۰۰۱) به صورت به یادآوردن^{۱۰}، فهم^{۱۱}، کاربرد^{۱۲}، تحلیل^{۱۳}، ارزش‌یابی^{۱۴} و آفرینش^{۱۵} ارائه شده است. در سطح ابتدایی این دسته‌بندی، به یادآوردن قرار دارد. در سطح

-
1. Bloom taxonomy
 2. the cognitive domain
 3. knowledge
 4. comprehensive
 5. application
 6. analysis
 7. synthesis
 8. evaluation
 9. Anderson et al.
 10. remembering
 11. understanding
 12. applying
 13. analyzing
 14. evaluating
 15. creating

دوم فراگیر به فهم مطالب دست می‌یابد. در مرتبه کاربرد، فراگیر مسائل آموخته‌شده را به کار می‌برد. در سطح تحلیل، یادگیرنده به تحلیل اطلاعاتی که به او آموخته‌شده پرداخته و در سطح بعد یادگیرنده به توانایی قضاوت و ارزش‌گذاری بر آنچه آموخته، دست پیدا می‌کند. در مدل تجدیدنظرشده، بالاترین سطح یادگیری به خلق و ابداع (آفرینش) اختصاص یافته است. در این قسمت فرد به چنان درکی نسبت به موضوع و مسأله رسیده است که می‌تواند در آن زمینه دست به آفرینش بزند (اندرسون و همکاران، ۲۰۰۱). لازم به ذکر است که برای ارتقا به سطوح بالاتر، لازم است روش‌هایی اتخاذ شود که به جای انتقال اطلاعات و حافظه‌محوری، یادگیرندگان را با مسائل مختلف و موقعیت‌های پیچیده مواجه کند تا به پرورش توانایی تجزیه و تحلیل و ارزش‌یابی مسائل که از ویژگی‌های تفکر انتقادی است، بپردازند (پیش‌قدم، ۱۳۸۶).

نتایج حاصل از پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهند که در آموزش و تولید محتوای کتاب‌های درسی معمولاً به سطح دانش، درک و فهم بیشترین توجه و به سطوح میانی یعنی کاربرد، تجزیه و تحلیل و همچنین سطوح بالاتر شامل ترکیب، ارزش‌یابی و آفرینش توجه کمتری شده است (سبزه‌علیان، ۱۳۹۲؛ ثمالی، ۱۳۹۶)؛ بنابراین، باید تدبیری اندیشید که در فعالیت‌های کلاسی مسائلی فراتر از انتقال صرف مطالب درسی و در حد درک و فهم، به شاگردان آموخته شود.

۲.۱.۲. مدل‌های آموزشی فریره^۱

فریره (۱۹۷۰) در واکنش به آموزش سنتی، میان دو مدل آموزش «انباشتی»^۲ و «حل مسأله»^۳ تمایز قائل شده و از جمله صاحب‌نظرانی است که تفکر انتقادی را هدف آموزش معرفی می‌کند. وی معتقد است در مدل انباشتی، معلم فقط انتقال‌دهنده صرف مطالب درسی است که دانش‌آموزان باید از وی تبعیت کنند و موظف هستند شبیه او شوند. در چنین تدریسی، هدف آموزش، تربیت افراد مطیع و دنبال کردن استانداردهاست و معلم باید دانسته‌های خود را به شاگردان انتقال دهد و ظرف دانش آنان را پر کند. فریره (۱۹۷۰) این نوع آموزش را ناکارآمد می‌داند و معتقد است انتقال یک‌سویه معلومات از سوی مدرس به عنوان منبعی موقتی قدرتمند به شاگردان - به عنوان دریافت‌کنندگان انفعالی - در رشد شخصیتی آنان بی‌تأثیر است و در مقابل

1. Freire

2. banking education

3. problem-solving education

این نوع آموزش، باید به آموزش طرح مسأله توجّه داشت. در آموزش طرح مسأله، هدف پرسشگری و ایجاد افرادی خلاق و پویا است که آزادانه می‌توانند نظرات و ایده‌های خود را بیان کنند و توانایی تفکر انتقادی داشته باشند (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۲).

بر این مبنا، دو نوع الگوی آموزش «انتقالی»^۱ و «تبدیلی»^۲ توسط بارنز و شمیل^۳ (۱۹۷۴) معرفی شده است. آنان معتقدند آموزش انتقالی، گونه‌ای از آموزش است که معلم نقش انتقال‌دهنده اطلاعات را برعهده دارد و دانش‌آموز نیز فردی منفعل است که حق ابراز عقیده و ایده‌چندانی ندارد و نقش وی فقط حفظ‌کننده اطلاعاتی است که به وی منتقل می‌شود. در مقابل در آموزش تبدیلی، مدرّس نقش راهنما و هدایت‌گر را برعهده دارد که به دانش‌آموزان اجازه می‌دهد به‌سهولت نظرات خود را بیان کنند، ابراز عقیده کنند و به پژوهش بپردازند (پیش‌قدم، ۱۳۸۶). پیش‌قدم و همکاران (۱۳۹۲) ویژگی‌های آموزش انتقالی را معلم‌محوری، کتاب‌محوری، به‌خاطر سپردن اندیشه‌های دیگران، تأکید بر مثل هم شدن، تکیه بر کتاب‌های قطور و پیروی محض می‌دانند که شاگرد در آن منفعل است. آنان معتقدند در آموزش تبدیلی شاهد شاگرد‌محوری، کتاب‌هایی باریک، پژوهش‌محوری، خلاقیت فردی، تأکید بر مثل هم نشدن هستیم که نحوه‌چگونه اندیشیدن به افراد آموزش داده می‌شود و شاگردان نقش پویایی دارند؛ بنابراین، آموزش انتقالی تنها افرادی مطیع را که دارای خلاقیت و نوآوری نیستند، تحویل جامعه می‌دهد و محصول آموزش تبدیلی، افرادی خلاق، فکور و نواندیش است (پیش‌قدم، ۱۳۸۶). به‌صورت کلی، آموزش از نظر فریره (۱۹۷۰) تنها محدود به فعالیت‌های کلاسی و فضای درون کلاس نیست بلکه باید به افراد کمک کند تا جهانی را که در آن زندگی می‌کنند، بهتر بشناسند.

1. transmission model of education
2. transformation model of education
3. Barnes & Shemilt

۲. ۱. ۳. الگوی هیجامد^۱

هیجامد (هیجان + بسامد)، توسط پیش‌قدم و همکاران (۱۳۹۲) ابتدا با عنوان درجه هیجانی معرفی شد. آنان معتقدند هیجانات تولیدشده در اثر بسامد استفاده حواس، می‌توانند شناخت افراد را نسبی کنند و هیجانات اساس و پایه تحول و یادگیری می‌باشند (پیش‌قدم و همکاران، ۲۰۲۳ب). براساس این مفهوم اگر مدرس در موضوع درسی با درگیری حواس بیشتر بتواند سطح هیجان بالاتری را در فراگیر درگیر کند، فراگیر راحت‌تر آن درس را یاد خواهد گرفت (پیش‌قدم، ۲۰۱۵؛ پیش‌قدم و همکاران، ۲۰۲۳الف). این الگو دارای چهار مرحله ادراک شامل هیچ‌آگاهی^۲، برون‌آگاهی^۳، درون‌آگاهی^۴ و فراآگاهی^۵ و ۷ سطح سلسه‌مراتبی است (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸).

هنگامی که فرد هیچ‌گونه اطلاعی در مورد موضوع نداشته باشد، هیجامد وی نسبت به آن در اولین سطح هیجامد، یعنی هیجامد تهی^۶ قرار دارد و او فاقد هرگونه حس عاطفی و هیجانی نسبت به موضوع است و با آن ناآشناست (مرحله هیچ‌آگاهی). هنگامی که برای نخستین بار تجربه شنیداری در مورد موضوع پیدا می‌کند، هیجامد وی به دومین سطح یعنی هیجامد شنیداری^۷ می‌رسد و اگر تجربه دیداری نیز به آن اضافه شود، سومین سطح هیجامد، یعنی هیجامد دیداری^۸ است. در این مراحل فرد تجربه هیجانی مستقیمی از موضوع ندارد و مطالب در حوزه ادراک برون‌آگاهی وی قرار دارد. چنانچه در سطح چهارم، به تجربه شنیداری و دیداری، تجربه لمسی نیز اضافه شود، فرد به هیجامد لمسی-حرکتی^۹ دست می‌یابد. اگر فرد سطح تجربه‌اش را از آن موضوع افزایش داده و به‌صورت مستقیم با آن مسأله ارتباط برقرار کند و حتی بیش از آن، به تفحص و پژوهش درباره آن مسأله پردازد، هیجامدش به ترتیب درونی^{۱۰}

-
1. emotioncy model
 2. avolvement
 3. exvolvement
 4. involment
 5. metavolvement
 6. null emotioncy
 7. auditory emotioncy
 8. visual emotioncy
 9. kinesthetic emotioncy
 10. inner emotioncy

و پس از آن به سطح هیجامد جامع^۱ خواهد رسید (ابراهیمی و همکاران، ۲۰۲۲). در این دو مرحله، اطلاعات در ذهن او به واسطه تجربه بسیار نزدیک از موضوع درونی می‌شود و به سطح درون‌آگاهی دست می‌یابد (جاجرمی و همکاران، ۱۴۰۰). در مرحله آخر این سطوح، هیجامد مرجع^۲ است که فرد به چنان تبخّری در مورد موضوع دست می‌یابد که خود قادر است همانند یک مدرّس به تدریس در مورد آن بپردازد و به سطح فراآگاهی نائل آید (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸).

باید خاطرنشان کرد هیجامد به عنوان یک عامل روان‌شناختی و تسهیل‌گر در فرایند یادگیری است (پیش‌قدم و شایسته، ۲۰۱۷؛ پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۹) و هرچه هیجامد شاگرد نسبت به موضوع تدریس شده توسط مدرّس بیشتر باشد، عملکرد او نیز در فعالیت‌های کلاسی بهتر خواهد بود (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۷؛ پیش‌قدم و همکاران، ۲۰۱۶)؛ بنابراین، مدرّسان باید تلاش کنند از آموزشی استفاده کنند که شاگردان به کمک حواس خود از سلسله‌مراتب حسّی هیجامد به صورت گام‌به‌گام عبور کرده و از مرحله هیچ‌آگاهی و برون‌آگاهی به سمت درون‌آگاهی و حتّی فراآگاهی سوق داده شوند (جهانی و همکاران، ۱۴۰۰). پیش‌قدم و همکاران (۱۳۹۸) معتقدند در الگوی «هیجامد» برای افزایش یادگیری عمیق، فرد باید به کمک حواس خود از سلسله‌مراتب حسّی (شنیداری، دیداری، لمسی حرکتی، درونی، جامع و مرجع) عبور کند و این درگیری حسّی در طول این مسیر باید به صورت افزایشی صورت گیرد. لازم به ذکر است تأثیر مثبت این الگو بر میزان یادگیری در حوزه‌های گوناگون آموزش زبان، عصب‌شناسی، ترجمه، زبان‌شناسی به تأیید رسیده است (میری و پیش‌قدم، ۲۰۲۱).

۲. ۱. ۴. الگوی مفهومی آموزش^۳

با توجّه به اهمّیت کارآمدی دانشجویان در فرآیند یاددهی-یادگیری و همچنین به منظور ارتقای سطح آموزشی و توجّه به مبانی اصلی تعلیم و تربیت در فعالیت‌های آموزشی، الگوی مفهومی آموزش به عنوان نقشه راهی برای آموزش توسط پیش‌قدم و

1. arch emotioncy

2. mastery emotioncy

3. conceptual model of education (CME)

همکاران (۱۳۹۸) معرفی شده است که آموزش را فراتر از انتقال صرف مطالب درسی می‌داند و برای هریک از مقاطع تحصیلی اهدافی برشمرده است.

براساس الگوی مفهومی آموزش، هدف اصلی آموزش در دوره کارشناسی، ارتقای مهارت‌های عملی دانشجویان در جهت افزایش توان اشتغال‌پذیری^۱ آنها است. چراکه هدف افراد از تقاضای آموزش عالی، دستیابی به شغل بهتر و درآمد بالاتر در آینده است (انتظاری، ۱۳۹۶) و آموزش عالی باید برنامه‌ای مشخص جهت تربیت مهارت‌های اشتغال‌پذیری دانشجویان داشته باشد (شرفی و عباس‌پور، ۱۳۹۴). بر طبق اهداف اصلی الگوی مفهومی آموزش، انتظار می‌رود که دانشجویان کارشناسی ارشد، افزون‌بر کسب مهارت‌های نظری و عملی با اصول اساسی پژوهش آشنا شده، شیوه پژوهش‌های علمی را فراگیرند و به ارتقای توان پژوهشی خود بپردازند (پیش‌قدم، ۱۳۹۸). در دوره دکتری افزایش قابلیت مرجعیت علمی^۲ دانشجویان هدف اصلی آموزش است (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸) و در این مقطع دانشجویان به تدریج می‌آموزند که به تولیدات معتبر علمی بپردازند و آنها را در قالب‌های مختلف مانند سخنرانی، مقاله و کتاب علمی منتشر کنند و توانایی تأثیرگذاری اجتماعی خود را بالا ببرند (قاسمی، ۱۳۹۹).

با توجه به این اهداف، در این الگو سه مفهوم «کلان‌شایستگی»^۳، «شایستگی»^۴ و «خرده‌شایستگی»^۵ در جهت ارتقای توانمندی‌های دانشجویان معرفی شده و وظیفه مدرّسان، تقویت این شایستگی‌هاست تا آنها را برای نقش‌آفرینی بهتر در جامعه و مفید بودن در زندگی، توانمند کنند (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸؛ پیش‌قدم، ۱۳۹۸). کلان‌شایستگی در الگوی مفهومی آموزش شامل مهارت‌های نرمی^۶ است که خود به شایستگی‌های شناختی^۷ (تفکر خلاق^۸، تفکر

-
1. employability
 2. scientific leadership
 3. macro competencies
 4. competencies
 5. micro competencies
 6. soft skills
 7. cognitive
 8. creative thinking

انتقادی^۱، تفکر سیستمی^۲، تفکر آینده‌نگر^۳، هیجانی اجتماعی^۴ (مدیریت درون فردی^۵، مدیریت برون فردی^۶) و حسّی ادراکی^۷ (مدیریت محیط^۸، مدیریت حواس^۹) تقسیم می‌شوند (ابراهیمی و کاظمی، ۱۴۰۲). این مهارت‌ها در شیوه تربیت و نگرش فرد به زندگی ریشه دارند. از مهم‌ترین مهارت‌های نرم می‌توان به ارتباطات رهبری، کار گروهی، توانایی کار کردن تحت فشار، حل مسأله، انعطاف‌پذیری، خودانگیزشی، تصمیم‌گیری، مدیریت تعارض، مسئولیت‌پذیری و توانایی مذاکره اشاره نمود (کاظمی و ابراهیمی، ۱۴۰۱).

در این الگو، افزون‌بر مهارت‌های نرم، مهارت‌های سخت^{۱۰} نیز در نظر گرفته می‌شوند. این مهارت‌ها شامل دستاوردهایی همچون آموزش، تجربه کاری، دانش فرد در آشنایی و استفاده از امکانات حرفه‌ای هستند که آموخته می‌شوند و می‌توانند تعریف، ارزیابی و اندازه‌گیری شوند. ویژگی مهارت‌های سخت قابلیت سنجش آنهاست؛ مانند توانایی بهره‌مندی از نرم‌افزارها، زبان خارجی و غیره. از جمله اجزای دیگر در الگوی مفهومی آموزش، می‌توان به «ارزش‌ها»^{۱۱} اشاره کرد. این الگو بیان می‌کند که از ارزش‌ها می‌توان برای نظم دادن و حل مشکلات و ارزیابی راه‌حل‌های مربوط به خود، خانواده، جامعه، طبیعت و ماورای طبیعت بهره برد (پیش‌قدم، ۱۳۹۸).

براساس تقسیم‌بندی الگوی مفهومی آموزش، چنانچه مدرّسی بخواهد از این الگو در تدریس خود بهره ببرد، باید بتواند به شایستگی‌های شناختی مخاطبانش توجه کرده و به لحاظ شناختی آنان را درگیر مفاهیم آموزشی کند. از این‌رو باید فعالیت‌هایی را در آموزش مدنظر قرار دهد که انواع تفکر نظیر تفکرهای انتقادی، خلاقانه، آینده‌نگر و سیستمی مخاطبانش را تقویت کند. وی باید از ارزش‌های مخاطب برای نظم دادن و حل مشکلات و ارزیابی بهره ببرد و با

-
1. critical thinking
 2. systems thinking
 3. futures thinking
 4. socio-emotional
 5. interpersonal management
 6. intrapersonal management
 7. sensory
 8. environmental management
 9. sensory management
 10. hard skills
 11. values

مدیریت درون‌فردی، اعتماد و حس کارآمدی فرد را در یادگیری دخیل نماید، همچنین با مدیریت میان‌فردی به پرورش مهارت‌های ارتباطی و تعامل با دیگران اقدام نماید. به نظر می‌رسد با این روش، تفکر خلاقانه در آموزش ایجاد می‌شود و باعث رشد دانشجو و بالطبع رشد جامعه خواهد شد (موسوی، ۱۴۰۰).

۳. معرفی آموزش‌های چیش ذهنی و چیش مغزی

با توجه به الگوهایی که در بخش پیشینه پژوهش مطرح شد، در ادامه براساس چینه‌های ذهنی و مغزی برای مخاطب، نگارندگان دسته‌بندی جدیدی از انواع آموزش ارائه داده‌اند که شامل چهار قسمت اصلی است و در شکل (۱) به صورت خلاصه ذکر شده است:

	سطوح بالا	سطوح پایین
آموزش مبتنی بر چیش ذهنی	آموزش پرورش ذهنی	آموزش انباشت ذهنی
آموزش مبتنی بر چیش مغزی	آموزش مغزایی	آموزش مغزوری

شکل ۱. دسته‌بندی جدید از انواع آموزش

در این شکل با توجه به الگوهای مطرح‌شده از انواع آموزش در بخش پیشینه پژوهش شامل الگوی سلسله‌مراتبی بلوم (۱۹۵۶) و اندرسون و همکاران (۲۰۰۱)، مدل‌های آموزش فریره (۱۹۷۰) و الگوهای مفهومی آموزش (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸) و هیجامد (پیش‌قدم، ۲۰۱۵؛ پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸) منظور از سطوح پایین تقلید، تکرار، حفظ کردن، برون‌آگاهی و گاهی درون‌آگاهی است که در آن حواس، هیجان و تفکر کمتری از مخاطب دخیل است و به کاربرد و میزان درگیرشدن مخاطب و ارتباط وی با محتوای درسی توجهی نمی‌شود. در سطوح بالا، تجزیه و ترکیب، ارزشیابی، تولید، درون‌آگاهی و فراآگاهی مدنظر هستند و تلاش می‌شود آموزش از سطح نظری فراتر رفته و به مهارت‌ورزی منجر شود. براساس این سطوح، دو نوع آموزش در ذیل معرفی می‌شوند که عبارت‌اند از:

الف: آموزش مبتنی بر چینش ذهنی^۱: در این نوع آموزش که به دو صورت آموزش «انباشت ذهنی»^۲ و «آموزش پرورش ذهنی»^۳ است، اندیشه‌ورزی یا از جنس تقلید و تکرار اندیشه‌های دیگری (سطح پایین) و یا به شکل خلق و تولید اندیشه‌های جدید (سطح بالا) صورت می‌پذیرد. درواقع، هدف چنین آموزشی ایجاد ذهن‌چینه‌ها و باورها، کنترل ذهن و تولید اندیشه‌ها، خردورزی، تقویت حافظه و به‌خاطر سپاری، ایجاد، تقویت و انتقال باورهاست. ازاین‌رو، تأکید بر چینش ذهن، نظر و روان آدمی است و بیشتر از طریق تکرار، حفظ کردن و یا بحث و گفتگو انجام می‌شود.

آموزش مبتنی بر چینش ذهنی به اندیشه، ارزش، جامعه انسانی و آرمانی نظر دارد. در حالت ایده‌آل، در این نوع آموزش فارغ‌التحصیل ایده‌پردازی می‌کند، مقاله می‌نویسد، سخنرانی می‌کند، جامعه را تحت تأثیر اندیشه‌های خود قرار می‌دهد و به ترسیم نقشه راه برای زندگی بهتر می‌پردازد؛ بنابراین، در این نوع آموزش انتظار می‌رود فرهنگ از دل گفتگو و گفتمان ایجاد شود؛ به این معنا که رفتار مردم با گفتگو، منطق‌آوری و پرسشگری تغییر می‌کند. به‌عنوان نمونه، با سخنرانی برخی تلاش می‌کنند فرهنگ رفتاری جدید تولید کنند و سبک زندگی دیگران را تغییر دهند. در ذیل به توضیح دو نوع این آموزش پرداخته می‌شود:

۱. آموزش انباشت ذهنی: همان‌گونه که در شکل (۱) مشاهده می‌شود، در سطح

پایین آموزش چینش ذهنی می‌توان آموزش انباشت ذهنی را شاهد بود که شیوه‌ای از آموزش انتقالی (بارنز و شیملت، ۱۹۷۴) و همسو با آموزش انباشتی فریره (۱۹۷۰) است و در آن تقلید و تکرار اندیشه و رفتار دیگران بدون به چالش کشیدن مورد نظر است. در چنین آموزشی، نقش معلم تنها انتقال‌دهنده صرف مطالب است و هدف او دنبال کردن استانداردهای آموزشی تعیین‌شده توسط مراجع ذی‌ربط است و شاگردان به شکل طوطی‌وار^۴ و در حجم زیاد بدون خلاقیت و انتقاد، به نشخوار مطالب دیگران می‌پردازند. این آموزش بیشتر از جنس

-
1. mindsetting education
 2. mind-filling education
 3. mind-developing education
 4. rote learning

سخنرانی است و در سطح برون‌آگاهی قرار دارد. درواقع تکرار باورها و ارزش‌های دیگران به همراه کنترل ذهن، هدف اصلی این نوع آموزش است.

۲. **آموزشِ پرورش ذهنی:** در سطح بالای آموزش چینش ذهنی، آموزش مبتنی بر پرورش ذهنی مطرح شده است. منظور از آن شیوه‌ای از آموزش تبدیلی (بارنز و شیملت، ۱۹۷۴) و همسو با آموزش طرح مسأله فریره (۱۹۷۰) است که شاگردان یاد می‌گیرند چگونه تفکرات دیگران را نقد کرده و به چالش بکشند. در این نوع آموزش تأکید بر افزایش مهارت‌های نرم از قبیل انواع تفکر خلاق، تفکر انتقادی و غیره است و آموزش بیشتر از جنس مباحثه و ارتباط با زندگی است که در سطح فراآگاهی است و با تجزیه، ترکیب، ارزشیابی و ایده‌پردازی سروکار دارد. لازم به ذکر است به چالش کشیدن باورها و ارزش‌های دیگران و تولید ایده ذهنی جدید، هدف اصلی آن است.

ب: **آموزش مبتنی بر چینش مغزی^۱:** در این نوع آموزش که به دو صورت آموزش «مغزورزی»^۲ و «آموزش مغزایی»^۳ است، مهارت‌ورزی و حواس‌ورزی یا از جنس تقلید و تکرار مهارت‌های دیگری (سطح پایین) و یا خلق، تولید کار و مهارت‌های جدید (سطح بالا) صورت می‌پذیرد. درواقع، تأکید بر چینش عصب‌های مغز، عمل و بدن آدمی است و بیشتر از طریق انجام کارهای عملی و استفاده از فناوری (رایانه، ربات و...) انجام می‌شود. لازم به ذکر است این نوع از آموزش به بازار، فن و خلق ثروت نظر دارد و در حالت ایده‌آل آن، فارغ‌التحصیل ایده‌پردازی می‌کند، فناوری تولید می‌کند و معیشت و زندگی دیگران را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین، از این نوع آموزش انتظار می‌رود فرهنگ را از دل فناوری ایجاد نماید؛ بدین‌معناکه رفتار مردم تحت تأثیر فناوری‌های جدید تغییر می‌کند. به‌عنوان نمونه، فضای مجازی اینستاگرام فرهنگ رفتاری جدید تولید می‌کند و سبک زندگی را تغییر می‌دهد.

با توجه به شکل (۱)، دو نوع آموزش چینش مغزی عبارت‌اند از:

1. brainsetting education
2. brain-exercising education
3. brain-generating education

۱. آموزش مغزورزی: در این نوع آموزش که با افزایش توان اشتغال‌پذیری

همسوست، شاگرد با تقلید و کسب مهارت، مغز و نورون‌های خود را ورز و پرورش می‌دهد تا برای انجام شغلی در آینده آماده شود. این نوع آموزش انتقالی (بارنز و شیملت، ۱۹۷۴) که بیشتر در مراکز فنی و حرفه‌ای مرسوم است، از جنس حواس‌ورزی و مهارت‌ورزی است و شاگردان با تقلید و تکرار، مهارت‌ها را به شکل عملی فنی می‌آموزند. این نوع از آموزش سطح پایین است، با تکرار و تمرین سروکار دارد، بیشتر از جنس درگیرکردن تمامی حواس بوده و در سطح درون‌آگاهی است. لازم به ذکر است تکرار، تمرین و یادگیری مهارت به همراه درگیرکردن بدن، هدف اصلی این آموزش است.

۲. آموزش مغززایی: مغز نسبت به ذهن که معنای غیرفیزیکی آن برجسته است،

معنای فیزیکی و نورونی دارد و با اجزا و فعالیت‌های بدن رابطه مستقیم داشته و تحت تأثیر آنها تغییر حجم و اندازه می‌دهد. در این نوع آموزش که به روح کارآفرینی نزدیک است، شاگرد تلاش می‌کند با استفاده از فناوری و مهارت‌های نرم افق‌های جدید کاری خلق نموده و درواقع نورون‌های جدید و متفاوت در مغز خود تولید نماید. این نوع آموزش تبدیلی (بارنز و شیملت، ۱۹۷۴)، از جنس تولید دانش برای خلق ثروت است که در شرکت‌های دانش‌بنیان مشاهده می‌شود و نوآوری به همراه تولید فناوری‌های جدید از ویژگی‌های آن است. این آموزش سطح بالا بوده، با تجزیه، ترکیب و تولید سروکار دارد، بیشتر از جنس تولید بوده و در سطح فراآگاهی است. همان‌گونه که ذکر شد، تولید و خلق ایده و ثروت به صورت عملی، هدف اصلی آن است.

درمجموع مشخصات انواع آموزش‌های چینش ذهنی و چینش مغزی در شکل (۲) ذکر

می‌شوند:

	مهارت سخت	مهارت نرم	فراآگاهی	درون‌آگاهی	برون‌آگاهی	تبدیلی	انتقالی	سطح بالا	سطح پایین
آموزش انباشت ذهنی					✓		✓		✓
آموزش مغزورزی	✓			✓			✓		✓
آموزش پرورش ذهنی		✓	✓			✓		✓	
آموزش مغزایی	✓	✓	✓			✓		✓	

شکل ۲. ویژگی‌های اصلی آموزش‌های چینش ذهنی و چینش مغزی

همان‌گونه که در شکل (۲) مشاهده می‌شود، از منظر مهارت‌ورزی (بر اساس تعاریف مهارت‌های سخت و نرم که در پیشینه پژوهش بدان‌ها اشاره شد)، آموزش انباشت ذهنی فاقد توجه به انواع این مهارت‌هاست؛ اگرچه این نوع آموزش می‌تواند به تقویت حافظه نیز بینجامد. در مقابل آموزش مغزایی به دلیل توجه به انواع تفکرات، مهارت‌های درون‌فردی، برون‌فردی و... همچنین توجه به کارآفرینی هر دو مهارت نرم و سخت را شامل می‌شود.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

تربیت نیروهای کارآزموده به‌عنوان سرمایه‌های انسانی، عامل مهمی در پیشرفت و توسعه هر جامعه‌ای است و این امر وابسته به عاملی به نام آموزش است. درواقع، نظام آموزشی هر جامعه، مسئولیت پاسخ‌دهی نیازهای افراد آن را برعهده دارد (سبحانی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۲) و استفاده از پیشرفته‌ترین فناوری‌ها در این حوزه از ضروریات است.

گسترش کاربردهای هوش مصنوعی و فناوری‌های نوین، تغییرات شگرفی را در آموزش و یادگیری ایجاد کرده است. عطف به این مهم، هدف اصلی در این پژوهش ارائه دسته‌بندی جدیدی از انواع آموزش‌ها بود که با بررسی الگوهای آموزش و یادگیری بلوم (۱۹۵۶)، اندرسون و همکاران (۲۰۰۱)، فریره (۱۹۷۰)، الگوهای مفهومی آموزش (پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸) و هیجامد (پیش‌قدم، ۲۰۱۵؛ پیش‌قدم و همکاران، ۱۳۹۸)، دو نوع آموزش مبتنی بر چینش ذهنی (شامل آموزش انباشت ذهنی و آموزش پرورش ذهنی) و آموزش مبتنی بر چینش مغزی (شامل دو نوع آموزش مغزورزی و مغزایی) معرفی شد.

درمجموع، آموزش مبتنی بر چینش مغزی در پی یافتن و انجام فعالیت‌هایی است که باعث افزایش حجم و سائز مغز در قسمت‌های مربوط به هر فعالیت شده و چینش مغزی مناسب برای رشد و پیشرفت را فراهم آورد. در این نوع آموزش ممکن است ابزار رباتیک نیز در مغز قرار گرفته که باعث تسریع روند پیشرفت می‌شود. از سویی دیگر، آموزش مبتنی بر چینش ذهنی، به چینش اندیشه‌ها و نحوه اندیشیدن اشاره داشته و از جنس نرم، باور و زبان‌ورزی است. شاید بتوان گفت وزن آموزش نوع نخست بیشتر از جنس جهان^۱ و دومی از جنس واژه^۲ باشد.

به نظر می‌رسد آموزش سنتی بیشتر از جنس انباشت ذهنی بوده و هنوز در برخی مدارس و دانشگاه‌ها مرسوم است (پیش‌قدم و ناجی‌میدانی، ۲۰۱۲). این نوع آموزش که به کنترل ذهن می‌پردازد، در حال حاضر مشکلات اجتماعی و معیشتی شاگردان را حل نمی‌کند و بیشتر به انتقال باورها و ارزش‌ها می‌پردازد. این امر در حالی است که پژوهش‌های بسیاری (اخوان‌تفتی و همکاران، ۱۳۹۶؛ پیش‌قدم و ابراهیمی، ۱۳۹۸؛ کریمی و همکاران، ۱۳۹۶؛ سیاحی و کاویانی، ۱۴۰۰) به اهمیت فعالیت‌های بدنی، دست‌ورزی و مهارت‌ورزی برای ارتقای یادگیری اشاره کرده‌اند. از سوی دیگر، رشد جمعیت، مشکلات محیط زیستی، کمبود منابع و رشد فناوری‌های جدید از قبیل هوش مصنوعی و رباتیک‌ها، فضای آموزش را بیشتر به سمت مهارت‌ورزی‌های سخت و نرم سوق داده‌اند؛ بنابراین، در شرایط کنونی نگاه‌های انتقادی، آرمانی و سخنوری صرف به نظر پاسخگوی نیازهای شاگردان فعلی نیست.

نکته دیگری که به ذهن خطور می‌کند، این است که آموزش کلاسیک و کلاسی شاید بیشتر جنبه سرگرمی پیدا کرده است و با وجود اینترنت، رباتیک‌ها، یوتیوب و انواع آموزش‌های مجازی افراد نیاز کمتری برای حضور در مراکز سنتی آموزش احساس می‌کنند؛ بنابراین باید به این مهم توجه داشت چنانچه مراکز آموزشی و رشته‌های تحصیلی در دانشگاه‌ها نتوانند خود را با نیازهای واقعی جامعه همسو کنند، از صحنه آموزش رسمی به‌زودی حذف خواهند شد. در جامعه امروزی آموزش با شتابی کم‌سابقه به سمت غیررسمی و فردی شدن در حال حرکت

1. world
2. word

است و به نظر می‌رسد در نبرد «سنت» و «فناوری» دومی گوی سبقت را ربوده و جوامع بشری را به سمت خود شتابان می‌کشاند.

از سوی دیگر، باید به‌خاطر داشت تمایل به سمت مغززایی، کارآفرینی و خلق ثروت نباید باعث کمرنگ‌شدن آموزش پرورش ذهنی، طرح مسأله و ارزش‌ها شود؛ زیرا آموزشی که با هدف حل مسأله شکل بگیرد موجب پرورش توانایی پژوهشگری شاگردان می‌شود (کرمی، ۱۳۹۲) و نباید آن را نادیده انگاشت. تأکید بیش‌ازحد بر فناوری می‌تواند تبعات فکری و فرهنگی زیادی برای جامعه بشری به همراه داشته باشد. بی‌تردید ماشینی شدن تفکر بشر را از فضای انسانی دور کرده و سبب غلبه ماشین بر انسان می‌شود. به نظر می‌رسد آموزش مغززایی باید از مجرا و دل آموزش پرورش ذهنی عبور کرده و ارزش و انسانیت همواره مدنظر قرار گیرد. هرگونه دوگانه‌سازی «ارزشی» و «فناوری» آفت‌های اجتماعی خود را به همراه خواهد داشت.

به‌صورت کلی، اگر در آموزش از افراد متخصص و روزآمد استفاده نشود و همچنان دیدگاه‌های انباشتی و نظری غلبه پیدا کنند، معلمان ناخواسته به‌جای راهنمایی به چاه‌نشانی خواهند پرداخت و جامعه را دچار بن‌بست معیشتی و معرفتی می‌کنند. دسته‌بندی جدید ارائه شده در این نوشتار می‌تواند تصویر دقیق‌تری از انواع آموزش در مقاطع تحصیلی گوناگون در کشور ارائه کند و پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی با طراحی پرسشنامه‌ای مبتنی بر سنجش انواع این آموزش، به بررسی وضعیت رشته‌های تحصیلی گوناگون و جایگاه‌های آموزشی آنان بپردازند و به این سؤال پاسخ دهند که کدام نوع از آموزش در مدارس و دانشگاه‌ها بیشتر مدنظر قرار می‌گیرد و آیا این نوع تدریس با نیازهای زندگی شاگردان همسو است یا خیر. پاسخ به این مهم در آسیب‌شناسی و مواجهه با چالش‌های اساسی تدریس سنتی در تقابل با تدریس‌های نوین راهگشا خواهد بود.

کتاب‌نامه

ابراهیمی، ش.، پیش‌قدم، ر.، استاجی، ا.، و امین‌یزدی، س. (۱۳۹۷)، بررسی تأثیر تدریس مبتنی‌بر الگوی هیجامد بر هیجانات زبان‌آموزان فارسی‌زبان زن در ایران. جستارهای زبانی، ۹(۳)، ۶۳-۹۷. <https://doi.org/20.1001.1.23223081.1397.9.3.1.0>

- ابراهیمی، ش.، و کاظمی، ف. (۱۴۰۲). مجازی‌سازی الگوی مفهومی آموزش: گامی مؤثر در آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان. *مطالعات آموزش زبان فارسی*، ۸ (۱۳)، ۶۹-۴۳.
- احمدی، م. (۱۳۹۷). سیاست‌های قانونی فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه آموزش و دانش در نظام آموزشی کشور. *قانون‌یار*، ۲ (۶)، ۳۵۷-۳۴۱.
- اخوان‌تفتی، م.، رباط‌جزی، ف.، و هاشمی، ز. (۱۳۹۶). بررسی اثربخشی بازی‌های توجّه‌افزا بر کارکرد ریاضی دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری ریاضی. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۶ (۳)، ۳۰-۵۲. <https://doi.org/10.22098/jld.2017.518>
- انتظاری، ی. (۱۳۹۶). آموزش عالی و قابلیت‌های اشتغال فارغ‌التحصیلان. *آموزش عالی ایران*، ۸ (۳)، ۲۵-۱.
- پیش‌قدم، ر. (۱۳۸۶). افزایش تفکر انتقادی از طریق مباحثه ادبی در کلاس‌های زبان انگلیسی. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی مشهد*، ۴۰ (۱۵۹)، ۱۶۵-۱۶۵.
- پیش‌قدم، ر. (۱۳۹۸). *الگوی مفهومی آموزش*. معاونت آموزشی دانشگاه فردوسی مشهد.
- پیش‌قدم، ر.، و ابراهیمی، ش. (۱۳۹۸). نگاهی نو به آموزش دستور زبان: معرفی آموزش فکری. *جستارهای زبانی*، ۱۰ (۵)، ۱۲۷-۱۰۱.
- پیش‌قدم، ر.، ابراهیمی، ش.، و بیگدلی، ا. (۱۳۹۹). معرفی الگوی نیمرخ هیجامدی و بررسی رابطه آن با نگرش فردی و اجتماعی. *شناخت اجتماعی*، ۹ (۲)، ۷۹-۱۰۲.
- پیش‌قدم، ر.، ابراهیمی، ش.، و طباطبائی، م. س. (۱۳۹۸). *رویکردی نوین به روان‌شناسی آموزش زبان*. انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- پیش‌قدم، ر.، طباطبائی، م. س.، و ناوری، ص. (۱۳۹۲). *تحلیل انتقادی و کاربردی نظریه‌های فراگیری زبان اول: از پیدایش تا تکوین*. انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.
- <https://doi.org/20.1001.1.23223081.1398.10.5.6.6>
- ثمالی، م. (۱۳۹۶). *تحلیل محتوای کتاب ریاضی پایه نهم چاپ سال ۱۳۹۴ بر مبنای طبقه‌بندی اصلاح شده بلوم در حیطه شناختی (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد)*. دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ایران.
- جاجرمی، ه.، پیش‌قدم، ر.، و مقیمی، س. (۱۴۰۰). بررسی تعداد مؤثر تکرار واژه در یادگیری واژگان زبان انگلیسی به‌عنوان زبان خارجی در پرتو الگوی هیجامد. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۵۴ (۳)، ۲۶-۱. <https://doi.org/10.22067/lts.v54i3.70855>

جهانی، ز.، ابراهیمی، ش.، و بامشکی، س. (۱۴۰۰)، بررسی میزان رضایت‌مندی دانشجویان و مدرّسان از محتوای کتاب‌های تاریخ زبان فارسی بر اساس الگوی هیجامد، پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، ۲۱ (۹)، ۱۷۷-۲۰۰.

<https://doi.org/10.30465/crtls.2021.32980.1980>

سبحانی‌نژاد، م.، شاه‌حسینی، ن.، هاشمی محمدآبادی، م.، و خداپنده‌اویلی، ع. (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر موفقیت دانش‌آموزان استان یزد در کسب رتبه نخست ورود به دانشگاه‌های کشور طی سال‌های ۱۳۸۴ الی ۱۳۸۸. مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، ۲ (۳)، ۱۹۹-۲۳۴.

سبزه‌علیان، م. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای کتب علوم اجتماعی دوره راهنمایی تحصیلی از منظر میزان توجه به رشد شناختی (بلوم و همکاران) (پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ایران.

سیّاحی، ص.، و کاویانی، ع. (۱۴۰۰، ۱۴ اسفند). نقش دست‌ورزی و بازی در یادگیری تدریس شبکه مجازی [ارائه مقاله]. سومین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روان‌شناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم. هرمزگان، ایران.

شرفی، م.، و عباس‌پور، ع. (۱۳۹۴). شناسایی قابلیت‌های اشتغال‌پذیری دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها بر اساس نظریه داده بنیاد. نوآوری و ارزش‌آفرینی، ۳ (۷)، ۳۳-۴۸.

قاسمی، ف. (۱۳۹۹). تحلیل محتوای کتاب تاریخ ادبیات ایران (۴) بر اساس الگوی مفهومی آموزش (پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.

کاظمی، ف.، و ابراهیمی، ش. (۱۴۰۱). تحلیل محتوای درس‌نامه فارسی عمومی براساس الگوی مفهومی آموزش. پژوهش و نگارش کتب دانشگاهی، ۲۶ (۵۰)، ۱۶۳-۱۸۷.

<https://doi.org/10.30487/rwab.2022.548279.1498>

کرمی، ا. (۱۳۹۲). تحلیل محتوای تمرین‌های کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم دوره ابتدایی از حیث میزان توجه به فرآیند حل مسئله جان دیویی (پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد). دانشگاه آزاد اسلامی مرودشت، ایران.

کریمی، ع.، کوشکی، ر.، کاویانی‌فر، س.، و مهری، م. (۱۳۹۶، ۲۳ مرداد). اثربخشی کاردرمانی ذهنی بر رشد ادراک بینایی دانش‌آموزان دارای مشکلات ویژه یادگیری [ارائه مقاله]. سومین کنفرانس بین‌المللی روان‌شناسی، جامعه‌شناسی علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی. شیراز، ایران.

موسوی، س. م. (۱۴۰۰). تحلیل محتوای کتاب دستور زبان فارسی (۱) بر اساس الگوی مفهومی آموزش (پایان‌نامه منتشرنشده کارشناسی ارشد). دانشگاه فردوسی مشهد، ایران.

- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths J., & Wittrock, M. C. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
- Akhavan Tafti, M., Robat Jazi, F., & Hashemi, Z. (2017). Barrasi-e asarbakhshi-e bazihâye-e tavajo afzâ bar karkard riâzi-e danesh amu:zân-e dêrây-e nâtavani-e yadgiri [Examining the effect of attention-increasing games on the math performance and attention of students with dyscalculia]. *Journal of Learning Disabilities*, 6(3), 30-52. <https://doi.org/10.22098/JLD.2017.518>
- Barnes, D., & Shemilt, D. (1974). Transmission and interpretation. *Educational Review*, 26, 213-228. <https://doi.org/10.1080/0013191740260305>
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The cognitive domain*. David McKay.
- Ebrahimi, S., Tabatabaeian, M. S., & Al Abdwani, T. (2022). Enhancing the communicative skills of normal and mentally-challenged learners through emosensory textbooks. *Journal of Business, Communication & Technology*, 1(2), 1-12. <http://dx.doi.org/10.56632/bct.2022.1201>
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Seabury Press.
- Miri, M. A., & Pishghadam, R. (2021). Toward an emotioncy based education: A systematic review of the literature. *Frontiers in Psychology*, 12, 32-72. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.727186>
- Pishghadam, R. (2015, October 6-7). *Emotioncy in language education: From exvolvedment to involvement* [Paper presentation]. The Second Conference of Interdisciplinary Approaches to Language Teaching, Literature, and Translation Studies. Mashhad, Iran.
- Pishghadam, R. (2018, June 23-24). *An introduction to thin-slice sensory education: Less is more* [Paper presentation]. International Academic Conference on Economics, Business and Social Sciences, European Institute for Research and Development, Georgia, Tbilisi.
- Pishghadam, R., Baghaei, P., & Seyednozadi, Z (2016). Introducing emotioncy as a potential source of test bias: A mixed Rasch modeling study. *International Journal of Testing*, 17(2), 127-140. <https://doi.org/10.1080/15305058.2016.1183208>
- Pishghadam, R., Ebrahimi, S. (2019). Negâhi no be âmu:zesh-e dastu:r-e zabân: Moarefi âmu:zesh [Teaching grammar revisited: An introduction to applicative teaching]. *Language Related Research*, 10(5), 101-127. <https://doi.org/20.1001.1.23223081.1398.10.5.6.6>
- Pishghadam, R., Ebrahimi, S., Golzar, J., & Miri, M. A. (2023a). Introducing emo-educational divorce and examining its relationship with teaching burnout, teaching motivation, and teacher success. *Current Psychology*, 42, 29198–29214. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04000-2>
- Pishghadam, R., Ebrahimi, S., Rajabi Esterabadi, & Parsae, A. (2023b). Emotions and success in education: From apathy to transpathy. *Journal of Cognition, Emotion & Education*, 1(1), 1-16. <https://doi.org/10.22034/cee.2023.172495>

- Pishghadam, R., Ebrahimi, S., & Tabatabaeian, M. S. (2018). *Ruykardi: no be ravânsenâsi:-e âmu:zesh-e zabân [A novel approach to educational psychology]*. Ferdowsi University of Mashhad Press.
- Pishghadam, R., & Naji Meidani, E. (2012) A critical look into critical pedagogy. *Journal for Critical Education Policy Studies*, 10(2), 464-484.
- Pishghadam, R., & Shayesteh, S. (2017). The consolidation of life issues and language teaching on the life-language model of emotioncy. *Humanizing Language Teaching*, 19(2), 1-14.
- Sobhaninezhad, M., Shahhosseini, N., Hashemi Mohammadabadi, M., & Khodabande, A. (2012). Avâmel moaser bar movafqiat-e danesh âmu:zan-e ostan yaz dar kasb-e rotbe nokhost-e voru:d-e be danshegâhây-e keshvar teye sâlhay-e 1384 elâ 1388 [Factors affecting the success of students of Yazd province in obtaining the first rank in entering the country's universities during the years 1384 to 1388]. *Journal of Educational Planning Studies*, 2(3), 199-234.

درباره نویسندگان

رضا پیش قدم استاد زبان انگلیسی دانشگاه فردوسی مشهد است. پژوهش های ایشان بیشتر در حوزه عصب روان شناسی آموزش زبان و جامعه شناسی زبان است.

شیما ابراهیمی استادیار آموزش زبان فارسی دانشگاه فردوسی مشهد است. پژوهش های وی بیشتر در حوزه روان شناسی آموزش زبان، آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانان و جامعه شناسی زبان است.

Exploring Naturalistic Qualities in War Poetry: Language and its Use in English and Persian Literature, with a Focus on the Select Poetry of Qeysar Aminpour and Wilfred Owen

Moslem Zolfagharkhani^{*1}; Mahdi Rahimi¹; Ahmad Khajehim¹

Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran¹

Abstract Through using different vehicles and implements, poets and authors in the School of Naturalism could reflect life's events and its circumstances in detail. Among the most significant subjects and topics propounded in this school are war, poverty, prostitution, bloodshed, and murder. Naturalists are poets and authors who reveal life as it is and insist on the ugly faces and aspects of life to indicate how human beings are useless creatures who are surrendered to genetics and the environment. This study uses naturalistic qualities and common themes found in War Poetry to compare the poetry of two renowned poets, Qeysar Aminpour from Iran and Wilfred Owen from England. For this, "A Poem for the War" composed between 1979 and 1984 by Aminpour and "Dulce et Decorum Est" (1920) by Owen are selected among others. The major qualities examined in this article are as follows: the descriptive details of war and its circumstances; the use of simple and colloquial language; cacophony, and harsh and tough language; and the picture of war's indecencies, ugliness, and terrors. Results reveal that war poetry in England is basically anti-war, although some epic-tone and passionate poems were written by poets such as Robert Brook and Siegfried Sassoon at the beginning of the First World War, however, war poetry in Persian rests on mysticism and it is epic-tone. Nevertheless, in both poetry, war is viewed as cruel, painful, and full of Naturalistic qualities.

Keywords: *Qeysar Aminpour; Wilfred Owen; Naturalism; War Poetry; Literature of Resistance.*

1. Introduction

Naturalistic themes can be considered one of the most important current elements in War Poetry as the use of its components has helped poets to apply a colloquial and simple language, and to peruse a naked and real representation of war. Additionally, they could open the veil of its ambiguous dimensions, and by mixing thought and feeling, they attempted to depict its vivid and dynamic effects, as well as the dark and painful dimensions of war. Literature of Resistance and War Poetry follow some goals, and one goal is to create the spirit of struggle and resistance in people. The empathy of a nation and its unification is viewed to be the mother of such poetry and literature.

Please cite this paper as follows:

Zolfagharkhani, M., Rahimi, M., & Khajehim, A. (2024). Exploring naturalistic qualities in war poetry: Language and its use in English and Persian literature, with a focus on the select poetry of Qeysar Aminpour and Wilfred Owen. *Language and Translation Studies*, 56(4), 97-129. <https://doi.org/10.22067/lts.2024.85049.1227>

*Corresponding Author: m.zolfagharkhani@hsu.ac.ir

War Poetry is a form of commitment; commitment to beliefs and ideas that are rooted in the culture and thoughts of a people or nation. The element of “commitment” is the major basis of this kind of literature, and War Poetry in confronting essence-oriented approaches in literature, such as the idea of art-for-art's sake whose main source is the independence of the literary text, performs differently. Thus, it emphasizes the constructive role of literature and its social commitment.

It seems that the reflection of the positive and negative aspects of the war in poetry has been inevitable, and the examination of the poets' representations helps to clarify the knowledge of this kind of authentic poetry and its different angles. Naturalism, or the presentation of the real but violent dimensions of a phenomenon and the naked description and reflection of the ugly dimensions and disasters of an incident, has undoubtedly emerged in War Poetry. Mixing the themes and elements of naturalism in War Poetry has helped war poets to have a realistic view of it, and bring the truth of war and its effects to the platform. Also, with the help of the direct display of the facts, they can arouse the thoughts and feelings of their readers and place them in an original and experimental atmosphere.

War poetry, as a subset of Literature of Resistance, is a result of social, political, and cultural conditions that emerged in an important period, and emphasizes struggle, standing, and resistance. The scope of War Poetry is wide because the phenomenon of war is pervasive and its effects are deep, diverse, and depending on the feelings of war poets, sometimes positive and sometimes negative. These conflicting feelings are the consequence of the poets' understanding of this phenomenon, which makes them consider the war in their poetry as an opportunity for the appearance of bravery, as well as a stage for mythmaking, epics, and mysticism; although they consider the war to be devastating and destructive as well. War Poetry is the result of the perceptions and concerns of poets who were directly or indirectly involved in this universal phenomenon. Examining and analyzing the dimensions of this type of poetry, which has stood out in the shadow of Literature of Resistance, will help the readers to become more familiar with its atmosphere and find out different attitudes in this field.

2. Method

The present study aims to discover the interwoven threads of naturalism in the selected poems of the war poets in Iran and England. The goal is to gain insight into the thoughts and perspectives of Qeysar Aminpour and Wilfred Owen. This will reveal the thoughts and ideas of these two poets as they grapple with a significant phenomenon in the history of their respective nations. Thus, through the application of the “American School” in comparative studies, two key approaches of this school have been highlighted: 1. The exploration of literary types and genres; 2. The examination of primary comparative topics and themes. In this school, impact is not the sole means of measuring and comparing literary texts. Therefore, the scope of

comparative studies can be broadened to include how poets and writers engage with literary genres and their underlying components.

3. Results

The word naturalism with its root “nature” refers to the cruel, pure, independent, and indifferent aspects of nature. Naturalism in literature and art has a long history and different approaches to it can be observed in its course in the world of literature. Human beings have experienced three types of connection with nature over many centuries, from thousands of years ago until now. In the distant past, the man looked at nature from the bottom-up outlook, that is, nature and its various forms, such as forest, sea, mountain, plain, stone, wind, water, fire, etc., are a place of spirituality and inspiration. Also, sometimes it was a mystery. Nature had both a familiar and close concept, and a complex and unfamiliar theme. To humans, nature played the role of a mother in whose lap he sat like a child and was fed, and sought meaning and discovery in her. Little by little, with the passage of time, and the change of era, mankind entered the pre-industrial era; a period when the relationship between man and nature was mutual and reciprocal. Both were walking hand in hand and parallel to each other. This reciprocal and two-way bond still had a sense of friendship, mutuality and respect. In other words, nature had not yet been conquered by mankind. From the age of Industry Revolution onwards, man took the upper hand and dominated nature.

Wilfred Owen, like Qeysar Aminpour, in the piece “*Dulce et Decorum Est*”, which is considered one of the most important anti-war poems in English literature, reminds his readers of the atrocities and bitterness of the bloody war, and with a simple and clear language attempt to show its different dimensions. Certainly, one of the key elements of Naturalism is the objective description of details, which bears a striking resemblance to the approach of Realist writers. In his poem, Qeysar Aminpour tried to express his environment, events, and feelings by mentioning details and conveying them to his readers and listeners. Creating a realistic feeling is one of the main goals of the poets. In addition, war is considered one of the serious and important issues, and in the use of such tools that emphasize objectivity and verisimilitude, the poet acts like a master historian. In the piece “*Dulce et Decorum Est*” Wilfred Owen also dealt with the complicated and mundane war scene with bold and unpretentious language. War is complex and mysterious in its nature, but the poet has presented it to the reader with a simple and concrete language. The major characters of the poem are none other than overwhelmed and miserable soldiers who suddenly face chemical bombardment while coughing in the mud. Therefore, it seems that the heroes of this poem are simple and innocent soldiers who have been caught in the field of blood and fire due to a terrible fate. One of the linguistic properties of Naturalist poetry is a harsh language, accompanied by dissonance and cacophony. Cacophony is one of the common rhetorical techniques in this type of poetry. The poem of war and resistance, by using the terrifying scenes of war and depicting its terror, necessarily uses a language that can act in the best

possible way in showing and simulating that terror. Cacophony and the use of harsh and crude language in War Poetry seem a natural and unavoidable technique. By using such language, both Qeysar Aminpour and Wilfred Owen have been able to show their mission as war poets.

4. Discussion and Conclusion

War as a catastrophic event, while having a slanderous and anti-value place among people, in the world of literature has had multidimensional and sometimes different reflections. The attitude of the poets and writers of the world as creators of literary works was not the same towards the category of war, and accordingly, the literary styles and types affected by this event have occurred in different ways. This difference of views seems to be more prominent and meaningful especially in the comparative analysis of War Poetry in Iran and the West. The reason for this obvious difference should be found in the issues related to the world view and ideology, the historical context and the objective realities of the society where the war took place and the literature related to the war emerged as a result. What we refer to as objective and historical facts are the contexts that caused the war. One of the researchers in this field explains this issue and points out that “war is usually viewed from two perspectives: just and unjust. Naturally, the literature formed in the domain of war has two aspects: either it is the literature of resistance, stability and epic, or it is the literature of war” (Kakaei, 2001, p. 9). This fact is considered the key difference between Iran’s war poetry and the West. In addition, the religious beliefs that exist behind the poem of holy defense (Shirshahi, 2012, p. 87) and give the war a sacred aura, is another obvious difference between these pieces of literature. Furthermore, European war poetry is mainly anti-war poetry; “[European] poets and writers took up the pen after the first and second World Wars and presented the ugliness of war and its disastrous consequences to the world” (Hosseini, 2003, p. 14). Although poets with an epic nature and values, such as Robert Brooke (1878-1953), or Siegfried Sassoon (in his first poems), drew the ideal themes of resistance.

“A Poem for the War” by Qeysar Aminpour and “Dulce et Decorum Est” written by Wilfred Owen are prominent examples of poetry and literature on war and resistance with strong naturalistic traces. The display of war scenes was different in each one. In Aminpour’s poem, the city and the people involved in the war are described, and in Owen’s poem, the battlefield and its front line are depicted. Both poems have been able to report the various aspects of the war and its details by using naturalistic tools. Various components are present in the school of Naturalism, but the most important ones were examined as far as they could be related to War Poetry in this research: a detailed description, colloquial language, cacophonous speech, and description of cruelties and ugliness of war. Certainly, the literature on war and resistance is replete with naturalistic elements, as the theme of “war” is closely associated with this school and its primary orientations. As a result, further research in this field may pave the way and create an opportunity for readers to become familiar with both world literary schools and major masterpieces simultaneously.

زبان و شاخصه‌های شعر جنگ در فارسی و انگلیسی: بررسی ناتورالیسم و مؤلفه‌های آن در اشعار منتخب قیصر امین‌پور و ویلفرد اوون

مسلم ذوالفقارخانی^{۱*}، مهدی رحیمی^۱، احمد خواجه‌ایم^۱

^۱ دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران

چکیده شاعران و نویسندگان مکتب ناتورالیسم با بهره‌گیری از ابزار مختلف و مؤلفه‌های گوناگون توانسته‌اند به بازتاب حوادث و رویدادهای زندگانی به شیوه‌ای دقیق و توصیفی در شعر و رمان بپردازند. مهم‌ترین موضوعات مطرح در این مکتب عبارت‌اند از: جنگ، فقر، فحشا، خونریزی و کشتار. پژوهش حاضر با بهره‌گیری از شاخصه‌ها، ابزار و لوازم این مکتب که به‌نظر می‌آید در شعر مقاومت و جنگ به شکل چشمگیری دیده می‌شود، به بررسی تطبیقی اشعار منتخب قیصر امین‌پور و ویلفرد اوون پرداخته است تا تحلیلی شکلی و محتوایی از آنها به دست آورد. برای این منظور، قطعه شعر «شعری برای جنگ» از سروده‌های سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۳ قیصر امین‌پور و شعر «چه شیرین است» اثر ویلفرد اوون، شاعر انگلیسی، از دفتر شعرها (۱۹۲۰) برگزیده و انتخاب شده‌اند. مؤلفه‌های مورد بررسی در این پژوهش عبارت‌اند از: توصیف جزءبه‌جزء و دقیق؛ کاربرد زبان محاوره‌ای و بی‌پیرایه؛ خشونت زبانی و تنافرآوایی و به‌کارگیری زبانی تُند، سریع و خشن؛ و توصیف فجایع، زشتی‌ها، اضطراب‌ها و وحشت جنگ. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که شعر جنگ در انگلستان و مغرب‌زمین در بحبوحه جنگ جهانی اول، عمدتاً، شعری ضد جنگ است، هرچند شعرهای حماسی و شورانگیز در ابتدای سال‌های جنگ توسط شاعرانی مانند رابرت بروک و زیگفريد ساسون سروده شد، در ایران اما به جنگ از منظر حماسه و عرفان نگریسته شده است؛ هرچند علی‌رغم چنین رویکردهایی، تصویر جنگ دردآلود و سرشار از صحنه‌هایی ناتورالیستی و خشن و بی‌پیرایه و در مواقعی ضد جنگ است.

کلیدواژه‌ها: قیصر امین‌پور؛ ویلفرد اوون؛ ناتورالیسم؛ شعر جنگ؛ ادبیات پایداری.

۱. مقدمه

مضامین ناتورالیستی^۱ را می‌توان از مهم‌ترین عناصر جاری در شعر جنگ و مقاومت به‌شمار آورد به‌گونه‌ای که به‌کارگیری مؤلفه‌ها و شاخصه‌های آن در این نوع شعری، به شاعران کمک کرده است تا بتوانند با زبانی بی‌پیرایه و ساده و نمایش‌گریان و واقعی جنگ، پرده از ابعاد مبهم

1. naturalistic concepts

آن بگشایند و با درآمیختن اندیشه و احساس، جلوه‌های زنده و پویای آن و همچنین ابعاد تیره و دردناک جنگ را به تصویر کشانند. برخی ادبیات پایداری را حاصل اختناق و استبداد و عصیان ملت‌ها علیه آن دانسته‌اند به گونه‌ای که «جان‌مایه این آثار با بیداد داخلی و یا تجاوز بیرونی در همه حوزه‌های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و ایستادگی در برابر جریان‌های ضدآزادی است» (سنگری، ۱۳۸۱، ص. ۲۶). ادبیات مقاومت و پایداری اهدافی را دنبال می‌کند و «هدف آن ایجاد روحیه مبارزه و پایداری در مردم است» (میرصادقی، ۱۳۷۷، ص. ۱۶). همدلی یک ملت و یک صدا شدن آن از امهات شعر و ادبیات پایداری به حساب می‌آید، از این رو «شعر پایداری، جدا از دلالت‌های موضوعی از منظر فلسفه و علوم نظری به شعری اطلاق می‌شود که محصول همدلی میهنی یا قومی در برابر گونه‌ای از تجاوز طبیعت بشری است» (کاکایی، ۱۳۸۵، ص. ۹).

ادبیات مقاومت و پایداری از سنخ تعهد و التزام است؛ التزام به باورها و عقایدی که ریشه در فرهنگ و اندیشه یک قوم یا ملت دارد. عنصر «تعهد» مبنای اصلی این گونه ادبی است و ادبیات مقاومت در رویارویی با رویکردهای ذات-محور در ادبیات، نظیر اندیشه «هنر برای هنر» که آبشخور اصلی آن استقلال متن ادبی و قائم به ذات بودن شعر و ادبیات است، بر نقش سازنده ادبیات و تعهد اجتماعی آن تأکید می‌کند. آنچه ژان پل سارتر^۱ (۱۹۰۵-۱۹۸۰) در کتاب *ادبیات چیست؟* (۱۳۵۶) بدان اشاره می‌کند بر این حقیقت صحه گذاشته است: «نوشتن شکل ثانوی عمل است و بنابراین ادبیات موظف است مانند دیگر شکل‌های عمل، به ویژه عمل سیاسی، در تحوّل تاریخی و اجتماعی شرکت کند» (سارتر، ۱۳۵۶، صص. ۵۵-۵۴).

به نظر می‌آید بازتاب جنبه‌های مثبت و منفی جنگ در شعر شاعران آن اجتناب‌ناپذیر بوده است و بررسی نحوه پرداخت شاعران کمک می‌کند تا شناخت این گونه شعری محقق و زوایای مختلف آن روشن گردد. ناتورالیسم، یا نمایش ابعاد واقعی اما خشونت آمیز یک پدیده و توصیف غریبان و انعکاس ابعاد زشت و فجایع یک حادثه، بی تردید در شعر جنگ ظهور پیدا کرده است. درهم آمیختن مضامین و مؤلفه‌های ناتورالیسم در شعر جنگ کمک کرده است تا

1. Jean-Paul Sartre

شاعران جنگ نگاهی واقع‌گرایانه به آن داشته باشند و حقیقت جنگ و آثار آن را به منصه ظهور برسانند؛ همچنین به مدد نمایش‌گریان واقعیات بتوانند اندیشه و احساس خوانندگان خود را برانگیخته و آنها را در فضایی تجربی و اصیل قرار دهند.

۲. پیشینه پژوهش

شعر جنگ^۱ به عنوان زیرمجموعه‌ای از ادبیات پایداری، برآمده از اوضاع و احوال اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است که در برهه‌ای از زمان ظهور و بر مبارزه، ایستادگی، مقاومت و پایداری تأکید می‌کند. دامنه شعر جنگ گسترده است؛ زیرا پدیده جنگ دامن‌گیر و آثار آن عمیق، گوناگون و بنا بر احساسات شاعران جنگ، گاهی مثبت و گاهی منفی بوده است. این احساسات متضاد، حاصل برداشت شاعران از این پدیده است که آنها را وامی‌دارد در شعر خود، جنگ را به عنوان فرصت ظهور دلاوری‌ها و نیز عرصه اسطوره‌سازی و حماسه و عرفان دانند و یا اینکه جنگ را خانمان‌سوز و ویرانگر و تبعات آن را بلندمدت و وخیم انگارند.

شعر جنگ، ماحصل دریافت‌ها و دغدغه‌های شاعرانی است که مستقیم یا غیرمستقیم در این پدیده دامن‌گیر و جهان‌شمول درگیر بوده‌اند. بررسی و تحلیل ابعاد این گونه شعری که در سایه ادبیات پایداری جلوه‌گری کرده است، به خوانندگان کمک خواهد کرد تا با فضای آن بیشتر آشنا شده و نگرش‌های گوناگون در این عرصه را دریابند. موضوعات و مضامین شعر جنگ گسترده و متنوع است؛ از رجزهای حماسی گرفته تا فخر و افتخارآفرینی، جان‌افشانی و شهادت، جانبازان و اسرا، دل‌تنگی، آرمان، اعتراض، باورهای مذهبی-عرفانی، نوید فتح و پیروزی، وطن و مضامین عرفانی (فیاض‌بخش، ۱۳۸۱، صص. ۱۱۶-۱۱۹). موضوعات شعر جنگ به این شاخصه‌ها بسنده نکرده است و در چرخشی قابل توجه می‌توان مضامین کاملاً معکوسی را در آن مشاهده کرد؛ ترس و دلهره، اندوه، خشونت، وحشت، تخریب و ویرانی، فجایع و زشتی‌ها، ویرانی طبیعت، مرگ و حقارت از آن دسته‌اند. چشم‌پوشی بر چنین مضامینی در پژوهش‌های ادبی به نظر رویکردی عقیم و پاک کردن صورت مسئله می‌آید؛ از این رو تحقیق

و تفحص در این حوزه و نشان دادن تمامی جنبه های جنگ در شعر شاعران آن امری مهم و اساسی به نظر می رسد.

آنچه تحقیق و پژوهش بر روی شعر جنگ در سایه مؤلفه های ناتورالیسم را برجسته و مهم می سازد، آشنا شدن بیشتر با مکاتب و رویکردهای مهم ادبی از یک سوی و تبیین ابزار این مکتب ها در تجزیه و تحلیل آثار ادبی از سوی دیگر است. مفهوم مکتب^۱ و سبک ادبی^۲ گاهی خلط می شوند و بایستی به تفاوت این دو اشاره کرد، گرچه به شکلی ناشیانه و اشتباه به جای یکدیگر استفاده می شوند. علت این امر نزدیکی میان مختصات فکری و مختصات بیانی و حاصل جمع آنها در آثار ادبی است؛ «در مکتب تکیه بر مختصات فکری است هرچند از مختصات ادبی و زبانی سخن می رود اما در سبک تکیه اصلی بر مختصات بیانی (زبانی) است هرچند برخی به مختصات فکری (و البته ادبی هم) توجه دارند» (شمیسا، ۱۳۹۳، ص. ۱۶).

مکتب ناتورالیسم^۳ بر اصالت حقیقت استوار است و عکس العملی است در برابر احساسی گری صرف و حقیقت درونی، حال آنکه سمبولیسم عکس العملی است در مقابل عینیت گرایی و بر اصالت احساسات تأکید می کند (شمیسا، ۱۳۹۳، ص. ۱۸). باید توجه داشت که در آمیختگی مکتب ها امری عادی است و ممکن است در آثار ادبی آمیزه ای از مؤلفه های مکاتب گوناگون را مشاهده کرد. هرچند این مؤلفه ها در نگاه اول متضاد و نافی هم به نظر می آیند، اما این شاعران و نویسندگان هستند که با خامه و توان ذهنی خود آنها را درهم آمیخته و به خلق آثار بدیع و ماندگار همت می گمارند. در سده های بیستم و بیست و یکم، شاعران انواع ادبی و مؤلفه های مختلف ادبی-هنری را به سان ابزاری کارآمد برای بیان اندیشه و احساسات خود تلقی می کنند و بعد از روی کار آمدن پُست مدرنیسم، آمیزش مکاتب ادبی و مصالح اصلی آن دیگر امری دور از ذهن و عبث به نظر نمی آید.

پژوهش و تحقیق در باب مؤلفه های ناتورالیسم در ادبیات جنگ از بسامد محدودی برخوردار بوده است. در این خصوص می توان به مقاله «بررسی جلوه های ناتورالیسم در ادبیات

1. school

2. genre

3. school of naturalism

داستانی جنگ (موردپژوهی: احمد دهقان)» اشاره کرد. در این مقاله تلاش شده تا با روشی توصیفی-تحلیلی و با تکیه بر منابع کتابخانه‌ای ابعاد تیره‌وتار جنگ و واقعیات خشونت‌بار آن را در ادبیات داستانی ترسیم شود (خادمی کولایی، ۱۳۹۷). «از ایده‌آلیسم تا رئالیسم: بررسی مقابله‌ای شعر مقاومت انگلستان در دو مکتب جورجی و مدرنیسم» پژوهش دیگری است که به شعر جنگ انگلستان پرداخته و شعر مقاومت آن خطه را در دو دوره آغازین و پایانی جنگ جهانی اول تفسیر و تبیین نموده است. نویسندگان مقاله تلاش کرده اند تا نشان دهند تجربیات جنگ جهانی اول چه اثرات مفهومی و سبکی در شعر مقاومت انگلستان بر جای گذاشته است (جاویدشاد، ۱۳۹۶). برخی از مقالاتی که به بررسی آثار قیصر امین‌پور از زوایای مختلف جنگ و مقاومت پرداخته‌اند، عبارت‌اند از: «عشق به انسان، وطن و مقاومت در شعر قیصر امین‌پور» (شریفیان و صادقی، ۱۳۸۸)؛ «قیصر امین‌پور، شاعر منتقد» (باقری و توگلی، ۱۳۹۴)؛ «نماد، نقاب و اسطوره در شعر پایداری قیصر امین‌پور» (روشنفکر، ۱۳۹۲)؛ «پیوند حماسه و عرفان در اشعار قیصر امین‌پور» (نظرچوب مسجدی، ۱۳۹۲).

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر درصدد کشف رشته‌های درهم تنیده ناتورالیسم در منتخب اشعار شاعران جنگ ایران و انگلستان است تا هم با مختصات فکری و ذهنی قیصر امین‌پور و ویلفرد اوون آشنا شویم و هم اندیشه و تفکر این دو شاعر در رویارویی با پدیده‌ای مهم در برهه‌ای از تاریخ این دو ملت آشکار گردد. از این رو با بهره‌گیری از «مکتب آمریکایی» در مطالعات تطبیقی، بر دو شیوه شاخص این مکتب تأکید شده است: ۱. بررسی انواع ادبی و ژانرها؛ ۲. بررسی مایه‌ها و مضامین اصلی. در این مکتب، تأثیر و تأثر یگانه شیوه سنجش و قیاس متون ادبی نیست و دامنه مطالعات تطبیقی می‌تواند به نحوه برخورد و رویارویی شاعران و نویسندگان با گونه‌های ادبی و مؤلفه‌های مستتر در آن کشانده شود (یوست^۱، ۱۹۷۴).

1. Jost

۴. یافته‌های پژوهش

۴. ۱. منتخب اشعار امین‌پور و اوون

قیصر امین‌پور، متولد دوم اردیبهشت‌ماه ۱۳۳۸ خورشیدی و متوفی هشتم آبان‌ماه ۱۳۸۶ خورشیدی، در زمره شاعرانی است که با شعر و زندگی دوران انقلاب و جنگ کاملاً عجین بوده است و شعر او آینه وقایع روزگار و اتفاقات آن و زبان او زبان درد به‌شمار می‌رود؛ «بیش و نگرش او در شعر بر اخلاق و عرفان که خاص اوست استوار است. زبان شعر او همدلی است. زبان درد است و درد در کائنات جاری و ساری و از ترکیبات وجودی هر کسی است» (شریفیان، ۱۳۸۸، ص. ۲۵).

امین‌پور در میان شاعران مقاومت و جنگ که عمده شعرهای ایشان بر ابعاد حماسی و عرفانی جنگ متمرکز بود، سروده‌هایی برخلاف جریان اصلی شعر مقاومت نوشت؛ شعرهایی ضد کلیشه‌ای و متفاوت که چهره تیره و دهشتناک جنگ را ترسیم می‌کرد و در زمره اشعار ضد جنگ به حساب می‌آمد: «یکی از نمونه‌های شاخص شعر جنگ در شعر معاصر، «شعری برای جنگ» است سروده قیصر امین‌پور. شعری به یادماندنی و ماندگار و اثری درخشان که در زمان خود بسیار پیشرو و سخت ضد کلیشه به حساب می‌آمد. ... این اثر به عنوان یک شاخص در میان آثار جنگ و ضد جنگ ادبیات انقلاب است» (داودی، ۱۳۹۵). نمونه‌های شعر ضد جنگ در آثار قیصر امین‌پور قابل توجه است؛ در مجموعه شعر *دستور زبان عشق* (۱۳۸۶)، در قطعه شعر کوتاه «طرحی برای صلح (۳)» می‌سراید: «شهیدی که بر خاک می‌خفت / سرانگشت در خون خود می‌زد و می‌نوشت / دو سه حرف بر سنگ: / «به امید پیروزی واقعی / نه در جنگ، / که بر جنگ!» (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۱۷). در همان دفتر شعر می‌نویسد: «شهیدی که بر خاک می‌خفت / چنین در دلش گفت: / «اگر فتح این است / که دشمن شکست، / چرا همچنان دشمنی هست؟» (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۱۶)؛ یا در دفتر *تنفس صبح* (۱۳۶۳) در رباعی «قصه جنگ» می‌سراید: «موسیقی شهر بانگ «رودارود» است / خنیاگری آتش و رقص دود است / بر خاک خرابه‌ها بخوان قصه جنگ / از چشم عروسکی که خون‌آلود است» (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۴۴۱).

مجموعه شعرهای قیصر امین‌پور عبارت‌اند از: در کوچه آفتاب (۱۳۶۳)؛ تنفس صبح (۱۳۶۳)؛ ظهر روز دهم (۱۳۶۵)؛ مثل چشمه، مثل رود (۱۳۶۸)؛ آینه‌های ناگهان (۱۳۷۲)؛ به قول پرستو (۱۳۷۵)؛ گل‌ها همه آفتابگردانند (۱۳۸۰)؛ دستور زبان عشق (۱۳۸۶).

ویلفرد ادوارد سالتر اوون^۱ مشهور به ویلفرد اوون متولد هجدهم مارس ۱۸۹۳ میلادی (برابر با اسفندماه ۱۲۷۱ خورشیدی) و کشته‌شده در جنگ جهانی اول به تاریخ چهارم نوامبر ۱۹۱۸ میلادی (برابر با آبان ماه ۱۲۹۷ خورشیدی)، از شاعران طراز اول «شعر جنگ» در ادبیات انگلیسی به شمار می‌رود. عمده آثار ویلفرد اوون بعد از مرگ او به‌صورت مجموعه شعری واحد با عناوین مختلفی چاپ شدند که برجسته‌ترین آنها کتاب شعرها (۱۹۲۰) است؛ کتاب مذکور را زیگفرید لورن ساسون^۲ (۱۸۸۶-۱۹۶۷) که خود نیز شاعر و سرباز جنگ جهانی بود، ویرایش کرد. ساسون خود نیز شعرهای درخشانی در باب جنگ نوشت و شعرهای او از حماسی و پُرشور با مضامین مقاومت تا شعرهای ضد جنگ امتداد می‌یابد. لذا باید توجه داشت که شعر ضد جنگ نسبت به شعرهای شورانگیز ملی‌گرایانه سال‌های اول جنگ جهانی، متأخر اما فراگیر است.

«شعری برای جنگ» از دفتر تنفس صبح اثر قیصر امین‌پور و نیز شعر «چه شیرین است»^۳ از دفتر شعرها^۴ سروده ویلفرد اوون از مؤلفه‌های ناتورالیستی فراوانی برخوردار هستند آن‌چنان‌که بررسی و تحلیل این دو ما را با شاعران دو سرزمین مختلف و نگاه آنها به مقوله جنگ‌هایی با ماهیت گوناگون آشنا می‌سازد. در ذیل ترجمه شعر ویلفرد اوون و در پی آن ابتدای «شعری برای جنگ» (به دلیل طولانی بودن متن شعر قیصر امین‌پور) می‌آید:

«Dulce et Decorum Est»

Bent double, like old beggars under sacks./Knock-kneed, coughing like hags, we cursed through sludge,/Till on the haunting flares we turned our backs,/And towards our distant rest began to trudge/Men marched asleep. Many had lost their boots,/But limped on, blood-shod. All went

1. Wilfred Edward Salter Owen
2. Siegfried Loraine Sassoon
3. "Dulce et Decorum Est"
4. Poems

lame; all blind;/Drunk with fatigue; deaf even to the hoots/Of gas-shells dropping softly behind./Gas! GAS! Quick, boys! —An ecstasy of fumbling/Fitting the clumsy helmets just in time,/But someone still was yelling out and stumbling/And flound'ring like a man in fire or lime. —/Dim through the misty panes and thick green light,/As under a green sea, I saw him drowning./In all my dreams before my helpless sight,/He plunges at me, guttering, choking, drowning./If in some smothering dreams, you too could pace/Behind the wagon that we flung him in,/And watch the white eyes writhing in his face,/His hanging face, like a devil's sick of sin;/If you could hear, at every jolt, the blood/Come gargling from the froth-corrupted lungs,/Obscene as cancer, bitter as the cud/Of vile, incurable sores on innocent tongues, —/My friend, you would not tell with such high zest/To children ardent for some desperate glory,/The old Lie: Dulce et decorum est/Pro patria mori.

«چه شیرین است!»

چونان دریوزگان پیر و معمّری بر زیرِ کوله‌باری از خستگی / خمیده تا زمین، با زانوان کج و معوج، سُرَفه‌کنان چون عجزوگانِ عفریته / در میان گل‌ولای، لعنت می‌فرستادیم و دشنام می‌گفتیم! / و هنگامی که منورها در آسمان ظاهر شدند، به عقب بازگشتیم / و با هزار زحمت به‌سوی اقامتگاه دوردستمان حرکت کردیم، / برخی در خواب راه می‌رفتند و برخی چکمه‌هاشان جا مانده بود! / لنگ‌لنگان، خون‌آلود؛ از پای افتاده و کور و ضریر / سرمست و دیوانه از خستگی و تعب و کرب بر صدای سوتِ بمب‌های شیمیایی، / گلوله‌هایی که آرام بر زمین می‌نشستند! شیمیایی! شیمیایی! بجنید بچه‌ها! و آنگاه جنون جستجو! / تا بلکه ماسک‌های بی‌قواره را درست در جای بگذاریم، / اما انگار یک نفر فریاد می‌زد و تلوتلو می‌خورد / و گویی در میان آتش و آهک گداخته دست‌وپا می‌زد / و من او را دست‌وپازنان، از میان غبار شیشه‌ماسک روی صورتم / در میان دریایی سبز و نوری تیره‌رنگ و لجنی می‌دیدم! / ناباورانه در برابر دیدگان بُهت‌زده‌ام / درحالی که فرومی‌رفت و آب می‌شد، غرق گشت و خفه شد!

اگر می‌توانستی همچون ما، در رؤیایی جانکاه، قدم بگذاری/ و پشت همان واگنی که او را انداخته بودیم، روانه شوی/ و به چشمان از حدقه درآمده‌اش بنگری/ همان صورتی که آویزان گشته بود و هیئت اهریمنی خسته از گناه را داشت،/ و اگر می‌توانستی صدای خونی را که در هر تکان/ غرغره‌کنان از ریه‌های تگه‌تگه‌اش فوران می‌شد، بشنوی،/ کریه چون سرطان و تلخ چون نشخواری از رذالت و زخم‌هایی سترگ بر زبانی معصوم! ای گرامی دوست! هرگز این‌گونه با شور و اشتیاق/ به کودکان تشنه حقیقت و حماسه/ آن دروغ قدیمی را نمی‌گفتی: چه شیرین است جان افشاندن در راه وطن (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

«شعری برای جنگ»

می‌خواهم/ شعری برای جنگ بگویم/ دیدم نمی‌شود/ دیگر قلم زبان دلم نیست/ گفتم:/ باید زمین گذاشت قلم‌ها را/ دیگر سلاح سرد سخن کارساز نیست/ باید سلاح تیزتری برداشت/ باید برای جنگ/ از لوله تفنگ بخوانم/ با واژه فشنگ-/ می‌خواستم/ شعری برای جنگ بگویم/ شعری برای شهر خودم -دزفول-/ دیدم که لفظ ناخوش موشک را/ باید به کار برد/ اما/ موشک/ زیبایی کلام مرا می‌کاست/ گفتم که بیت ناقص شعرم/ از خانه‌های شهر که بهتر نیست/ بگذار شعر من هم/ چون خانه‌های خاکی مردم/ خرد و خراب باشد و خون‌آلود/ باید که شعر خاکی و خونین گفت/ باید که شعر خشم بگویم/ شعر فصیح فریاد/ هرچند ناتمام-/ گفتم:/ در شهر ما/ دیوارها دوباره پُر از عکس لاله‌هاست/ اینجا/ وضعیت خطر گذرا نیست/ آژیر قرمز است که می‌نالد/ تنها میان ساکت شب‌ها/ بر خواب ناتمام جسدها/ خفاش‌های وحشی دشمن/ حتی ز نور روزنه بیزارند/ باید تمام پنجره‌ها را/ با پرده‌های کور بپوشانیم/ اینجا/ دیوار هم/ دیگر

پناه پشت کسی نیست / کاین گور دیگری ست که استاده است / در
انتظار شب / دیگر ستارگان را / حتی / هیچ اعتماد نیست / شاید
ستاره‌ها / شبگردهای دشمن ما باشند... (امین‌پور، ۱۳۹۶، صص. ۳۸۹-۳۸۲).

۴.۲. ناتورالیسم و تعریف آن

واژه ناتورالیسم با ریشه «ناتور» یا همان طبیعت^۱ اشاره به ابعاد بی‌رحم، خالص، مستقل و بی‌تفاوت طبیعت دارد. طبیعت‌گرایی در ادبیات و هنر از سابقه دیرینه‌ای برخوردار است و در سیر خود در دنیای ادبیات، رویکردهای مختلفی به آن را می‌توان مشاهده کرد. بشر طی قرن‌های متمادی، از هزار و اندی سال پیش تاکنون، با طبیعت سه نوع پیوند را تجربه کرده است. در گذشته‌های دور، نگاه انسان به طبیعت از پایین به بالا بود، یعنی طبیعت و اشکال آن، اعم از جنگل، دریا، کوه، دشت، سنگ، باد، آب، آتش و... برای آدمی محل معنویت و الهام و گاهی معما بود. طبیعت، هم مفهومی آشنا و نزدیک داشت و هم مضمونی پیچیده و ناآشنا را به دوش می‌کشید. طبیعت برای انسان، حکم مادری را بازی می‌کرد که بشر همچون کودکی در دامن او می‌نشست و هم از او تغذیه می‌کرد و هم در او معنی و کشف را جستجو می‌نمود. کم‌کم با گذشت زمان و تغییر دوران، بشر پا به عصر پیشاصنعت^۲ گذاشت؛ دوره‌ای که رابطه انسان با طبیعت پایاپای و دو جانبه بود. هر دو دست دردست و به موازات هم گام برمی‌داشتند. این پیوند تناظری و دوسویه، هنوز در خود صمغ دوستی، هم‌زلفی و احترام را داشت. به عبارت دیگر، طبیعت هنوز مقهور بشر نگشته بود. از عصر صنعت^۳ به بعد، انسان دست بالا را گرفت و بر طبیعت مسلط گشت.

۴.۳. فلسفه ناتورالیسم

باید توجه داشت که طبیعت‌گرایی در فلسفه قدیم ناظر به ماده‌گرایی، لذت‌جویی و دنیادوستی بود (فورست^۴ ۱۳۷۵، ص. ۱۱). در یونان باستان، طبیعت با عنصر سرنوشت و جبر درآمیخته

1. nature

2. pre-industrial period

3. industrial period

4. Furst

شده بود به گونه‌ای که اکثر تراژدی‌های کلاسیک دربردارنده نیروی مافوق بشری و رازهای پنهان آن بودند و قهرمانان آن در تقابل با این نیروها چاره‌ای جز تسلیم و رضا نداشتند. آنچه در قرن نوزدهم، در اوج انقلاب صنعتی و دستاوردهای علمی آن ظهور کرد، ناتورالیسمی است که با رهبری امیل زولای^۱ فرانسوی (۱۸۴۰-۱۹۰۲)، بر نگاه تام و تمام به پدیده‌های طبیعی و عناصر نهفته در طبیعت تأکید داشت؛ آن دو عنصر مهم و کلیدی عبارت‌اند از محیط و وراثت؛ درواقع «اصل مهم علمی از نگاه زولا اعتقاد به جبر قطعی است» (حبیب، ۲۰۱۲، ص. ۱۷۲). دیدرو^۲ (۱۷۱۳-۱۷۸۴) نیز عقیده داشت «ناتورالیست‌ها کسانی هستند که حرفه‌شان مشاهده دقیق طبیعت و یگانه آئین‌شان آئین طبیعت است» (به نقل از سیدحسینی، ۱۳۸۱، ص. ۳۹۵).

۴.۴. ناتورالیسم و رئالیسم

ناتورالیسم از دل رئالیسم سر در برآورد و تشابه و تقارن موضوعی و مفهومی در هر دو منجر به تلقی یکسان این دو مکتب گشته است؛ اما در ناتورالیسم «تکیه بیشتر بر نشان دادن زشتی‌هاست و به این اعتبار مثلاً گوستاو فلوبر و صادق چوبک را هم ناتورالیست خوانده‌اند» (شمیسا، ۱۳۹۳، ص. ۹۸)؛ همچنین «لحن و زبان در آثار ناتورالیستی، معمولاً، عینی و دقیق است و شباهت زیادی به نوشته‌های علمی همچون زیست‌شناسی و گیاه‌شناسی دارد» (گالن^۳، ۲۰۰۲، ص. ۲۰۶). رئالیسم عبارت است از نمایش بی‌چون و چرا و نیز مستقل وقایع و حوادث بدون آنکه در آن دخل و تصرفی شود. هنر رئالیسم در بی‌تفاوتی و در حاشیه قرار گرفتن نویسنده نهفته است. درواقع، نویسنده به سان فیلم‌برداری است که دوربین خود را گرفته و به ثبت و ضبط ساده محیط و اطراف خود می‌پردازد. ازاین رو می‌توان گفت که رئالیسم پدر ناتورالیسم است و پیوند آنها به واسطه روش و رویکرد اصلی هر دو مکتب است. اما ناتورالیسم به ضبط ساده اشیاء و دنیای پیرامون بسنده نکرد و در انتخاب خود حساس و در روش کار خود دقیق‌تر عمل نمود. به عبارت دیگر، ناتورالیسم که از سویی فرزند علم و اندیشه علمی بود

1. Emile Zola

2. Didro

3. Galen

با رئالیسم فاصله گرفت تا علاوه بر عینیت‌گرایی^۱ (از نوع رئالیستی)، فرضیات زیست‌شناختی و فلسفی را نیز دنبال کند (فورست، ۱۳۷۵، ص. ۱۸).

۴. ۵. تفاوت‌های ناتورالیسم با رئالیسم

همان‌طور که تأکید شد، رئالیست‌ها عکاس اجتماع و فیلم‌بردار وقایع پیرامون خود هستند. رئالیست زندگی را آن‌چنان‌که می‌بیند نشان می‌دهد، حال آنکه ناتورالیست انتخاب‌گر است و عنصر اختیار و اراده نقش پُررنگ‌تری را بازی می‌کند. این انتخاب اوست که وی را از یک مقلد صرف و نقاش بی‌اراده‌هایی می‌بخشد، اگرچه در چارچوب انتخاب خود بی‌طرفانه، خونسرد و بدون همدردی عمل می‌کند؛ بنابراین «نویسنده ناتورالیست که به نحو مشتاقانه و مبالغه‌آمیزی زشتی‌ها را تشریح می‌کند، قادر به همدردی با زشتی‌گرفتگان نیست» (ثروت، ۱۳۹۰، ص. ۱۸۰). رابطه علت و معلولی در نگاه رئالیسم رابطه‌ای اجتماعی و رفتاری است حال آنکه در آثار ناتورالیست‌ها این رابطه بر اساس پیوندهای ژنتیکی، جبری و محیطی استوار است. ناتورالیسم در شکل افراطی و تام خود تا آنجا پیش می‌رود که «انسان را حیوان بداند و او را تابع غرایز غیرمنطقی و شهوات حیوانی گرداند» (ساجکوف^۲، ۱۳۶۲، ص. ۱۰).

۴. ۶. اصول و ابزار ناتورالیسم

مهم‌ترین اصول و ابزار ناتورالیسم عبارت‌اند از: علم و روش علمی؛ جبرگرایی^۳؛ ضدیت با ارزش‌ها؛ تأثیر محیط؛ توصیف جزء به جزء و دقیق؛ زبان محاوره؛ بیان غریان و بی‌پیرایه؛ نیروی محیط؛ نیروی وراثت و ژنتیک؛ شرایط غیرعادی؛ نمایش زشتی‌ها و فجایع (ثروت، ۱۳۹۰، صص. ۱۶۶-۱۶۰؛ شمیسا، ۱۳۹۳، صص. ۱۰۲-۱۰۱؛ حسینی، ۱۳۹۶، صص. ۱۱۷-۱۱۴). فلسفه تجربه‌گرایی^۴ تأثیر شگفتی بر رویکردهای ناتورالیستی گذاشت؛ از این‌رو امیل زولا و پیشروان این مکتب در صدد آن بودند تا ادبیات را با تجربه و مشاهده درآمیزند. زولا بشر و

1. objectivity

2. Sachkov

3. determinism

4. empiricism philosophy

اجتماع وی را به ماشین یا بدنی زنده تشبیه می‌کرد و معتقد بود انسان‌ها بیمارِ صنعت و علم و پیشرفت‌های آن هستند و در میان تب زندگی می‌کنند (ثروت، ۱۳۹۰، صص. ۱۶۱-۱۶۲).

۴. ۷. ناتورالیسم و ادبیات

همان‌گونه که تأکید شد، آبشخور اصلی ناتورالیسم علم و اندیشه علمی بود. نوع ادبی مورد نظر ناتورالیست‌ها، عمدتاً، رمان و نثر است؛ اما این بدان معنا نیست که در دیگر انواع ادبی وامانده یا اینکه قلم‌فرسایی نکرده باشند. اگرچه زولا شعر را بی‌اهمیت می‌دانست و اشعار استفان مالارمه (۱۸۴۲-۱۸۹۸) را چینش ساده و صرف کلمات برمی‌شمرد (شمیسا، ۱۳۹۳، ص. ۱۰۳)، اما اشعار فرانسوا کوپه (۱۸۴۲-۱۹۰۸) را در زمره ادبیات ناتورالیستی به حساب می‌آورند (شمیسا، ۱۳۹۳، ص. ۱۰۳). از این رو می‌توان گفت شعر ناتورالیستی آن دسته اشعاری است که به موضوعات دردناک و تیره می‌پردازد و به شیوه‌ای دقیق و تشریحی حوادث را واکاوی و ارائه می‌نماید و عمدتاً از زبانی محاوره و بی‌پیرایه بهره می‌برد تا واماندگی و بیچارگی انسان را توصیف نماید. لازم به ذکر است که مکاتب ادبی را از منظر تاریخی و مکانی و نیز از منظر ابزاری، مورد بحث و بررسی قرار می‌دهند؛ بدان معنا که در بررسی متون ادبی و شعری، کمتر به جنبه‌های تاریخی مکاتب توجه می‌شود. ابزار و اصول فکری و کلامی مکاتب و نیز روش‌های کاربردی آنها، وسیله‌ای است تا شاعران به خلق آثار نو در ادوار بعدی همّت گمارند و منتقدان ادبی نیز با بهره جستن از همان ابزار به نقد و بررسی آثار معاصر بپردازند.

۴. ۸. مؤلفه‌های ناتورالیسم در منتخب اشعار قیصر امین‌پور و ویلفرد اوون

رمانتیسم، رئالیسم، ناتورالیسم و سمبولیسم به عنوان مکاتب ادبی، خاستگاه غربی دارند اما رویکردها و روش‌های به کار گرفته شده در این مکاتب به نظر مهم‌تر از آبشخور تاریخی و مکانی آنها است. به عبارت دیگر، بررسی شاخصه‌های ناتورالیسم در منتخب شعر قیصر امین‌پور و ویلفرد اوون تلاشی است در جهت نشان دادن کاربرد و کاربست مؤلفه‌های این مکتب در شعر جنگ و مقاومت و نیز واکاوی عناصر سازنده شعر ایشان در سایه واقع‌گرایی و حقیقت‌نمایی تند و برنده. ناتورالیسم بر اصالت حقیقت تأکید دارد لذا نمایش‌گریان و تشریح جزء به جزء وقایع از مبانی اصلی آن به شمار می‌رود.

۴. ۸. ۱. توصیف جزء به جزء

فلسفه پوزیتیویستی اگوست کنت^۱ (۱۷۹۸-۱۸۵۸) بر پذیرش روش علمی و دقیق در تبیین رویدادها و مسائل پیرامون تأکید داشت (حسینی، ۱۳۹۶، ص. ۱۰۸)؛ از این رو نویسندگان و شاعران ناتورالیستی به سان مورخان مشاهده گر حیات بشری قلمداد می شوند و ثبت عینی وقایع و دقت در آنچه به وقوع می پیوندد از اصول اولیه مکتب فکری آنها به حساب می آید. انضباط علمی و نظم تجربی اساس نگرش این شاعران است و قیاس میان شیمی دان، زیست شناس و فیزیک دان با شاعر چیزی از ارزش ادبی آثار شاعران کم نمی کند.

«شعری برای جنگ» بی شک از برجسته ترین و مهم ترین اشعار قیصر امین پور در حوزه شعر جنگ و مقاومت به شمار می رود؛ شعری طولانی، مفصل، دقیق و مشروح. شاعر از همان ابتدای شعر به تشریح یک به یک جنگ، موقعیت جغرافیایی آن، انسان های درگیر جنگ و اوصاف دشمن می پردازد. راوی، صراحتاً، به شهر دزفول و جنوب ایران و منطقه جنگی اشاره و وقایع را موشکافانه و حکایت وار پیش می برد:

می خواستم/ شعری برای جنگ بگویم/ شعری برای شهر خودم-دزفول- (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۲).

در ادامه راوی به خانه های شهر اشاره کرده و خواننده را به بطن ماجرا و حادثه می برد:

گفتم که بیت ناقص شعرم/ از خانه های شهر که بهتر نیست (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۳).

و سپس به دیوار خانه ها اشاره کرده و یک به یک و جزء به جزء تصویر شهری جنگ زده را در برابر دیدگان خواننده قرار می دهد:

در شهر ما/ دیوارها دوباره پُر از عکس لاله هاست (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۳).

بی شک یکی از ابزارهای مهم در مکتب ناتورالیسم توصیف جزئیات به شکلی عینی است. شباهت عجیب و قابل توجه ایشان به نویسندگان رئالیسم از همین جا نشات می گیرد. قیصر

1. Comte

امین‌پور در سروده خود به واسطه ذکر جزئیاتی دقیق سعی داشته تا محیط، پس‌زمینه، ظاهر و احساسات محیطی خود را بیان کند و به خواننده و شنونده خویش انتقال دهد. ایجاد احساسی واقع‌گرایانه از اصلی‌ترین اهداف شاعر به شمار می‌رود. علاوه بر این، موضوع جنگ از موضوعات جدی و مهم به شمار می‌رود و استفاده از ابزاری از این دست که بر عینیت‌گرایی و حقیقت‌نمایی^۱ تأکید دارند و با آن شاعر به سان مورّخی چیره‌دست عمل می‌کند، هرگز تعجب‌برانگیز نیست؛ بنابراین تبادل و انتقال آگاهی و نمایش بی‌عیب و نقص وقایع در شعر امین‌پور کاملاً روشن و مشهود است. شاعر در ادامه دست خواننده را گرفته و از کوچه و پس‌کوچه‌های شهر به داخل خانه‌ها و وحشت درون آن می‌برد:

زن روی چرخ کوچک خیاطی / خاموش مانده است / اینجا سپور هر صبح / خاکستر عزیز کسی را / همراه می‌برد (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۶).

و در ادامه ما را به درون سینه بازیگران این تراژدی برده و قلب آنها را می‌شکافد تا حکایت درد جنگ و فجایع آن را گوشزد کند:

اما / من از درون سینه خبر دارم / از خانه‌های خونین / از قصه عروسک خون‌آلود / از انفجار مغز سری کوچک / بر بالشی که مملو رویاهاست / -رؤیای کودکان شیرین- (امین‌پور، ۱۳۹۶، صص. ۳۸۶-۳۸۷).

همان‌گونه که گفته شد در آثار ناتورالیستی این جزئیات هستند که خواننده را در بطن ماجرا و حقایق تلخ و دهشت‌بار فرومی‌برند. خالق این چنین آثاری با توسل به اطلاعاتی بسیط و جزئی و با ایجاد حس اعتماد در خواننده، درصدد آشنا کردن وی با موضوعات گوناگون و شخصیت‌های درگیر در فضایی جبرآميز هستند. گویی قانون از پیش تعیین شده‌ای بر سرتاسر طبیعت و محیط زندگانی انسان‌ها سایه افکنده است و برای انسان گریزی از این قوانین سرسخت و اجتناب‌ناپذیر نیست. قهرآميز بودن جنگ و نمایش سربازانی که ناخواسته دست به تفنگ برده‌اند و به روی انسانی دیگر شلیک می‌کنند و بازیچه قضا و قدر شده‌اند، از موضوعات

مورد علاقه ناتورالیست‌ها بوده است «به همین خاطر ناتورالیست‌ها به جبر علمی یا دترمینیسم اعتقاد آوردند» (ثروت، ۱۳۹۰، ص. ۱۶۲).

ویلفرد اوون همانند قیصر امین‌پور در قطعه «چه شیرین است» که از مهم‌ترین اشعار ضد جنگ در ادبیات انگلیسی به شمار می‌رود، تفاوت‌ها و مرارت‌های جنگی خونین را به خواننده خود یادآوری می‌کند و با ذکر بسیط و روشن درصدد نشان دادن ابعاد مختلف آن است. شرح ماجرا با توصیف دقیق سربازانی شروع می‌شود که ناچار و بیچاره در میان گل‌ولای، راهی پُرفرازونشیبی را طی می‌کنند:

چونان دریوزگان پیر و معمّری بر زیر کوله باری از خستگی / خمیده تا زمین، با زانوان
کج و معوج، سُرَفه‌کنان چون عجزوگانِ عفریته / در میان گل‌ولای، لعنت می‌فرستادیم و دشنام
می‌گفتیم (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

اوون سرودن شعر را با نگارش اشعار احساسی و رمانتیک شروع کرد. وی در جوانی سبک جان کیتس^۱ (۱۷۹۵-۱۸۲۱) و آلفرد لرد تنیسون^۲ (۱۸۰۹-۱۸۹۲) در شعر احساس‌گرا را می‌پسندید، اما طولی نکشید که بعد از ملاقات با زیگفريد ساسون در سال ۱۹۱۹ و شرکت در جنگ و کسب تجربیات آن تحوّل در شاعری وی پدید آمد (برگس^۳، ۱۹۹۹، ص. ۲۱۳). شعر جنگ اوون سرشار از مضامین خستگی، عجز، پوچی، وحشت و به‌ندرت شجاعت و ایثار است؛ اما مهم‌ترین وجه شعری او رقت‌انگیزی^۴ است. خود او اذعان می‌کند: «دغدغه اصلی من شعر نیست. بلکه جنگ است و رقت‌انگیزی جنگ. شعری برآمده از رقت» (آلبرت^۵، ۲۰۰۵، ص. ۴۹۹)؛ نیز تفاوت اصلی شعر اوون با شعر ساسون در «به‌کارگیری انواع استفهام انکاری و توصیفات تلخ و زننده و انواع تلمیحات ادبی و مذهبی است (چالدز^۶، ۱۹۹۹، ص. ۴۸).

-
1. John Keats
 2. Alfred Lord Tennyson
 3. Burgess
 4. pity
 5. Albert
 6. Childs

توصیف اوون از صحنه بمباران شیمیایی در میدان جنگ یکی از بی‌نظیرترین و درعین حال رقت‌انگیزترین شعرهای جنگ به شمار می‌رود. شاعر به‌خوبی توانسته است متلاشی شدن سربازان را در جنگی خونین نشان دهد و به مدد واژگانی روشن و توصیفاتی آشکار توجه خواننده را به جبری خردکننده معطوف گرداند؛ ازاین‌رو در آثار شاعران جنگ به کمک زبانی مشروح می‌توان «متلاشی شدن تدریجی فلان انسان یا فلان دستگاه یا فلان خانواده یا فلان جامعه» را مشاهده کرد (به نقل از شمیسا، ۱۳۹۳، ص. ۱۰۱).

شیمیایی! شیمیایی! بجنبید بچه‌ها! و آنگاه جنون جستجو! تا بلکه ماسک‌های بی‌قواره را درست در جای بگذاریم (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

شاعران جنگ درواقع خبرنگارانی هستند که از نزدیک شاهد گوشه‌گوشه وقایع آن بوده‌اند و با سبکی به‌اصطلاح «ژورنالیستی» وقایع و حوادث را ثبت و ضبط کرده‌اند. اوون نسخه نخست شعر خود را در اکتبر سال ۱۹۱۷ هنگامی که در بیمارستان کریک لوکارت ادینبرگ به سر می‌برد، نگاشت (بلوم^۱، ۲۰۰۲، ص. ۱۴). در نامه‌ای برای مادرش سوزان اوون، وی تأکید دارد که این قطعه یک «شعر شیمیایی»^۲ است (بلوم، ۲۰۰۲، ص. ۱۵). عنوان اثر عبارتی برگرفته از هوراس^۳ شاعر نامدار روم باستان است که می‌گوید: «چه شیرین و شورانگیز است در راه وطن کشته شدن و جان افشاندن! شیرین و شورانگیز!»^۴ (بلوم، ۲۰۰۲، ص. ۱۵)؛ لذا اوون در این شعر صرفاً بُرشی از جنگ را به نمایش نگذاشته است بلکه هدفی بالاتر دارد و آن مقابله با پدیده جنگ و خونریزی و توصیف ابعاد زشت و زنده آن است. در بند پایانی شعر و در انتهای آن، هجو تند و جانکاه شاعر در نقل قولی از هوراس ناگهان خواننده را دچار بُهت و حیرت کرده، تمامی آن شعارهای خوب و شیرین را تلخ و زنده جلوه می‌دهد:

اگر می‌توانستی همچون ما، در رؤیایی جانکاه، قدم بگذاری / و پشت همان واگنی که او را انداخته بودیم، روانه شوی ... هرگز این‌گونه با شور و اشتیاق / به کودکان تشنه حقیقت و

1. Bloom

2. Gas Poem

3. Horace

4. It is sweet and meet to die for one's country. Sweet! And Decorous!

حماسه/ آن دروغ قدیمی را نمی گفتی: چه شیرین است جان افشاندن در راه وطن! (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

۴. ۸. ۲. زبان محاوره

باید توجه داشت که شخصیت‌های آثار ناتورالیستی، عمدتاً، مردم ساده و معمولی و قهرمانان آنها نیز از میان کوچه و برزن هستند. نویسندگان این سبک سراغ طبقات بالای اجتماعی، قدرتمندان، صاحبان مقام و منصب نمی روند؛ بنابراین، به موازی همین شخصیت‌ها، زبان شعری آنها نیز ساده و معمولی و به دور از صنایع پیچیده کلامی و بلاغی می گردد. درواقع، حضور همین شخصیت‌های عادی اجتماع است که نوشته‌های ایشان را ساده و بی تکلف می کند، از این رو جملات رسمی، مطمئن و پیچیده در اشعار آنها بسیار کم دیده می شود. علاوه بر این، موضوع آثار ایشان ایجاب می کند که سراغ انسان‌های محروم، حاشیه‌نشین، فقیر و ضعیف اجتماع بروند؛ شخصیت‌هایی که زبان آنها به اجتماع و بطن آن نزدیک تر است و حوادث آن ملموس تر. «شعری برای جنگ» همچنان که عنوان آن نشان می دهد، ساده، بی پیرایه و با زبانی محاوره‌ای است. شعر ابتدابه ساکن شروع می شود و گویی دیالوگ گونه و خطاب به شنونده‌ای آماده و منتظر است:

می خواستم/ شعری برای جنگ بگویم (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۲).

یادآوری این نکته و تکرار این عبارت در گام بعدی شعر، ظرفیت محاوره‌ای آن را بیشتر می کند و بر سادگی کلام آن می افزاید:

باید که شعری خاکی و خونین گفت (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۳).

علاوه بر این، مکث‌هایی که شاعر به واسطه فاصله و نوع سطر بندی که در طول شعر استفاده کرده است، زبان شعر را هر چه بیشتر محاوره‌ای و مکالمه‌ای کرده است. کاربرد تک‌واژه‌ها در برخی سطور نیز در همین راستاست:

اینجا/ هر شام خامشانه به خود گفته‌ایم: شاید/ این شام، شام آخر ما باشد (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۵).

شاعر در جای دیگر شعر به شکلی کاملاً ساده و به دور از هرگونه آرایه‌های پیچیده ادبی می‌گوید:

باور کنید/ من با دو چشم مات خودم دیدم/ که کودکی ز ترس خطر تُند می‌دوید/ اما سری نداشت (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۷).

ویلفرد اوون در قطعه «چه شیرین است» نیز با زبانی بی‌پیرایه و بدون تکلف به صحنه‌آرایی جنگی نه‌چندان ساده و پیش‌پاافتاده پرداخته است. جنگ در ذات خود پیچیده و مرموز است اما شاعر با زبانی ساده و ملموس آن را در برابر دیدگان خواننده قرار داده است. از این رو این قطعه شعر «در سال‌های جنگ جهانی اول از بهترین اشعار جنگ در ادبیات جهان به شمار می‌رفت» (کوئرتسن^۱، ۲۰۱۱، ص. ۱۶۳):

برخی در خواب راه می‌رفتند و برخی چکمه‌هاشان جا مانده بود! / لنگ لنگان، خون آلود؛
از پای افتاده و کور و ضریر / سرمست و دیوانه از خستگی و تعب و کر بر صدای سوتِ
بمب‌های شیمیایی (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

شخصیت‌های اصلی شعر کسی نیستند جز سربازانی خسته و مفلوک که سرفه‌کنان در میان گل‌ولای ناگهان با بمباران شیمیایی روبرو می‌شوند. از این رو به نظر می‌آید که قهرمانان این شعر سربازان ساده و بی‌گناهی هستند که مقهور سرنوشتی شوم در میدان خون و آتش گرفتار گشته‌اند. همان گونه که تأکید شد شخصیت‌های اصلی آثار ناتورالیستی از طبقات عادی اجتماع و در زمره انسان‌های معمولی آن می‌باشند. درواقع، قهرمانان به ضد قهرمانانی مبدل می‌شوند که قرار نیست آمال نهفته و آرزوهای دست‌نیافتنی خوانندگان خود را برآورده سازند:

اما انگار یک نفر فریاد می‌زد و تلوتلو می‌خورد/ و گویی در میان آتش و آهک گداخته
دست‌وپا می‌زد (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

بی‌گمان تأثیری که اوون بر شعر جنگ در ادبیات انگلستان گذاشت ناشی از زبانی ساده و محاوره‌ای بود که توانست مخاطب خود را مجذوب شعر خویش گرداند. زبان محاوره‌ای زبانی

1. Cuthbertson

است که به طبیعت نزدیک تر است و این نوع زبانی توانسته در خدمت نویسندگان ناتورالیستی قرار گیرد تا بر نگاه طبیعت‌گرایانه خود صحه گذارند «نگرشی که هرآنچه هست را بخشی از طبیعت می‌انگارد و تشریح آن را نیز به کمک علل طبیعی و مادی می‌داند نه به واسطه علل و منشأ فرازمینی، ماورائی یا دست‌نیافتنی» (کادن^۱، ۱۹۸۴، ص. ۴۱۶)؛ بنابراین، در آثار ناتورالیستی به کمک زبانی ساده و بی‌تکلف تلاش شده است تا از علل ماورائی و مافوق طبیعی فاصله گرفته شود و هر چه بیشتر به واقعیات ملموس و محدود نزدیک‌تر گردد:

و من او را دست‌وپازنان، از میان غبار شیشه ماسک روی صورتم/ در میان دریایی سبز و نوری تیره‌رنگ و لجنی می‌دیدم! (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

۴. ۸. ۳. خشونت زبانی

از ویژگی‌های زبانی در شعر ناتورالیست، زبانی خشن، تند، بُرنده و همراه با تنافرآوایی و خشونت زبانی است. تنافرآوایی^۲ یکی از فنون بلاغی رایج در این گونه شعری به شمار می‌رود. اگر به موضوعات شعر ایشان نظر افکنیم متوجه خواهیم شد به کارگیری این گونه زبانی اجتناب‌ناپذیر و غیرقابل‌انکار است؛ موضوعات جنگ، فقر، فحشا، خونریزی و گرسنگی موضوعاتی نیستند که در آن زبانی لطیف، نازک و نغمه‌گون جوابگو باشد. به عبارت دیگر، اگر بخواهیم میان صورت و محتوا یا آوا و القاء تطابق و توازنی برقرار سازیم تا شعر به مقصود نهایی خود نزدیک‌تر شود و درعین‌حال زیبایی درونی خود را نیز حفظ نماید، چاره‌ای جز به کارگیری چنین زبانی در نوشته‌های تلخ ناتورالیسم وجود ندارد.

برخی محققان برآنند که «علت تنافر در شعر گاه عدم مهارت شاعر است، اما اغلب تنافر به عمد از سوی شاعر اعمال می‌شود تا تأثیر خاص (و معمولاً خنده‌آور) برجا نهد» (داد، ۱۳۷۵، ص. ۸۹). در شعر جنگ علت، کاملاً، روشن است و آن چیزی نیست جز القای خشونت جنگ و وحشت ذاتی آن در ضرب‌آهنگی تیره و تلخ؛ امین‌پور در قطعه «آهنگ ناگزیر» می‌نویسد: «اما چرا/ آهنگ شعرهایت تیره/ و رنگشان/ تلخ است؟» (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۲۲). ضمناً

1. Cuddon

2. cacophony

به‌کارگیری زبانی خشن در تضاد با زبان محاوره‌ای نیست و این دو می‌توانند هم‌زمان در متن به‌کار گرفته شوند. اگر به برخی ترکیباتی که در شعر امین‌پور به‌کاررفته است دقت کنیم، به کاربرد این زبان در شعر وی و نیز خشونت‌ی که در برخی صداها و کلمات و هم‌نشینی میان آنها وجود دارد، پی خواهیم برد: سلاح تیزتر؛ لوله تفنگ؛ لفظ ناخوش موشک؛ خرد و خراب و خون‌آلود؛ شعر خاکی و خونین؛ آذیر قرمز؛ خواب ناتمام جسدها؛ خفاش‌های وحشی دشمن؛ پرده‌های کور؛ موقع منفور؛ عفریت مرگ؛ بارهای گل و سنگ؛ گورهای تنگ؛ عروسک خون‌آلود؛ انفجار مغز؛ و چشم‌های سُرخ و هراسان. شاعر در همان سطرهای اولیه شعر صراحتاً می‌گوید:

دیدم که لفظ ناخوش موشک را/ باید به کار برد/ اما/ موشک/ زیبایی کلام مرا می‌کاست (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۳).

و در ادامه گرچه با زبانی سلیس و روان اما با واژگانی خشن و با بار معنایی و دلالت منفی می‌نویسد:

اینجا/ وضعیت خطر گذرا نیست/ آذیر قرمز است که می‌نالد/ تنها میان ساکت شب‌ها/ بر خواب ناتمام جسدها/ خفاش‌های وحشی دشمن/ حتی ز نور روزنه بیزارند (امین‌پور، ۱۳۹۶، صص. ۳۸۵-۳۸۴).

نکته قابل توجه دیگر، ساختار و پیکره بُریده‌بُریده «شعری برای جنگ» است که تداعی‌کننده بغضی گرفته و نفس‌نفس‌زدن‌های پی‌درپیِ راوی است. امین‌پور از ابتدای شعر تا انتهای آن گویی بغضی را ترکانده است و سطرهای کوتاه‌وبلند شعر که حاشیه‌های غیر همسانی دارند، همگی نشان‌دهنده بیانی محاوره‌ای همراه با خشم و عصبانیت است:

باید که شعر خاکی و خونین گفت/ باید که شعر خشم بگویم/ شعر فصیح فریاد/ -هرچند ناتمام- (امین‌پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۳).

شعر جنگ و مقاومت با به‌کارگیری صحنه‌های دهشت‌آور جنگ و ترسیم ترس و وحشت آن، لاجرم از زبانی بهره می‌جوید که در نمایش و شبیه‌سازی آن وحشت بتواند به بهترین شکل

ممکن عمل کند. خشونت زبانی و کاربرد زبانی سترگ و زمخت در جای جای شعرِ شاعران جنگ امری طبیعی و گریزناپذیر است. ویلفرد اوون نیز با بهره‌گیری از چنین زبانی به‌خوبی توانسته رسالت خود را در قامت شاعر جنگ نشان دهد. نگاهی به انتخاب واژگان وی در قطعه شعر «چه شیرین است» حکایت از خشونت زبانی و تنافرآوایی در جای جای آن دارد. برخی از واژگان به‌کارگرفته شده توسط شاعر گواه بر این مدعا است:

Old beggars (دریوزگان پیر و معمر)؛ hags (عجوزگان عفریته)؛ all
 blind (کور و ضریر)؛ clumsy helmets (ماسک‌های بی‌قواره)؛ eyes
 writhing in his face (چشمان از حدقه درآمده)؛ devil's sick of sin
 gargling from the froth-corrupted (هیئت اهریمنی خسته از گناه)؛
 lungs (غرغره‌کنان از ریه‌های تگه‌تگه‌اش)؛ obscene as cancer (کریه
 چون سرطان)؛ bitter as the cud of vile (تلخ چون نشخواری از رذالت
 (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

تنافرآوایی از جمله ابزارهای شناخته‌شده‌ای است که شاعران از آن برای القای خشونت، ترس، لکنت، رکود و درماندگی بهره جسته‌اند. شاعران فراخور موضوع و مضمون شعر خود توانسته‌اند چنین احساساتی را در خواننده خویش برانگیزانند؛ به‌عنوان مثال رابرت براونینگ^۱ (۱۸۸۹-۱۸۱۲) در شعر «نی‌لبک خال مخالی» به کمک تنافرآوایی تمسخر را هدف گرفته است، یا توماس هاردی^۲ (۱۹۲۸-۱۸۴۰) در قطعه‌ای به نام «من در تنبریس» سرسختی را به نمایش گذاشته است و سیلویا پلات^۳ (۱۹۶۳-۱۹۳۲) در شعری با نام «بابا» گرفتگی فک و لکنت را القاء می‌کند (ایبرمز^۴، ۲۰۰۹، ص. ۱۰۵). اوون نیز با واژگانی صریح و بُرنده، وحشت جنگ، خشونت، ترس، مرگ و درماندگی را در قطعه شعر «چه شیرین است» هدف گرفته است؛ ترکیبات و عبارات او به‌خوبی سختی و مشقت سربازان میدان جنگ و درماندگی آنها را به تصویر کشیده است:

-
1. Robert Browning
 2. Thomas Hardy
 3. Sylvia Plath
 4. Abrams

اگر می توانستی همچون ما، در رؤیایی جانکاه، قدم بگذاری / و پشت همان واگنی که او را انداخته بودیم، روانه شوی / و به چشمان از حدقه درآمده اش بنگری / همان صورتی که آویزان گشته بود و هیئتِ اهریمنی خسته از گناه را داشت ... کریه چون سرطان و تلخ چون نشخواری از رذالت و زخم‌هایی سترگ بر زبانی معصوم! (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

۴. ۸. ۴. توصیف فجایع و زشتی‌ها

ارسطو در کتاب فن شعر هنگامی که به موضوع تراژدی و اجزای آن می‌رسد و سخن از برانگیختن احساسات ترس و شفقت^۱ در تماشاچیان می‌کند، چنین می‌گوید: «در حقیقت طرح داستان باید چنان ترکیب شود که حتی بدون دیدن وقوع حوادث در نمایش، کسی که فقط شرح آنها را می‌شنود، از آن وقایع وجودش سرشار از ترس و شفقت گردد» (به نقل از دیچز^۲، ۱۳۷۳، ص. ۷۴). نشان دادن خونریزی و ترسیم آن بر صحنه نمایش در برابر دیدگان تماشاچیان از نگاه ارسطو مذموم و ناپسندیده است؛ بهتر است حوادثی از این دست، گزارش شوند.

علی‌رغم تعاریف و تبیین انواع ادبی به بهترین شکل ممکن توسط ارسطو، بسیاری از نویسندگان و شاعران، نظریه‌ها و احکام ادبی وی را در سده‌های بعدی عملی نکردند. برای مثال، ویلیام شکسپیر^۳ (۱۵۶۴-۱۶۱۶) در تراژدی‌های معروف خود نه وحدت زمان و مکان ارسطویی را دنبال کرد و نه از نمایش صحنه‌های خشن و خون‌آلود در تئاتر خود ابایی داشت. نویسندگان ناتورالیست نیز فارغ از توصیه‌های ارسطو، بی‌محابا از زشتی‌ها و فجایع اجتماعی سخن به میان آوردند؛ لذا بیانی صریح، آشکار و بی‌ملاحظه در زمره ابزار ناتورالیستی به حساب می‌آید.

«شعری برای جنگ» نیز از این قاعده مستثنی نیست. فارغ از صحنه‌های حماسی و عرفانی جنگ که همواره مورد توجه شاعران و گزارشگران آن بوده است، این جنبه از شعر جنگ نیز مهم به نظر می‌رسد. اگر بپذیریم که آثار شاعران و نویسندگان همواره آینه‌ای از

1. pity and fear

2. David Daiches

3. William Shakespeare

روزگار و حوادث آن هستند، ناگزیر باید پذیرفت که آثار ایشان لزوماً همیشه شرح زیبایی و طراوت زندگانی نیست و باید خود را برای رویارویی با حقایق تلخ آن نیز آماده ساخت؛ بنابراین در جای جای شعر امین پور فجایع جنگی را شاهد هستیم که شاعر آشکارا و بی پرده از آن سخن گفته است:

اینجا/ وضعیت خطر گذرا نیست/ آژیر قرمز است که می نالد (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۳).

باید تمام پنجره‌ها را/ با پرده‌های کور بپوشانیم (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۴).

شاید/ این شام، شام آخر ما باشد (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۵).

اینجا/ گاهی سر بُریده مردی را/ تنها/ باید ز بام دور بیاریم/ تا در میان گور بخوابانیم (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۶).

اما/ من از درون سینه خبر دارم/ از خانه‌های خونین/ از قصه عروسک خون‌آلود/ از انفجار مغز سری کوچک/ بر بالشی که مملو رؤیاهاست (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۷-۳۸۶).

مردی به روی جوی خیابان/ خم بود/ با چشم‌های سرخ و هراسان/ دنبال دست دیگر می گشت (امین پور، ۱۳۹۶، ص. ۳۸۷).

ویلفرد اوون نیز در شعر «چه شیرین است» یک به یک فجایع جنگی خانمان سوز و جهانگیر را نشان می‌دهد؛ جنگی که قربانیان آن سربازان خسته و ناتوانی هستند که چاره‌ای جز رویارویی با درخیم مرگ و عفریت وحشت را ندارند. ترسیم بمباران شیمیایی و صحنه‌های ترس آور آن توسط شاعر که خود جنگ را به‌خوبی تجربه کرده است، در آن زمان بازتاب قابل توجهی در جامعه انگلستان داشته است؛ به عبارت دیگر، «اوون با توصیفات تکان‌دهنده خود تمامی تصوّرات قهرمانانه و حماسی جنگ را در ذهن مردم بریتانیا زیرورو کرد» (برسلا، ۲۰۰۷، ص. ۲۳۲). وی در این شعر تجربه‌ای تلخ و ناخوشایند را به اشتراک می‌گذارد که طی آن سربازی در آتش و آهک می‌گدازد:

اما انگار یک نفر فریاد می‌زد و تلوتلو می‌خورد/ و گویی در میان آتش و آهک گداخته دست و پا می‌زد (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

ناباورانه در برابر دیدگان بهت‌زده‌ام/ درحالی‌که فرومی‌رفت و آب می‌شد، غرق گشت و خفه شد (اوون، ۱۹۸۳، ص. ۱۰۳۷).

برخلاف مکاتب فکری و ادبی سمبولیسم و رمانتیسم که در آن تخیل و احساسات نقش پررنگ‌تری نسبت به حقایق و واقعیات دارند، در رئالیسم و ناتورالیسم برجسته‌سازی و بازتاب اتفاقات و وقایع پیرامون، مهم و اساسی است؛ «شاعر رمانتیک شاعر خلسه‌ها و سرمستی‌های عارفانه است. شاعری با قدرت ذهنی فرازمینی که رؤیاها و خواب‌هایش سرشار از الهامات آسمانی است» (ذوالفقارخانی، ۱۳۹۳، ص. ۱۳). درواقع «رمانتیسم واکنشی بود در برابر عقلانیت فلسفی و صنعتی که جدایی انسان از طبیعت را به بار آورده بود» (وا، ۲۰۰۷، ص. ۵۴۰). شاعران و نویسندگان ناتورالیست قصد پناه بردن به دنیای ذهنی و «برج عاج»^۲ را ندارند. زندگانی از نگاه ایشان مجموعه‌ای از حوادث گریزناپذیر و مقهورکننده است که آدمی را در میدان سرنوشت با دو غول وراثت و محیط تنها گذاشته است. وراثتی که از دایره اختیار و اراده آدمی برون است و محیطی که پیوسته تأثیرگذار است و اجتناب‌ناپذیر.

«چه شیرین است» به‌واقع مرثیه‌ای است بر سرنوشت بشر بعد از سده نوزدهم میلادی و انقلاب صنعتی که غرب بدان می‌بالید. ظهور جنگ‌های جهانی اول و دوم و سرعت گرفتن ماشین کشتار جمعی و خونریزی از نتایج تمدن و فرهنگ تجربه‌گرایی، مادی‌گرایی و راحت‌طلبی طبقه بورژوا بود؛ لذا شاعران مدرنیستی مانند تی. اس. الیوت^۳ (۱۸۸۸-۱۹۶۵) نسبت به این سرنوشت موهوم و تمدن سترون ساکت نماندند و با خلق آثاری بدیع و آشکار درصدد نشان دادن شکست و ناکارآمدی نظام غرب و وعده‌های پوچ آن شدند. منظومه

1. Waugh
2. Ivory Tower
3. T. S. Eliot

سرزمین سترون^۱ (۱۹۲۲) سروده تی. اس. الیوت مانند سروده ویلفرد اوون ترسیمی از ترس‌ها، وحشت، فجایع و ناکامی انسان قرن بیستم و تمدن خشک و بایر غرب است.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

جنگ به عنوان یک رویداد فاجعه‌بار انسانی اگرچه ماهیتاً مطرود، سبعمانه و ضد ارزش تلقی می‌شود، اما در دنیای ادبیات بازتابی چند سویه و گاه متفاوت داشته است. نگرش شاعران و نویسندگان جهان در مقام خالق آثار ادبی نسبت به مقوله جنگ یکسان نبوده و به تبع آن سبک‌ها و انواع ادبی متأثر از این رویداد به شکل‌های متفاوتی رخ نموده است؛ این تفاوت نگاه به‌ویژه در بررسی تطبیقی شعر جنگ ایران و غرب برجسته‌تر و معنادار به نظر می‌آید. دلیل این تفاوت آشکار را می‌باید در مباحث مربوط به جهان‌بینی و ایدئولوژی، بستر تاریخی و واقعیت‌های عینی جامعه‌ای بازجست که در آن جنگ رخ داده است و در پی آن ادبیات مرتبط با جنگ پدید آمده است. آنچه از آن به عنوان واقعیت‌های عینی و تاریخی یاد می‌کنیم، زمینه‌هایی است که جنگ را سبب شده است.

یکی از پژوهشگران این حوزه در کتاب بررسی تطبیقی موضوعات پایداری این موضوع را تشریح و به این نکته اشاره می‌کند که به «جنگ معمولاً از دو منظر نگریسته می‌شود: عادلانه و ناعادلانه؛ طبعاً ادب شکل گرفته در حوزه یک جنگ دو وجه دارد: یا ادب مقاومت، پایداری و حماسه است یا ادب جنگ» (کاکایی، ۱۳۸۰، ص. ۹). این حقیقت، کلیدی‌ترین تفاوت شعر جنگ ایران و غرب به شمار می‌رود. علاوه بر این پیرنگ‌های باورهای دینی و مذهبی که در پس شعر دفاع مقدس وجود دارد (شیرشاهی، ۱۳۹۰، ص. ۸۷) و به جنگ هاله‌ای مقدس می‌دهد، تفاوت آشکار دیگری بین این دو ادبیات محسوب می‌شود. این در حالی است که شعر جنگ اروپا عمدتاً شعر ضد جنگ است: «شاعران و نویسندگان [اروپایی] بعد از جنگ‌های جهانی اول و دوم قلم به دست گرفتند و زشتی‌های جنگ و پیامدهای شوم آن را به جهانیان عرضه کردند» (حسینی، ۱۳۸۱، ص. ۱۴)؛ هرچند شاعرانی با طبعی حماسی و ارزشی، مانند رابرت

1. *The Waste Land*

بروک^۱ (۱۸۷۸-۱۹۵۳) و یا زیگفرید ساسون (در اشعار نخستین خود)، مضامین آرمانی مقاومت را ترسیم نمودند.

«شعری برای جنگ» قیصر امین‌پور و «چه شیرین است» نوشته ویلفرد اوون نمونه‌های شاخصی از شعر و ادبیات جنگ و مقاومت با رگه‌های پُررنگ ناتوریستی می‌باشند. نمایش صحنه‌های جنگ، در هرکدام متفاوت بود. در سروده امین‌پور شهر و مردمان درگیر جنگ نشان داده شده است و در شعر اوون میدان نبرد و خط مقدم آن. هر دو اثر به‌خوبی توانسته‌اند با بهره‌گیری از ابزار و لوازم ناتوریسم ابعاد مختلف جنگ و جزئیات آن را گزارش دهند. مؤلفه‌های مختلفی در مکتب ناتوریسم حضور دارند اما مهم‌ترین آنها تا آنجا که می‌توانست به شعر جنگ مرتبط باشد در این پژوهش بررسی شد: توصیف جزءبه‌جزء، زبان محاوره، خشونت زبانی و توصیف فجایع و زشتی‌ها. بی‌شک ادبیات جنگ و مقاومت، سرشار از رگه‌های ناتوریستی است زیرا موضوع «جنگ» موضوع مورد علاقه این مکتب و نگرش فکری آن است و پژوهش‌های مختلف در این حوزه می‌تواند راه‌گشا و زمینه‌آشنایی خوانندگان با مکاتب ادبی جهان و ایران را فراهم سازد.

کتاب‌نامه

- امین‌پور، ق. (۱۳۹۶). *مجموعه کامل اشعار*. انتشارات مروارید.
- باقری، ت.، و فاطمه توکلی (۱۳۹۴). قیصر امین‌پور، شاعر منتقد. *نشریه ادبیات پایدار*، ۷(۱۲)، ۴۵-۶۰. <https://doi.org/10.22103/jrl.2015.1008>
- ثروت، م. (۱۳۹۰). *آشنایی با مکتب‌های ادبی*. سخن.
- جاویدشاد، م.، و غ. برجساز (۱۳۹۶). از ایده‌آلیسم تا رئالیسم: بررسی مقابله‌ای شعر مقاومت انگلستان در دو مکتب جورجی و مدرنیسم. *دوفصلنامه ادبیات دفاع مقدس*، ۱(۱)، ۴۳-۵۴.
- <https://dorl.net/dor/20.1001.1.26453800.1396.1.1.4.6>
- حسینی، ح. (۱۳۸۱). *گزیده شعر جنگ و دفاع مقدس*. نشر سوره مهر.
- حسینی، م. (۱۳۹۶). *مکتب‌های ادبی جهان*. انتشارات فاطمی.

- خادمی ک. و مهدی و نسیم حسن پور ایلالی (۱۳۹۷). بررسی جلوه های ناتورالیسم در ادبیات داستانی جنگ (مورد پژوهی: احمد دهقان). *نشریه ادبیات پایداری*، ۱۰ (۱۸)، ۱۴۸-۱۲۱.
- <https://doi.org/10.22103/jrl.2018.2118>
- داد، س. (۱۳۷۵). *فرهنگ اصطلاحات ادبی (واژه نامه مفاهیم و اصطلاحات ادبی فارسی و اروپائی به شیوه تطبیقی و توصیفی)*. انتشارات مروارید.
- داودی، ع. (۱۳۹۵). *شعر ضد جنگ و قیصر امین پور*، یادداشتی از علی داودی.
- دیچز، د. (۱۳۷۳). *شیوه های نقد ادبی* (م. صدقیانی و غ. ح. یوسفی، مترجمان). انتشارات علمی.
- (تاریخ نشر نسخه اصلی ۱۹۵۴)
- ذوالفقارخانی، م. (۱۳۹۳). *مکتب رمانتیسم: با برگزیده ای از برترین اشعار رمانتیسم انگلستان*. انتشارات آهنگ قلم.
- روشنفکر، ک. و ح. قبادی (۱۳۹۲). *نماد، نقاب و اسطوره در شعر پایداری*. *فنون ادبی*، ۵ (۱)، ۵۲-۳۵.
- <https://dorl.net/dor/20.1001.1.20088027.1392.5.1.5.8>
- ساجکوف، ب. (۱۳۶۲). *تاریخ رئالیسم* (م. ت. فرامرزی، مترجم). نشر تندر. (تاریخ نشر نسخه اصلی ۱۹۷۳)
- سارتر، ژ. پ. (۱۳۵۶). *ادبیات چیست؟* (ا. نجفی، مترجم). نشر زمان. (تاریخ نشر نسخه اصلی ۱۹۴۷)
- سنگری، م. ر. (۱۳۸۱). *ادبیات مقاومت. فصلنامه شعر*، ۳۹، ۳۶-۲۲.
- سیدحسینی، ر. (۱۳۸۱). *مکتب های ادبی*. انتشارات نگاه.
- شریفیان، م. و س. صادقی (۱۳۸۸). *عشق به انسان، وطن و مقاومت در شعر قیصر امین پور*. *پژوهشنامه ادب غنایی*، ۷ (۱۳)، ۳۸-۲۳. <https://doi.org/10.22111/JLLR.2009.930>
- شمیسا، س. (۱۳۹۳). *مکتب های ادبی*. نشر قطره.
- شیرشاهی، ا. (۱۳۹۰). *تحلیل و بررسی شعر مقاومت و دفاع مقدس*. نشر مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- فورست، ل. و پ. اسکرین (۱۳۷۵). *ناتورالیسم* (ح. افشار، مترجم). نشر مرکز. (تاریخ نشر نسخه اصلی ۱۹۷۱)
- فیاض بخش، پ. (۱۳۸۱). *بررسی موضوعات، مضامین و قالب های شعر جنگ*. *فصلنامه پژوهش زبان و ادبیات فارسی*، ۱، ۱۲۸-۱۱۳.
- کاکایی، ع. (۱۳۸۰). *بررسی تطبیقی موضوعات ادبیات پایداری در شعر ایران و جهان*. نشر پالیزان.
- میرصادقی، ج. و م. میرصادقی (۱۳۷۷). *واژه نامه هنر داستان نویسی: فرهنگ تفصیلی اصطلاح های ادبیات داستانی*. نشر مهناز.

نظرچوب مسجدی، م. (۱۳۹۲). پیوند حماسه و عرفان در اشعار قیصر امین‌پور. *نشریه ادبیات پایداری*، سال، ۴ (۸)، ۲۳۶-۲۲۱. <https://doi.org/10.22103/jrl.2014.617>

- Abrams, M. H. (2009). *A glossary of literary terms*. Wadsworth.
- Albert, E. (2005). *History of English literature*. Oxford University Press.
- Allison, A. W. (1983). *The Norton anthology of poetry*. W. W. Norton & Company.
- Bloom, H. (2002). *Poets of world war I: Wilfred Owen and Isaac Rosenberg*. Chelsea House Publishers.
- Bressler, C. E. (2007). *Literary criticism: An introduction to theory and practice*. Pearson Prentice Hall.
- Burgess, A. (1999). *English literature*. Longman.
- Childs, P. (1999). *The twentieth century in poetry*. Routledge.
- Cuddon, J. A. (1984). *A dictionary of literary terms*. Penguin Books.
- Cuthbertson, G. (2011). *Wilfred Owen*. Yale University Press.
- Galen, D. (2002). *Literary movements* (Vol. 2). Gale Cengage Learning.
- Habib, M. A. R. (2012). *Literary criticism: From Plato to the present*. Wiley-Blackwell.
- Hosseini, H. (2003). *Gozideh-ye she'r-e jang va defā-e moqaddas* [Selected poems of war and sacred defense]. Soreh-e Mehr Publishing.
- Jost, F. (1974). *Introduction to comparative literature*. Pegasus.
- Kakaei, A. (2001). *Barrasi-ye tatbighi-ye mowzoo'āt-e adabiyāt-e pāydarī dar she'r-e Irān va jahān* [A comparative study of themes of sustainability in Iranian and world poetry literature]. Palizan Publishing.
- Owen, W. (1920). *Poems* (S. Sassoon, Ed.). Chatto & Windus.
- Shirshahi, A. (2012). *Tahlil va barrasi-ye she'r-e moqavamat va defā'-e moqaddas* [Analyzing and examining the poetry of resistance and sacred defense]. Publishing Center of Islamic Revolution Documents.
- Waugh, P. (2007). *Literary theory and criticism*. Oxford University Press.

درباره نویسندگان

مسلم ذوالفقارخانی استادیار زبان و ادبیات انگلیسی دانشگاه حکیم سبزواری است. حوزه پژوهشی مورد علاقه ایشان ادبیات انگلیسی، ادبیات تطبیقی (انگلیسی-فارسی)، مطالعات فرهنگی، نقد ادبی و شعر است.

مهدی رحیمی استادیار ادبیات تطبیقی (گروه زبان و ادبیات فارسی) دانشگاه حکیم سبزواری است. حوزه پژوهشی مورد علاقه ایشان ادبیات فارسی، ادبیات تطبیقی، ادبیات پایداری، مطالعات فرهنگی و مطالعات بین‌رشته‌ای است.

احمد خواجه‌ایم استادیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه حکیم سبزواری است. حوزه پژوهشی مورد علاقه ایشان ادبیات فارسی، ادبیات تطبیقی، ادبیات پایداری، علوم بلاغی و نثر فنی فارسی است.

In-Text or Out-of-Text Word Choice: A Case Study of *The History of Tom Jones, a Foundling*

Mahbube Noura^{1*}, Seyyed Mohammadreza Hashemi²

University of Zabol, Zabol, Iran ¹, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran ²

Abstract This research aims to investigate the extent to which word choice in translation is influenced by intra-textual or extra-textual factors, or whether the use of bilingual dictionary equivalents is adequate for the translator. To this end, the translation of two common adjectives, “Good” and “Bad”, in the novel *The History of Tom Jones, a Foundling* was analyzed. The findings revealed that word choice in translation is predominantly intra-textual, and that extra-textual word choice, i.e., word choice based on bilingual dictionaries, is not effective in translation - especially in literary translation. The translator mainly relies on the text and the relations in it to select the appropriate words, and this is more evident in the case of some linguistic features of the text. One of these linguistic features is the collocational relation between words, which plays a crucial role in determining the meaning and affecting its textuality.

Keywords: Word choice; In-Text; Out-of-Text; Bilingual Dictionaries.

1. Introduction

Collocation is a phenomenon that has garnered significant attention from linguists in the field of semantics and other related domains. Their research and findings highlight the significance of collocation as a crucial linguistic phenomenon that must be duly acknowledged in the realms of language learning and translation. In essence, lexical collocation can be broadly defined as the pairing of two or more words that has become conventional among native speakers, much like other aspects of language (Firth, as cited by Palmer, 1971, p. 163). The term “collocation” was introduced by Firth within his semantic theory. He viewed this phenomenon as a process grounded in meaning, rather than grammar. Firth employed the term to categorize and recognize compound words based on their semantic-idiomatic relationship and frequency of occurrence in a given language. According to Firth, collocation serves as one of the means of conveying meaning (Bussmann, 1996, p. 81; Palmer, 1971, p. 170).

Please cite this paper as follows:

Noura, M., & Hashemi, S. M. R (2024). In-text or out-of-text word choice: A case study of *The History of Tom Jones, a foundling*. *Language and Translation Studies*, 56(4), 131-167. <https://doi.org/10.22067/lts.2023.81978.1187>

Palmer (1971, p. 163) also observed in his findings that words can possess diverse meanings depending on their specific collocational patterns. He highlighted the influence of context on word meaning. In their study, Halliday and Hassan (1992, pp. 284-292) analyzed the process of collocation and its role in establishing lexical cohesion within a text. They argued that lexical units do not have fixed cohesive functions, but rather their cohesive role is determined by their contextual reference within the text. Halliday and Hassan distinguished between two types of relations that influence the degree of similarity between lexical units: those within the language system and those within the text. Lexical units are part of the language system, and in languages like Persian, there exists a close relationship between words such as 'sun' and 'sunrise'. Similarly, each language's lexical system exhibits varying degrees of proximity and closeness, resulting in certain words tending to co-occur. When words like 'sun' and 'sunrise' appear together, they create harmony. Another influencing factor in word combinations is the frequency of their co-occurrence. Words that do not typically combine with others contribute to overall coherence.

Based on the perspectives of these theorists, it can be concluded that context and text play crucial roles in determining word meaning. Words acquire meaning through their collocational relationships, which contribute to the textuality and cohesion of a text. Additionally, the theorists suggest the existence of a word's collocational range. Lines (1996) defines collocational range as the set of contexts in which a word can occur. Each word possesses its own specific collocational range that limits its meaningful usage, and no two words share the exact same range. Some words have a narrow range of usage, while others have a wide array of possible combinations. The translator, therefore, needs to be attentive to what is accepted and conventional in the target language and strive for a smooth and natural translation of collocations that best conveys the meaning of the original text in the target language. The translator must be aware of the intricate interactions involved in the translation process.

2. Research Method

This research selected the English novel *The History of Tom Jones, a Foundling* (1749) by Henry Fielding as the case study and compared it with its Persian translation by Ahmad Karimi Hakak (1982). All instances of the two words *Good* and *Bad* were extracted using AntConc software and were recorded on separate sheets along with their translations, and then the data were categorized based on the given equivalents of Good and Bad. After this general categorization, in each group, the collocations of the two words were further classified based on the framework of Newmark (1988b). According to Newmark's framework, collocations can be divided into two types: syntagmatic and paradigmatic. Syntagmatic collocation is the linear arrangement of words in the text structure (for example, to make a decision), while paradigmatic collocation is the substitution of synonymous words in a collocational structure that creates a semantic difference

(for example, to criticize severely and to criticize harshly). In the classification of collocation, we divided the words Good and Bad into three groups in terms of structure:

- The group where Good and Bad are adjectives.
- The group where these two words are nouns.

The group related to the compounds formed with Good and Bad. In the classification of substitution, the words Good and Bad and their synonyms were further divided into smaller groups in terms of meaning.

3. Results

The data are categorized into three groups based on the equivalents of these two words in translation:

- The group where the word “Good” is translated as the adjective or common noun “خوب” and “خوبی” (10.39%). A low percentage of the word Good, either as an adjective or as a noun, has been translated as “خوب” and “خوبی”. Due to the limited data in this section and the simple structure of being either an adjective or a noun, no further subdivisions are presented.
- In this category, the word group Good in all its forms has been translated into various equivalents other than the ones in group one, i.e. “خوب” and “خوبی”. In fact, the equivalents in this group have been selected based on “the text and the relations within it” (80%). This group has the highest percentage and is very significant in terms of the equivalents provided by the translator. To understand this significance, first, our data in this section are classified into three groups based on the grammatical and structural role of Good: 1.2. In this subgroup, Good is an adjective and it appears in two positions: Attributive position means before the noun and predicative position means after the verb. This group is further divided into five subgroups based on the semantic field of the synonyms of the adjective Good. The relevant subgroups along with their examples are presented below (76.06% of the second category).

4. Discussion and Conclusion

Words in different languages have various relations with each other. Some words have a more general meaning and some have a more specific meaning. This feature is common to all languages. From this perspective, languages are not completely equivalent, and this inequivalence is greater in the case of languages that have cultural differences, which makes finding equivalence in translation challenging. Persian and English languages, like other languages, differ in terms of lexical relations, especially collocations, the range of collocations and common words;

every word is situated within the linguistic system and has a tendency to co-occur with other words. Some words have less restrictive combinations; in other words, they have a wide range of applications in combination. These two languages also vary in this respect. It is possible that a word is common in the Persian language but has no equivalent in the English language, and vice versa, or that the range of synonyms of a word in the English language may be wider than its range in the Persian language. Undoubtedly, these differences make translation difficult because the translator is expected to provide a fluent and acceptable translation in the target language; to do this, he or she must choose words in the first place. Among the available equivalents, the translator should choose the best equivalent so that it has a positive impact on the final product, i.e., the translated text, and its acceptability among the target language readers; The two words “Good” and “Bad” are common words in both Farsi and English languages, and for this reason, their range of co-occurrence is wide and they coexist with many words and convey different meanings. As previously highlighted in the introduction, certain words lack a direct equivalent or a fixed match. This implies that these words are not universally used with identical meanings in all situations, particularly in their general sense. This characteristic is applicable to the two words mentioned, where the correspondence between them falls into the category of pseudo-correspondence. Depending on the context, they convey distinct meanings (Larsen, 1984, p. 148).

A text is coherent when its sentences are connected by grammatical and lexical devices. These devices can operate at the level of vocabulary in two ways: repetition and collocation (Bell, 1991, pp. 163-164). Halliday and Hassan (1976) argue that the more frequently a word co-occurs with other words, the more coherent the text is. The words “good” and “bad” contribute to the coherence of a text because they have a high range and frequency of co-occurrence with other words. The words “good” and “bad” are important for the textuality of texts and their translation in the novel *Tom Jones*. The translator has recognized their importance and semantic relations in the source text. He has avoided producing unnatural and undesirable translations by using text analysis and avoiding collocation clashes. Instead, he has chosen fluent and standard equivalents in the target language.

واژه‌گزینی درون‌متنی یا برون‌متنی: موردپژوهی رمان «کودک سرراهی»

محبوبه نورا^{۱*}، سید محمد رضا هاشمی^۲

۱/ استادیار گروه زبان انگلیسی، دانشگاه زابل، ایران؛ ۲/ استاد گروه زبان انگلیسی، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران

چکیده واژه‌یابی و واژه‌گزینی از دغدغه‌های مهم مترجم‌ها و مدرّس‌ها و فراگیرهای ترجمه است. درباره سازوکار واژه‌گزینی در ترجمه بسیار سخن گفته شده است. باوجوداین، به نقش و کارایی فرهنگ‌های دوزبانه در واژه‌گزینی کمتر توجه شده است. هدف از جستار حاضر، پاسخ دادن به این سؤال است که آیا واژه‌گزینی در ترجمه، اساساً، امری درون‌متنی و یا برون‌متنی است و این‌که استفاده از معادل‌های فرهنگ‌های دوزبانه برای مترجم کفایت می‌کند یا خیر؟ در این پژوهش، ترجمه دو صفت عام «Good» و «Bad» در رمان «تام جونز، کودک سرراهی» بررسی شد. نتایج نشان داد که واژه‌گزینی در ترجمه، درون‌متنی است و واژه‌گزینی برون‌متنی؛ یعنی واژه‌گزینی بر اساس فرهنگ دوزبانه، در ترجمه به‌ویژه ترجمه ادبی راهگشا نیست. مترجم، اساساً، بر اساس متن و روابط موجود در آن، ترجمه می‌کند و واژه‌های مناسب را انتخاب می‌کند و این امر، در مورد برخی ویژگی‌های زبانی متن، بارزتر است. یکی از این ویژگی‌های زبانی متن، روابط هم‌نشینی بین کلمه‌ها است که در تعیین معنای متن و متنیت آن نقش مهمی دارد.

کلیدواژه‌ها: واژه‌گزینی؛ درون‌متنی؛ برون‌متنی؛ فرهنگ دوزبانه.

۱. مقدمه

براساس تعاریفی که فرهنگ لغت ارائه می‌کند، ترجمه، تغییر از یک صورت به‌صورت دیگر و از یک زبان به زبان دیگر است (مریام وبستر کالجیت^۱، ۲۰۰۶). نیومارک^۲ (۱۹۸۸ الف) نیز ترجمه را انتقال معنای یک متن به زبان دیگر می‌داند به‌طوری‌که مقصود نویسنده متن منتقل شود. ممکن است به‌نظر ما این انتقال و تبدیل امری ساده باشد و فقط دربرگیرنده جانشین

1. Merriam-Webster's Collegiate Dictionary
2. Newmark

کردن واژگان زبان مبدأ با واژگان زبان مقصد باشد، اما ترجمه، مقوله و موضوعی فراتر از جانشین نمودن واژگان در دو زبان است؛ زیرا مترجمی که می‌خواهد ترجمه‌ای روان و مناسب در زبان مقصد ارائه کند، سعی می‌کند که معادل‌های مناسب و روان در زبان مقصد برگزیند. درواقع، ترجمه نوعی حل مسأله است. حل مسأله بدین معناست که در فرآیند ترجمه، مترجم می‌بایست از بین معادل‌های مناسب، بهترین معادل را انتخاب کند که لزوم این امر، تصمیم‌گیری و گزینش است. تقسیم‌بندی کولر^۱ (۱۹۷۹؛ ۱۹۹۲؛ ۱۹۸۹) مبنی بر تعادل مصداقی^۲، تعادل ضمنی^۳، تعادل متن-هنجاری^۴، تعادل منظورشناختی^۵ و تعادل صوری-زیبایی‌شناختی^۶، مؤید این مطلب در باب ترجمه است؛ بنابراین واژه‌گزینی و یافتن معادل‌های مناسب وظیفه اصلی مترجم به‌منظور تولید متنی روان و بهنجار در زبان مقصد است. بدین منظور، وی باید متن را با هدف ترجمه، تحلیل نماید. این تحلیل می‌تواند از لحاظ نقش زبان، ویژگی‌های محتوایی متن، ویژگی‌های سبکی-زبانی و یا ویژگی‌های صوری-زیبایی‌شناختی و ویژگی‌های منظورشناختی باشد (کولر به نقل از ماندی، ۲۰۰۱، صص. ۴۷-۴۹).

به‌نظر نایدا^۷، «روانی»^۸ لازمه اصلی ترجمه است. وی هدف تعادل پویا را یافتن روان‌ترین معادل پیام زبان اصلی تعریف می‌کند (به نقل از نایدا و تیبر^۹، ۱۹۶۹، ص. ۱۲). همان‌طور که گفته شد، برای دست یافتن به این مهم، مترجم می‌بایست توانش زبانی داشته باشد و بتواند دو نظام زبانی را از جنبه‌های مختلف از جمله واژگان تحلیل نماید و باوجود تفاوت‌های احتمالی دو زبان بتواند ترجمه‌ای روان ارائه کند. یکی از زمینه‌های تفاوت زبان‌ها، واژگان و روابط آنها در درون یک نظام زبانی است. از جمله این روابط که تأثیر آشکاری بر معانی دارند، فرآیند «باهم‌آیی»^{۱۰} است. ممکن است برخی زبان‌ها از این منظر شبیه باشند، اما یکسان نیستند. در

-
1. Koller
 2. denotative equivalence
 3. connotative equivalence
 4. textual- normative equivalence
 5. pragmatic equivalence
 6. aesthetic equivalence
 7. Nida
 8. naturalness
 9. Nida & Taber
 10. collocation

فرآیند باهم‌آیی، دامنه هم‌آیی^۱ واژه‌ها از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا برخی کلمه‌ها از این لحاظ میزان آزادی بیشتری دارند و می‌توانند معانی ظریف را بیان کنند. واژگان عام که علاوه بر معنای عام خود، معانی خاص را بیان می‌کنند، از طریق فرآیند باهم‌آیی و دامنه کاربرد آن، این امر را ممکن ساخته‌اند. این واژگان با واژگان متفاوت هم‌نشین می‌گردند و معانی مختلف را بیان می‌کنند که حاصل هم‌آیی آنها با واژگان دیگر است و معانی خاص آنها را تشکیل می‌دهد. در فرآیند ترجمه، این روابط بسیار مهم هستند؛ زیرا اگر مترجمی فقط به معنای عام یک واژه توجه کند و آن معنا را منتقل کند، ترجمه حاصل، روان و خوش‌خوان نخواهد بود. در چنین شرایطی مترجم باید به بافت متن توجه کند و بر اساس آن بهترین معادل را انتخاب کند زیرا «کلمات در بافت معنا می‌یابند» (ماندی، ۲۰۰۱، ص. ۳۸). علاوه بر این، مترجم باید به دامنه هم‌آیی هر واژه توجه نماید. طبق نظر نیومارک (۱۹۸۸، ص. ۲۱۳)، «ترجمه گاهی اوقات، تلاش مستمر برای یافتن هم‌آیی‌های مناسب است؛ فرآیندی است که در آن اسم‌های مناسب با افعال و افعال با اسم‌ها، صفات مناسب با اسم‌ها و قیده‌ها و گروه‌های قیدی با افعال هم‌نشین می‌گردند». با توجه به گفته‌های فوق، بافت در یافتن معادل نقش مهمی دارد. از این رو، ما در این مقاله از اصطلاح حق‌شناس (۱۳۷۹، ص. ۳۰) «واژه‌سازی درون‌متن» (واژه‌سازی که توسط مترجمان و براساس بافت کلام و قابلیت‌های زبان مقصد انجام می‌شود) استفاده می‌کنیم و با قیاس با آن، واژه‌گزینی درون‌متن (واژه‌گزینی که توسط مترجمان و بر اساس بافت کلام و قابلیت‌های زبان مقصد انجام می‌شود) را تبیین می‌کنیم. در مقابل، واژه‌گزینی برون‌متنی توسط واژه‌گزینانی غیر از مترجمان و فارغ از بافت و متن ترجمه انجام می‌شود. فرضیه ما این است که واژه‌گزینی در ترجمه، درون‌متنی است. بدین منظور به بررسی نقش باهم‌آیی در ترجمه پرداخته‌ایم و معادل‌های ترجمه‌ای دو واژه «Good» و «Bad» را در رمان «سرگذشت تام جونز کودک سرراهی»^۲ بررسی نموده‌ایم تا نشان دهیم معادلیابی در ترجمه مبتنی بر بافت و متن است و فرهنگ‌های لغت، معادل‌های مناسب ارائه نمی‌کنند و درواقع ابزار کافی برای مترجم نیستند.

1. collocational range

2. *The history of Tom Jones, a Foundling*

هدف پژوهش جاری آن است دریابیم مترجمان در برگردان آثار ادبی تا چه میزان از واژه گزینی‌های درون‌متنی و برون‌متنی بهره می‌گیرند و این‌که آیا با تکیه صرف بر واژه‌گزینی برون‌متنی و استفاده از فرهنگ‌های واژگان می‌توانند به ترجمه دست بزنند یا خیر. در این رابطه، نخست پیشینه پژوهش‌های مرتبط را بررسی خواهیم کرد.

هم‌راستا با پژوهش‌های مرور شده در پیشینه پژوهش، در پژوهش جاری ترجمه دو صفت «Good» و «Bad» در رمان «نام جونز کودک سر راهی» (۱۳۶۱) مورد بررسی قرار گرفته‌اند. دلیل انتخاب این اثر، بسامد بالای صفات «خوب» و «بد» در رمان مذکور بوده است (درابل^۱، ۱۹۹۸). این دو صفت که دارای معنای عام هستند، در ترجمه بسیار اهمیت دارند؛ زیرا علاوه بر این‌که دارای معنای عام هستند، دارای دامنه کاربرد وسیع هستند و از تطابق غیرواقعی برخوردارند؛ یعنی اینکه به‌شدت مبتنی بر بافت هستند. بررسی ترجمه‌های این دو صفت در این رمان و مقایسه معادل‌هایی که مترجم برگزیده است با معادل‌های فرهنگ لغت‌های دوزبانه، نقش مؤثری در مرتفع نمودن مشکلات مترجمان، دانشجویان ترجمه و مدرّسان ترجمه دارد. همچنین در تدوین فرهنگ لغت‌های هم‌نشینی نیز مؤثر خواهد بود.

۲. پیشینه پژوهش

۲.۱. فرآیند باهم‌آیی

باهم‌آیی فرآیندی است که بسیاری از زبان‌شناسان در حوزه معناشناسی و حوزه‌های دیگر، بسیار به آن پرداخته‌اند و کار هر یک از آن‌ها، مبین این است که باهم‌آیی یک فرآیند مهم زبانی است که باید در حوزه‌های یادگیری زبان و ترجمه مورد توجه قرار گیرد. به‌طورکلی همایی واژگان عبارت است از هم‌نشینی دو یا چند کلمه با هم به‌طوری‌که استفاده از آنها برای گویشوران بومی مانند اجزای دیگر زبان عادی نماید (فرث^۲، به نقل از پالمر^۳، ۱۹۷۱). باهم‌آیی اصطلاحی است که فرث در نظریه معنایی خود مطرح کرده است. به‌نظر وی، این پدیده

1. Drabble

2. Firth

3. Palmer

فرآیندی مبتنی بر معنا است نه دستور و از آن، برای نامیدن و مشخص کردن ترکیبات، بر اساس رابطه معنایی-اصطلاحی و بسامد وقوع آنها در زبان بهره می‌گیریم؛ به اعتقاد وی، هم‌نشینی یکی از شیوه‌های بیان معنی است (باسمان^۱، ۱۹۹۶؛ پالمر ۱۹۷۱). پالمر (۱۹۷۱) در یافته‌های خود به این نکته اشاره می‌کند که واژگان در هر یک از هم‌نشینی‌های گوناگون می‌توانند معانی متفاوتی پیدا کنند. منظور وی تأثیر بافت بر معنی واژگان است.

کروز^۲ (۱۹۸۶) باهم‌آیی را زنجیره‌ای از واژه‌ها توصیف می‌کند که معمولاً هم‌نشین می‌شود؛ به نظر او، این زنجیره‌ها تشکیل یک سازه معنایی می‌دهند. کروز بافت را در انتقال مفهوم سازه‌های معنایی بسیار مؤثر و معنای انتقال یافته را محدود به بافت می‌داند. مثلاً در فارسی، معنای واژه «سخت» فقط در جمله مشخص می‌شود: «او سخت بیمار است» و «کاری سخت است نه آسان».

هلیدی و حسن^۳ (۱۹۹۲) نیز به فرآیند باهم‌آیی و نقش آنها در انسجام واژگانی یک متن اشاره می‌کنند. به نظر آنها، واحدهای واژگانی، دارای یک نقش انسجامی ثابت نیستند. نقش انسجامی آنها با مرجعی در متن مشخص می‌شود. هلیدی و حسن، میزان با هم‌آیی واحدهای واژگانی را حاصل دو نوع رابطه، یکی با نظام زبانی و دیگری با متن می‌دانند. واحدهای واژگانی به نظام زبانی تعلق دارند، مثلاً در نظام فارسی، میان «طلوع» و «خورشید» رابطه نزدیک وجود دارد. به همین ترتیب در نظام واژگانی هر زبان، مقداری مجاورت و نزدیکی وجود دارد که از جمله نتایج آن، تمایل واژه‌های معین به هم‌آیی است. مثلاً «خورشید» و «طلوع» هر وقت در کنار هم قرار گیرند انسجام‌آفرین خواهند بود. عامل دیگر در باهم‌آیی واژگان، بسامد هم‌نشینی آنهاست. واژه‌ای که به باهم‌آیی با واژه‌ای دیگر گرایش نشان ندهد انسجام کلی پدید می‌آورد.

1. Bussman

2. Cruse

3. Halliday & Hasan

با توجه به آراء نظریه پردازان فوق، مشخص گردیده است که بافت و متن، نقش مهمی در تعیین معنی واژه‌ها دارند و واژگان در روابط هم‌نشینی، معنا و مفهوم می‌یابند و این روابط هم‌نشینی باعث می‌شود که یک متن، متنیّت^۱ بیاید؛ بدین ترتیب که روابط هم‌نشینی، باعث به وجود آوردن انسجام در متن می‌شود. نکته دیگری که می‌توان به استناد آراء نظریه‌پردازان در مورد هم‌نشینی استنباط کرد، در مورد دامنه باهم‌آیی است.

لاینز^۲ (۱۹۹۶) دامنه باهم‌آیی یک واژه را مجموعه بافت‌هایی می‌داند که واژه در آنها ظاهر می‌شود. هر واژه در نظام زبانی خود دارای دامنه هم‌آیی خاص خود است که کاربردهای معنادار آن را محدود می‌کند. هیچ دو واژه‌ای دارای دامنه باهم‌آیی یکسان نیستند. برخی واژگان، دامنه کاربرد بسیار محدودی دارند و برخی دیگر مجموعه‌ای وسیع از هم‌آیی‌های ممکن را دارا می‌باشند و به اعتقاد لاینز، چنین به نظر می‌رسد که در رابطه هم‌نشینی میان واژه‌ها، برخی واحدهای زبانی به لحاظ میزان آزادی در باهم‌آیی تفاوت دارند.

دامنه باهم‌آیی واژگان یکسان در بین زبان‌ها، برابر نخواهند بود. ممکن است هم‌پوشانی داشته باشند، اما به طور کامل با یکدیگر مطابق نیستند. ممکن است از لحاظ کاربرد اولیه با هم تطابق داشته باشند، اما از لحاظ کاربردهای ثانویه و یا مجازی، هم‌خوانی ندارند. تعداد هم‌آیی‌های یک واژه، غالباً، بستگی به جایگاه آن در نمودار عام-خاص^۳ دارد. مثلاً واژه «حیوان» نسبت به واژه گوسفند یا آهو، دارای کاربرد وسیع‌تری است. فقط گویشور بومی یک زبان می‌تواند در مورد مقبولیت یک باهم‌آیی به‌ویژه با هم‌آیی‌های جدید اظهار نظر کند. زبان‌ها در حال تغییر هستند و در این تغییرات، همواره دامنه باهم‌آیی واژه‌ها کم‌و زیاد می‌شود اما در این میان، تنها کسی که قادر به تشخیص مقبولیت باهم‌آیی است، گویشور بومی زبان است.

مترجم نیز در این میان باید به آنچه در زبان مقصد، مقبول و معمول است توجه کند و سعی کند باهم‌آیی‌ها را به گونه‌ای روان و طبیعی ترجمه کند که در زبان مقصد، به بهترین نحو،

1. textuality

2. Lyons

3. generic- specific

نمایانگر معنای متن اصلی باشد. مترجم می‌بایست آگاه به برخوردهای باهم‌آیی^۱ در ترجمه باشد.

۲.۲. برخوردهای باهم‌آیی

افرادی که به زبانی غیر از زبان مادری‌شان سخن می‌گویند، غالباً، دچار خطاهایی در کاربرد باهم‌آیی‌ها می‌شوند. این خطاها ممکن است از لحاظ دستوری و یا لفظی باشند ولی در هر دو مورد، واژگانی در کنار هم قرار می‌گیرند که به‌طور معمول، با هم در متن ظاهر نمی‌شوند. این خطاهای لفظی باهم‌آیی، معمولاً، «برخوردهای باهم‌آیی» نامیده می‌شوند. علاوه‌براین نوع خطاها، خطاهای دیگری نیز وجود دارد که صرفاً از لحاظ دستوری بدساخت هستند. مثلاً به‌جای *they have gone home* (آنها به خانه رفته‌اند) بگوییم *they are gone home* (آنها بر خانه رفته‌اند). برخوردهای باهم‌آیی، نکته‌ای بسیار ظریف هستند که معمولاً مترجمان نادیده می‌گیرند. در بسیاری از زبان‌ها باهم‌آیی‌هایی همچون *black noise, noisy* نادیده می‌گیرند. نوعی برخورد باهم‌آیی به‌شمار می‌آیند؛ *he ate water, the water, walked silence*، اما در برخی از زبان‌ها، برخی از ترکیب‌های فوق، باهم‌آیی قابل قبول هستند؛ مثلاً *he ate water* (او آب خورد)، در زبان فارسی، قابل قبول است. مشکل این است که آنچه در یک زبان باهم‌آیی کاملاً پذیرفته‌شده‌ای است، ممکن است در زبان دیگر غیرقابل قبول و حتی بی‌معنا باشد. گاهی بین آنچه در متن مبدأ گفته می‌شود و الگوهای فرهنگ مقصد، برخورد فرهنگی^۲ وجود دارد. در اینجا برخوردهای هم‌آیی مربوط به واژگان نیست. منظور از این نوع برخوردها، برخوردهای فرهنگی است مثلاً عبارت: «مرد دارای زن و فرزند» در زبان فارسی به لحاظ دستوری خوش‌ساخت و به لحاظ هم‌آیندی پذیرفتنی است؛ اما هرگاه در این عبارت، جای واژه مرد و زن عوض شود (زن دارای مرد و فرزند) خلل و ناهنجاری پدید می‌آید و این نوع ناهنجاری، حاصل برخورد فرهنگی است. اگرچه آداب و رسوم فرهنگی با هم برخورد دارند، اما معانی واژگان با هم برخورد ندارند. در این صورت، مترجم می‌بایست فرهنگ متن مبدأ را در متن مقصد حفظ کند.

1. collocational clashes

2. cultural clashes

در هر زبان، محدودیت‌های باهم‌آیی واژگانی وجود دارد. مثلاً در برخی زبان‌ها مثل فارسی، «hear» فقط با صداها، هم‌نشین می‌شود نه با افراد. از این رو، نمی‌توان جمله «I heard John»؛ «من جان را شنیدم» را تحت‌اللفظی ترجمه کرد؛ زیرا «heard john» نوعی برخورد هم‌آیی است. شاید ترجمه به این صورت درست باشد: «I heard John's speech»، «من صدای صحبت جان را شنیدم».

در هر صورت، آنچه از بحث بالا می‌توان برداشت کرد این است که مترجم باید همواره نسبت به مسأله برخوردهای باهم‌آیی در ترجمه هوشیار باشد. برای اجتناب از این مشکل، نباید معانی اولیهٔ واژگان را در نظر بگیرد. اگر به صورت تحت‌اللفظی ترجمه کند، حتماً، نوعی برخورد به وجود می‌آورد. این موضوع در مورد واژه‌های چندمعنا و یا واژگانی که دارای دامنهٔ وسیع معنایی هستند از اهمیت به‌سزایی برخوردار است؛ زیرا چنین واژگانی را می‌توان با توجه به بافت‌هایی که در آن ظهور می‌یابند، به صورت‌های مختلف ترجمه کرد و در هر معنایی که به کار می‌روند، کلمه یا واژه‌ای متفاوت باید به کار برد. اگر چنین واژه‌هایی در تمام موقعیت‌هایی که در متن به کار می‌روند به یک صورت ترجمه شوند بی‌شک ترجمه حاصل، مملو از برخوردهای با هم‌آیی و معانی اشتباه خواهد بود و از این رو، تطابق کامل بین واژگان متن زبان مبدأ و واژگان ترجمه در زبان مقصد وجود نخواهد داشت. منظور از تطابق^۱، هم‌خوانی منسجم بین عناصر واژگانی است. برای مشخص شدن ارتباط مفهوم «تطابق» یا ترجمه و هم‌آیی در ترجمه بهتر است به انواع تطابق توجه کنیم.

به گفتهٔ کوواکس^۲ (۲۰۱۳) دو نوع تطابق وجود دارد: «تطابق واقعی»^۳ و «تطابق غیر واقعی»^۴ (شبه‌تطابق). در تطابق واقعی، واژه یا عبارتی مشابه به‌طور مکرر در متن استفاده می‌شود تا به مفهوم مشابهی اشاره کند؛ یعنی اینکه هر بار چنین واژه‌ای در متن ظاهر می‌شود معنای مشابهی دارد. مثلاً به پاراگراف زیر و تطابق موجود در آن توجه کنید:

-
1. concordance
 2. Kovács
 3. real concordance
 4. pseudo concordance

- The boy ran to the store, ran up to the store keeper, and asked for a can of milk. Then he ran out the street and, holding the milk tightly, ran home as fast as he could ran.

واژه «ran» در تمام جمله‌های فوق معنای مشابهی دارد و نشان‌دهنده ضروری بودن یک چیز است؛ بنابراین در ترجمه، می‌توان از واژه مشابهی در تمام موارد استفاده کرد. در پاراگراف زیر که واژه «ran» استفاده می‌شود تطابق واقعی وجود ندارد، بلکه تطابق موجود در آن، شبه‌تطابق است و هر دفعه که در متن ظاهر می‌شود، معنای متفاوتی دارد. در این پاراگراف، تطابق بین شکل‌های run تطابق واقعی نیست:

- The motor of his car stopped running. The man didn't know what to do. He was a brook which was running under the road through a culvert. He thought about using some of the water to cool the engine. But he decided he would run back to town and see if he might run into someone who could help him.

هر یک از معناهای واژه گفته‌شده، متفاوت است و در ترجمه، مترجم باید به این مهم توجه کند. اگرچه تطابق واقعی باید در متن مقصد حفظ شود، اما به گفته لارسن (۱۹۸۴) مترجم نباید تلاش کند که تطابق غیرواقعی را حفظ کند و می‌بایست سعی کند معنای واژه را با توجه به بافت آن ترجمه کند و واژه‌های مناسب برای آن برگزیند تا بدین‌گونه از برخوردهای واژگانی همچون برخوردهای باهم‌آیی پرهیز نماید.

مشکلات ترجمه باهم‌آیی در زبان‌های دیگر غیر از فارسی هم بررسی شده است. استولپینات، هورباکاستین و کارسپراویسین^۱ (۲۰۱۶) پژوهشی با هدف تجزیه و تحلیل ویژگی‌های باهم‌آیی‌های زبانی در انگلیسی و تغییرات ترجمه احتمالی آنها در لیتوانیایی انجام دادند. تحقیق آنان چهار نوع باهم‌آیی زبانی را مد نظر داشت: «قوی»^۲، «ضعیف»^۳، «ثابت»^۴ و «کاملاً ثابت»^۵. در تجزیه و تحلیل انجام‌شده، انواع تغییر ترجمه‌ای نیز بررسی شد: تغییر سطح^۱ و تغییر

1. Stulpinaitė, Horbačiauskienė, & Kasperavičienė
2. strong
3. loose
4. fixed
5. fully fixed

دسته^۲ به چند زیردسته تقسیم شدند. اکثر با هم‌آیی‌های تحلیل‌شده در فرآیند ترجمه دچار تغییر دسته شده بودند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که رایج‌ترین نوع با هم‌آیی‌های زبانی در متون علمی مشاهده می‌شود و این با هم‌آیی‌ها از نوع قوی هستند. یک‌سوم نمونه‌های تجزیه و تحلیل‌شده، ترکیب‌های سست را تشکیل می‌دهند.

سنبول، الداخ و الاتیبی^۳ (۲۰۲۲) تأثیر نوع با هم‌آیی و نوع واژگان بر دقت ترجمه با هم‌آیی را بررسی کردند. تعداد ۳۹ دانشجوی دختر در این پژوهش مشارکت کردند و سه فعالیت مختلف را انجام دادند: ترجمه با هم‌آیی از انگلیسی به عربی (شامل ۴۰ مورد با هم‌آیی)، یادآوری صورت واژگان و تشخیص صورت واژگان. نتایج نشان داد آشنایی با صورت واژگان هم‌آیند و درجه با هم‌آیی واژگان بیشترین تأثیر را بر موفقیت مترجمان در برگردان با هم‌آیی داشته است.

ابراهیم^۴ (۲۰۰۳) نیز با هم‌آیی را از نظرگاه ترجمه بررسی کرد تا مشکلات ترجمه موارد با هم‌آیی انگلیسی به عربی را دریابد و از میان راهبردهای ترجمه پاسخی برای این مشکلات بیابد. یافته‌های پژوهش وی نشان داد با هم‌آیی‌های واژگانی انگلیسی را با روش‌هایی همچون جانشینی^۵، بسط^۶، قبض^۷، ترانهش^۸، پیش‌بینی‌پذیری^۹، انسجام با هم‌آیی واژگانی^{۱۰} و سایر روش‌ها می‌توان به عربی منتقل کرد.

همواره مقداری از تطابق معنایی در جریان ترجمه از بین می‌رود. باین‌وجود، مسأله اصلی این است که معنای ترجمه تا جایی که ممکن است باید معادل زبان مبدأ و واژگان مورد نظر نویسنده باشد. اگر مترجم بدین گونه عمل کند، معنا تحریف نمی‌شود. با توجه به آنچه گفته شد، مشخص گردید که مطالعه فرآیند با هم‌آیی در ترجمه از اهمیت بسزایی برخوردار است.

1. level shift
2. category shift
3. Sonbul, El-Dakhs, & Al-Otaibi
4. Ibrahim
5. substitutability
6. expansion
7. contraction
8. transposability
9. predictability
10. lexical collocational cohesion

از جمله پژوهش‌های مهمی که در مورد اهمیت فرآیند باهم‌آیی در ترجمه انجام شده است، پژوهش ملا نظر (۱۹۹۰) است. وی نقش باهم‌آیی را در ترجمه بررسی نمود و نشان داد که ترکیب خوش‌ساخت و زنجیره بهنجار واژه‌ها در زبان مبدأ، در ترجمه به زبان مقصد، ممکن است بدساخت گردد. ناهنجاری واژگانی در زبان مقصد مربوط به تفاوت امکانات باهم‌آیی در زبان مبدأ با متناظر آن در زبان مقصد و تفاوت معانی ترکیبات متناظر در دو زبان است (ریاضی و میهن‌خواه، ۱۳۸۳).

خوش‌سلیقه و سلیمانی‌راد (۱۳۹۷) نقش باهم‌آیی در شفافیت و روانی متون ترجمه را در بیست ترجمه از بیست برنده جایزه «نوبل ادبیات» بررسی کردند. نتایج این تحقیق که در سه مرحله پیمایش، مصاحبه و مقایسه انجام شد نشان داد موارد باهم‌آیی در متن ترجمه‌های بررسی شده تداول چندانی در گفت‌وگوهای روزمره فارسی ندارند و رابطه‌ای را در ذهن خوانندگان فارسی تداعی نمی‌کنند و این مساله موجب کاهش روانی و انسجام ترجمه شده است.

در پژوهشی با نتایج مشابه، داوودی شریف‌آباد و رحیمی یگانه (۱۳۸۹)، برگردان باهم‌آیی معنایی در نه ترجمه فارسی مشهور قرآن را بررسی کردند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که راه یافتن عناصر معنایی جدید به ترجمه‌ها که نتیجه ترجمه تحت‌اللفظی است موجب بروز با هم‌آیی نامأنوس در ترجمه‌ها شده است و در نتیجه، مترجمان باید باهم‌آیی معنایی را به‌طور مستقل واحد ترجمه قلمداد کنند.

برخی از مطالعات قبلی بر شیوه‌های برگردان باهم‌آیی متمرکز بوده‌اند. دستمرد، گوهری و عزیزی‌فر (۲۰۱۶) شیوه‌های به کار رفته توسط دانشجویان ایرانی در برگردان دوسویه باهم‌آیی میان فارسی و انگلیسی را بررسی کردند. نتایج این تحلیل پرسشنامه‌ای بر روی شماری از فراگیران سطوح متوسط و پیشرفته زبان انگلیسی در مؤسسات آموزشی شهر تهران نشان داد که این فراگیران روش‌های متفاوتی را برای ترجمه انواع مختلف باهم‌آیی به کار برده‌اند، اما راهبرد غالب آنان ترجمه لفظ‌گرا بود. علاوه بر این، تفاوت ساختار باهم‌آیی در دو زبان ریشه بسیاری از خطاهای مترجمان بوده است.

علیرضایی (۲۰۲۲) شیوه‌های برگردان باهم‌آیی در تیتراژ اخبار ورزشی انگلیسی به فارسی را بررسی کرد. نتایج بررسی ۱۰۰ نمونه باهم‌آیی بر اساس مدل وینه و داربلنه^۱ نشان داد مترجمان از روش تعادل^۲ بیشتر از سایر روش‌ها استفاده کرده‌اند و روش‌های وام‌گیری^۳، ترجمه تحت اللفظی^۴ و ترانهش^۵ در رتبه‌های بعد قرار داشته‌اند.

پیرحیاتی (۲۰۲۱) برگردان باهم‌آیی از انگلیسی به فارسی را در پژوهشی پیکره‌محور بررسی کرد. پیکره‌ای شامل متون پزشکی، حقوق، اقتصاد، ادبیات و مهندسی تدوین شد و مبنای مطالعه قرار گرفت. نتایج این پژوهش نشان داد مهم‌ترین مشکلات مترجمان در برگردان باهم‌آیی از انگلیسی به فارسی عدم آشنایی با ساختار باهم‌آیی در دو زبان، عدم تسلط بر اصول و راهکارهای ترجمه و عدم توانایی واژه‌سازی بوده است.

در پژوهشی مشابه و با رویکرد نقد و ارزیابی، امیری‌فرد، روشنفکر، پروینی و کرد زعفرانلو (۱۳۹۶) خطاهای مترجمان در برگردان باهم‌آیی‌های قرآنی به فارسی را بر اساس دیدگاه‌های نیومارک، بیکر و لارسون بررسی کردند. نتایج تحلیل این پژوهشگران بر روی ۱۰ ترجمه فارسی از ۱۰۰ مورد باهم‌آیی قرآنی نشان داد این مترجمان برداشت درستی از باهم‌آیی ندارند، تفاوت بین معادل طبیعی و درست را نمی‌دانند، تفاوت ترتیب باهم‌آیی در دو زبان را نمی‌دانند و معادل‌ها را یکسان به کار نمی‌برند.

شهریاری (۱۳۷۶) نیز محدودیت باهم‌آیی واژگانی را در ترجمه بررسی کرده است. وی به مطالعه و مقایسه انواع ترکیب‌های باهم‌آیند متناظر در زبان‌های مبدأ و مقصد پرداخته است. پژوهش‌ها درباره باهم‌آیی و رابطه آن با ترجمه نشان می‌دهد که نتایج این بررسی در کار ترجمه -تولید ترکیبات بهنجار و پرهیز از تولید ترکیبات نابهنجار- نقش مؤثری دارد (افراشی، ۱۳۷۸؛ پناهی، ۱۳۷۸). مطالعه حاضر، به بررسی نقش بافت و متن در واژه‌گزینی یا یافتن معادل‌های مناسب می‌پردازد.

1. Vinay & Darbelnet
2. equivalence
3. borrowing
4. literal translation
5. transposition

میرزا ابراهیم تهرانی و کریمی کلیشادی (۱۴۰۰) با راهبردی توصیفی و کاربردی، نخست نقش مقابله ترجمه با متن اصلی را در آموزش زبان، ادبیات و ترجمه، و به‌ویژه واژه‌سازی و واژه‌گزینی مورد بررسی قرار دادند و سپس با تکیه بر مثال‌هایی از ترجمه‌های شماری از مترجمان مشهور اشعار حافظ و سعدی، شیوه ترجمه این آثار و روش واژه‌گزینی و واژه‌یابی در این آثار را واکاوی کردند. نتایج پژوهش آنها نشان داد متن‌خوانی یکی از شیوه‌های واژه‌گزینی است زیرا با خوانش متن، کلمات و ساختارهای دستوری در ذهن خواننده رسوخ می‌کند و این شیوه بی‌گمان یکی از مؤثرترین تمرینات زبانی قلمداد می‌شود.

۳. روش پژوهش

در این تحقیق، رمان انگلیسی «تام جونز، کودک سرراهی»^۱ (۱۷۴۹) نوشته هنری فیلدینگ^۲ به‌عنوان منبع تحقیق انتخاب گردید و با ترجمه فارسی آن از احمد کریمی حکاک (۱۳۶۱) مقایسه گردید. دلیل انتخاب این اثر، کثرت کاربرد دو صفت «Good» و «Bad» در این رمان است (وات^۳، ۲۰۱۵). تمام نمونه‌های دو واژه «Good» و «Bad» با استفاده از نرم‌افزار «انت کانک»^۴ استخراج گردیدند و همراه با ترجمه‌هایشان روی فیش‌های جداگانه نوشته شدند و سپس داده‌های به‌دست‌آمده بر اساس معادل‌های ارائه‌شده «Good» و «Bad» تقسیم‌بندی گردیدند. پس‌ازاین تقسیم‌بندی کلی، در هر یک از گروه‌ها، همایی‌های دو واژه بر اساس چارچوب نیومارک (۱۹۸۸ب)، به گروه‌های کوچک‌تری تقسیم شدند. دلیل انتخاب چارچوب نیومارک آن است که وی تقسیم‌بندی جامعی از باهم‌آیی بر اساس روابط «هم‌نشینی» و «جانشینی» ارائه کرده است. بر اساس چارچوب نیومارک، باهم‌آیی‌ها از دو جهت قابل تقسیم هستند: هم‌نشینی^۵ و جانشینی^۶. همایی مبتنی بر هم‌نشینی، چیش افقی واژگان در ساختار متن است (برای نمونه To make a decision) درحالی‌که همایی مبتنی بر جانشینی، جانشینی

1 . The History of Tom Jones, a Foundling

2. Henry Fielding

3. Watt

4. AntConc

5. syntagmatic

6. paradigmatic

واژگان هم‌ریشه در ترکیب همایی است که تفاوت معنایی ایجاد می‌کند (برای نمونه To criticize severely و To criticize harshly). در تقسیم‌بندی هم‌نشینی، واژه‌های «Good» و «Bad» را از لحاظ ساختاری به سه گروه تقسیم کردیم:

۱- دسته‌ای که «Good» و «Bad» به‌عنوان صفت هستند؛

۲- دسته‌ای که این دو واژه به‌عنوان اسم می‌باشند؛

۳- دسته‌ای که مربوط به اصطلاحات ساخته‌شده با «Good» و «Bad» است.

در تقسیم‌بندی جانشینی، واژه‌های «Good» و «Bad» و همایی‌های آن‌ها، از نظر معنایی به مقوله‌های کوچک‌تر تقسیم شده‌اند.

۴. یافته‌های پژوهش

براساس معادل‌های این دو واژه در ترجمه، داده‌ها به سه گروه تقسیم شده‌اند:

۱- گروهی که واژه «Good» به‌صورت صفت یا اسم عام «خوب» و «خوبی» ترجمه شده است. درصد پایینی از واژه «Good» چه در نقش صفت و چه در نقش اسم، به‌صورت «خوب» و «خوبی» ترجمه شده‌اند (۱۰/۳۹٪). در زیر نمونه‌هایی آورده شده است:

- E: that's a good girl (p. 615)

- اینو می‌گن دختر خوب (ص. ۷۶۴) (در این نمونه، صفت انگلیسی به‌صورت صفت عام ترجمه شده است).

- E: Which seeks only the good of its object (p. 320)

- و عشق البته جز خوبی در معشوق نمی‌بیند (ص. ۳۸۳) (در این نمونه، اسم انگلیسی به اسم عام «خوبی» ترجمه شده است).

چون داده‌های مربوط به این بخش محدود بوده و از لحاظ ساختاری، صفت یا اسم عام هستند، تقسیم‌بندی‌های کوچک دیگر ارائه نمی‌گردد.

۲- در این دسته، گروه‌واژه «Good» در همهٔ اشکال به معادل‌هایی متنوع و غیر از معادل‌های گروه یک یعنی «خوب» و «خوبی» ترجمه شده‌اند. درواقع، معادل‌های این گروه براساس متن

و روابط موجود در آن انتخاب شده‌اند (۸۰ درصد کل داده‌ها). این گروه بیشترین درصد را دارا است و از نظر معادل‌هایی که مترجم ارائه نموده، بسیار قابل توجه است. برای درک این مهم، ابتدا داده‌های ما در این قسمت، بر اساس نقش دستوری و ساختاری، واژه «Good» به سه گروه تقسیم می‌شوند:

۱. ۲. در این زیرگروه «Good» به‌عنوان صفت است و در دو جایگاه قرار می‌گیرد:

جایگاه توصیفی یعنی قبل از اسم و جایگاه اسنادی یعنی بعد از فعل. این گروه بر اساس حوزه معنایی هم‌آیی‌های صفت «Good»، به پنج زیرمجموعه تقسیم گردیده است. زیرمجموعه‌های مربوط همراه با نمونه‌هایشان، در زیر ارائه گردیده‌اند (۷۶/۰۶٪ از دسته دوم).

۱. ۲. ۱. توصیف افراد (۴۰٪):

- E: she's a true good lady (p. 330)

راسی راسی خانوم ماهیه (ص. ۳۹۸) (در این نمونه، صفت انگلیسی به‌صورت صفت تشبیهی ترجمه شده است).

- E: the good woman gave Black George to the evil (p. 200)

- زنان آبرودار جورج سیاهه را به دست ابلیس خبیث می‌سپردند (ص. ۲۳۳) (در این نمونه، صفت متن اصلی براساس بافت کلام به «آبرودار» برگردانده شده است).

- E: the good lady could not forbear (p. 24)

- خانم نیکوخصال نتوانست خودداری کند (ص. ۱۰) (در این نمونه، صفت انگلیسی به یک صفت مرکب ترجمه شده است).

- E: he knew the nature of that good man (p. 154)

- می‌دانست که نهاد این نیک‌مرد (ص. ۱۴۸) (در این نمونه، ترکیب وصفی متن اصلی به صفتی مرکب با بار ادبی ترجمه شده است).

- E: my good friend (p. 290)

- دوست عزیز (ص. ۳۴۸) (در این نمونه، صفت انگلیسی به یک صفت مأنوس با ذائقه فارسی‌زبانان برگردانده شده است).

- E: she is a very friendly, good – natured woman (p. 263)

- این زن بانویی است زودآشنا و خوش طینت (ص. ۳۱۵) (در این نمونه، صفت مرکب متن اصلی به یک صفت مرکب آشنا برای فارسی زبانان ترجمه شده است).

۲. ۱. ۲. توصیف خداوند (٪ ۳/۴۱):

- E: good heavens! (p. 594)

- بارالها (ص. ۷۳۶) (در این نمونه، تعبیر ندایی متن اصلی به یک تعبیر آشنای فارسی با بار مذهبی ترجمه شده است).

- E: good God! (p. 246)

- خدایا (ص. ۲۹۲) (در این نمونه، صفت متن اصلی مستقیماً برگردان نشده، اما مفهوم آن در منادای فارسی مستتر است).

۲. ۱. ۳. توصیف حیوان (٪ ۰/۱۷):

- E: here are two or three good horses in the stable (p. 337)

- اینجا هم دو سه تا اسب قَبِراق توی اصطبلشون هست (ص. ۴۰۶) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به «قَبِراق» که یک صفت خاص فارسی است ترجمه شده است).

۲. ۱. ۴. توصیف امور مادی (٪ ۴/۶۱):

- E: a good countenance is a letter of recommendation (p. 274)

- یک چهره خوشایند کار یک توصیه نامه را می کند (ص. ۳۲۹) (در این نمونه، صفت انگلیسی به صفت خاص «خوشایند» برگردان شده است).

- E: he had good teeth. (p. 36)

- دندان های درخشانی داشت (ص. ۲۵) (در این مثال، صفت عام انگلیسی به صفت خاص «درخشان» ترجمه شده تا وضعیت دندان ها را به خوبی نشان دهد).

- E: a good blade (p. 237)

- تیغه ای برّآ (ص. ۲۷۹) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به صفت خاص «برّآ» ترجمه شده تا ویژگی تیغ را به خوبی توصیف کند).

- E: not to part one good thing (p. 574)

- نمی‌خواست یک چیز قیمتی را از دست بدهد (ص. ۷۱۰) (در این مثال، صفت عام انگلیسی با در نظر گرفتن بافت کلام ترجمه شده است).

- E: with a tankard of good ale (p. 90)

- یک لیوان بزرگ آبجو اعلا (ص. ۹۳) (در این مثال، صفت عام متن اصلی به صفت «اعلا» ترجمه شده که کیفیت محصول را به‌خوبی وصف می‌کند).

- E: I have several good rooms for that matter. (p. 330)

- چندین و چند اتاق خیلی شیک داریم (ص. ۳۹۷) (در این نمونه، صفت انگلیسی به ترکیب قید و صفت ترجمه شده است. لفظ «شیک» در فارسی وضعیت محیط اتاق را به‌خوبی وصف می‌کند).

- E: kept a good house (p. 19)

- خانه‌ای منظم و مرتب داشت (ص. ۵) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به ترکیب وصفی و مأنوس «منظم و مرتب» ترجمه شده است).

- E: a good fire (p. 271)

آتش فروزان و گرم (ص. ۳۱۵) (در این مثال، صفت عام متن اصلی به ترکیب وصفی و مأنوس «فروزان و گرم» ترجمه شده که خاصیت آتش را به‌خوبی وصف کند).

۲. ۱. ۵. توصیف امور غیرمادی (۲۷,۸۶٪):

- Of actions, intentions, offer, offices, opinion, principals, qualities, wishes, breeding, humor, sense and understanding.

E: for this one good action forgive her all her sins (p. 600)

- به خاطر همین یه کار نیک همه گناهانشو ببخشه (ص. ۷۴۳) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به صفت فارسی «نیکو» ترجمه شده که دارای بار مذهبی است و با بافت معنایی جمله سازگار است).

- E: you are sincere in such good intentions (p. 597)

- شما در این نیت صواب خودتون پابرجا و استوارید (ص. ۷۳۹) (در این نمونه هم مانند نمونه قبل، صفت عام انگلیسی به صفتی فارسی با بار مذهبی برگردان شده است).

- E: a lecture to the person on good manners (p. 501)
- موعظاتی خطاب به کشیش در باب آداب معاشرت (ص. ۶۱۷) (در این نمونه، ترکیب وصفی متن انگلیسی به ترکیبی اضافی ترجمه شده که در فارسی ترکیبی مأنوس است).
- E: it was not so good an offer (p. 560)
- پیشنهاد اون شخص تا این اندازه چشمگیر نبود (ص. ۶۹۳) (در این مثال، صفت عام متن اصلی به صفت خاص «چشمگیر» ترجمه شده که با اسم «پیشنهاد» ترکیبی مأنوس می‌سازد).
- E: the good offices which that grateful fellow had promised (p. 533)
- خدمات مفیدی که این مرد قدرشناس قول داده بود (ص. ۶۵۸) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی بر اساس بافت کلام به صفت خاص «مفید» برگردان شده است).
- E: For the good opinion he had professed of his nephew (p. 171)
- به خاطر نظر مساعدی که به خواهرزاده‌اش ابراز کرده است (ص. ۱۹۶) (در این مثال، صفت عام انگلیسی به صفت «مساعد» ترجمه شده که با لفظ «نظر» ترکیبی مساعد می‌سازد).
- E: among other good principals (P. 492)
- در میان دیگر اصول حسنه‌ای (ص. ۶۰۶) (در این مثال، صفت عام متن اصلی به صفت خاص و رسمی «حسنة» برگردان شده که از نظر سبکی با اسم «اصول» سازگار است).
- E: hath certainly a thousand good qualities (p. 602)
- بی‌تردید دارای هزاران خصلت نیکه (ص. ۷۴۶) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به صفت «نیک» ترجمه شده که لفظی رسمی است و با اسم «خصلت» ترکیبی مأنوس می‌سازد).
- E: for my good wishes to this poor wretch (p. 567)
- که برای آن جوان بخت‌برگشته عاقبتی خوش آرزو کنم (ص. ۷۰۱) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به ترکیب مأنوس «عاقبتی خوش» برگردان شده است).
- E: I am certain he hath many good qualities (p. 603)
- اطمینان دارم محسنات بسیاری داره (ص. ۷۴۷) (در این مثال، ترکیب وصفی انگلیسی به «محسنات» ترجمه شده که با سبک رسمی فعل جمله سازگار است).
- E: her good humor deserve so much commendation (p. 546)

- خوش‌ذوقی فلان کس جای این‌همه ستایش دارد (ص. ۶۷۴) (در این نمونه، ترکیب وصفی متن اصلی به اسم مرکب «خوش‌ذوقی» ترجمه شده که واژه‌ای مأنوس است).

- E: to express good-will for each other (p. 154)

- مراتب مودّت و رحمت را نسبت به یکدیگر مرعی می‌دارند (ص. ۱۷۴) (در این مثال، اسم مرکب انگلیسی به عبارت فارسی «مودّت و رحمت» ترجمه شده است که با سبک رسمی و مذهبی جمله سازگار است).

- E: had so much with and good breeding (p. 522)

خیلی خوش‌مشرّب و باتربیت (ص. ۷۳۳) (در این مثال، عبارت وصفی انگلیسی به یک صفت مشتق ترجمه شده است که صفتی مأنوس در فارسی است).

- E: good – natured accident (p. 308)

- رویدادی شیرین (ص. ۳۶۹) (در این نمونه، صفت مرکب متن اصلی به صفت فارسی «شیرین» ترجمه شده که با اسم «رویداد» باهم‌آیی دارد).

- E: he thought he discerned in him much good sense (p. 438)

- به این نتیجه رسید که جوانی است سلیم‌النفس (ص. ۵۳۷) (در این مثال، عبارت انگلیسی به صفت مرکب «سلیم‌النفس» ترجمه شده که در فارسی تعبیری مأنوس است و دارای بار معنوی است).

- Of fortune and luck

E: he had the good fortune to prevent (p. 326)

- خوشبختانه او سر رسیده و جلوی این کار را گرفته است (ص. ۳۹۲) (در این نمونه، ترکیب وصفی انگلیسی با تغییر واحد کلام به قید «خوشبختانه» تبدیل شده است).

- E: betokens much good fortune. (p. 259)

- حکایت از بخت و اقبال خوش‌داره (ص. ۳۱۰) (در این مثال، همان ترکیب وصفی مثال قبل به ترکیب وصفی معادل آن در فارسی برگردان شده که دربرگیرنده صفت «خوش» بوده و با اسم «اقبال» باهم‌آیی دارد).

- Of news, night and journey.

E: well, but what is your good news (p. 519)

- خوب حالا خبر خوشت چیه (ص. ۶۴۰) (در این مثال، صفت عام انگلیسی به صفت فارسی «خوش» ترجمه شده که ترکیبی هم‌آیند ساخته است).

- E: wished his companion a good night (p. 410)

برای هم‌پیاله خود شب خوشی را آرزو کرد (ص. ۵۰۴) (در این نمونه هم مانند نمونه قبل، صفت انگلیسی به صفت فارسی «خوش» برگردان شده که با اسم «شب» باهم‌آیی دارد).

- E: a good journey (p. 34)

سفری خوش (ص. ۲۳) (در این مثال، صفت متن اصلی به صفت فارسی «خوش» برگردان شده که با اسم «سفر» باهم‌آیی دارد).

- Of health and state of mind.

E: your honor is seemingly in perfect good health (p. 420)

- شما ظاهراً صددرصد سالم و سرحالین (ص. ۵۱۵) (در این مثال، صفت عام انگلیسی در قالب دو صفت «سالم و سرحال» ترجمه و بازگو شده است).

- E: which a good mind enjoys (p. 410)

- که نشون دهنده ذهنی آرام و نیک اندیشه (ص. ۵۰۳) (در نمونه بالا، صفت انگلیسی در فارسی به ترکیبی وصفی ترجمه شده است که اجزای آن باهم‌آیی خوبی دارند).

- Of security, reason, authority.

E: might be called pretty good security (p. 48)

- می‌توان وثیقه بسیار معتبری نامید (ص. ۴۰) (در نمونه بالا، صفت عام انگلیسی بر اساس بافت جمله به صفت «معتبر» ترجمه شده که موصوف خود (وثیقه) را به‌خوبی توصیف می‌کند).

- E: for some other reasons equally good (p. 216)

- دلایل قانع‌کننده دیگری در کار بود (ص. ۲۵۳) (در نمونه بالا، صفت عام good به همراه قید آن به صفت فارسی «قانع‌کننده» ترجمه شده که با اسم جمع «دلایل» باهم‌آیی دارد).

- E: have good authority for all our characters (p. 300)

- درحالی‌که شخصیت‌هایی را که از ایشان صحبت می‌کنیم از منبعی قابل اتکا و مطمئن گرفته‌ایم (ص. ۳۵۸) (در این نمونه، صفت good به دو صفت «قابل اتکا و مطمئن» ترجمه شده که با اسم «منبع» هم‌آیی خوبی دارند).

-Of book, advice, lesson.

E: may learn one good lesson (p. 115)

- یک درس بسیار مفید را می‌آموزد (ص. ۱۲۴) (در این مثال، صفت عام انگلیسی به صفت خاص «مفید» ترجمه شده که با موصوف خود «درس» هم‌آیی خوبی دارد).

-Of fame and reputation.

E: the house is well known to be a house of good reputation as any on the read (p. 310)

- مهمون‌خونه ما توی مهمون‌خونه‌های سر راه جای آبرومندیه (ص. ۳۷۱) (در مثال بالا، ترکیب وصفی زیرخط‌دار انگلیسی به صفت فارسی «آبرومند» ترجمه شده است که با موصوف خود هم‌آیی خوبی دارد).

- Of purpose and effect.

E: to many good purposes (p. 31)

- در راه هدف‌های متعالی بسیار (ص. ۱۹) (در این مثال، صفت عام انگلیسی به صفت فارسی «متعالی» ترجمه شده که با موصوف خود «هدف‌ها» هم‌آیی دارد).

E: must at least have this good effect (p. 210)

- دست‌کم این فایده را در بر دارد (ص. ۲۴۶) (در این نمونه، عبارت وصفی انگلیسی با تغییر واحد کلام به اسم «فایده» ترجمه شده است).

-Of family.

E: enquire after the good family (p. 264)

- از روز و روزگار این خانواده شریف جويا شد (ص. ۳۱۶) (در این مثال، صفت عام متن اصلی بر اساس بافت کلام به صفت خاص «شریف» ترجمه شده است).

۲.۲. در این زیرگروه، این واژه به‌عنوان اسم عمل می‌کند (۷، ۱۷):

- E: for the good of my family (p. 502)

- به خاطر مصالح خانواده (ص. ۶۱۸) (در این نمونه، واژه عام انگلیسی به صفت خاص «مصالح» برگردان شده که با اسم بعد از خود باهم آیی دارد).

- E: to procure her any good (p. 250)

- برای محبوبم، اندک آرامشی به ارمغان بیاورم (ص. ۲۹۷) (در این مثال، واژه عام انگلیسی بر اساس بافت کلام به «آرامش» ترجمه شده که با فعل جمله هم آید است).

۳.۲. نمونه‌های زیر، بر اساس ساختار اصطلاحی به کار رفته، به ۱۲ زیرگروه تقسیم شده‌اند (۱۶،۷۵٪). این زیرگروه، شامل اصطلاحاتی است که این واژه در آنها به کار رفته است.

2-3-1 A good deal of

- E: a good deal of religion (p. 518)

- دین‌داری وافر (ص. ۶۳۸) (در این مثال، گروه اسمی زیرخطدار متن اصلی با تغییر واحد کلام به صفت «وافر» ترجمه شده است).

2-3-2 Good-lack-a-day

- E: good-lack-a-day (p. 233)

- بعله، دیگه (ص. ۲۷۴) (در این نمونه، اصطلاح متن انگلیسی در فارسی به یک ترکیب هم آید ترجمه شده است).

2-3-3 As good ... as

E: as good a gentleman as Mr. Jones himself (p. 265)

- از نظر درجه و مرتبه اجتماعی به همان اندازه آقازاده و بزرگ‌زاده است (ص. ۳۷۷) (در این مثال، ترکیب قیدی متن اصلی به یک ترکیب قیدی هم آید ترجمه شده است).

2-3-4 To be as good as (one's word)

- E: he was as good as his words (p. 72)

- به این قول خود وفا هم کرد (ص. ۶۹) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی فاقد واژه متناظر در متن فارسی است اما مفهوم آن در قالب یک ترکیب فعلی مأنوس نقل شده است).

2-3-5 To be good at something

- E: I pray you are good at capping verses (p. 253)

- شعر و شاعریت هم که بدک نیست، گل مولا (ص. ۳۰۲).

2-3-6 To be good for

E: but what is their fondness good for (p. 447)

- ولی علاقه چه فایده دارد (ص. ۵۵۰) (در این نمونه، ترکیب فعلی متن اصلی به یک ترکیب فعلی هم‌آیند فارسی برگردان شده است).

2-3-7 To be good enough for some one

- E: what ever happens to them, it is good enough for them (p. 119)

- هر بلایی هم سرش بیاد، حالا کاری نداریم، حقشه‌ها (ص. ۱۲۹) (در این مثال، اصطلاح انگلیسی به یک اصطلاح مأنوس فارسی برگردان شده است).

2-3-8 Many's the good time and often

- E: he hath injured any bed many's the good time and often (p. 58)

- این قدر بستر عفت منو آلوده کرده که نگو و نپرس (ص. ۵۲) (در این مثال، اصطلاح انگلیسی به یک اصطلاح مأنوس فارسی برگردان شده است).

2-3-9 To be too good to some one

- E: oh, sir, you are too good to me (p. 73)

- آه، آقا، شما بیش از حد به من محبت می‌کنید (ص. ۷۰) (در این مثال، ساختار ثابت انگلیسی به یک ساختار مأنوس فارسی ترجمه شده است).

2-3-10 To have some good in someone

- E: so you like wise have some good in you (p. 170)

- تو هم چندان بی‌مصرف نیستی (ص. ۱۹۴) (در این مثال، ترکیب فعلی متن اصلی به یک ترکیب فارسی هم‌آیند و مأنوس برگردان شده است).

2-3-11 to have good mind

- E: I have good mind to punish the rascal for being a coward (p. 243)

- با وجود این میل دارم مردک را به خاطر بزدلی تنبیه کنم (ص. ۲۸۷) (در این مثال، اصطلاح انگلیسی در فارسی به یک فعل مرکب هم‌آیند ترجمه شده است).

2-3-12 Good for nothing

E: I told him there were men that were good for nothing else but to be killed (p. 347)

- بهش گفتم این قدر آدم هستن که فقط به درد کشته شدن می‌خورن (ص. ۴۱۹) (در این نمونه، اصطلاح انگلیسی در فارسی به یک ترکیب فعلی هم‌آیند و آشنا ترجمه شده است).

۳. آخرین گروه، متعلق به نمونه‌هایی است که این لغت ترجمه نشده‌اند (۹,۵۷٪). بیش از ۹۰ درصد این داده‌ها، صفت هستند و درصد باقی‌مانده، اسم می‌باشند.

- E: even before I heard the good news (p. 367)

- حتی پیش از اینکه اون خبر به گوشم برسه (ص. ۴۴۳) (در این نمونه، صفت انگلیسی در متن ترجمه به قرینه معنایی حذف شده و برگردان نشده است).

- E: did not understand this good advice (p. 185)

نصایح خواهر را درک نکرده بود (ص. ۲۱۲) (در این مثال، صفت انگلیسی در متن فارسی نیامده اما مفهوم آن در اسم جمع «نصایح» مستتر است).

“Bad”

داده‌های این بخش نیز ابتدا بر اساس معادل‌های ترجمه‌ای، به سه گروه تقسیم شدند و سپس بر اساس ساختار و حوزه معنایی به زیرمجموعه‌های کوچک‌تری تقسیم گردیدند.

۱. تعدادی از داده‌های مربوط به این بخش، به صورت صفت عام و یا اسم آن یعنی «بد و بدی» ترجمه شده‌اند (۳۷,۲۸٪). از لحاظ ساختاری، بیش از نود درصد، صفت و درصد محدودی، اسم بودند.

- E: he had heard a very bad account of the affair (p.58)

- خبرهای بدی درباره آن واقعه شنیده (ص. ۷۲) (در این نمونه، ترکیب وصفی متن انگلیسی به یک ترکیب وصفی هم‌آیند در فارسی ترجمه شده است).

۲. در این گروه، داده‌های مربوط به این واژه به معادل‌های روان و متناسب با بافت ترجمه شده‌اند که از لحاظ ساختاری، به دو زیرمجموعه تقسیم شده‌اند (۵۴,۹۳٪)

۱. ۲. گروهی که این واژه به عنوان صفت عمل می‌کند (۹۶,۸۷٪). این زیرگروه بر اساس حوزه‌های معنایی، به چهار زیرمجموعه تقسیم شده‌اند:

۲. ۱. ۱. امور غیر مادی (۴۰,۳۸):

بیشترین هم‌آیی‌های این واژه، مربوط به این حوزه می‌باشند.

-Of cause and use.

E: and a hundred other bad causes (p. 51)

- و صدها دلیل مغشوش و پرآشوب دیگر (ص. ۴۴) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی در فارسی به‌به ترکیب دو صفت خاص «مغشوش و پرآشوب» ترجمه شده است که ترکیب هم آیند است).

- Of a profession.

E: the bad trade of writing (p. 461)

- حرفه بدنام نویسنده (ص. ۵۶۷) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی بر اساس بافت کلام به صفت خاص «بدنام» ترجمه شده است).

-Of omens, matters and politics.

E: the hero of this great history appears with very bad omens (p. 3)

- قهرمان این سرگذشت با نشانه‌های بسیار بدشگونی قدم به عرصه می‌گذارند (ص. ۶۷) (در این نمونه، ترکیب وصفی انگلیسی به صفت فارسی «بدشگون» ترجمه شده است).

- E: it would be bad politics, indeed (p. 177)

- واقعاً از دیدگاه سیاسی خطا خواهد بود (ص. ۲۰۳) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی بر اساس بافت کلام به واژه فارسی «خطا» ترجمه شده که با بافت جمله همخوانی دارد).

- E: to have made the best of a bad matter (p. 485)

- تا حتی‌الامکان این موضوع ناخوشایند را به بهترین صورت ممکن دربارم (ص. ۵۹۷) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی در فارسی به صفت «ناخوشایند» ترجمه شده که با موصوف خود هم‌آیند است).

- Of cause

E: and a hundred other bad causes (p. 51)

- و صدها دلیل مغشوش و پر آشوب دیگر (ص. ۴۴) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی در فارسی به ترکیب دو صفت خاص «مغشوش و پر آشوب» ترجمه شده است که ترکیب هم آیند است).

- Of health.

E: Mr. Allworthy's situation had never been so bad as the great caution of the doctor had presented (p. 152)

- حال آقای آلودئی هرگز به حدی که احتیاط بیش از اندازه طیب آن را جلوه داده وخیم نبود (ص. ۱۷۱) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی در فارسی به صفت «وخیم» برگردان شده که با مفهوم بیماری هم آیند است)

- Of disposition, heart and state of mind.

E: it always proceeds from a bad heart (p. 381)

- تیزبینی و بدگمانی همیشه از دلی شریر برمی خیزد (ص. ۴۶۴) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به صفت فارسی «شریر» ترجمه شده که با موصوف خود ترکیبی هم آیند ساخته است).

- Of act, circumstances, impression, luck, news, opinion, reputation and scent.

E: heaven knows my circumstances are bad enough (p. 336)

- خدا می دونه که وضع من چقدر افتضاحه (ص. ۴۰۵) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی براساس بافت کلام به صفت فارسی «افتضاح» ترجمه شده که با واژه «وضع» هم آیند است).

- E: a bad mind (p. 164)

انفاس رذیله (ص. ۱۸۷).

۲. ۱. ۲. توصیف انسان (۱۳، ۴۶٪):

- E: silly and bad persons (p. 404)

- مورد ستم افراد بد و ناشایست قرار گرفته اند (ص. ۳۵۴) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به ترکیبی از صفت عام فارسی «بد» و صفت «ناشایست» ترجمه شده است).

- E: men so very good, and so very bad (p. 246)

- نهاد یا چنین بدسرشت (ص. ۲۹۲) مردانی چنان نیک (در این نمونه، دو صفت عام انگلیسی به ترتیب به «نیک‌نهاد» و «بدسرشت» ترجمه شده‌اند که با موصوف انسانی خود هم آیند هستند).

۲. ۱. ۳. توصیف امور مادی (۳، ۸۴٪):

-Of bank note.

E: sold a blind horse, and received a bad note in payment (p. 487)

- اسبی کور را در برابر اسکناس تقلبی به حریفی قالب کرد (صص. ۵۹۹-۶۰۰) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی در فارسی به «تقلبی» ترجمه شده که با موصوف خود یعنی «اسکناس» هم‌آیند است).

- Of wound.

E: can a man therefore, with so bad a wound as this said to be out of danger (p. 234)

مگر می‌توان گفت بیماری که چنین زخمی کاری بر او وارد شده است در خطر نبوده باشد (ص. ۲۷۶) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی به صفت خاص فارسی «کاری» وارد شده که موصوف خود «زخم» را به‌خوبی وصف می‌کند).

۲. ۱. ۴. توصیف حیوان (۱، ۹۲٪):

-of an animal

E: now it happens to this sort of men, as to bad hounds (p. 338)

- باری، بلایی که بر سر این‌گونه آدم‌ها می‌آید همان است که بر سر سگان شکاری کندذهن می‌آید (ص. ۴۰۷) (در این مثال، صفت عام متن اصلی در فارسی براساس بافت کلام به صفت «کندذهن» ترجمه شده است).

۲. ۲. در این زیرگروه، این واژه به‌عنوان اسم است (۳٪)

- E: involve me in another equally bad (p. 559)

- باز منو با همون رنج و محنت دست‌به‌گریبان کنند (ص. ۶۹۱) (در این نمونه، صفت عام انگلیسی براساس بافت کلام به ترکیب «رنج و محنت» ترجمه شده است).

۳. این زیرگروه، شامل داده‌هایی است که ترجمه نشده‌اند (۸,۴۷٪).

- E: to the very moment he was bad to tell (p. 409)

- تا دمی که بیان سرگذشتش را از او خواسته بودند (ص. ۵۰۱) (در این نمونه، اصطلاح انگلیسی به صورت غیراصطلاحی ترجمه شده است).

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، شیوه‌های برگردان باهم‌آیی شامل صفات «Good» و «Bad» در ترجمه فارسی رمان تام جونز بررسی شد. نتایج نشان داد مترجم در حدوداً ۱۰ درصد موارد معادل اولیّه واژگان فوق را به کار برده و در حدوداً ۱۰ درصد موارد نیز صفات مذکور را ترجمه نکرده است، اما در ۸۰ درصد از موارد، معادل‌های متنوعی غیر از معنای اولیّه را به کار برده است. یافته‌های این پژوهش مؤید دیدگاه کروز (۱۹۸۶) است که بافت را در انتقال مفهوم سازه‌های معنایی بسیار مؤثر و معنای انتقال‌یافته را محدود به بافت می‌داند. نتایج این تحقیق همچنین در راستای دیدگاه هلیدی و حسن (۱۹۷۶) است که معتقد بودند واحدهای واژگانی، دارای یک نقش انسجامی ثابت نیستند و نقش انسجامی آن‌ها با مرجعی در متن مشخص می‌شود. مترجم تام جونز هم در انتخاب معادل‌های خود و در جهت حفظ انسجام متن در غالب موارد از بافت کلام کمک گرفته و به معادل اولیّه بسنده نکرده است. نتایج این بخش متفاوت با یافته‌های دستمرد، گوهری و عزیزی‌فر (۲۰۱۶) و علیرضایی (۲۰۲۲) است که ترجمه تحت اللفظی را روشی غالب در برگردان باهم‌آیی دانسته بودند.

نتایج تحقیق جاری مؤید اهمّیت واژه‌گزینی درون‌متنی بوده و با یافته‌های پژوهش مهبینی و همکاران (۱۳۹۹) نیز هم‌خوانی دارد. این پژوهش‌گران با بررسی شیوه‌های برگردان معانی ثانوی افعال امری قرآن در ترجمه طاهره صفّارزاده نشان دادند که مترجم در اغلب موارد به‌جای کاربرد معنای اولیّه افعال امری، با توجّه به بافت متن کوشیده از میان معانی ثانویه فعل مورد نظر بهترین گزینه را انتخاب نماید.

یافته‌های این پژوهش همچنین هم‌راستا با مطالعه علیرضایی (۲۰۲۲) است. وی شیوه‌های برگردان باهم‌آیی در تتر اخبار ورزشی انگلیسی به فارسی را بررسی کرد. نتایج بررسی ۱۰۰ نمونه باهم‌آیی بر اساس مدل وینه و داربلنه^۱ نشان داد مترجمان از روش تعادل^۲ بیشتر از سایر روش‌ها استفاده کرده‌اند و روش‌های وام‌گیری^۳، ترجمه تحت‌اللفظی^۴ و ترانهش^۵ در رتبه‌های بعد قرار داشته‌اند.

دو واژه «Good» و «Bad» در هر دو زبان فارسی و انگلیسی واژه عام هستند و به همین دلیل دامنه هم‌آیی آنها گسترده است و با کلمات زیادی هم‌نشین می‌گردند و معانی مختلف را منتقل می‌کنند. همان‌طور که در مقدمه گفته شد، برخی از واژگان تطابق واقعی ندارند؛ یعنی اینکه در همه موقعیت‌ها به یک معنا مثلاً معنای عام خود به کار نمی‌روند. نتایج این تحقیق مؤید دیدگاه لارسن^۶ (۱۹۸۴، ص. ۱۴۸) است و نشان می‌دهد تطابق این دو واژه از نوع شبه تطابق است و با توجه به بافت، معنای متفاوتی می‌دهند.

انسجام بین جملات، معیار اول متنیت یک متن است؛ این انسجام به وسیله ابزار دستوری-واژگانی ایجاد می‌شود که در سطح واژگان از دو طریق حاصل می‌گردد: تکرار و هم‌آیی (بل^۷، ۱۹۹۱، صص. ۱۶۳-۱۶۴). طبق نظر هلیدی و حسن، هرچه بسامد هم‌نشینی یک کلمه بیشتر باشد، انسجام بیشتری به وجود می‌آورد (هلیدی و حسن، ۱۹۷۶). دو واژه «Good» و «Bad» انسجام زیادی در متن به وجود می‌آورند؛ زیرا دامنه هم‌آیی و بسامد هم‌نشینی آن زیاد است. بازآفرینی این انسجام در زبان مقصد بسیار اهمیت دارد زیرا از معیارهای متنیت یک متن به شمار می‌آید و باعث می‌گردد متنی روان و قابل قبول در زبان مقصد تولید شود و یکی دیگر از معیارهای متنیت یعنی «مقبولیت در نزد خواننده» برای متن ترجمه شده حاصل گردد.

-
1. Vinay & Darbelnet
 2. equivalence
 3. borrowing
 4. literal translation
 5. transposition
 6. Larson
 7. Bell

با توجه به اهمیت دو واژه «Good» و «Bad» در «متنیت» متن‌ها و شیوه ترجمه آنها در رمان «تام جونز، کودک سر راهی»، می‌توان گفت مترجم، به‌درستی به اهمیت و روابط معنایی آنها در متن اصلی توجه داشته است و سعی نموده است که با استفاده از تحلیل متن، از برخورد‌های هم‌آیی و نیز تولید ترجمه نامطلوب و غیرطبیعی جلوگیری نماید و در عوض، معادل‌های روان و به‌هنگار در زبان مقصد، انتخاب نماید؛ اگر معادل‌هایی را که مترجم برای این واژگان به کار برده است با معادل‌های فرهنگ‌های دوزبانه انگلیسی-فارسی مقایسه کنیم می‌بینیم که معادل‌های مترجم این رمان، فراتر و متنوع‌تر از معادل‌های فرهنگ‌های دوزبانه است و نیز خواهیم دید که معادل‌های وی، مبتنی بر متن و بافت است. شاید بتوان گفت اگر همه مترجمان به‌ویژه مترجمان ادبی بر اساس متن و بافت و دانش زبانی خود، معادل‌گزینی نمایند، معادل‌های بیشتری در اختیار خواهند داشت زیرا متکی بر فرهنگ دوزبانه نیستند و خلاقیت بیشتری در ترجمه به‌کار می‌برند؛ البته می‌توان این را به نحو دیگری بیان کرد. می‌توان گفت که مترجمانی که خلاقیت بیشتری دارند، بر اساس متن و بافت واژه‌گزینی می‌نمایند که این خود نیازمند تحقیقی جداگانه است.

یافته‌های تحقیق حاضر، می‌تواند برای اهداف آموزشی استفاده گردد؛ می‌توان معادل‌های ترجمه‌شده واژه‌های «Good» و «Bad» را همراه با متن اصلی، در تهیه پیکره‌های دوزبانه استفاده کرد و در کلاس‌های آموزشی ترجمه استفاده نمود. افزون بر این، می‌توان از این پیکره‌ها در آموزش زبان انگلیسی به زبان‌آموزان بهره جست و در آخر انجام تحقیقاتی از این دست می‌تواند در تهیه فرهنگ‌های هم‌آیی یک‌زبانه و دوزبانه مفید باشد.

مهم‌ترین یافته‌های این تحقیق را می‌توان به‌صورت زیر خلاصه نمود:

- فرهنگ‌های دوزبانه انگلیسی-فارسی خود ترجمه هستند و تمام معادل‌های یک واژه همچون «Good» و «Bad» را که بسیار مبتنی بر بافت هستند دارا نمی‌باشند.
- روابط بین واژگان در متن، در تولید معنا بسیار نقش دارد.
- غالباً واژگان به‌تنهایی در جمله و متن ظاهر نمی‌شوند بلکه در هم‌نشینی و رابطه هم‌آیی با کلمات دیگر، معنا می‌یابند.

- واژه‌گزینی در ترجمه، بیرون از متن صورت نمی‌گیرد. بلکه اساساً امری درون‌متنی است.
- واژه‌گزینی درون‌متنی ارتباط نزدیکی با روانی متن و خلاقیت مترجم دارد که این مطلب را می‌توان بیشتر بررسی نمود.

کتاب‌نامه

- افراشی، آ. (۱۳۷۸). نگاهی به مسئله با هم‌آیی واژگان. *زبان و ادب*، ۳(۴)، ۷۳-۸۱.
<https://doi.org/10.22054/ltr.1999.6197>
- امیری‌فر، م.، روشنفکر، ک.، پروینی، خ.، و کرد زعفرانلو، ع. (۱۳۹۶). خطاهای ترجمه در باهم‌آیی‌های قرآنی با تکیه بر دیدگاه‌های نیومارک، بیکر و لارسون. *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*، ۱۶، ۶۱-۸۶.
<https://doi.org/10.22054/rctall.2017.7817>
- پناهی، ث. (۱۳۷۸). فرآیند با هم‌آیی و ترکیبات باهم‌آیند در زبان فارسی. *نامه فرهنگستان*، ۳(۱)، ۱۹۹-۲۱۱.
- حق‌شناس، ع. م. (۱۳۷۹). واژه‌سازی درون‌متن، یک علاج قطعی. *نشر دانش*، ۱۷(۱)، ۲۷-۸۹.
- خوش‌سلیقه، م.، و سلیمانی‌راد، ا. (۱۳۹۷). بررسی هم‌آیندها در شفافیت و روانی متن ترجمه‌شده (موردپژوهی کتاب بیست داستان از بیست نویسنده برنده جایزه نوبل ادبیات). *مطالعات زبان و ترجمه*، ۵۱(۱)، ۶۵-۹۲.
<https://doi.org/10.22067/lts.v51i1.73676>
- داوودی شریف‌آبادی، ا.، و رحیمی یگانه، م. (۱۳۸۹). هم‌آیندهای معنایی در قرآن کریم و ترجمه انگلیسی آنها. *مطالعات ترجمه*، ۳۰، ۷۳-۹۰.
- ریاضی، ع.، و میهن‌خواه، ف. (۱۳۸۳). همایی واژگانی در زبان فارسی. *نشریه دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان*، ۱۵، ۸۷-۹۹.
- شهریاری، ز. (۱۳۷۶). *محدودیت باهم‌آیی واژگان و ترجمه و تحقیق* (پایان نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه آزاد اسلامی.
- فیلدینگ، ه. (۱۳۶۱). *سرگذشت تام جونز کودک سرراهی* (ا. کریمی حکاک، مترجم). نیلوفر.
- میرزا ابراهیم تهرانی، ف.، و کریمی کلیشادی، ز. (۱۴۰۰). نقش مقابله ترجمه با متن اصلی در آموزش ترجمه و واژه‌گزینی. *پژوهش‌های زبان و ترجمه فرانسه*، ۴(۳)، ۱-۲۵.
- <https://doi.org/10.22067/rltf.2022.76480.1049>

مهبینی، ش.، صابری، ع.، و دیباجی، ا. (۱۳۹۹). شیوه‌های برگردان معانی ثانوی افعال امری قرآن کریم. *مطالعات ترجمه قرآن و حدیث*، ۱۳، ۲۸۲-۲۴۱.

<https://doi.org/20.1001.1.24233757.1399.7.13.8.9>

- Alirezaei, M. (2022). Translation of English collocations into Persian: sport news headlines in focus. *International Journal of Language and Translation Research*, 1(4), 33-47. https://doi.org/10.22034/978389966744_003.
- Bell, T.R. (1991). *Translation and translating: Theory and practice*. Longman.
- Benson, M. Benson, E., & Ilson, R. F. (1986). *The BBI combinatory dictionary of English*. John Benjamins.
- Bussman, H. (1996). *Routledge dictionary of language and linguistics* (G. Trauth and K. Kazzazi. Trans.). Routledge.
- Cruse, D. A. (1986). *Lexical semantics*. Cambridge University Press.
- Dastmard, K. Gowhary, H., & Azizifar, A. (2016). Investigating patterns of reciprocal English-Persian translation of collocations by Iranian EFL learners. *Theory and Practice in Language Studies*, 11, 2140-2150. <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0611.11>.
- Drabble, M. (1998). *The Oxford companion to English literature*. Oxford University Press.
- Halliday, M.A.K & Hasan, R. (1976[1992]). *Cohesion in English*. Longman.
- Ibrahim, Y. (2003). *The translation of collocation into Arabic problems and solutions*. [Unpublished doctoral dissertation]. University of Leeds.
- Kovács, É. (2013). On collocations in English. *BAS British and American Studies*, 19, 209-217.
- Larson, M. L. (1984). *Meaning-based translation: A guide to cross-language Equivalence*. University Press of America.
- Lyons, J. (1996). *Linguistic semantics: An introduction*. Cambridge University Press.
- Lyons, J. (1997). *Semantics*. Cambridge University Press.
- Webster, M. (2006). *Merriam-Webster's collegiate dictionary* (11th ed.). Merriam-Webster Inc.
- Mollanazar, H. (1990). *The role of collocation in translation*. (Unpublished master's thesis). Tarbiat Modares University.
- Munday, J. (2001). *Introducing translation studies: Theories and application*. Routledge.
- Newmark, P. (1988a). *Approaches to translation*. Prentice Hall.
- Newmark, P. (1988b). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
- Pirhayati, M. (2021). A parallel corpus-based study of collocations from English to Persian: Criticism, and resolution. *Journal of Applied Linguistics and Language Research*, 8(3), 109-126.

- Sobbul, S., El-Dakhs, D. A., & Al-Otaibi, H. (2022). Translation competence and collocation knowledge: Do congruency and word type have an effect on the accuracy of collocations in translation? *The Interpreter and Translator Trainer*, 16(4), 409-427. <https://doi.org/10.1080/1750399X.2022.2084251>.
- Stulpinaite, M. Horbacauskienė, J., & Kasperaviciene, R. (2016). Issues in translation of linguistic collocations. *Research Journal of Studies about languages*, 29, 31-41. <http://dx.doi.org/10.5755/j01.sal.0.29.15056>.
- Watt, I. (2015). *The rise of the novel*. The Bodley Head.

درباره نویسندگان

محبوبه نورا استادیار گروه زبان انگلیسی دانشگاه زابل است. از جمله حوزه‌های مطالعاتی و پژوهشی وی می‌توان به سبک‌شناسی ترجمه ادبی، تاریخ‌نگاری ترجمه ادبی، مطالعات توصیفی ترجمه، مطالعات پیکره‌محور ترجمه، مطالعات ترجمه قرآن و ادبیات تطبیقی اشاره کرد.

سید محمدرضا هاشمی استاد گروه زبان انگلیسی دانشگاه فردوسی مشهد است. از حوزه‌های مطالعاتی و پژوهشی وی می‌توان به بوطیقای ادبی، منظورشناسی، مطالعات ترجمه، جامعه‌شناسی ترجمه و تحلیل گفتمان اشاره کرد.

A Historical Study of Language and Translation in Mashhad's Theaters: From the Constitutional Revolution to the Islamic Revolution in Iran

Ali Najafzadeh ^{*1}, Saeed Ameri¹
University of Birjand, Birjand, Iran ¹

Abstract Theatrical performances, such as lamentation have always been part of Iranian society and have a long history. However, theater as a cultural and modern phenomenon was introduced to Iranian society in the late Qajar period. In theater, the content of the show, the performance or acting style, and the language used to convey concepts are three crucial elements. Historical studies and translation studies have so far addressed various aspects of theater translation. Nevertheless, the role of language and translation in theater in Mashhad, especially from the Constitutional Revolution to the Islamic Revolution, has been virtually ignored. This paper aims to examine the language and translation as two main elements of theater in Mashhad and analyzes what changes Mashhad's theater experienced from the first performances in the late Qajar period to the Islamic Revolution. In doing so, drawing on a library method, primary sources, including all Mashhad newspapers from the Constitutional period to the Islamic Revolution, such as Aftab-e-Shargh, Azadi, Bahar, Chaman, Khorasan, Seda-ye Khorasan, Nava-ye Khorasan, etc., were investigated and all the themes related to the theater were extracted. Then, using research and secondary sources, the results related to language and translation were presented in a descriptive-analytical manner. Findings suggest that the early forms of theaters in Mashhad were performed in Turkish. Then Turkish translation was replaced by theaters in Persian. In the first Pahlavi era, the translation of Russian works flourished in Iran, and the translation of prominent Turkish, English, and French works was also added to this trend since 1951. During this period, the quality of translation significantly declined as adaptation or free translation became the norm in play translation. In the 1960s, with the emergence of new theater groups in Mashhad, Persian became the dominant language of this art in Mashhad.

Keywords: *Theater; Mashhad; Language; History; Translation; Plays.*

1. Introduction

History involves studying the past using evidence and documents to explain, recount, and interpret events for the present (McCrank, 2001; Hermans, 2022). The interdisciplinary field of translation and history is of significance since translation is a social process and social phenomena are inherently connected to history (Lang & Monticelli, 2022). Research in theater translation has a long

Please cite this paper as follows:

Najafzadeh, A., & Ameri, S. (2024). Language and translation in Mashhad's theater: From the constitutional revolution to the Islamic revolution in Iran. *Language and Translation Studies*, 56(4), 169-204. <https://doi.org/10.22067/lts.2024.85516.1232>

history, but it was not until the 1980s that it gained recognition as a distinct literary genre in translation studies (Bassnett, 1991; Tarantini, 2022). Despite numerous studies, many aspects, particularly the role of history, have remained largely under-explored. The history of theater translation in Iran has not been well-studied or at least received scant attention from history and translation studies scholars. Despite its long history, the theater was introduced to Mashhad by Caucasians and embraced by immigrant Turks in Mashhad. This paper traces the developments of language and translation in Mashhad's theater over 80 years, from the Constitutional Revolution to the Islamic Revolution, providing historical, cultural, and practical insights. It can encourage further research in the area of translation and theater and contribute to our understanding of Mashhad's theater and culture during the Qajar and Pahlavi eras. Given the linguistic diversity of Mashhad, this study aims to answer the following questions:

- What was the language of theater performance in Mashhad?
- What languages were the theatrical texts translated from for performance?
- What role did translation play in Mashhad's theaters?

2. Method

This research is qualitative and follows the principles of historical research methodologies. In historical studies, researchers may have two primary types of sources: primary and secondary. Primary sources include any document or evidence that has been made or created by past generations from their endeavors; in other words, sources that are directly derived from historical events themselves. Secondary sources, in contrast, refer to any document or evidence that has emerged subsequent to historical occurrences, such that the interpretations of others are embedded within these sources (Cohen et al., 2018). Notably, the most crucial secondary sources include books, articles, and research papers. While researchers may also derive benefits from secondary sources, it is imperative to acknowledge that these sources are products of the interpretation and analysis of another individual (Donnelly & Norton, 2021). This present research endeavored to illuminate the role of language and translation in Mashhad's theater. To achieve the research objectives, the historical research method, which is anchored in library-based studies, was employed. Initially, utilizing the library approach, primary sources were meticulously scrutinized, including all the newspapers published in Mashhad from the Constitutional Revolution to the Islamic Revolution, such as Aftab-e Sharq, Azadi, Bahar, Chaman, Khorasan, Seda-ye Khorasan, Nava-ye Khorasan, and others. From these primary sources, all materials pertinent to the theater were meticulously extracted. Subsequently, research and secondary sources were employed to facilitate a more refined analysis, and the materials related to language and translation were presented in a descriptive-analytical manner. No predefined

model was employed to analyze the data; instead, the analysis was driven by the significance of the data in addressing the research questions.

3. Results

The research results emphasize that the first plays in Mashhad were performed in Turkish by Caucasian artists and then by Turkish immigrants. Subsequently, the Sun Theater Association was formed by Persian-speaking youths who, in addition to Persian plays, performed Turkish plays that had been translated into Mashhad, because they believed that the Turkish language creates problems in understanding the concepts of the play for Persian-speaking viewers. Abdol-Hossein Agahi was the first to translate a play from Turkish to Persian for a performance in Mashhad. Until the late Qajar period, numerous plays in Turkish, Persian, Russian, and Armenian were performed in Mashhad because this city had a diverse population of Iranians, Turks, Russians, Armenians, and others. In the Pahlavi period, the translation of Russian works in Iran, especially Mashhad, flourished, which was mostly done by immigrants or refugees from Russia and the Caucasus living in Mashhad, such as the Azarkhshi family. After 1941, the translation of major Russian, English, and French works increased, as the British Consulate in cooperation with Clarmont Skrine's wife established the Mashhad Theater Association, which performed translations of English and French works. Mirdamadi, one of the translators of this group, believed that only by translating foreign works can one gain experience. The Russian Consulate also established the Iran-Soviet Cultural Relations Association, which of course performed plays in Persian and Turkish.

The Theatrical troupe of the Tudeh Party also performed Persian and Turkish works in their original language, but the Tehran Theatrical Assembly performed more translated works in Mashhad. Abdul-Hussein Noshin, in addition to the Persian plays written by himself, brought his translations, which were mostly from French, to the stage. The theaters of Mashhad, including the National Theater and Golshan, performed more Persian works and less translated works of excellence on the stage. The translated works used by them were mostly subject to manipulation and summarization and had little resemblance to the original text and even its translation. The adapted works were even different from the original works in terms of names and content. The theater troupes in Mashhad had a different approach from the theaters. The translated plays that were performed by the theater groups revived the national and Golshan theaters. Because they performed valuable and excellent works that were translated by non-theatrical translators as readable texts. The theater groups brought more translated works to the stage than the theaters and the originality of the text and the good translations had an effective role in their success.

4. Discussion and Conclusion

This paper examined the history of theater in Mashhad and scrutinized the role of language and translation in its development. It showed that Mashhad's theater began

with the arrival of traveling groups from the Caucasus, who performed their plays in Turkish for the immigrant audience. Turkish was the dominant language of theater in Mashhad until the Pahlavi era, when Persian became more prevalent. The paper also traced the influence of different ethnic and religious minorities, such as Armenians and Russians, on the introduction and translation of foreign plays, especially from French and Russian. The paper argued that the translation of plays was a significant factor in the cultural and social transformations of Mashhad, especially during the second Pahlavi period, when the Tudeh Party promoted socialist ideas through theater. The paper contributes to the understanding of the history and diversity of Iranian theater, and highlights the need for more research on the language and translation of plays in other Iranian cities. Future studies can examine the other aspects of theater translation in Mashhad or elsewhere. The reactions of the audience to translated theatrical plays can be a new line of inquiry.

بررسی تاریخی زبان و ترجمه در تئاترهای مشهد: از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی ایران

علی نجف‌زاده^{۱*}؛ سعید عامری^۱

^۱ دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

چکیده اجراهای نمایشی از قبیل مرثیه‌خوانی، تعزیه یا روحوضی همیشه بخشی از جامعه ایران بوده است و پیشینه‌ای طولانی دارد؛ اما تئاتر به مثابه پدیده‌ای فرهنگی و مدرن از اواخر دوره قاجار به جامعه ایران معرفی شد. محتوای نمایش، نحوه اجرا یا بازیگری و زبان انتقال مفاهیم سه عنصر مهم در تئاتر هستند. مطالعات تاریخی و مطالعات ترجمه تاکنون به جنبه‌های مختلف ترجمه تئاتر پرداخته‌اند؛ اما به نقش زبان و ترجمه در تئاتر در مشهد به‌ویژه از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی توجهی نشده است. این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال است که زبان و ترجمه به مثابه دو عنصر اصلی تئاتر در مشهد طی حدود ۸۰ سال از اوّلین اجراها در اواخر دوره قاجار تا انقلاب اسلامی چه تحولاتی را پشت سر گذاشته است و بیشتر تئاترهای مشهد با چه زبانی ارائه شده‌اند و ترجمه چه نقش و جایگاهی داشته است؟ ابتدا با روش کتابخانه‌ای، منابع اولیه، از جمله تمام روزنامه‌های مشهد از دوره مشروطه تا انقلاب اسلامی، نظیر آفتاب شرق، آزادی، بهار، چمن، خراسان، صدای خراسان، نوای خراسان و غیره، مورد بررسی قرار گرفت و همه مطالب مربوط به تئاتر استخراج شد. سپس از پژوهش‌ها و منابع ثانویه بهره گرفته شد و نتایج مربوط به زبان و ترجمه به شکلی توصیفی تحلیلی ارائه گردید. نتایج پژوهش تأکید بر آن دارد که اوّلین تئاترهای مشهد به زبان ترکی اجرا شدند. سپس ترجمه ترکی به فارسی جای آن را گرفت. در دوره پهلوی اوّل، ترجمه آثار روسی در ایران رونق داشت و پس از شهریور ۱۳۲۰، ترجمه آثار شاخص ترکی، انگلیسی و فرانسه نیز به این جریان اضافه شد. در اواسط دوره پهلوی، شیوه تلخیص جای ترجمه را گرفت و سطح ترجمه در تماشاخانه‌های مشهد تنزل پیدا کرد. در دهه ۱۳۴۰، با ظهور گروه‌های تئاتری جدید در مشهد، زبان فارسی زبان غالب این هنر در مشهد شد.

کلیدواژه‌ها: تئاتر؛ مشهد؛ زبان؛ تاریخ؛ ترجمه؛ نمایش‌نامه.

۱. مقدمه

به‌زعم مک‌کرانک^۱ (۲۰۰۱) و هرمانز^۲ (۲۰۲۲) تاریخ، مطالعه گذشته بر اساس شواهد و مدارک موجود است و هدف آن، توضیح، بازگویی و تفسیر رویدادها برای حال حاضر است.

1. McCrank

2. Hermans

تاریخ‌نگاری، به‌طور خاص، ساخت و پرداخت روایت‌های مکتوب براساس درک ما از رویدادهای گذشته است (هرمانز، ۲۰۲۲). ترجمه و تاریخ یکی از حوزه‌های حائز اهمیت مطالعات ترجمه است؛ زیرا ترجمه فرآیندی اجتماعی است و پدیده‌های اجتماعی همواره با تاریخ و شرایط خاص تاریخی مرتبط هستند (لانگ و مانتیسلو^۱، ۲۰۲۲). اهمیت تاریخ ترجمه تا بدان‌جا است که برمن^۲ (۱۹۸۴) و لمبرت^۳ (۱۹۹۳)، بر این باورند که پژوهش در زمینه تاریخ ترجمه اولین مسئولیت هر نظریه‌پرداز ترجمه است تا به رشته مطالعات ترجمه مشروعیت بخشد. پژوهشگران بسیاری بر فقدان پژوهش‌های تاریخی در مطالعات ترجمه خرده گرفته‌اند (ریزی، لانگ و پیم^۴، ۲۰۱۹)؛ این امر شاید به این دلیل باشد که تا قبل از دهه ۱۹۹۰، حوزه تاریخ ترجمه به‌نوعی کم‌اهمیت تلقی می‌شد (آندره^۵، ۲۰۲۲). با شروع قرن جدید، این حوزه با عنوان تاریخ‌نگاری ترجمه و با روش تحقیق خاص خود، جان تازه‌ای گرفت (راندل^۶، ۲۰۲۲).

سابقه پژوهش در حوزه ترجمه تئاتر یا نمایشنامه در مطالعات ترجمه طولانی و پُر بار است. با این حال تا دهه ۱۹۸۰، این حوزه به‌طور خاص مورد توجه قرار نگرفت و ترجمه تئاتر یا نمایشنامه به‌عنوان یکی از ژانرهای خاص ادبی تلقی نشد. در واقع، پژوهشگران به پیچیدگی‌های خاص این حوزه توجهی نداشتند (بسنت^۷، ۱۹۹۱؛ تاراتینی^۸، ۲۰۲۲). در دهه‌های اخیر، با افزایش توجه به ترجمه تئاتر، این حوزه به‌تدریج مورد توجه بیشتری قرار گرفت و این امر به‌ویژه با انتشار آثاری از سوی بیگلیاتزی و همکاران^۹ (۲۰۱۳)، آلتونن^{۱۰} (۲۰۱۳)، تاراتینی (۲۰۲۲) و غیره تقویت شد.

1. Lange & Monticelli

2. Berman

3. Lambert

4. Rizzi, Lang, & Pym

5. André

۶. به زعم پیم (۱۹۹۸)، پژوهش‌ها در زمینه تاریخ عمومی ترجمه که بیشتر روی نظریه‌های ترجمه تاکید داشته است، به

دهه ۱۹۶۰ بر می‌گردد.

7. Bassnett

8. Tarantini

9. Bigliazzi, Kofler, & Ambrosi

10. Aaltonen

با وجود افزایش پژوهش‌ها در ترجمه تئاتر، هنوز جنبه‌های بسیاری از این حوزه، به‌ویژه جنبه‌های تاریخی آن، مورد بررسی قرار نگرفته است. مثلاً، پژوهشگران ایرانی هنوز به‌طور مستقل به بررسی تاریخ ترجمه تئاتر در ایران نپرداخته‌اند. البته، در برخی آثار پژوهشی به زبان فارسی، مانند آثار ملک‌پور (۱۳۶۳) و بزرگمهر (۱۳۷۹)، به کلیات تاریخ ترجمه تئاتر اشاراتی شده است. همچنین، در حوزه مطالعات ترجمه، پژوهش‌هایی در زمینه ترجمه و تئاتر انجام شده است، مانند پژوهش‌های سلیمانی‌راد و همکاران (۱۳۹۳) و هاشمی و همکاران (۱۳۹۵). با وجود سابقه طولانی نمایش در ایران، تئاتر به شکل نوین، هنری وارداتی در ایران و مشهد محسوب می‌شد (گوران، ۱۳۸۹) که توسط قفقازی‌ها رواج یافت و ترک‌های مهاجر در مشهد از آن استقبال کردند (نجف‌زاده، ۱۳۹۳). درواقع تا قبل از قرن ۱۹، تئاتر غربی یا همان مدرن برای ایرانیان ناشناخته بود (فلور^۱، ۱۳۹۵). قفقازی‌های مسلمان و ترک‌زبان تبعه روسیه و مهاجران ایرانی آذربایجان نقش مهمی در اجرا و توسعه تئاتر در مشهد داشتند. به‌همین جهت از پیش‌گامان تئاتر و سینما در این شهر بودند و تجربیات زندگی در روسیه و قفقاز را در این شهر به اجرا گذاشتند. همین مسأله باعث تأثیرات عمیق و ماندگار آنان بر تئاتر مشهد چه از لحاظ محتوایی و چه از لحاظ زبانی شد. مشهد بزرگ‌ترین شهر شرق ایران در دوره قاجار و پهلوی به‌خاطر قرار داشتن در هم‌جواری با روسیه و هندوستان تحت سلطه بریتانیا و موقعیت مذهبی‌اش در جوار حرم امام رضا (ع) و مهاجرپذیری‌اش شرایط متفاوت فرهنگی و زبانی داشت. تئاتر همچون هنری وارداتی در مشهد در شرایطی متفاوت اجرا می‌شد.

با وجود اهمیت این موضوع تاکنون هیچ پژوهش مستقلی در زمینه جایگاه زبان و ترجمه در تئاتر مشهد انجام نشده است و این جستار می‌تواند زمینه را برای پژوهش‌های بیشتر در این حوزه خاص را فراهم کند. پژوهش حاضر با بررسی تحولات زبان و ترجمه در تئاتر مشهد در طول حدود ۸۰ سال از ۱۲۸۰ تا ۱۳۵۷، از اهمیت تاریخی، فرهنگی و کاربردی برخوردار است. این پژوهش می‌تواند زمینه را برای پژوهش‌های بیشتر در زمینه جایگاه زبان و ترجمه در تئاتر ایران فراهم کند و همچنین به شناخت بهتر تاریخ و فرهنگ مشهد در دوره قاجار و پهلوی

کمک کند. با توجه به تنوع زبانی در مشهد به خاطر خاستگاه متنوع مهاجران، این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤالات است:

- زبان اجرای تئاتر در مشهد به چه شکل بوده است؟
- متون نمایشی برای اجرا از چه زبان‌هایی ترجمه شدند؟
- ترجمه چه جایگاهی در تئاترهای مشهد داشته است؟

۲. پیشینه پژوهش

۲.۱. تاریخ و ترجمه

تاریخ ترجمه، مانند هر تاریخ دیگری، اهمیت رویدادهای ترجمه را از طریق روایت خاصی نشان می‌دهد و به بررسی مجموعه‌ای از رویدادهای تاریخی می‌پردازد که در آن عواملی همچون شرایط اجتماعی، روش‌های ترجمه، مترجمان و سایر عوامل دخیل بوده‌اند (لانگ و ماننسیلو، ۲۰۲۲). به زعم دهولست^۱ (۲۰۱۱)، پژوهش‌های تاریخ ترجمه، صرفاً، به محصول ترجمه محدود نمی‌شود، بلکه می‌تواند فرآیند، کارکرد و نظریه‌های ترجمه را نیز در برگیرد. حتی حوزه‌های کاربردی همچون نقد و آموزش ترجمه نیز می‌توانند به صورت تاریخی مورد بررسی قرار گیرند. قطعاً، جنبه‌های زمانی و مکانی تاریخ ترجمه، ارائه هرگونه تعریف و توصیف کلی و مطلق را دشوار می‌سازد. ماهیت بین‌رشته‌ای حوزه تاریخ ترجمه نیز نیازمند رویکردی ترکیبی است که دانش دو رشته ترجمه و تاریخ را برای دستیابی به اهداف پژوهشی در هم آمیزد (اوردونیز لوپز^۲، ۲۰۲۰). پیم (۱۹۹۸) پژوهش در زمینه تاریخ ترجمه را به سه حوزه تقسیم می‌کند که هم در ارتباط با یکدیگر و هم از یکدیگر متمایز هستند. این حوزه‌ها عبارت‌اند از: باستان‌شناسی ترجمه (گفتمان‌هایی که به سؤالات «چه کسی، چه چیزی، چگونه، کجا، چه زمانی، برای چه کسی و با چه اثری ترجمه کرده است؟» پاسخ می‌دهد)، نقد تاریخی (گفتمان‌هایی که به ارزیابی تأثیر ترجمه‌ها در توسعه می‌پردازند) و تبیین (که در پی پاسخ به سؤال «چرا» است). یکی از مهم‌ترین تحولات حوزه تاریخ ترجمه در مطالعات ترجمه، تمرکز

1. D'hulst

2. Ordóñez-López

بر بافت و بستر بوده است. به باور راندل (۲۰۲۲)، تاریخ‌نگاری ترجمه همواره باید در چارچوب تاریخ دوره یا بستر زمانی وقوع رویدادهای ترجمه مورد مطالعه، تبیین شود. به باور شپ^۱ (۲۰۰۵)، پژوهش‌های تاریخی در طی چهار مرحله انجام می‌شوند: ۱. جستجوی منابع مرتبط و شناسایی آنها؛ ۲. ارزیابی ماهیت و ارزش این منابع؛ ۳. توضیح و تبیین شواهد و اطلاعات موجود در منابع و ۴. ارائه تفسیری از اطلاعات. باین حال، در هنگام بررسی منابع، پژوهشگر باید دقت کند که ارزیابی انتقادی منابع، سنگ بنای تحقیقات تاریخی است. در نگاهی کلی، کنکاش مسائل تاریخی ترجمه، همواره مورد ترجمه پژوهشگران مطالعات ترجمه و مطالعات تاریخی بوده است. باین وجود، تاریخ ترجمه تئاتر در کانون توجه پژوهشگران به آن صورت نبوده است.

۲.۲. ترجمه تئاتر

در ادبیات پژوهش ترجمه نمایشنامه، به دو نوع ترجمه اشاره شده است: ترجمه برای صفحه و ترجمه برای صحنه. گروه اول برای خواندن و انتشار بوده و گروه دوم برای اجرا در نظر گرفته شده است. هرچند مفاهیم گوناگونی همچون ترجمه نمایشنامه، ترجمه تئاتر و غیره در ادبیات پژوهش به چشم می‌خورد، به‌زعم برودی^۲ (۲۰۱۸) اصطلاح «ترجمه تئاتر» برای ترجمه برای نمایش به کار می‌رود و ترجمه نمایشنامه به ترجمه‌هایی اطلاق می‌گردد که هدف اصلی آنها فقط خواندن است نه اجرا و نمایش. مثلاً زالتین^۳ (۲۰۰۵) معتقد است اگر ترجمه نمایشنامه تنها بر روی کاغذ باشد، تئاتر محسوب نمی‌شود. مهم‌ترین عنصر ترجمه تئاتر، قابلیت اجراپذیری ترجمه است. به عبارت دیگر، ترجمه باید به گونه‌ای باشد که بتوان آن را روی صحنه به خوبی اجرا کرد (برودی، ۲۰۱۸).

ترجمه متون نمایشی در ایران در دوران قاجار آغاز شد و با خدمات ناصرالدین شاه و ساخت تماشاخانه‌ای در دارالفنون در ۱۲۶۴ رونق گرفت (بزرگمهر، ۱۳۷۹). دلیل اصلی ترجمه آثار نمایشی خارجی برای اجرا، فقدان آثار اصیل فارسی بود چون این شکل تئاتر غربی برای

1. Shep
2. Brodie
3. Zatlin

ایرانیان تا آن زمان ناشناخته بود (فلور، ۱۳۹۵). ترجمه نمایشنامه «مردم‌گریز» اثر مولیر^۲ توسط میرزا حبیب اصفهانی به زبان شعر در سال ۱۲۴۷ انجام شد و چند سال بعد مزین‌الدوله (نقاش‌باشی) آن را برای شاه و خواص به روی صحنه آورد که یکی از اولین تئاترهای مدرن به زبان فارسی برای ایرانیان محسوب می‌شود (ملک‌پور، ۱۳۶۳؛ امامی، ۱۹۸۷). همچنین مزین‌الدوله با کمک خارجی‌های مقیم، نمایشنامه‌های فارسی همچون «خسیس» از مولیر را ترجمه و در سالن دارالفنون اجرا کرد (فلور، ۱۳۹۵). پس‌ازآنکه ناصرالدین‌شاه دستور داد نمایشی از تئاتر مدرن در تهران برای دربار ترتیب داده شود، این نمایش در بین فرهیختگان تا سال ۱۲۷۰ مرسوم بود؛ اما پس‌از آن، اجرای نمایش‌های مدرن برای دربار سلطنتی متوقف شد. آثار نمایشی ابتدایی در ایران بیشتر ترجمه‌هایی از زبان فرانسه بودند و اولین نمایشنامه‌هایی که به فارسی ترجمه شدند، آثار مولیر بودند (فیلیپینی، ۲۰۱۵).

به‌زعم لزگی (۱۹۹۴)، اولین تئاتر مدرن (به سبک غربی) در ایران در سال ۱۲۹۰ با تأسیس تئاتر ملی و انقلاب مشروطه ۱۲۹۱ آغاز شد. در آن زمان، آثار نمایشی اروپایی، به‌ویژه آثار مولیر، ترجمه می‌شدند و هم‌زمان با آن، آثار اصیل فارسی نیز در حال نگارش بودند. سبک ترجمه آثار فرانسوی در آغاز، بومی‌سازی افراطی بود؛ یعنی مترجم تلاش می‌کرد اثر فرانسوی را تا حد امکان به فارسی نزدیک کند، اما از این سبک ترجمه استقبال زیادی نشد (امامی، ۱۹۸۷). تئاتر با تمام شکل و محتوای خود از طریق قفقاز به ایران راه یافت؛ آخوندزاده از طریق پسر فتح‌علی‌شاه قاجار، جلال‌الدین، چند نمایشنامه ترکی را به ایران فرستاد و آنها به فارسی ترجمه و برای مخاطبان درباری اجرا شدند (امامی، ۱۹۸۷). آخوندزاده که شهروندی روسی با تبار ایرانی بود، شش نمایشنامه به زبان آذری به رشته تحریر درآورد و محمدجعفر قراچه‌داغی آنها را در سال ۱۲۵۳ به فارسی ترجمه کرد که به‌نظر می‌رسد این اولین نمونه تئاتر در فارسی است. هر دو متن ترکی و فارسی به زبان محاوره‌ای نوشته شده‌اند نه به سبک ادبی (غفاری، ۱۹۸۴).

1. Le Misanthrope

2. Molière

3. Filippini

تاکنون پژوهش‌های متعددی دربارهٔ تئاتر در ایران و به‌ویژه تئاتر مشهد انجام شده است. همایونی (۱۳۴۸) به‌طور خلاصه اطلاعاتی دربارهٔ سالن‌های نمایش، گروه‌های آماتور، حرفه‌ای و دائمی ارائه داده است، ولی به مسألهٔ زبان، ترجمه و کیفیت تئاترها اشاره آن چنانی نکرده است. زمانی زوارزاده (۱۳۶۸) نیز وضعیت تئاتر مشهد را در دوره‌ای طولانی‌تر از همایونی بررسی کرده و بیشتر تاریخچهٔ اجرای تئاترها را ذکر کرده و به مسألهٔ زبان و ترجمه پرداخته است. سهیلی (۱۳۹۲) نیز بیشتر به اجراها و بازیگران بر اساس تصاویر پرداخته و کمتر به مسألهٔ زبان و ترجمه آثار اشاره کرده است. نجف‌زاده (۱۳۹۳) نیز به‌طور مفصل تئاتر این شهر را بررسی و به‌صورت پراکنده به اجرای تئاترهای خارجی نیز اشاراتی داشته است، اما مبحث مشخصی با عنوان «زبان تئاتر و ترجمه» در کتاب خود اختصاص نداده است.

۳. روش پژوهش

این پژوهش در پارادایم پژوهش‌های اسنادی و تاریخی و کیفی قرار می‌گیرد. پژوهشگران حوزهٔ تاریخ با دو نوع منبع روبه‌رو هستند: منابع اولیه و ثانویه. منابع اولیه، هر نوع سند یا شواهدی است که گذشتگان از فعالیت خود به‌جای گذاشته‌اند؛ منابعی که مستقیماً از وقایع تاریخی حاصل شده‌اند. منابع ثانویه، هر نوع سند یا شواهدی که بعد از رویدادهای تاریخی شکل گرفته است، به‌گونه‌ای که تفسیر دیگران در این منابع نهفته است (کوهن و همکاران، ۲۰۱۸). مهم‌ترین منابع ثانویه عبارت‌اند از کتاب‌ها، مقالات و جستارهای پژوهشی. هرچند، پژوهشگران ممکن است از منابع ثانویه نیز بهره ببرند، ولی نباید فراموش کرد که منابع ثانویه محصول تفسیر و تحلیل فرد دیگری است (دونلی و نورتن، ۲۰۱۱). پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه زبان و ترجمه در تئاتر مشهد انجام گرفته است. در جهت نیل به اهداف پژوهش، از شیوهٔ تحقیقات تاریخی که مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای است، استفاده شد. ابتدا با روش کتابخانه‌ای، منابع اولیه از جمله تمام روزنامه‌های مشهد از دورهٔ مشروطه تا انقلاب اسلامی نظیر *آفتاب شرق*، *آزادی*، *بهار*، *چمن*، *خراسان*، *صدای خراسان*، *نوی خراسان* و... مورد بررسی قرار گرفت و همهٔ مطالب مربوط به تئاتر استخراج شد سپس از پژوهش‌ها و منابع ثانویه برای تحلیل دقیق‌تر بهره گرفته شد و مطالب مربوط به زبان و ترجمه به‌صورت

توصیفی تحلیلی ارائه گردید. جهت تحلیل داده‌ها از مدلی از پیش تعیین شده استفاده نگردید و تحلیل داده‌ها بر پایه اهمیت آنها در پاسخ به سؤالات پژوهش بود.

۴. یافته‌های پژوهش

۴.۱. زبان اجرای تئاتر در مشهد

۴.۱.۱. تئاتر ترکی

سیر تاریخ اجرای تئاتر در مشهد طی حدود هشتاد سال از انقلاب مشروطه تا سال ۱۳۵۷ نشان می‌دهد در این شهر که زبان اصلی و رسمی آن فارسی بوده است، تئاتر به شش زبان مختلف ترکی، فارسی، روسی، ارمنی، فرانسه و انگلیسی اجرا می‌شده است. زبان فارسی، برخلاف عمومیت در گفتار، اولین زبان اجرای تئاتر در مشهد نبود، بلکه تئاتر در این شهر ابتدا به زبان ترکی اجرا شد. علت این امر، ورود تئاتر توسط ترک‌های قفقازی به مشهد بود. بنا به نوشته روزنامه طوس، یکی از قدیمی‌ترین تئاترهای مشهد از نوشته‌های نجف بیک وزیرزاده قفقازی بود و جوانان ترک آن را به زبان ترکی در اسفند ۱۲۸۸ در باغ کنسولگری قدیم روس اجرا کردند (طوس، ۱۳۳۱، شماره ۳۱، ص. ۲). سپس تئاتر دیگری در سرای ملک‌التجار به زبان ترکی اجرا شد (نوبهار، ۱۲۹۰ شماره ۵۱، ص. ۱). بعد از اولین تئاترها، جوانان قفقازی مقیم مشهد آثار عزیزبیک حاجینسکی^۱ را به نمایش گذاشتند. این جوانان که هیئت هوسکاران قفقازی را به وجود آورده بودند تئاتر «اوالماسون بوالسون»^۲ نوشته عزیزبیک حاجینسکی را در ۱۶ اسفند ۱۲۹۴ به نمایش گذاشتند (شرق ایران، ۱۲۹۴، شماره ۳۲، ص. ۴).

به نظر می‌رسد که اجرای تئاتر به زبان ترکی در مشهد علل متعددی داشت. خاستگاه قفقازی نمایشنامه‌ها، تابعیت روسی مجریان، اجرا با کمک ترک‌زبانان و بینندگان ترک‌زبان، همگی در این امر مؤثر بودند. حضور گسترده ترک‌زبانان در مشهد از اواخر دوره قاجار مشهود بود و هم‌زمان با جنگ جهانی اول، بیش از پنج هزار مهاجر ترک قفقازی و تبعه خارجی در مشهد

۱. وی با نام «عزیر حاجی بیگف» نیز شناخته می‌شود.

۲. یعنی «او نباشد این باشد»؛ O olmasın, bu olsun

زندگی می‌کردند (قطبی، ۱۳۷۰، ص. ۱۴۲). گروه‌های قفقازی نیز نقش بسیار مهمی در معرفی تئاتر در مشهد داشتند (همایونی، ۱۳۴۸). البته نباید فراموش کرد که ایرانیان از آغاز دودمان قاجار به تدریج با فضای تئاتر و تماشاخانه‌های تفلیس، قفقاز و روس و اروپا آشنا شده بودند (ویگوئر، ۱۳۹۷). قفقازی‌ها تحت تأثیر هنرمندان استانبولی زودتر وارد این حوزه فرهنگی شدند و نویسندگان قفقازی شروع به کمدی‌نویسی و تکمیل این حرفه کردند. به‌زعم رایس^۱ (۲۰۲۱)، گروه‌ها و هیئت‌های تئاتر ترکی در منطقه قفقاز (آذربایجان) به‌شدت فعال بودند و این هیئت‌ها در شهرهایی مثل تفلیس، گنجه، شوشا و ایروان در ابتدای ۱۹۰۰ میلادی نمایش‌های تئاتری اجرا می‌کردند. اکثرهای قفقازی به شهرهای ایران نظیر تهران، تبریز و رشت سفر کردند و از ۱۲۹۴ در خراسان نیز تئاترهای اجرا نمودند و مردم به تماشای تئاتر رغبت نشان دادند (بهار، ۱۲۹۸، شماره ۶۶، ص. ۴). به‌همین جهت اولین تئاترهای مشهد توسط گروه‌های قفقازی به زبان ترکی اجرا شد. همچنین، تابعیت روسی قفقازی‌ها نیز بر پیش‌گامی آنها بسیار مؤثر بود، زیرا در ابتدا به اتباع ایرانی مجوز برگزاری تئاتر داده نمی‌شد درحالی‌که اتباع روسیه آزادی عمل بیشتری داشتند. این امتیازی بود که مورد انتقاد مطبوعات داخلی نیز واقع شد و روزنامه خورشید در فروردین ۱۲۸۹ این‌گونه می‌نویسد: «رعایای خارجه چه امتیازی دارند که اهل بلد ندارند»، این انتقاد نشان می‌داد که اتباع خارجی در ایران از آزادی‌هایی برخوردار بودند که شهروندان ایرانی از آن‌ها محروم بودند (خورشید، ۱۲۸۹، شماره ۴۹، ص. ۱).

عدم ترجمه نمایشنامه‌ها به زبان فارسی یکی از علل اجرای آنها به زبان اصلی بود. مثلاً سه نمایشنامه «والماسون بوالسون»، «یاغیشدان چخ‌دیق یاغمر دوشدوک» و «آرشین مال‌آلان» در اواخر دهه ۱۲۹۰ توسط قفقازی‌ها به زبان ترکی اجرا شدند (چمن، ۱۲۹۵، شماره ۲۵، ص. ۴؛ شرق ایران، ۱۲۹۴، شماره ۳۲، ص. ۴؛ چمن، ۱۲۹۶، شماره ۸۲ و ۸۳، ص. ۲). برای مثال، قفقازی‌ها در ۲۰ اردیبهشت ۱۲۹۸ نمایشنامه «آرشین مال‌آلان» را اجرا کردند. این نمایشنامه ۱۷ روز بعد، در شب‌های ۶ و ۷ خرداد ۱۲۹۸، برای امور خیریه و کمک به غارت‌زدگان ارومیه

تکرار شد (بهار، ۱۲۹۸، شماره ۷۰، صص. ۱ و ۴). یکی از عوامل اجرایی این نمایش، دکتر نصیربکوف، مهاجری از خانواده نصیرزاده قره‌باغی بود که در مشهد طبابت می‌کرد. او علاوه بر طبابت، در زمینه فرهنگی و هنری نیز فعال بود (نجف‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۳۶). با توجه به اینکه، این گروه‌ها بیشتر آثار عزیزیکی حاجینسکی را به نمایش می‌گذاشتند، می‌توان ادعا کرد که به احتمال زیاد آن‌ها از آذربایجان (باکو) به مشهد آماده باشند.

علاوه بر هیئت هوسکاران قفقازی، گروه‌های نمایشی سیار قفقازی، به‌ویژه گروه احمدبیک قمرلینسکی، چند بار برای اجرای تئاتر به مشهد سفر کردند. قمرلینسکی بیشتر آثار حاجی بکوف را با زبان اصلی آن اجرا می‌کرد. به عنوان مثال، در اوایل تابستان سال ۱۲۹۸ برای اجرای تئاتر وارد شهر شد (کوهستانی‌نژاد، ۱۳۸۱، ص. ۱۵۸). ملک‌پور (۱۳۶۴) نیز در کتاب خود مدعی است که گروه‌های تئاتر آذری، ارمنی و عثمانی ترکیه تا پیش از انقلاب مشروطه فعالیت آن‌چنانی در ایران نداشتند، ولی از انقلاب مشروطه به بعد گروه‌های تئاتر آذری و ارمنی به صورت مرتب شروع به اجرای برنامه کردند؛ به طوری که اکثر اجراها به ترکی اجرا می‌شد درحالی که تنها تعداد اندکی از آن‌ها به فارسی بود.

زبان نمایش برای جذب بیننده چنان اهمیتی داشت که در آگهی‌ها بر آن تأکید می‌شد. در آگهی جوانان قفقازی، به ادبیات ترکی تأکید می‌شد (فکر آزاد، ۱۳۰۱، شماره ۴۳، سال اول، ص. ۲). روند اجرای تئاتر به زبان ترکی در مشهد تا اواسط دوره پهلوی ادامه پیدا کرد. آذربایجانی‌های مقیم مشهد آن قدر زیاد بودند که زبان ترکی به زبان دوم مشهد تبدیل شده بود. به زعم ادوارد سیسیل، تقریباً در سال ۱۳۲۷ غیر از زوآر یک پنجم جمعیت ۱۷۵ هزار نفری مشهد به زبان ترکی تکلم می‌کنند (سیسیل، بی‌تا، ص. ۱۸۶). به همین جهت «هیئت هنرپیشگان جوان خراسان» که توسط رضا یگانه آهنگ، تحت حمایت انجمن روابط فرهنگی ایران و شوروی، در مشهد تشکیل شد (اخبار تازه روز، ۱۳۲۴، شماره ۱۷۲، ص. ۲). تئاتر «صلی و کرم» نوشته حاجی بکوف را در ۱۱ تیر ۱۳۲۴ به زبان ترکی ارائه دادند (راستی، ۱۳۲۳، شماره ۲۲۸، ص. ۴؛ اخبار تازه روز، ۱۳۲۴، شماره ۱۹۰، ص. ۲). او سپس همان نمایشنامه را همراه نمایشنامه

«مشهدی عباد» در قوچان و بجنورد به زبان ترکی اجرا کرد (اخبار تازه روز، ۱۳۲۴، شماره ۲۳۶، ص. ۲).

۴. ۱. ۲. تئاتر روسی

زبان روسی یکی از مهم‌ترین زبان‌های خارجی رایج در مشهد اواخر دوره قاجار بود. روابط فرهنگی مشهد و روسیه به‌خاطر هم‌جواری و تردد فراوان تجار در اواخر دوره قاجار بسیار زیاد بود. تعدادی از تجار روس اولین کسانی بودند که نمایش‌هایی را بر روی صحنه بردند (فلور، ۱۳۹۵). *روزنامه فکر آزاد* نیز در ۳ آبان ۱۳۰۱ به‌طور کلی زبان روسی را یکی از زبان‌های نمایش در مشهد بیان کرده است (فکر آزاد، ۱۳۰۱، شماره ۳۱، ص. ۴). کلوپ روس‌ها که در سال ۱۳۰۵ تأسیس شد (نجف‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۸۸) محلی برای نمایش سینماتوگراف و احتمالاً تئاتر بود. در اساسنامه کلوپ اتباع شوروی که در سال ۱۳۰۹ به نظمیۀ مشهد داده شد به اجرای تئاتر نیز اشاره شده است (نجف‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۸۹). اتباع روسیه و برخی از مهاجران ایرانی با این کلوپ در تماس بودند. این مسأله باعث شد از خانواده‌های مهاجر روسی نظیر اژدری و آذرخشی نقش مهمی در تئاتر مشهد ایفاء کنند. چون زبان روسی را در روسیه آموخته و علاقه‌مند به تئاتر بودند (آذرخشی، ۱۳۸۷، ص. ۶۸). پس از تثبیت دوره پهلوی زبان روسی در تئاتر مشهد اهمیتش را از دست داد و برخی آثار ترجمه‌ای از زبان روسی پس از شهریور ۱۳۲۰ مورد توجه قرار گرفت.

۴. ۱. ۳. تئاتر فارسی

با افزایش تئاترهای ترکی در مشهد، فارس‌زبانان نیز در رقابت با هیئت هوسکاران قفقازی وارد عرصۀ نمایش شدند و در حدود سال ۱۲۹۴ هیئت نمایش خورشید را تشکیل دادند (فکر آزاد، ۱۳۰۱، شماره ۴۶، ص. ۲). این هیئت نمایشنامه «نادرشاه» را که مهم‌ترین کار این گروه هنری بود، در اردیبهشت ۱۲۹۸ به همت محقق‌الدوله کارگزار اجرا کرد (بهار، ۱۲۹۸، شماره ۶۴، ص. ۲). اقدامی که با استقبال مردم مواجه شد و بنا به گزارش روزنامه بهار یک بار دیگر در باغ ملی اجرا شد (بهار، ۱۲۹۸، شماره ۶۹، ص. ۳). اجرای تئاتر به زبان فارسی سپس افزایش یافت و در دوره پهلوی، به زبان اصلی نمایش در مشهد فارسی بود. از گزارش *روزنامه فکر آزاد* درباره

تشکیل یک هیئت نمایش می‌توان نتیجه گرفت که این اقدام نوعی واکنش فرهنگی بوده است. آن روزنامه تأکید کرده است چون بیشتر تئاترهای مشهد به زبان ترکی، روسی و ارمنی بود هیئتی از معارف خواهان درصدد برآمدند یک سلسله نمایش‌های سودمند به زبان فارسی اجرا کنند و منافع آن را به امور خیریه، مانند کمک به فقرا، ایتام، آموزش و پرورش، مطبوعات و غیره اختصاص دهند. اولین نمایش این هیئت شب ۱۷ آذر ۱۳۰۱ در سالن اعتبارالسلطنه به زبان فارسی اجرا شد (فکر آزاد، ۱۳۰۱، شماره ۳۱، ص. ۴). از دو چهره مهم در اجرای تئاتر فارسی در مشهد باید یاد کرد: میرزا احمد محمودی ملقب به کمال‌الوزاره، پیشکار مالیه خراسان و سید علی آذری. در سال‌های ۱۳۰۶ و ۱۳۰۷، با انتصاب کمال‌الوزاره به پیشکاری خراسان، سید علی آذری فعالیت‌های حرفه‌ای نمایشی خود را در مشهد آغاز کرد. در این زمان، کمال‌الوزاره با همکاری آذری، نمایشنامه «میرزا برگزیده محروم الوکاله» اثر کمال‌الوزاره را به‌صورت اختصاصی برای بانوان در منزل شخصی خودش در مشهد به نمایش گذاشت. بخشی از عواید این نمایش به سیل‌زدگان تبریز اختصاص یافت (پورحسن، ۱۳۸۷، ص. ۷۵). پس از تبعید کمال‌الوزاره از مشهد به تهران، سید علی آذری به‌تنهایی به نمایش تئاتر فارسی در مشهد روی آورد که عاقبت تلخی برای وی به دنبال داشت. نمایشنامه «وصلت‌های گوناگون» چهارمین اثر وی بود که قرار بود در دو شب، ۴ و ۵ خرداد ۱۳۰۹، در سالن اعتبارالسلطنه مشهد برای آقایان و خانم‌ها به اجرا درآید، اما رئیس نظمیۀ مشهد اجرای شب دوم را که مختص خانم‌ها بود، به دلیل آزادی‌خواهی آذری لغو کرد (پورحسن، ۱۳۸۷، ص. ۷۶). سید عمادالدین عصار یا عماد آشفته، روزنامه‌نگار طنزنویس مشهدی نیز نمایشنامه‌های متعددی چون «مذاکرات دختر باسواد با مادرش و خواستگارها» و «در مدح حضرت وافور» را نوشت (آشفته، ۱۳۰۸، شماره ۱۱، ص. ۲، شماره ۱۲، ص. ۲، شماره ۱۹، ص. ۳) که بیشتر جنبه فکاهی و طنز داشتند. حضور او در شهر مشهد از لحاظ خلق آثار نمایشی به زبان فارسی مؤثر بود.

۴. ۱. ۴. تئاتر ارمنی

مشهد به‌جز مهاجران ترک و قفقازی، جمعیتی ارمنی نیز داشت که به زبان خودشان تکلم می‌کردند. همان‌طور که می‌دانیم، اولین بار در سال ۱۲۵۷، یک گروه تئاتر ارمنی در تهران

نمایشنامه‌ای را روی صحنه برد که به‌نوعی اولین مواجهه ایرانیان با تئاتر در خود ایران بود (هویان، ۱۳۷۸). ارامنه در بسیاری از شهرهای ایران از جمله مشهد نقش پیشگامی مهمی در ترویج تئاتر مدرن داشتند. آنها از فرهنگ غربی استقبال می‌کردند و اولین بار در ایران تئاتر را به‌مثابه ابزاری آموزشی برای بهبود وضعیت خود دیدند (فلور، ۱۳۹۵). هیئت تاترال ارامنه در دوره قاجار و پهلوی اول تئاترهایی را در مشهد اجرا کرد. به‌عنوان مثال، در ۱۸ دی ۱۳۱۴ نمایش «لیلی و مجنون» را با کمک مسیو مانوکیان و مادام ماری که وارد مشهد شده بود، اجرا کردند (آفتاب شرق، ۱۳۱۴، شماره ۳۳۸، ص. ۲). *روزنامه فکر آزاد* تأکید کرده است که برخی از نمایش‌ها در مشهد به زبان ارمنی ارائه بوده است. ارامنه در مجالس، خطابه‌هایشان را به زبان ارمنی ارائه می‌کردند تا بالاخره وزارت معارف در تیرماه ۱۳۱۵ به اداره معارف ولایات دستور داد به مدارس ارامنه اخطار دهند که پس‌ازاین در کنفرانس‌ها، خطابه‌ها و به‌طورکلی، تکلم به زبان ارمنی ممنوع است. هر مدرسه‌ای از این دستور تخطی می‌کرد، تعطیل می‌شد (آزادی، ۱۳۱۵، شماره ۱۱۱۴، ص. ۱). مشابه همین اتفاق در تهران در ۱۳۱۶ رخ داده است به‌گونه‌ای که در دوره حکومت رضاشاه، اجرای تئاتر به زبان ارمنی برای مدتی کاملاً ممنوع می‌گردد (هویان، ۱۳۷۸).

۴. ۱. ۵. تئاترهای فرانسوی و انگلیسی

زبان فرانسه در مشهد از اواخر دوره قاجار به‌صورت پراکنده توسط تجار مورد استفاده قرار گرفت و سپس از اوایل دوره پهلوی به زبان خارجی مدارس مشهد تبدیل شد. دانش‌آموزان در جلسات فوق‌برنامه از زبان فرانسه برای خواندن خطابه و گاه تئاتر استفاده می‌کردند. برای مثال، هژیر کلالی در جلسات انجمن فرهنگ‌پژوهی دبیرستان شاهرضا در سال ۱۳۱۵ نطق‌هایی درباره فردوسی و مولیر به زبان فرانسه ارائه داد و امینی اشعاری درباره راه‌آهن به زبان فرانسه قرائت کرد (آزادی، ۱۳۱۵، شماره ۱۲۴۵، ص. ۲). دانش‌آموزان مدارس مشهد گاهی نمایشنامه‌هایی نیز به زبان فرانسه ارائه می‌دادند. زبان انگلیسی نیز از شهریور ۱۳۲۰ مورد توجه قرار گرفت و شورای فرهنگی بریتانیا کلاس زبان انگلیسی برگزار می‌کرد که در آن علاوه‌بر آموزش زبان از نمایش فیلم و تئاتر نیز برای انتقال مفاهیم و زبان‌آموزی بهره می‌گرفت. از جمله در سال ۱۳۴۳

تئاتری به زبان انگلیسی اجرا کرد. در محل شورای فرهنگی بریتانیا، نمایشنامه‌ای از اسکار وایلد، نویسنده مشهور انگلیسی، به نمایش درآمد. اگرچه به زبان اجرای این نمایش در گزارش اشاره نشده است، با توجه به تأکید شورای فرهنگی بریتانیا بر دعوت از علاقه‌مندان به زبان انگلیسی (خراسان، ۱۳۴۳، شماره ۴۲۸۵، ص. ۲)، می‌توان حدس زد که نمایشنامه به زبان انگلیسی اجرا شده است. قبلاً به نقش ارامنه در تئاتر ایران اشاره شد؛ اما ارامنه، صرفاً، به زبان ارمنی یا فارسی تئاتر اجرا نمی‌کردند، بلکه، همان‌طور که کوهستانی (۱۳۸۱) اشاره می‌کند، با توجه به علاقه دیپلمات‌های اروپایی به تئاتر ارامنه، نمایش‌های به زبان فرانسه در مدارس ارامنه تهران برگزار می‌شد و ممکن است چنین امری هم در مشهد روی داده باشد که نیاز به بررسی دقیق دارد.

۴.۲. ترجمه نمایشنامه‌ها برای اجرا در مشهد

۴.۲.۱. ضرورت‌های ترجمه نمایشنامه‌ها برای اجرا

همچنان که گفته شد، اولین زبان تئاتر مشهد ترکی بود ولی همه طرفداران تئاتر در این شهر ترک‌زبان نبودند. بسیاری از تماشاگران تئاتر از بومیان و مهاجران شهرهای دیگر بودند که زبان ترکی را بلد نبودند. به همین جهت با گسترش تئاتر در مشهد، موضوع ترجمه به زبان فارسی مطرح شد. برخی برای عمومیت دادن تئاتر در مشهد و قابل فهم کردن آن برای فارسی‌زبانان، به ترجمه آن متوسل شدند. این کار برای افزایش تعداد تماشاچیان و اثرگذاری اجتماعی تئاتر بسیار تأثیرگذار بود. فرخ دین پارسا در ۳ آبان ۱۲۹۵ ضمن معرفی نمایشنامه «والماسون بوالسون» به اجرای آن به زبان ترکی توسط قفقازی‌ها اشاره کرد (چمن، ۱۲۹۵، شماره ۲۳، ص. ۴). ولی جواب انتقادی هیئت هوسکاران قفقازی نشان می‌دهد باوجوداین که بیشتر بینندگان تئاتر در مشهد در اواخر دوره قاجار ترک‌زبان بودند، اما تعداد معدودی فارسی‌زبان نیز به تئاتر علاقه‌مند بودند که به دلیل عدم آشنایی با زبان ترکی، در فهم نمایشنامه مشکل داشتند. در این جوابیه تأکید شده «شما پی‌س را از روی کتاب نخوانده‌اید و به زبان ترکی بلد نیستید». اوالماسون بوالسون توسط روس‌ها، ارامنه، آمریکایی‌ها و گرجی‌ها ترجمه شده بود و ملل مختلف از آن استفاده می‌کردند (چمن، ۱۲۹۵، شماره ۲۵، ص. ۴؛ شرق ایران، ۱۲۹۴، شماره

۳۲، ص. ۴) ولی هنوز به زبان فارسی ترجمه نشده بود و مشکلات فهم برای غیر ترک‌زبانان اهمّیت ترجمه را بیشتر نشان می‌داد. اهمّیتی که تا کمتر از شش ماه بعد درک شد و نسبت به ترجمه نمایشنامه «والماسون بوالسون» اقدام شد (شرق ایران، ۱۲۹۶، شماره ۳۴، ص. ۱).

تا اوایل دوره پهلوی هنوز ترجمه تئاتر در مشهد عمومیت نیافته بود و بیشتر به زبان‌های اصلی آن اجرا می‌شد ولی برخی اهمّیت ترجمه را درک کرده بودند. روزنامه فکر آزاد در ۳ آبان ۱۳۰۱، ارائه نمایش‌های مؤثر و اخلاقی را یکی از مفیدترین راه‌های تنویر افکار و تهذیب اخلاق عامه دانست و اظهار تأسف کرد که غالب تئاترهای مشهد به زبان‌های روسی، ترکی و ارمنی اجرا می‌شدند و آن‌گونه که باید و شاید مفید نبودند (فکر آزاد، ۱۳۰۱، شماره ۳۱، ص. ۴).

در دوره پهلوی، ترجمه نمایشنامه‌ها رواج یافت. پس از شهریور ۱۳۲۰، «هیات نمایش مشهد» با ترجمه چند نمایشنامه، تئاترهای اجرا کرد. دکتر محمد میردامادی که از مترجمان یکی از این نمایشنامه‌ها بود، بر اهمّیت ترجمه برای تئاتر تأکید کرد. او معتقد بود که ترجمه می‌تواند در زمینه پیشرفت نمایشنامه‌نویسی و تئاتر در ابعاد مختلف، تأثیرگذار باشد. میردامادی درباره جایگاه ترجمه نمایش معتقد این‌گونه بیان می‌کند «هنوز فن نمایش مانند سایر فنون در ایران به اندازه‌ای بسط و توسعه نیافته که قادر به نوشتن نمایشنامه‌های بدون عیب و نقص باشند. برای آنکه مانند سایر کشورهای مرقی جهان تهیه نمایشنامه خوب و بدون عیب امکان‌پذیر شود، باید قبلاً به ترجمه کتب تئاتر، رمان‌ها و نمایشنامه‌های مؤلفین بزرگ دنیا اقدام می‌شد تا با خواندن و نمایش دادن نمایشنامه‌های نویسندگان زبردست خارجی زمینه برای پروراندن نویسندگان مطلع و خبره آماده می‌شد» (نیوا، ۱۳۲۴، ص. ۶۹).

به نظر میردامادی، این شیوه هنوز در ایران آغاز نشده بود. او معتقد بود که تا زمانی که نویسندگان ایرانی صدها رمان از الکساندر دوما، ویکتور هوگو، شکسپیر، گوته، چخوف و هانری بر دو را نخوانده و حتی این قبیل نمایش‌ها را تماشا نکرده باشند، نمی‌توان انتظار داشت که بتوانند اثر مهم و قابل استفاده‌ای خلق کنند. این موضوع مهم نه تنها مورد توجه نویسندگان ایرانی که می‌خواستند قدرت نویسندگی خود را آزمایش کنند، نبود، بلکه همین اشتباه از طرف هیئت‌های تئاتری ایران نیز دیده می‌شد که نمایشنامه‌های نویسندگان بی‌تجربه را به روی صحنه

می‌بردند. این اشتباه نه تنها فایده اخلاقی و حتی تفریحی برای تماشاچیان نداشت، بلکه به ضرر مسلم ادبیات ایران و زیان آتیه تئاتر کشور بود. وی معتقد بود که در هر شهرستانی باید نویسندگان و مترجمان توانمند به ترجمه و بازیگران و کارگردانان باتجربه به نمایش دادن آثار معروف امروزی تشویق و ترغیب می‌شدند تا مقدمه‌ای و وسیله‌ای برای کارآموزی نویسندگان و کارگردانان فراهم شود (دادگستران، ۱۳۲۳، شماره ۷۳، ص. ۳).

۴.۲.۲. ترجمه نمایشنامه‌های ترکی به فارسی در مشهد

در اواخر دوره قاجار، تئاتر در مشهد به زبان ترکی اجرا می‌شد. این امر باعث می‌شد که بسیاری از فارسی‌زبانان که جمعیت غالب شهر را تشکیل می‌دادند، از تئاتر بهره‌مند نشوند. با توجه به این ضرورت، ترجمه نمایشنامه‌های ترکی به زبان فارسی آغاز شد. *روزنامه شرق ایران* در تاریخ ۱۶ اسفند ۱۲۹۶، از ترجمه نمایشنامه‌ای به نام «*والماسون بوالسون*» به زبان فارسی خبر داد که شاید بتوان آن را اولین ترجمه نمایش در این شهر دانست:

اوپرای اخلاقی (والماسون بوالسون) که دارای مراتب ادبی و موسیقی است و به قلم یگانه اوپرا نویس زیردست قفقاز عزیزبیک حاجینسکی نوشته شده است و تا حال به السنه مختلف اروپایی ترجمه گردیده چون به فارسی ترجمه نشده بود به همت یک عده از جوانان متذوق و به قوه ادبی یگانه ادیب تحریر آقای ملاباشی مدیر آگاهی با شیرین‌ترین بیانی به فارسی ترجمه می‌شود و این دوسه‌روزه به اتمام خواهد رسید. ما عموم را به تماشای آن در روزهای بعد از عید نوروز دعوت می‌نماییم (شرق ایران، ۱۲۹۶، شماره ۳۴، ص. ۱).

عبدالحسین آل داوود، ملقب به آگاهی، در اوایل مشروطیت *روزنامه آگاهی* را تأسیس کرد (شهبازی، ۱۳۸۲، ص. ۲۹). وی که فارسی‌زبان بود، احتمالاً، زبان ترکی را در کوچه و بازار مشهد آموخت و با کمک ترک‌زبانان مشهد، نمایشنامه «*والماسون بوالسون*» را ترجمه کرد. این اقدام، گامی مهم در فارسی‌سازی تئاتر بود. در سال‌های پایانی دوره قاجار، اجرای نمایش به زبان فارسی افزایش یافت. این امر به دلیل نقش زبان در تفهیم موضوع و تأثیرگذاری اجتماعی تئاتر بود. به‌همین دلیل، تأکید بیشتری بر ترجمه نمایشنامه‌ها به فارسی شد. در دهه پایانی دوره قاجار به تدریج آثار بیشتری از ترکی به فارسی ترجمه شد. مهم‌ترین آنها آثار عزیز عبدالحسین

حاجی بکوف نمایشنامه‌نویس قفقازی بود که به اغلب زبان‌های زنده دنیا ترجمه و به نمایش درآمده بود. تقریباً همه آثار حاجی بکوف در ایران به‌وسیله ایرانیان مهاجر به معرض نمایش درآمدند و غالباً چاپ و منتشر شدند (اسکوئی، ۱۳۷۸، صص. ۱۸۵-۱۸۶). حاجی بکوف به‌خاطر تئاترهایش در مشهد طرفداران بسیاری داشت. از جمله «آرشین مال‌آلان» و «مشهدی عباد» بیش از همه به زبان فارسی و ترکی به نمایش درآمدند و تقریباً تا شهریور ۱۳۲۳ متجاوز از دویست بار ارائه شدند (اخبار تازه روز، ۱۳۲۴، شماره ۲۱۲، ص. ۲). حتی در سال‌هایی که این آثار به زبان فارسی ترجمه شده بودند بازهم به زبان اصلی آن یعنی ترکی اجرا می‌شد. نمایش «ناموس» تألیف شیروان‌زاده نیز در ۲ آبان ۱۳۲۴ در محل سینما و تئاتر خورشید مشهد ارائه شد (راستی، ۱۳۲۲، شماره ۳۹، ص. ۲) که مشخص نیست توسط چه کسی به فارسی ترجمه شده است. بیشتر نمایشنامه‌های ترکی در اواخر دوره قاجار تا اوایل پهلوی به فارسی ترجمه شدند.

۴. ۲. ۳. ترجمه نمایشنامه‌های روسی به فارسی در مشهد

پس از ترجمه آثار ترکی، نمایشنامه‌های روسی در مشهد موردتوجه قرار گرفت. این امر به دلیل اهمیت زبان روسی در مشهد بود. زبان روسی از اواخر دوره قاجار تا اواسط دوره رضاشاه، مهم‌ترین زبان خارجی مشهد محسوب می‌شد. به‌همین دلیل، ترجمه آثار نمایشی روسی به فارسی زودتر از سایر زبان‌های اروپایی انجام گرفت. این امر به دسترسی بیشتر اهالی مشهد به روسیه، حضور گسترده مهاجران روسی و بازگشت جوانان تحصیل‌کرده از روسیه مربوط می‌شد. این افراد نقش مهمی در ترجمه آثار روسی به زبان فارسی ایفا کردند. خانواده آذرخشی علاوه بر تئاتر نقش مهمی در ترجمه آثار روسی ایفا کرد. رضا آذرخشی از قدیمی‌ترین مترجمان روسی به فارسی در مشهد بود که آثار متعدد نمایشی و داستانی را ترجمه کرد. او از نسل دوم مهاجران قفقازی و فرزند علی‌اکبر بیک، ملقب به سرتیپ امیر سلطائف و نوه شیخ عبدالله بیک تغلیسی بود. امیر سلطائف پس از ورود به ایران با فروغ‌السلطنه قهرمان ازدواج کرد (آذرخشی، ۱۳۸۷، صص. ۸-۱۳). رضا آذرخشی زبان روسی را به‌خوبی می‌دانست و با روس‌ها معاشرت می‌کرد (آذرخشی، ۱۳۸۷، ص. ۶۸). در اوایل دوره پهلوی ضمن خدمت

در ادارهٔ نظمیهٔ مشهد، دست به ترجمهٔ چند نمایشنامه روسی زد و آنها را شخصاً در سالن اعتبارالسلطنه به روی صحنه برد.

اگرچه نام دقیق نمایشنامه‌های ترجمه‌شده و اجراشده توسط اژدري، از خانواده‌های مهاجر روسی، ثبت نشده است، اما او نقش مهمی در معرفی نمایشنامه‌های روسی به ایران داشت. برخی از این آثار قبل از چاپ به صورت کتاب در مطبوعات مشهد منتشر شدند و کاملاً در ارتباط با تئاتر و نمایش بودند. رمان «آلودگان» اثر اپتون سینکلر، یکی از ترجمه‌های اژدري بود که از مهرماه ۱۳۲۰ در روزنامهٔ *آزادی* منتشر می‌شد. این رمان به دلیل تأثیرات اخلاقی‌اش موردتوجه قرار گرفت و امید می‌رفت که وزارت بهداری و انجمن پرورش افکار، به‌ویژه بخش نمایش و نگارش آن انجمن، آن را موردتوجه قرار دهند تا مردم از اهمیت آن آگاه شوند (آزادی، ۱۳۲۰، شماره ۱۹۷۹، ص. ۲). برخی دیگر از ترجمه‌های او عبارت بودند از: «الله»، «از دریچهٔ سفارت»، «تصویر»، «در زندان و در آزادی»، «عدالت»، «فضول»، «یالت چهل و نهم» از آنتوان چخوف؛ «توفان» (مجموعهٔ هشت داستان) از ماکسیم گورکی و «سرگشتگی جان‌گداز» از الکساندر تولستوی (آذرخشی، ۱۳۸۷، ص. ۳۴).

برخی آثار نمایشی روسی نیز از طریق زبان واسط به فارسی ترجمه شدند. از جمله می‌توان به اقدام دکتر محمود ضیایی در ترجمهٔ نمایشنامهٔ «خوستگاری» اثر آنتوان چخوف از انگلیسی اشاره کرد. به‌زعم کلارمونت اسکرین^۱، سرکنسول انگلیس در مشهد، این ترجمه و نمایش آن یک موفقیت فرهنگی برای سرکنسولگری انگلیس بود که با هدف نزدیک شدن به روس‌ها انجام گرفت (اسکرین، ۱۳۷۸، ص. ۳۲۵). او از تلاش‌های همسرش، دوریس فوربز، برای راضی و سرگرم کردن روس‌ها و دوستان ایرانی‌اش از راه تئاتر، از جمله ترجمهٔ نمایشنامهٔ چخوف، تقدیر کرد. (اسکرین، ۱۳۷۸، ص. ۳۶۴)؛ بنابراین، تئاتر می‌تواند ابزاری برای ایجاد ارتباط و تفاهم بین فرهنگ‌های مختلف استفاده شود؛ اقدامی فرهنگی که هدف آن ایجاد همگرایی و تفاهم بین دو قدرت روس و انگلیس در شهر بود. سرکنسول انگلیس در کتاب خاطرات خود ذکر کرده است که ترجمهٔ دکتر ضیایی مورد استقبال روس‌ها قرار گرفت،

1. Clarmont Skrine

به‌طوری‌که مطبوعات روسیه به آن واکنش نشان دادند. روزنامه پراودای مسکو ضمن تمجید از نمایش این تئاتر، نوشت که این نخستین‌بار است که این نمایش از چخوف در مشهد روی صحنه می‌رود (اسکرین، ۱۳۷۸، ص. ۳۱۹).

۴.۲.۴. ترجمه نمایشنامه‌های فرانسه به فارسی در مشهد

بخش مهمی از آثار نمایشی اجراشده در مشهد از زبان فرانسه ترجمه شده بودند. بیشتر این ترجمه‌ها در تهران انجام می‌شدند، اما در مشهد نیز اقدام به ترجمه برخی از آثار نمایشی فرانسوی می‌شد. مهم‌ترین نمونه در این زمینه، اقدامات «انجمن هنرمندان آماتور دراماتیک» یا «هیئت نمایش مشهد» بود. این انجمن تحت سرپرستی دوریس فوربز^۱، همسر اسکرین، برخی از آثار نمایشی را ترجمه و اجرا کرد. کنسولگری انگلیس، در پاسخ به فعالیت‌های هنری و تبلیغاتی شوروی و حزب توده، برای ایجاد ارتباط با مردم و کسب نفوذ در میان آنها، چند گردهمایی و مهمانی برگزار کرد. سپس، نمایش‌های هنری را در محیط‌های خانوادگی ترتیب داد که در ابتدا از حمایت علی منصور، استاندار خراسان، برخوردار بود. مهندس عروضی و همسرش آذر، دکتر محمد میردامادی، دکتر محمود ضیائی، بدری تیمورتاش و تنی چند از سرشناسان مشهد، از گردانندگان این جلسات بودند (فیاض، ۱۳۸۱، صص. ۱۱۸-۱۱۹).

دوریس فوربز، همسر سرکنسول انگلیس در مشهد، چند تن از دوستان جوان ایرانی‌اش را ترغیب کرد که نه تنها تئاتر بازی کنند، بلکه نمایشنامه‌های انگلیسی، فرانسوی و حتی روسی را به فارسی ترجمه کنند و آنها را در سالن‌های دبیرستان فردوسی و شیر و خورشید سرخ به روی صحنه بیاورند. «دعای عروس و مادر شوهر»، نمایشنامه‌ای که توسط هیئت نمایش مشهد در روز ۱۲ فروردین ۱۳۲۳ به روی صحنه رفت، اثری ترجمه‌ای بود (دادگستران، ۱۳۲۳، شماره ۱۳، ص. ۴). محمد میردامادی، پزشک مطرح مشهدی که در ترجمه و اجرای تئاترها با خانم اسکرین همکاری می‌کرد، در مقدمه ترجمه این نمایشنامه فرانسوی درباره اهمیت و جایگاه آن این‌گونه می‌نویسد: «یکی از بزرگ‌ترین و بهترین شاهکارهای رمان‌نویسی است که توسط پل

1. Doris Forbes

نیوا^۱، یکی از زبردست‌ترین رمان‌نویس‌های فرانسه نوشته شد. او درباره چگونگی ترجمه این نمایشنامه چنین نوشت:

در دو سال پیش «هیئت نمایش مشهد» که تحت سرپرستی و کارگردانی بانو اسکرین که خود هنرپیشه زبردست انگلیسی است، اداره می‌شد به فکر افتاد نمایش اخلاقی جامعی که درعین حال تصویر یکی از مناظر روزمره زندگی عادی باشد، به معرض نمایش بگذارد. همین‌که بانو پ. میردامادی پس از تفحص و مطالعات بسیار این نمایشنامه را انتخاب نمود من شخصاً پس از قرائت دقیق آن به اتفاق کمیسیون ترجمه‌نامه پزشکی، با کمال علاقه‌مندی به ترجمه آن اقدام کردم و مطمئن بودم با ترجمه و نمایش آن نه تنها ساعات مطبوع و دلپذیری برای تماشاچیان مشهد تأمین خواهم نمود بلکه به این دلیل که این نمایش به بهترین وضع زیاده‌روی‌های ناشی از احساسات خانوادگی را آشکار می‌سازد، بزرگ‌ترین خدمت را برای استوار نمودن زندگی خانوادگی ایرانی خواهیم کرد (نیوا، ۱۳۲۴، مقدمه).

در ترجمه این نمایشنامه، اسامی به شکل واقعی خود ترجمه شده بودند. با این حال، یکی از منتقدان نمایشنامه معتقد بود که بهتر بود نام‌های ایرانی و شهرهای ایرانی انتخاب می‌شدند (دادگستران، ۱۳۲۳، شماره ۱۳، ص. ۴)؛ اما میردامادی در هنگام چاپ ترجمه این نمایشنامه، درباره این انتقاد به قانون مطبوعات و نمایش‌ها اشاره کرد که در ترجمه‌ها نمی‌توان اسامی را تغییر داد (نیوا، ۱۳۲۴، ص. ۶۹). شاید دلیل تمایل به استفاده از اسامی بومی، رویکرد بومی‌سازی افراطی بود که در ترجمه‌های نخستین نمایشنامه‌ها رایج بود (امامی، ۱۹۸۷).

۴.۳. تأثیر ترجمه بر تنزل و ترقی تئاتر مشهد

۴.۳.۱. تنزل تماشاخانه‌ها به خاطر بی‌توجهی به آثار ترجمه‌ای

رویکرد مجریان تئاتر در مشهد به مسأله ترجمه متفاوت بود. در تماشاخانه‌ها کمتر به آثار ترجمه‌ای توجه می‌کردند، اما گروه‌های تئاتر بیشتر به آن تمایل نشان دادند و این دو رویکرد آثار متفاوتی برجای گذاشت. تماشاخانه‌ها که مهم‌ترین مراکز نمایشی مشهد بودند پس از

1. Paul Nivoix

شهریور ۱۳۲۰ به‌طور حرفه‌ای تئاتر را روی صحنه بردند. تماشاخانه ملی یا تئاتر ملی که در سال ۱۳۲۱ تشکیل شد، ابتدا توسط اسماعیل زانیچ بیشتر آثار نمایشی فارسی را روی صحنه برد (آفتاب شرق، ۱۳۲۷، شماره ۱۸۱۵، ص. ۴؛ پاکروان، ۱۳۷۰، ص. ۷۷). سپس غلامرضا سه‌قلعه‌گیان در این تماشاخانه متخصص اقتباس از آثار ترجمه‌ای شد. او «بارگاه یزید» را با اقتباس از آثار جرجی زیدان نوشت. او هر کتابی را که می‌خواند، فوری خلاصه همان را به‌صورت نمایشنامه، البته با نام دیگری، روی صحنه می‌برد (میرخدیوی، ۱۳۷۲، ص. ۲۴۸). این سبک نمایشنامه‌نویسی که تلخیصی از آثار ترجمه‌ای یا فارسی بود به‌تدریج اهمیت ترجمه آثار فاخر را کاهش داد (همچنین ببینید، خبری، ۱۳۸۶).

ماشاءالله وحیدی، هنرمند همه‌کاره تماشاخانه ملی، تقریباً با دست‌خالی برنامه را اجرا می‌کرد چون اطرافیان هنرمندش جای خود را به جوانانی مبتدی داده بودند (خراسان، ۱۳۲۸، شماره ۱۹۹، ص. ۳). حرکات، رفتارها و سخنان بازیگران با اصل اثر و موضوع نمایشنامه تفاوت داشت؛ آنها عمداً برای خندانیدن تماشاچیان از الفاظ رکیک استفاده می‌کردند (نبرد ما، ۱۳۲۹، شماره ۲۸، صص. ۱-۲). تماشاخانه‌ها تلاش می‌کردند برای جلب تماشاچیان از نمایش‌های قدیمی نظیر حاجی بکوف استفاده کنند یا مثلاً «آرشین مال‌آلان» پس از چند دهه از نگارش آن، همچنان در تئاتر ملی به نمایش گذاشته می‌شد (نبرد ما، ۱۳۲۹، شماره ۳۹، ص. ۲). روزنامه/ایران مبارز در ۲۴ آبان ۱۳۲۹ تماشاخانه ملی را «افتضاح‌خانه» نامید (ایران مبارز، ۱۳۲۹، شماره ۲۰، ص. ۱). محمدعلی شاهقمدی، بازیگر تئاتر ملی که پس از مدتی از تئاتر کناره‌گیری کرد و به مطبوعات روی آورد، انتقادهای تندی علیه تماشاخانه ملی نوشت. او معتقد بود که وقتی بازیگر تماشاخانه‌ای خرکار، بوجار، دست‌فروش، پینه‌دوز و بی‌سواد بوده و بازیگر زن آن یک عده زن‌های مطلقه باشد، نمی‌توان انتظار داشت که تئاتر ملی پیشرفت کند (صدای خراسان، ۱۳۲۹، شماره ۷، ص. ۳). او نمایشنامه‌ها را مملو از کلمات رکیک و نویسندگان آن را کم‌سواد معرفی کرد و معتقد بود که از آثار نویسندگان مطرح خارجی استفاده نمی‌شد اگر هم یکی دو نمایشنامه مثل «تلو» و «آرشین مال‌آلان» بود، سرقت ادبی بود و «روح بدبخت نویسنده داستان از این اقتباس و ترجمه ننگین در عذاب بود» (صدای خراسان، ۱۳۲۹، شماره ۱۱، ص. ۳). بنا به نوشته شاهقمدی، اگر مولیر، شکسپیر، ویکتور هوگو و عزیزبیک

حاجی‌بکوف می‌دانستند و پیش‌بینی می‌کردند که نوشته‌های نگز و شیرین آنها که دارای یک دنیا حلاوت و معنی بود، به‌وسیله این‌گونه مترجمان چنین بی‌معنی و مسخره روی صحنه ظاهر می‌شد «به خدا قسم انگشت خود را می‌شکستند و هرگز نمایشنامه‌نویسی نمی‌کردند» (صدای خراسان، ۱۳۲۹، شماره ۱۲، ص. ۳). این انتقاد جدی نشانگر تنزل سطح و جایگاه ترجمه‌های فاخر در تماشاخانه‌ها بود و درنهایت به تعطیلی تئاتر ملی منجر شد. البته، به باور بزرگمهر (۱۳۸۶)، اقتباس نمایشنامه‌های خارجی به دلیل زبان فاخر و پیچیده آن‌ها بوده است چراکه مترجمان عاجز از ترجمه کلمه به کلمه آن به زبان فارسی بودند. درنتیجه، «با حفظ اندیشه کلی اثر و ایجاد چند تغییر»، نمایشنامه را برای مخاطب ایرانی ساده می‌کردند (ص. ۱۳۴).

تئاتر یا تماشاخانه گلشن نیز سرنوشتی مشابه تئاتر ملی داشت. با شروع به کار شعبه وزارت کار و تبلیغات در مشهد از اواخر سال ۱۳۲۵ اقداماتی برای ساماندهی سینماها و تئاترهای مشهد انجام گرفت (میرخدیوی، ۱۳۷۲، صص. ۱۸۵-۱۸۶). از جمله اینکه کلمات و سخنان هنرپیشگان با اصل نمایشنامه تطبیق داده می‌شد. مسأله‌ای که باعث شد از لطف بازی کمدی اصغر قفقازی کاسته شود (میرخدیوی، ۱۳۷۲، صص. ۱۰۷-۱۰۸).

۴.۳.۲. احیای تماشاخانه‌ها با آثار ترجمه‌ای

سالن تئاتر ملی پس از تعطیلی در سال ۱۳۳۰ در اختیار گروه تئاتر هنرمندان به سرپرستی امیرحسین مهرپور قرار گرفت. این گروه نمایش‌های جالبی از آثار ترجمه‌شده بر روی صحنه برد. «ریچارد داولینگتون» و «سه‌تفنگدار» از الکساندر دوما و «سرباز شکلاتی» اثر جورج برنارد شاو از جمله این آثار بودند. نمایشنامه «سویل» نوشته جعفر جبارلی، نویسنده معروف شوروی، در مشهد با استقبال بی‌نظیری روبرو شد (میرخدیوی، ۱۳۷۲، ص. ۱۱۹). «ریچارد داولینگتون» یا «خائن» اثر الکساندر دوما با ترجمه اعتصام‌الملک، از دیگر آثاری بود که توسط گروه «تئاتر هنرمندان» به روی صحنه رفت (نوای خراسان، ۱۳۴۹، شماره ۹۵۹، ص. ۳). بیشتر اجراهای این گروه ترجمه آثار شاخص بود که با استقبال بی‌سابقه تماشاگران مواجه شد؛ مثلاً، نمایشنامه سویل ۴۲ شب اجرا شد (میر خدیوی، ۱۳۷۲، ص ۱۱۹). آثار دیگری همچون، «مسیو ژوردان» اثر آخوندف قفقازی توسط هیئت تئاتر خورشید، «تاجر ونیزی» اثر شکسپیر و کمدی «عمو

رجب بچه شده» اثر مولیر در سینما تئاتر ایران اجرا شدند (آفتاب شرق، ۱۳۲۷، شماره ۱۹۱۶، ص. ۴). اطلاعاتی درباره مترجمان این آثار یافت نشد؛ بنابراین، اغلب تئاترهای این سینما آثار ترجمه‌ای و در جلب بینندگان موفق بودند.

آثار ترجمه‌ای نقش بسیار مهمی در احیاء تماشاخانه گلشن داشتند. منصور همایونی که بازیگری را از سال ۱۳۳۶ در تئاتر نادر مشهد با اجرای نقش نوبل در تئاتر «کارمند شریف» اثر الکساندر ایبسون آغاز کرده بود (زمانی زوارزاده، ۱۳۶۸، ص. ۱۹۱)، دو دوره با تئاتر گلشن همکاری کرد و در هر دو مقطع، سطح آن را ارتقا داد. همایونی در سال ۱۳۴۱ با اجرای نمایشنامه‌های «جناب خان» اثر مولیر و «شکار خرگوش» اثر موریس دوکبرا در تئاتر مشهد تحولی ایجاد کرد (آفتاب شرق، ۱۳۴۱، شماره ۸۹۴۲، ص. ۴). تجربه فعالیت هنری منصور همایونی در مشهد و استقبال تماشاگران نشان داد اجرای آثار ترجمه‌ای شناخته‌شده سطح تئاتر را ارتقا می‌دهد.

۴.۳.۳. آثار نمایشی ترجمه‌ای در گروه‌های تئاتری

هیئت نمایش مشهد که توسط همسر کنسول انگلیس در مشهد تأسیس شد، در عرض یک‌سال سه نمایش اجرا کرد که همگی موفق بودند. یکی از دلایل موفقیت این نمایش‌ها، انتخاب آثار ارزشمند و ترجمه خوب آنها بود. هیئت تئاترال حزب توده مشهد نیز نمایش‌هایی از آثار ترجمه‌شده و آثار فارسی اجرا کرد. از جمله نمایش «مریض خیالی» اثر مولیر که در تاریخ ۲۳ خرداد ۱۳۲۲ به نمایش گذاشته شد (راستی، ۱۳۲۲، شماره ۲، ص. ۲). آن هیئت همچنین در ۷ مهر ۱۳۲۲ دو اثر «به‌سوی زندگی» اثر عبدالحسین نوشین و «عروسی/جباری» اثر مولیر را اجرا کرد (راستی، ۱۳۲۲، شماره ۴۷، ص. ۲). تئاترهایی که از این هیئت ثبت شده‌اند، نشان می‌دهند که زبان آنها فارسی و ترجمه بوده است. مجمع تئاترال تهران وابسته به حزب توده نیز در سال‌های ۱۳۲۲ و ۱۳۲۵ پنج نمایش در مشهد اجرا کرد که بیشتر آنها ترجمه‌ای بودند. ابتدا نمایش «میرزا کمال‌الدین» اثر مولیر با ترجمه فروغی (ذکاءالملک) در مشهد اجرا شد (راستی، ۱۳۲۲، شماره فوق‌العاده، ص. ۱). سپس نمایش «دخترک شکلات‌فروش» اثر پل کاول فرانسوی به کارگردانی حسین خیرخواه به روی صحنه رفت (راستی، ۱۳۲۲، شماره ۲۴، ص. ۱). این

مجمع همچنین نمایش‌های «عاشق گنج» اثر مولیر، «سه دزد» نوشته آناتولی داریاچی ایتالیایی (راستی، ۱۳۲۴، شماره ۲۳۹، ص. ۴؛ راستی، ۱۳۲۴، شماره ۲۴۳، ص. ۴) و «لئیم دیوان» یا «نحسیس» اثر مولیر را اجرا کرد (الهی، ۱۳۸۲، ص. ۷۰). تمام این نمایش‌ها ترجمه‌هایی بودند که در تهران انجام شده بود و در مشهد به اجرا درآمدند.

علاوه بر هیئت‌های تئاتری وابسته به کنسولگری‌های خارجی که عمر کوتاهی داشتند، از اواسط دوره پهلوی گروه‌های تئاتری نیز شکل گرفتند که عمر کوتاه‌تری نسبت به تماشاخانه‌ها داشتند. گروه تئاتر نادر که در سال ۱۳۳۶ تأسیس شد، نسبت به گروه‌های تئاتری دیگر، نمایش‌های ترجمه‌ای کمتری اجرا کرد. از جمله آثار ترجمه‌ای این گروه می‌توان به «جناب خان» و «مد/مروز» اثر مولیر و «یوآلف کوچولو» اثر هنریک ایبسن ترجمه نوح خراسانی اشاره کرد (آفتاب شرق، ۱۳۳۷، شماره ۶۱۳۱، ص. ۲). نوح خراسانی به زبان‌های انگلیسی و فرانسه تسلط کامل داشت چون تحصیل‌کرده فرانسه بود و در اوقات فراغت خود دست به ترجمه آثار انگلیسی و فرانسوی می‌زد (ناشناس، ۱۳۵۴، ص. ۴۱۷). گروه هنری آپادانا از مجهزترین گروه‌های تئاتری مشهد که در سال ۱۳۴۲ تأسیس شد و نیمی از تئاترهای اجرا شده این گروه ترجمه بود. اولین برنامه‌اش با نام «می‌خواهید با من بازی کنید» نوشته مارسل آشار فرانسوی بود. سپس «کتک خورده و راضی» نوشته آلفاندرو کاسونا اسپانیایی و «آریادکاپو» نوشته ادنا سنت وینسنت میلی آمریکایی در آن اجرا شد (نجف‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۲۷۶). گروه تئاتر پارت در سال ۱۳۴۵ به سرپرستی داوود کیانیان تأسیس شد. این گروه نمایش‌هایی را به زبان فارسی و ترجمه اجرا می‌کرد. این گروه برای نخستین‌بار نمایش ترجمه‌ای از آثار برتولت برشت آلمانی به نام «استثنا و قاعده» ترجمه م. ا. به آذین و «آن‌که گفت آری آن‌که گفت نه» ترجمه مصطفی رحیمی را روی صحنه برد. نمایشنامه «قرعه برای خورده شده» نوشته اسلاو میر مروژک لهستانی ترجمه حسن پویان نیز از دیگر آثار اجرا شده این گروه بود (نجف‌زاده، ۱۳۹۳، ص. ۲۸۵).

۵. بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش‌های متعددی درباره تاریخچه تئاتر مشهد به شکل مقاله و کتاب نوشته شده ولی هیچ‌کدام به موضوع زبان تئاتر و ترجمه نمایشنامه‌ها نپرداخته‌اند و در مورد سایر شهرهای ایران نیز چنین پژوهشی انجام نگرفته است. به همین جهت نمی‌توان این پژوهش را با موارد مشابهی مقایسه کرد و تفاوت و تشابه آن را بررسی نمود. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تئاتر مشهد در اواخر دوره قاجار، با ورود گروه‌های سیار قفقازی به این شهر، آغاز شد. این گروه‌ها نمایشنامه‌های خود را به زبان ترکی اجرا می‌کردند و مخاطبان آنها نیز مهاجران ترک بودند. به همین دلیل، اولین مرحله از زبان تئاتر در مشهد، ترکی بود. در این دوره، آثار نویسندگان قفقازی نظیر نجف‌بیک وزیرزاده و عزیزبیک حاجینسکی، در مشهد به روی صحنه می‌رفتند. هیئت هوسکاران قفقازی نیز با هدف گسترش تئاتر در این شهر، تئاترهای ترکی «والماسون بوالسون»، «باغشیدان چخدیق باغمرا دوشدوک»، «آرشین مال آلان» و «مشهدی عباد» را اجرا کرد. جمعیت زیاد ترک‌زبانان مشهد، سبب غلبه زبان ترکی در تئاتر این شهر شد. گروه سیار قمرلینسکی نیز با اجرای نمایشنامه‌های ترکی، نقش مهمی در گسترش تئاتر مشهد داشت. هرچند گسترش تئاتر به زبان ترکی در نتیجه جمعیت زیاد ترک‌زبانان در مشهد بود اما می‌دانیم که اولین ترجمه‌های تئاتر به فارسی از زبان ترکی آذری انجام شده است. برای مثال، نمایشنامه‌های ترکی میرزا فتحعلی آخوندزاده یا اولین نمایشنامه‌های فارسی توسط نویسنده آذربایجانی میرزا آقا تبریزی (آلورت، ۱۹۸۳؛ غفاری، ۱۹۸۴). مشابه همین موقعیت در گیلان نیز رخ داده است. به گونه‌ای گروه‌های تئاتری قفقازی و ارمنی برای اجرا به رشت می‌آمدند و نمایش‌هایی را به زبان ترکی و ارمنی اجرا می‌کردند و اولین تئاتری که در آنجا اجرا شد «تاجران» از چخوف بود که توسط گروهی قفقازی اجرا شد (پناهی و کولاکوف، ۲۰۲۲). به باور چلکوفسکی (۱۹۸۴)، اقلیت‌های مذهبی نقشی اساسی در معرفی تئاتر مدرن به کشورهای خاورمیانه از جمله ایران داشته‌اند. مثلاً، آرامنه پیش‌گام اجرای نمایشنامه‌های اروپایی ترجمه شده در تبریز، رشت، اصفهان و روستاهای ارمنی مانند هفتوان بودند که بین سال‌های ۱۸۹۴ و

۱۹۰۰ چندین نمایش در آنها اجرا شد (رحیمی، ۲۰۲۳). در مشهد نیز ارامنه تئاترهایی اجرا کردند. علاوه بر آن مهاجران روس‌ها نیز به زبان خود تئاترهایی برگزار می‌کردند.

استقبال از تئاتر و مشکلات فهم زبان ترکی در مشهد باعث ترجمه برخی از آنها به زبان فارسی ترجمه شد. اقدامی که عبدالحسین آگاهی اولین بار آن را انجام داد. این تئاترهای ترجمه توسط هیئت نمایش خورشید که بازیگرانش فارس‌زبان بودند، اجرا شد. روند اجرای فارسی با شروع دوره پهلوی رونق بیشتری گرفت. روس‌های مهاجر و نسل دوم آنها در مشهد، مانند رضا آذرخشی، به ترجمه آثار روسی پرداختند و آن را روی صحنه بردند. ترجمه آثار نمایشی روسی، به‌ویژه آثار نیکلای گوگول، از پیشینه‌ای طولانی در ایران برخوردار است. به‌طوری‌که ترجمه فارسی آثار گوگول، در همان ابتدای کار تئاتر ملی (در سال ۱۲۹۰) بوده است (طلاجوی، ۲۰۱۲). با شروع دوره پهلوی زبان فارسی به زبان غالب اجرای تئاتر مشهد تبدیل شد و نویسندگانی چون کمال‌الوزاره، سید علی آذری و عماد عصار آثار متعددی به فارسی نوشتند که بیشتر آن‌ها نیز اجرا شد. این مورد تا حدودی بر خلاف جریان حاکم در تهران بود به‌گونه‌ای که نگارش آثار اصیل ایرانی به دلیل سیاست‌های سانسور و ممیزی رضاشاه روبه‌کاهش بود (بزرگمهر، ۱۳۷۰). گوران می‌نویسد «به این ترتیب نمایش که می‌توانست با الهام از انقلاب مشروطیت و تجربه‌های آن، به شکوفایی و خلاقیت برسد، به‌ویژه در سال‌های پس از ۱۳۱۵ در پنجه‌های سیاه خودکامگی و دیکتاتوری رضاشاهی، به خفقان افتاد. بسیاری از گروه‌های نمایشی هنوز آغاز نکرده از میان رفتند و نمایش را سکوتی چندساله در خود پیچید» (۱۳۸۹، ص. ۱۶۸). اما اوج‌گیری تولیدات نمایشی اصیل فارسی در دوره پهلوی دوم (۱۳۲۰ به بعد تا قبل از کودتای ۱۳۳۲) بیانگر تحولات فرهنگی و اجتماعی پویا در ایران بود و تأسیس حزب توده در سال ۱۳۲۰ نقطه عطفی در سیاست ایران بود، زیرا این حزب ایده‌های سوسیالیستی را ترویج می‌کرد و بر چشم‌انداز فرهنگی ایران تأثیر گذاشت (رحیمی، ۲۰۲۳). هیئت نمایش مشهد به کارگردانی خانم اسکرین و با همکاری پزشکانی چون دکتر محمود ضیائی و محمد میردامادی نمایشنامه‌های معتبری همچون آثار چخوف را از فرانسه و انگلیسی ترجمه کردند و روی صحنه بردند. این مورد خاص نشان می‌دهد که ترجمه از زبان میانجی در

آن برهه زمانی امری عام بوده است. میردامادی حتی معتقد به تداوم ترجمه برای تأثیرگذاری مثبت بر نمایشنامه‌نویسی بود.

هیئت تئاتر آل حزب توده نیز آثار فارسی و ترکی به زبان اصلی اجرا کرد ولی مجمع تاترال تهران در مشهد بیشتر آثار ترجمه‌ای اجرا می‌کرد. عبدالحسین نوشین علاوه بر نمایشنامه‌های فارسی نوشته‌شده توسط خودش آثار ترجمه‌اش را که بیشتر از فرانسه بود، روی صحنه برد. تماشاخانه‌های مشهد شامل تئاتر ملی و گلشن بیشتر آثار فارسی اجرا می‌کردند و کمتر آثار ترجمه‌ای فاخر روی صحنه می‌بردند. آثار ترجمه‌ای مورد استفاده آنها بیشتر دچار دخل و تصرف و تلخیص شده بود و کمتر شباهتی با اصل متن و حتی ترجمه آن داشت. آثار اقتباسی حتی برخلاف نام با محتوای اصلی آثار متفاوت بودند. خبری (۱۳۸۶) از این پدیده با عنوان آداپتاسیون نام می‌بردند که نوعی ترجمه آزاد، اقتباس و برداشت آزاد از متون نمایشی خارجی است. گروه‌های تئاتری در مشهد رویکردی متفاوت از تماشاخانه‌ها داشتند. نمایشنامه‌های ترجمه‌ای که توسط گروه‌های تئاتری اجرا شدند باعث احیای تماشاخانه‌های ملی و گلشن شد. چون آثار ارزشمند و فاخری که توسط مترجمانی غیر تئاتری به عنوان متون خواندنی ترجمه شدند، اجرا می‌کردند. گروه‌های تئاتری بیش از تماشاخانه‌ها آثار ترجمه روی صحنه بردند و اصالت متن و ترجمه‌های خوب نقش مؤثری در موفقیت آنها داشت.

در پژوهش‌های آتی، ترجمه‌پژوهان می‌توانند شیوه‌های ترجمه‌ای آثار نمایشی را بررسی کنند. همچنین، بررسی دقیق و موشکافانه واکنش ایرانی‌ها به آثار نمایشی در صحنه اجرا شده جای پژوهش بسیار دارد. به علاوه، بررسی هدف و انگیزه مترجمان از خلال نظریه‌های جامعه‌شناسی می‌تواند افق‌های جدیدی برای ما قرار دهد. از آنجاکه آمار و اطلاعات دقیقی درباره تئاترهای اجرا شده در شهرستان‌ها وجود ندارد، انجام چنین پژوهش‌هایی نیازمند صرف وقت و هزینه زیادی برای گردآوری اطلاعات اولیه است که تنها می‌توان به صورت دوره‌ای آن را اجرا کرد.

کتاب‌نامه

- اسکرین، س. (۱۳۷۸). جنگ جهانی در ایران (غ. میرزا صالح، مترجم). اطلاعات.
- اسکوئی، م. (۱۳۷۸). سیری در تاریخ تئاتر ایران. آناهیتا.
- آذرخشی، ع. (۱۳۸۷). سرگذشت ما فروغ زندگی. نامک و پروین.
- بزرگمهر، ش. (۱۳۷۹). تأثیر ترجمه متون نمایشی بر تئاتر ایران. موسسه انتشاراتی تیان.
- بزرگمهر، ش. (۱۳۸۶). گفتمان در عرصه تئاتر ایران از عهد ناصری تا پایان عصر پهلوی. نشریه سیمیا، ۱، ۱۳۳-۱۶۷.
- پاک‌روان، ش. (۱۳۷۰). رضا کمال شهزاد. مجله تئاتر، ۱۳، ۷۱-۹۴.
- پورحسن، ن. (۱۳۸۷). سید علی آذری: یادی از خادمان و پیشکسوتان تئاتر ایران. نشریه نمایش، ۱۰۳ و ۱۰۴، ۷۹-۷۴.
- خبری، م. (۱۳۸۶). پژوهشی در روند آدپتاسیون در تئاتر ایران. انتشارات جهاد دانشگاهی.
- زمانی زوارزاده، م. (۱۳۶۸). نمایش در مشهد. فصلنامه تئاتر، ۴ و ۵، ۱-۳۳.
- سلیمانی‌راد، ا.، خزاعی‌فر، ع.، و خوش‌سلیقه، م. (۱۳۹۳). بررسی تفاوت زبان نخستین نمایشنامه‌های ترجمه شده با نمایشنامه‌های ترجمه شده معاصر در ایران. زبان و ادب فارسی، ۲۰ (۶)، ۶۸-۴۷.
- سهیلی، ح. (۱۳۹۲). تاریخ تئاتر مشهد. سنبله.
- سیسیل، ادوارد. (بی‌تا). قالی ایران (م. د. صبا، مترجم). انجمن دوستداران کتاب.
- شهبازی، س. (۱۳۸۲). نام‌ها و نشانه‌ها، روایتی از روزنامه‌ها و روزنامه‌نگاران خراسان در دوران قاجار. ایوار.
- فلور، و. (۱۳۹۵). تاریخ تئاتر ایران (ا. نجفی، مترجم). افراز.
- قطبی، ب. (۱۳۷۰). اسناد جنگ اول جهانی در ایران. نشر قرن.
- کوهستانی نژاد، م. (۱۳۸۱). گزیده اسناد نمایش در ایران. انتشارات سازمان اسناد ملی.
- گوران، ه. (۱۳۸۹). کوشش‌های نافرجام: سیری در صدسال تیتر ایران. آگاه.
- مجید فیاض، ع. (۱۳۸۱). از باغ قصر تا قصر آرزوها (خاطرات سیاسی یک عضو سابق حزب توده). کویر.
- ملک‌پور، ج. (۱۳۶۳). ادبیات نمایشی در ایران نخستین کوششها تا دوره قاجار. (جلد اول). توس.
- میر خدیوی، ا. (۱۳۷۲). سی سال پشت صحنه تئاتر. تمدن.

- ناشناس. (۱۳۵۴). وفیات معاصران: دکتر نوح خراسانی. نشریه گوهر، ۲۹، ۴۱۷-۴۱۸.
- نجف‌زاده، ع. (۱۳۹۳). تاریخ تئاتر مشهد از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی. انصار نیوا، پ. (۱۳۲۴). *آمویر یا دعوای عروس و مادر شوهر* (م. میردامادی؛ پ. نیری و پ. کمالیه، مترجمان). انتشارات نامه پزشکان.
- ویگنور، پ. (۱۳۹۷). *نهضت آشنایی ایرانیان با تئاتر و ادبیات نمایشی عثمانی در عصر قاجار* (پورحسن، ن. مصحح). کوله‌پشتی.
- هاشمی، س. م.، حیدری، ف.، و رضایی دانش، ی. (۱۳۹۵). جامعه‌شناسی ترجمه متون نمایشی در دوره قاجار: با نگاهی بر تأثیر شرایط اجتماعی آن دوران بر انگیزه‌های مترجمان. *مطالعات زبان و ترجمه*، ۴۹(۴)، ۳۴-۱۵. <https://doi.org/10.22067/lts.v49i4.33470>
- همایونی، م. (۱۳۴۸). سرگذشت نمایش در مشهد. اداره کل فرهنگ و هنر خراسان.
- هویان، آ. (۱۳۷۸). تئاتر ارمنیان در تهران. نشریه تئاتر، ۲۰ و ۲۱، ۱۸۳-۲۱۸.
- الهی، ح. (۱۳۸۲). *احزاب و سازمان‌های سیاسی و عملکرد آنها در خراسان در سال‌های ۱۳۲۰ تا ۱۳۳۲*. انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد.

- Aaltonen, S. (2013). Theatre translation as performance. *Target*, 25(3), 385-406. <https://doi.org/10.1075/target.25.3.05aal>
- Allworth, E. (1983). Drama and theater of the Russian east: Transcaucasus, Tatarstan, Central Asia. *Middle East Studies Association Bulletin*, 17(2), 151-160. <https://doi.org/10.1017/S0026318400013183>
- André, J. S. (2020). History of translation. In M. Baker & G. Saldanha (Eds.), *The Routledge encyclopedia of translation studies* (3rd ed., pp. 242-246). Routledge.
- Bassnett, S. (1991). Translating for the theater—Textual complexities. *Essays in Poetics*, 15, 71-83.
- Berman, A. (1984). *L'épreuve de l'étranger: Culture et traduction dans l'Allemagne romantique* [The ordeal of the stranger: Culture and translation in romantic Germany]. Gallimard.
- Bigliuzzi, S., Kofler, P., & Ambrosi, P. (Eds.). (2013). *Theatre translation in performance*. Routledge.
- Brodie, G. (2020). Theatre translation. In M. Baker & G. Saldanha (Eds.), *Routledge encyclopedia of translation studies* (3rd ed., pp. 584-588). Routledge.
- Chelkowski, P. (1984). Islam in Modern Drama and Theatre. *Die Welt Des Islams*, 23/24, 45-69. <https://doi.org/10.2307/1570662>

- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge.
- D'hulst, L. (2010). Translation history. In Y. Gambier & L. van Doorslaer (Eds.), *The handbook of translation studies* (Vol.1, pp. 397-405). John Benjamins.
- Donnelly, M., & Norton, C. (2021). *Doing history* (2nd ed.). Routledge.
- Emami, I. (1987). *Evolution of traditional theatre and the development of modern theatre in Iran* (Unpublished doctoral dissertation). University of Edinburgh
- Filippini, B. M. (2015). The history of theater in Iran. *Middle eastern literatures*, 18(2), 202-207. <https://doi.org/10.1080/1475262X.2014.928044>
- Gaffary, F. (1984). Evolution of rituals and theater in Iran. *Iranian Studies*, 17(4), 361-389. <https://doi.org/10.1080/00210868408701638>
- Hermans, T. (2022). *Translation and history: A textbook*. Routledge.
- Lambert, J. (1993). History, historiography and the discipline. A programme. In Y. Gambier & J. Tormola (eds), *Translation and knowledge: Proceedings of the 1992 Scandinavian Symposium on Translation Theory* (pp. 3-25). Centre for Translation and Interpreting.
- Lange, A., & Monticelli, D. (2022). History and translation. In F. Zanettin & C. Rundle (Eds.), *The Routledge handbook of translation and methodology* (pp. 288-303). Routledge.
- Lazgee, S. H. (1994). *Post-revolutionary Iranian theatre: Three representative plays in translation with critical commentary* (Unpublished doctoral dissertation). University of Leeds.
- McCrack, L. J. (2001). *Historical information science: An emerging unidiscipline*. Information Today.
- Ordóñez-López, P. (2020). Dealing with the past: Definitions and descriptions of the history of translation. *Íkala, Revista de Lenguaje y Cultura*, 25(3), 797-814.
- Panahi, A., & Kulakov V. O. (2022). The role of Russia in Guilanians' acquaintance with modern theater art in the Qajar period. *Известия СОИГСИ*, (45), 38-46. <https://doi.org/10.46698/VNC.2022.84.45.014>
- Pym, A. (1998). *Method in translation history*. St Jerome Publishing.
- Rahimi, B. (2023). Introduction. In B. Rahimi (Ed.), *Performing Iran: Culture, performance, theatre* (pp. 1-36). Bloomsbury.
- Rice, K. (2021). Emissaries of enlightenment: Azeri theater troupes in Iran and central Asia, 1906-44. *Iranian Studies*, 54(3-4), 427-451. doi:10.1080/00210862.2020.1753022
- Rizzi, A., Lang, B., & Pym, A. (2019). *What is translation history?: A trust-based approach*. Springer.
- Rundle, C. (2021). Introduction: The historiography of translation and interpreting. In C. Rundle, *The Routledge handbook of translation history* (pp. xviii-xxvi). Routledge.

- Shep, S. J. (2005). Historical investigation. In G. E. Gorman & P. Clayton (Eds.), *Qualitative research for the information professional: A practical handbook* (2nd ed., pp. 160–181). Facet Publishing.
- Talajooy, S. (2012). The impact of Soviet contact on Iranian theatre: Abdolhosein Nushin and the Tudeh Party. In *Iranian-Russian Encounters* (pp. 337-358). Routledge.
- Tarantini, A. T. (2021). *Theatre translation: a practice as research model*. Springer Nature.
- Zatlin, P. 2005. *Theatrical translation and film adaptation: A practitioner's view*. Multilingual Matters.

منابع اولیه

مطبوعات و روزنامه‌ها

- آفتاب شرق: شماره‌های ۳۳۸ (۱۳۱۴ش)، ۱۸۱۵ (۱۳۲۷ش)، ۱۹۱۶ (۱۳۲۷ش)، ۶۱۳۱ (۱۳۳۷ش)، ۸۹۴۲ (۱۳۴۱ش).
- آزادی: شماره‌های ۱۱۱۴ (۱۳۱۵ش)، ۱۲۴۵ (۱۳۱۵ش)، ۱۹۷۹ (۱۳۲۰ش).
- آشفتة: شماره‌های ۱۱ (۱۳۰۸ش)، ۱۲ (۱۳۰۸ش)، ۱۹ (۱۳۰۹ش).
- اخبار تازه روز: شماره‌های ۱۷۲ (۱۳۲۴ش)، ۱۹۰ (۱۳۲۴ش)، ۲۱۲ (۱۳۲۴ش)، ۲۳۶ (۱۳۲۴ش).
- ایران مبارز: شماره ۲۰ (۱۳۲۹ش).
- بهار: سال دوم شماره‌های ۶۴ (۱۳۲۸ش)، ۶۶ (۱۳۲۸ش)، ۶۹ (۱۳۲۸ش)، ۷۰ (۱۳۲۸ش).
- چمن: سال دوم شماره ۲۳ (۱۳۲۵ش)، ۲۵ (۱۳۲۵ش)، ۸۲ (۱۳۲۶ش)، ۸۳ (۱۳۲۶ش).
- خراسان: شماره ۱۹۹ (۱۳۲۸ش)، ۴۲۸۵ (۱۳۴۳ش).
- خورشید: شماره ۴۹ (۱۳۸۹ش).
- دادگستران: شماره ۱۳ (۱۳۲۳ش)، ۷۳ (۱۳۲۳ش).
- راستی: فوق العاده (۱۳۲۲ش)، ۲ (۱۳۲۲ش)، ۲۴ (۱۳۲۲ش)، ۳۹ (۱۳۲۲ش)، ۴۷ (۱۳۲۲ش)، ۲۲۸ (۱۳۲۳ش)، ۲۳۹ (۱۳۲۴ش)، ۲۴۳ (۱۳۲۴ش).
- شرق ایران: شماره ۳۲ (۱۳۹۴ش)، ۳۴ (۱۳۹۶ش).
- صدای خراسان: شماره ۷ (۱۳۲۹ش)، ۱۱ (۱۳۲۹ش)، ۱۲ (۱۳۲۹ش).
- طوس: سال اول شماره ۳۱ (۱۳۱۳ش).
- فکر آزاد: سال اول، شماره ۳۱ (۱۳۰۱ش)، ۴۳ (۱۳۰۱ش)، ۴۶ (۱۳۰۱ش).

نبرد ما: شماره ۲۸ (۱۳۲۹ ش.)، ۳۹ (۱۳۲۹ ش.).

نوی خراسان: شماره ۹۵۹ (۱۳۴۹ ش.).

نوبهار: شماره ۵۱ (۱۲۹۰ ش.).

درباره نویسندگان

علی نجف‌زاده استادیار گروه تاریخ دانشگاه بیرجند با تخصص تاریخ ایران دوران اسلامی در حوزه تاریخ خراسان (مشهد) و قاینات در دوره قاجار و پهلوی است. پژوهش‌های ایشان عموماً متکی بر اسناد و مطبوعات است.

سعید عامری استادیار گروه زبان انگلیسی دانشگاه بیرجند است و فعالیت‌های پژوهشی ایشان در حوزه ترجمه دیداری شنیداری و چندرسانه‌ای، آموزش مترجم و روان‌شناسی ترجمه خلاصه می‌شود.

Investigating The Discourse of Trilingual Youth Identity; Nickname among Trilingual Youth in The Village of Dashkasan

Maryam Mirzaei^{*1}

Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran ¹

Abstract This study explores the use of nicknames among trilingual youth, investigating the influence of identity, culture, language, and attitudes on their propensity to assign nicknames to others. This research is cross-sectional and uses survey research. Results reveal that nicknames mirror the intricacy of social relations in a trilingual society. Young people's attitudes towards others' titles are predominantly negative, while their views on their own titles are more positive. Physical attributes form the basis for the most common nicknames. In this trilingual village, nicknames are primarily given to incapacitated individuals, those with differing religious beliefs, and those who do not share commonalities with the dominant language (Georgian, the native language of the dominant group) and ethnicity. The dominant language group is more inclined to assign titles. Most titles are based on descriptive phrases rather than verbal, prepositional, or adverbial phrases.

Keywords: *Multilingualism; Sociology of Language; Identity; Culture; Linguistic Bias.*

1. Introduction

A person's social presence can be significantly influenced by their nickname. A nickname, often carrying connotations of praise or criticism based on its original meaning, plays a crucial role in introducing individuals and professions. Identities take shape, acquire meaning, and become social constructs. Throughout a person's life, these social identities undergo development and evolution. This study, from a sociological perspective, explores the use of nicknames among trilingual teenagers. It seeks to answer how identity, culture, and language intersect to influence the propensity to assign nicknames.

Please cite this paper as follows:

Mirzaei, M. (2024). Investigating the discourse of trilingual youth identity; nickname among trilingual youth in the village of Dashkasan. *Language and Translation Studies*, 56(4), 205-235. <https://doi.org/10.22067/lts.2024.84680.1221>

*Corresponding Author: m.mirzaei@khuif.ac.ir

© 2024 LTS
All rights reserved

2. Method

Language, as a system of human communication, provides a structure for the creation and transmission of meanings and concepts. The larger a language's conceptual reserves and semantic field, the broader the thinking and thought processes that can be formed within that language. Consequently, the culture and civilization that develop within that language tend to be more sophisticated and comprehensive. Shohami (2007) highlights another crucial function of language in identity formation. In their social interactions, individuals and groups are distinguished from each other by a shared language. Learning a language can offer insights into the values associated with it. A civilization with multiple ethnic identities tends to be more adaptable. Simultaneously, a national language helps maintain national identity and promotes cultural and linguistic unity within a society. Language and social connections are instrumental in shaping identity, thereby influencing identity construction. When a person learns a language, their identity structure changes and evolves. Identity and identity formation are closely tied to the information a person acquires to fulfill basic roles. This study, aimed at research and development, adopts a survey research approach in terms of nature and method. Data was collected through a field approach, using a questionnaire to assess the inclination towards nicknaming among trilingual individuals whose first language is Georgian. The study was conducted on trilingual youth aged 15 to 24 years. The cluster sampling method was employed for 22 subjects. All subjects were fluent in three languages: Georgian, Persian, and Turkish. Identification, language, and culture were included as independent variables, with nickname inclination as the dependent variable. The Stocks and Taylor-Leach model (2011) questionnaire tool, divided into three phases, was used to evaluate the research process.

3. Results

Nicknames serve various purposes and are often used to quickly identify individuals. In some cases, nicknames are derived from a person's name, along with the names of their father, mother, or grandfather, or even their own nickname. This type of nickname is common and is generally viewed positively, often creating a sense of pride in the individual. Some nicknames are based on a person's physical characteristics, such as hair color, height, physical imperfections, disabilities, or resemblance to another person. Nicknames can also reflect a person's behavior in society and are often given by group members. Some nicknames are related to a person's past or present occupation. There are also nicknames used to mock or humiliate others. These nicknames are at times chosen for amusement because they rhyme with the person's name or resemble names found in nature. In certain situations, nicknames have been used to degrade people of other races. Nicknames can also refer to a person's speech patterns, place of residence, or family history. To give a nickname a negative connotation, it may be rhymed with the person's name or the name of another person with a negative connotation. This can be achieved by

shortening the name and adding another suffix, or by incorporating a physical flaw at the beginning or end of the name. On the other hand, nicknames with positive meanings, such as those implying goodness, eloquence, or capability, as well as occupational nicknames and nicknames derived from the names of a person's parents or ancestors, are perceived positively. Such nicknames are often chosen for poets and athletes, providing them with a distinguished and acceptable identity.

4. Discussion and Conclusion

This study presents data on the most prevalent types of nicknames in the trilingual village of Dashkasan, as well as the attitudes of the village's youth towards their own and others' nicknames. Among the various types of nicknames, those related to names, emotions, personality traits, places, and other categories are the most common. Negative nicknames typically pertain to physical attributes and personality traits, underscoring the community's emphasis on honesty and integrity. In the process of naming, young individuals exhibit their cultural literacy and linguistic awareness; nicknames serve as a reflection of complex social interactions. These young individuals tend to view others' nicknames more negatively and their own more positively. In this trilingual village, nicknames are primarily assigned to marginalized individuals, those who do not speak the dominant language as their first language, and those who hold different ethnic views.

بررسی گفتمان هویت نوجوانان سه‌زبانه؛ لقب‌گذاری در میان جوانان سه‌زبانه روستای داشکسن

مریم میرزایی*

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، ایران

چکیده هدف پژوهش حاضر بررسی میزان تأثیر هویت، فرهنگ، زبان و نوع نگرش بر لقب‌گذاری در میان جوانان سه‌زبانه (ترک، فارس و گرجی) روستای داشکسن بود. جامعه آماری جوانان سه‌زبانه سنین ۱۵-۲۴ سال روستای داشکسن بود. روش نمونه‌گیری هدفمند بود و ۲۲ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه سه‌بخشی استاکس و تیلر لیچ (۲۰۱۱) و روش پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی بود. بر طبق یافته‌ها متداول‌ترین نوع لقب‌ها، لقب‌های داده‌شده به‌ترتیب براساس ویژگی‌های فیزیکی، تنوع نام، احساسات، شخصیتی، عامیانه و مکان متداول‌تر هستند. اکثر لقب‌گذاری‌های صورت گرفته بر اساس قومیت، لقب‌گذاری در بین اقوام ترک نسبت به سایر قومیت‌ها بیشتر است؛ بنابراین با توجه به نتایج می‌توان گفت لقب‌گذاری در بین اقوام، مناطق، شیوه زندگی، آداب و رسوم و سطح فرهنگی اقوام گوناگون باهم متفاوت است و در اسم‌های مستعار مرسوم در روستای سه‌زبانه داشکسن و نگرش جوانان این روستا نسبت به لقب‌های خود و دیگران تفاوت وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: چندزبانگی؛ جامعه‌شناسی زبان؛ هویت؛ فرهنگ؛ تعصب زبانی.

۱. مقدمه

فرهنگ استفاده از نام مستعار در ایران از دیرباز وجود داشته و در میان شاهان، شاعران و نویسندگان رواج داشته است (رضاپور و فرجاه، ۱۴۰۰). لقب یا نام مستعار^۱، یک واحد زبانی عاطفی (احساس) است که برای بیان احساسات مخاطبان و/یا ایجاد تأثیر عاطفی بر مخاطبان با استفاده از طیف گسترده‌ای از ابزارهای زبانی طراحی شده است. نام مستعار عاطفی، نگرش سوژه را به ابژه منتقل می‌کند و احساسات کلی مثبت یا کلی منفی (عشق/محبت، غرور/افتخار، تحقیر، شرم، ترس، شادی) را در ارتباطات بین‌فردی بیان می‌کند. تداعی‌های عاطفی و

1. nicknames

همچنین درک و شفاهی آنها در شخصیت‌های زبانی، فردی هستند، در یک فرهنگ یا گروه اجتماعی خاص، افراد کلیشه‌های رایج را به اشتراک می‌گذارند و عمداً آنها را در موقعیت‌های ارتباطی مناسب به زبان می‌آورند (نیکولنکو^۱، ۲۰۲۳). همچنین ساختارهای اجتماعی نیز بر زبان تأثیرگذار هستند، ولی این تأثیر بر بخش واژگان زبان بارزتر از دیگر بخش‌ها است. یکی از مظاهر تأثیر اجتماع بر زبان در انتخاب نام‌ها و القاب دیده می‌شود. نام‌ها نشانگر و معرف هویت افراد هستند و نام‌شناسی نیز به بررسی اسامی و نام‌های افراد می‌پردازد (زندى و طوسی نصرآبادی، ۱۳۹۶).

یکی از عواملی که بر لقب‌گذاری تأثیرگذار است، مؤلفه فرهنگ است (پیش‌قدم و نوروز کرمانشاهی، ۱۳۹۲). فرهنگ مجموعه‌ای از عادات، قوانین و ارزش‌ها، از جمله آثار ادبی، هنری، موسیقی و غیره است که خاص یک ملت یا گروه است. گاهی مفهوم فرهنگ و زبان باهم ترکیب‌شده و گفتمان را تشکیل می‌دهند که شامل نحوه صحبت کردن و رفتار کردن افراد یک جامعه می‌باشند و بازتاب هویت اجتماعی آن‌ها است (ریچارد و اشمیت^۲، ۲۰۱۳). برویکز و کوپر^۳ (۲۰۰۰) معتقدند مقوله هویت از دو دیدگاه مختلف قابل‌بررسی است. عده‌ای بر این باورند که هویت ثابت و غیرقابل تغییر است؛ گروه دیگر اعتقاد دارند که هویت مفهومی متغیر، وابسته و گاهی بی‌ثبات است و بیشتر شبیه یک فرآیند است تا یک ماهیت ثابت. از آنجاکه پایه و اساس زندگی انسان نیز پویایی است نه سکون، می‌توان به این نتیجه رسید که هویت اجتماعی انسان‌ها با اتخاذ نقش‌ها و نقاب‌های اجتماعی مختلف تغییر می‌کند.

مشخص است که نام‌های شخصی هویت افرادی را که نام برده می‌شوند، آشکار می‌سازد (فینچ^۴، ۲۰۰۸)، اما اطلاعات کمی در مورد آنچه نام مستعار می‌تواند در مورد واقعیت‌های اجتماعی که در آن منتشر می‌شود به ما بگوید، معلوم است. همچنین شناخته شده است که -بیان‌کننده محبت، انگ، کنایه‌ها و تجربیات- نام مستعار شناسه‌های هویتی را تشکیل

1. Nikolenko

2. Richards & Schmidt

3. Brubaker & Cooper

4. Finch

می‌دهند، اگرچه به‌صورت استعاره‌ای نشان می‌دهند. باین‌حال، پرده‌برداری از شرایط اجتماعی که به تولید و انتشار نام مستعار کمک می‌کند، چالش‌برانگیزتر است. تنها از این طریق است که می‌توانیم ارتباطی را که آنها می‌توانند برای درک جهان‌های اجتماعی که از آنها استقبال می‌کنند داشته باشند، کشف کنیم. چالشی که ما با آن روبرو هستیم از درک رابطهٔ جوانان با فرهنگ وژگان وجود اجتماعی آنها می‌گذرد و نام مستعار را به‌عنوان مطالعهٔ موردی در نظر می‌گیریم. اشکال ایده‌آل واقعیت و همچنین بازنمایی اجتماعی آنها، از طریق بازی‌هایی که زبان ایجاد می‌کند، اتفاق می‌افتد. کلمات به‌عنوان مصنوعات ذهنی، هنگامی که در تعاملات روزمره بافته می‌شوند، جهان‌های معنا را ایجاد می‌کنند (پیس^۱، ۲۰۱۸).

مطمئناً بدن‌ها^۲ بدون نیاز به کلمات گفتگو می‌کنند، زیرا ارزش آنها از ابتدا به‌عنوان یک ظاهر زیباشناختی وابسته است. باین‌حال، کلمات کمک می‌کنند تا این ظاهر به‌عنوان یک نشانگر و متمایزکننده اجتماعی برجسته شود. گندهای ادراک و ارزیابی زیبایی‌شناختی با استفاده از شکل‌های منحصربه‌فرد نام‌گذاری، طبقه‌بندی‌های واقعی را ایجاد و بازآفرینی می‌کنند که به‌خودی‌خود یک نوع ستایش‌شده (ال‌پیبه^۳ [نام مستعار مارادونا^۴])، زیرا او شبیه مارادونا است) یا یک کلیشهٔ قدردانی نشده (گوردو^۵ [چاق]) به‌عنوان وسیلهٔ شناسایی آشکار می‌کند. بدن‌ها نه‌تنها مکانی هستند که از طریق آن فرد جهان را تجربه می‌کند، بلکه دریچه‌هایی نیز هستند که از طریق آنها به او نگاه می‌شود و طبقه‌بندی می‌شود (نیکولنکو^۶، ۲۰۲۳).

اسامی مستعار فیزیکی^۷ همچنین می‌توانند گرایش‌های معنایی را بررسی کنند که در آن کلیت ظاهر با قسمت جایگزین می‌شود. در زبان‌شناسی، یک سبک معروف به نام «synecdoche» وجود دارد که این حيله را توضیح می‌دهد: کلمه‌ای برای بیان معنایی استفاده می‌شود که بخشی از معنای دیگر همان کلمه یا به‌عبارت‌دیگر نام کل است. برای اشاره به جزء

1. Pais

2. bodies

3. El Pibe

4. Maradona

5. Gordo

6. Nikolenko

7. physical nicknames

یا نام جزء برای اشاره به کل استفاده می‌شود. از سر تا انگشتان پا، بدن یک منبع نامی است. یک مرد جوان به دلیل داشتن سر بزرگ به «Cabeção» [سر بزرگ] ملقب است، درحالی‌که یکی دیگر به‌عنوان «Capuchinho Vermelho» [کلاه قرمزی] شناخته می‌شود که به‌راحتی سرخ می‌شود. گاهی اوقات می‌توان بین هویت مورد نظر و هویت اختصاص داده شده تنش ایجاد کرد که نام مستعار برای همیشه بازمی‌گرداند. زمانی که نام مستعار به‌عنوان کاریکاتور کلامی عمل می‌کند، می‌تواند انگ‌های خاصی را تقویت کند (نگری و سیمون^۱، ۲۰۲۱).

برخی از نام‌های مستعار باعث ایجاد اثرات تبعیض‌آمیز می‌شوند که ماهیت نژادی دارند. نام‌های مستعار، یک فلش، یک تصویر، یک ایده مرجع وجود دارد. انتساب صرف آن، آن را به دنیای پیچیده‌ای از بازنمایی‌های اجتماعی، کلیشه‌ها، فرآیندهای انگ زنی می‌برد که از مرزهای فردیت فراتر می‌رود (پیس، ۲۰۱۸).

هیجانان^۲ به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های حوزه مفهومی عواطف انسانی که فرآیند شناخت و جهت‌گیری فرد را در جهان تعیین می‌کند و با ویژگی‌های زیستی، روانی و اجتماعی-فرهنگی مشخص می‌شود، مورد توجه تعدادی از زبان‌شناسان قرار گرفته است (پاولنکو^۳، ۲۰۰۸). احساسات به‌عنوان پدیده روان دارای ساختار مفهومی بسیار پیچیده‌ای هستند که می‌توان آن را با توصیف عبارات زبانی که توسط افراد بومی برای ارجاع و انتقال احساسات استفاده می‌شود، شناسایی کرد (نیکولنکو^۴، ۲۰۲۳). در طبقه‌بندی‌های پیشنهادی متعدد، احساسات برای نشان دادن فرهنگ‌های مختلف مشترک و در نتیجه جهانی در نظر گرفته می‌شود. به‌عنوان انسان، همه ما احساسات جهانی یکسانی را تجربه می‌کنیم: خشم، ترس، غم، شادی و عصبانیت. علاوه بر این، این احساسات، به‌عنوان یک قاعده، با «نشانه» توزیع می‌شوند، یعنی در دسته معنای مثبت، منفی یا خنثی قرار می‌گیرند (دیلمان^۵ و همکاران، ۲۰۲۰).

1. Negrea-Busuioc & Simion

2. emotions

3. Pavlenko

4. Dylman

بیشتر پژوهش‌های انجام‌شده بر شیوه لقب‌گذاری در سطح مدارس تمرکز داشته‌اند و هنوز پژوهشی در مورد لقب‌گذاری در جوامع چندزبانه صورت نگرفته است. پژوهش حاضر در پی بررسی لقب‌گذاری در میان جوانان سه‌زبانه به منظور بررسی میزان تأثیر هویت، فرهنگ، زبان و نوع نگرش آنها در میزان گرایش به لقب‌گذاری بر دیگران است. بدین منظور ضمن بررسی پژوهش‌های متعدد پیرامون چندزبانگی و هویت فردی و اجتماعی، تأثیر فرهنگ و هویت اجتماعی و زبانی را در لقب‌گذاری در جامعه‌ای سه‌زبانه نشان می‌دهیم. هدف پژوهش حاضر بررسی و شناخت رفتارهای زبانی و چگونگی ساخت لقب‌ها در اجتماعات چندزبانه و چندفرهنگی است که می‌تواند درک عمیق‌تری از شیوه لقب‌گذاری را در میان جوانان به وجود آورد؛ بنابراین این پژوهش درصدد پاسخ به سؤالات زیر است:

- دسته‌بندی القاب براساس لقب فیزیکی (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟
- دسته‌بندی القاب براساس تنوع نام‌ها (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟
- دسته‌بندی القاب براساس تنوع مکانی (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟
- دسته‌بندی القاب براساس لقب احساسی (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟
- دسته‌بندی القاب براساس لقب شخصیتی (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟
- دسته‌بندی القاب براساس لقب‌های عامیانه (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟
- دسته‌بندی القاب براساس قومیت (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟

۲. پیشینه پژوهش

زبان‌شناسان همواره به تأثیر جامعه و فرهنگ بر زبان توجه داشته و پژوهش‌هایی در این زمینه انجام‌شده که در ادامه به بررسی پژوهش‌های مرتبط پرداخته‌شده است.

مطالعاتی مانند لقب و لقب‌گذاری (فرشیدورد، ۱۳۸۱)، اسم مستعار (پاک‌نهاد، ۱۳۸۶)، لقب‌های عوام ساخته (پناهی سمنانی، ۱۳۷۸)، داغ ننگ (گافمن، ۱۳۸۶) جامعه‌شناختی شیوه‌های نام‌گذاری را نشان داده‌اند که این امر با شیوه‌های لقب‌گذاری با دامنه کاربرد زبان در

ارتباط است. به عنوان مثال لقب گذاری در میان جنایتکاران، ارتش، گروه های ورزشی، عرصه های سیاسی و نیز درون خانواده رواج دارد.

مطالعاتی مانند خاستگاه القاب را در نقایص جسمانی (احمدی، ۱۳۸۸)، عادت های رفتاری (مریدی و تقی زادگان، ۱۳۸۶)، کج روی های اجتماعی (میرزایی و رضایی، ۱۳۹۹)، عملکردهای اجتماعی یا سیاسی فرد یا خانواده (گلایی و همکاران، ۱۳۹۱؛ گی جنوا، ۱۳۸۶) نشان داده اند. همواره محققان تلاش کرده اند تا چگونگی تأثیر هویت بر فرد را در جریان تصمیم گیری و بر ارزیابی فرد از خویش تشخیص دهند (بیات و آخوندی، ۱۳۷۱؛ پاینده و جعفرزاده، ۱۳۸۹؛ رضاپور و فرجاه، ۱۴۰۰؛ رهبری، ۱۳۸۵؛ سجادی، ۱۳۸۴؛ شکوری، ۱۳۸۷؛ عبدی، ۱۳۸۸؛ غلام پور، ۱۳۸۲؛ ناصری، ۱۳۸۶؛ نوذزی، ۱۳۸۵).

رضاپور و فرجاه (۱۴۰۰) در بررسی روند هویت کاربر زبانی معتقدند موضوع دوزبانگی روندی بسیار پیچیده ای است. روند یادگیری زبان دوم برای کاربرانی که اعضای خانواده آنها زبان های متفاوتی را صحبت می کنند و یا کاربرانی که از زمان تولد در خانواده ای دوزبانه زیست می کنند، به موارد متعددی مانند تجربه زبانی آنها و یا نوع ترکیب این زبان ها در خانواده بستگی پیدا می کند. کاربرانی که به صورت متأخر دوزبانه می شوند، یعنی زبان دوم را در سنین بالاتر فرامی گیرند روندی سخت، طاقت فرسا و تا حدودی همراه با مشقت تجربه می کنند.

میرزایی و رضایی (۱۳۹۹) در مطالعه ای که به بررسی دوزبانگی اجتماعی^۱ کودکان و رویکرد مناسب آموزشی در آنان پرداخته اند، مهم ترین چالش کودک فارسی زبانی که در مناطق فارسی زبان شروع به تحصیل می کند را خواندن و نوشتن می دانند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که ملحوظ نکردن تفاوت های زبانی مناطق مختلف و اجرای برنامه های آموزشی یکسان در همه مناطق، به فراهم سازی فرصت های آموزشی یکسان و عدالت آموزشی منجر نمی شود (میرزایی و رضایی، ۱۳۹۹).

1. social bilingualism

قائم‌مقامی (۱۳۹۷) به بررسی لقب‌های ترکی در شاهنامه پرداخته است. وی معتقد است جز چند کلمه ترکی اندک‌شمار، بعضی نام‌ها و لقب‌های ترکی نیز در شاهنامه فردوسی وجود دارد که گاه در کتاب او دچار تغییر یا تحریف شده‌اند. این تغییرها و تحریف‌ها یا کار خود شاعر بوده یا کار منابع او یا کاتبان شاهنامه. ازجمله به سبب همین پنهان شدن نام‌های اصلی در پس‌صورت‌های تغییریافته یا تحریف‌شده است که نمی‌توان شمار درستی از این کلمات به دست آورد. برای چنین کاری، نخست باید تمامی کلمات و نام‌هایی را که گمان به غیر ایرانی بودن آنها می‌رود، احصا کرد و درباره هر یک جستجوی جداگانه در منابع قدیم یا تحقیقات جدید نمود، اما بعضی از این نام‌ها نیز به‌صورت درست در شاهنامه ضبط شده‌اند و علت پوشیده ماندن اصل آن‌ها نقص تحقیقات بوده است (قائم‌مقامی، ۱۳۹۷).

زندى و طوسى نصرآبادى (۱۳۹۶) لقب‌گذاری دانش‌آموزان مشکین‌شهر را از منظر زبان‌شناسی اجتماعی مورد مطالعه قرار دادند. نتایج پژوهش حاکی از آن است که شمار بسیار القاب دانش‌آموزان پسر و دختر به‌ترتیب به گفتمان‌های روزمره و رسانه‌ای مربوط می‌شود. حال‌آنکه در دو گفتمان دیگر (تابو و مذهبی)، در گروه پسران، گفتمان تابو و سپس مذهبی پیش‌تاز بود و در گروه دختران عکس این ترتیب دیده شد. در تمام مؤلفه‌های مذکور، متغیر جنسیت و مقادیر آن مؤلفه، ارتباط معناداری با یکدیگر داشتند.

لیاو^۱ (۲۰۰۶) در بررسی زبان‌شناختی القاب دانش‌آموزان دبیرستانی تایوان ۲۵۰ لقب را تحلیل کرده است. او لقب را نامی غیررسمی برای فرد دانسته که متفاوت از نام رسمی است و اصول و فرایندهای لقب‌گذاری در میان دانش‌آموزان را شرح داده و از فرایندهایی چون پیشوندافزایی، بازی با کلمات هم‌آوا، توصیف توانایی و ویژگی‌های ظاهری به‌عنوان منابع لقب‌گذاری یاد کرده است. در پژوهش وی ۴۴ درصد از القاب به لحاظ زبانی به نام کامل فرد مربوط است.

1. Liao

ژو و همکاران^۱ (۲۰۲۱) به بررسی نام مستعار به عنوان نشانه هویت پرداخته‌اند. هدف پژوهش بررسی نام‌های مستعار اینترنتی است. این پژوهش که بر روی ۳۹۴ نفر شهروند چینی انجام شد، نتایج آن حاکی از آن است که اکتشاف مجازی، ناوبری اجتماعی و سازگاری متنی سه انگیزه برای ایجاد نام مستعار اینترنتی هستند و تأثیر مستقیمی بر تعاملات اجتماعی کاربران در فضای مجازی دارد.

مری^۲ (۲۰۰۵) به بررسی گفتمان هویتی کودکان ابتدایی سه‌زبانه پرداخته و معتقد است حمایت فرهنگی از خانواده دانش‌آموزان، زمینه را برای یادگیری بیشتر آن‌ها فراهم می‌آورد. همچنین چندزبانگی فضاهایی را برای سوادهای چندگانه باز می‌کند و موجب افزایش سواد کودکان می‌شود. همچنین چندزبانگی دانش‌آموزان را از زندان تک‌زبانگی آزاد می‌کند.

کرویز و دیموک^۳ (۱۹۹۹) در پژوهشی که به بررسی لقب‌گذاری در یک مدرسه ابتدایی اختصاص داشت، لقب‌گذاری را نوعی آزار زبانی در مدارس پنداشته‌اند. آنها لقب‌دهی را در کل یک رخداد اجتماعی مبهم دانسته‌اند که می‌تواند برای اهداف مثبت و منفی به کار گرفته شود. نتایجی که آنها پس از نمونه‌گیری از حدود ۸۰ دانش‌آموز جمع‌آوری کردند، نشان می‌دهد دختران بیش از پسران از القاب بد استفاده کرده‌اند. آنها همچنین بیان کردند که القاب منفی تأثیر مخربی بر روحیه افراد می‌گذارد و شخصیت و هویت کودک را تهدید می‌کند.

فیلیپس^۴ (۱۹۹۰) معتقد است القاب زیرمجموعه‌ای از نام‌های غیررسمی و ثابت برای اشخاص‌اند که عمدتاً نزدیکان و آشنایان آن‌ها را می‌سازند. او به تفاوت جنسیت در لقب‌گذاری می‌پردازد و بیان می‌کند از آنجاکه دختران و پسران در کودکی در جامعه به طرز متفاوتی رفتار و عمل می‌کنند، این تفاوت در لقب‌گذاری هم منعکس می‌شود. او می‌گوید چنین به نظر می‌رسد که مردان در مقایسه با زنان از تمسخر اجتماعی نمی‌هراسند و این خود عامل بازدارنده‌ای در لقب‌گذاری میان زنان است.

1. Zhou et al.

2. Mary

3. Crozier & Dimmok

4. Phillips

بوس^۱ (۱۹۸۳) در پژوهشی که منحصر به بررسی کاربرد القاب در دبیرستان‌های آمریکایی بود، چنین ادعا کرده است که بیشتر ما برخی افراد را با القاب تحقیرآمیزی چون «زگیل» و «سرعت» اشاره کرد که به سبب پاهای قوی به فرد نسبت داده می‌شود. او در این مقاله القاب را به دو دسته مثبت و منفی تقسیم کرده و نتیجه گرفت که القاب به کاررفته در پژوهشش مواردی از این دست‌اند: ویژگی‌های ظاهری جسمانی، توانایی بدنی، ارتباط با نام خانوادگی، لباس‌ها، شخصیت‌های تلویزیونی و کارتونی، نام کوچک پدر و شخصیت و رفتار و نیز القاب بدون دلیل. وی همچنین نشان داده است که ۵ درصد پسران و ۱۵ درصد دختران لقب خود را دوست ندارند و همچنین القابی که پسران می‌پسندند، مرتبط با ویژگی‌های و القاب توانایی بدنی ورزشی و القاب موردپسند دختران با ویژگی‌های مثبت ظاهری جسمی است.

مورگان^۲ (۱۹۷۹) از نخستین پژوهشگرانی است که در حوزه لقب مطالعه کرده و معتقد است القاب، از چهار جنبه، تولید و درک می‌شوند که عبارت‌اند از: هنجار، کنترل اجتماعی، شأن و توهین. او منابع لقب‌گذاری را عمدتاً تحریف نام اصلی افراد و یا توصیف ویژگی‌های ظاهری فرد، رنگ پوست، توصیف توانایی یا عدم توانایی می‌داند. تشخیص گروهی عضویت در گروه، نشان همدلی و اتحاد میان، روابط میان گروهی و نشان دوستی، ازجمله دلایل لقب‌گذاری است که مورگان بدان اشاره می‌کند.

نتایج و جمع‌بندی پژوهش‌ها و مطالعات صورت گرفته نشان می‌دهد که اکثر پژوهش‌ها بحث هویت، چندزبانگی و القاب را موردبررسی قرار داده‌اند و پژوهشی که به بررسی لقب‌های عامیانه، لقب‌های شخصیتی، لقب‌های مکانی و... پرداخته باشد، صورت نگرفته است و از جهت این پژوهش بدیع و نو محسوب می‌شود.

۲. ۱. زبان و هویت

زبان همواره نقش مهمی در ایجاد و بیان هویت داشته است. در عصر حاضر با افول برخی نشانه‌های هویت همچون نژاد، نقش زبان اهمیتی بیشتری یافته است (وارشاور^۱، ۲۰۰۷). زبان به عنوان مکانیزم ارتباط انسان‌ها، چارچوبی است که معنا و مفاهیم در قالب آن شکل گرفته و انتقال می‌یابد. هرچه ذخایر مفهومی و عرصه معنایی یک زبان گسترده‌تر باشد، تفکر و اندیشه در قالب آن زبان وسیع‌تر بوده و به تبع آن، فرهنگ و تمدنی که در بطن آن زبان شکل می‌گیرد، پیشرفته‌تر و کامل‌تر خواهد بود. علاوه بر نقش اصلی زبان که برقراری ارتباط است، شوهامی^۲ (۲۰۰۷) نقش مهم دیگر زبان را ایجاد هویت می‌داند. در این تعریف، افراد و جماعت‌ها در روابط اجتماعی‌شان از افراد و جماعت‌های دیگر به واسطه زبان مشترک متمایز می‌شود. این ارتباط اجتماعی از طریق انتقال مفهوم به واسطه نمادهای مشترک انجام می‌شود؛ بنابراین زبان عامل شناخت افراد از یکدیگر و رسیدن به تفاوت‌ها و تشابهات است (گلایی، ۱۳۹۱).

آموختن هر زبان می‌تواند حامل ظرفیت منجر به درک ارزش‌های مربوط به آن باشد. هویت‌های متعدّد قومی سبب انعطاف‌پذیری یک جامعه می‌شود. درعین حال زبان ملی و پاسداری از هویت ملی و وحدت فرهنگی و زبانی در یک جامعه کمک می‌کند. هویت از طریق روابط اجتماعی و در نتیجه زبان ساخته می‌شود؛ بنابراین زبان ساختار هویت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با آموختن هر زبان، ساختار هویتی فرد نیز دچار تغییر شده و شکلی دیگر می‌گیرد. اطلاعاتی که فرد برای ایفای نقش‌های اساسی کسب می‌کند، رابطه نزدیکی با هویت و خلق هویت دارد (اندرسون^۳، ۲۰۰۹). به همین دلیل افراد از زبانی به زبان دیگر با توجه به کسب هویت‌های متفاوت در ایفای نقش‌های خود باهم تفاوت دارد. یکی از اساسی‌ترین راه‌های ایجاد هویت و شکل‌گیری به نگرش‌های افراد از طرف کاربرد زبان است و در هر زبانی شخص می‌تواند از طریق زبان ارتباط برقرار کند (ترنبرو^۴، ۲۰۰۴).

-
1. Warschauer
 2. Shohamy
 3. Anderson
 4. Thornbrow

۲.۲. لقب

تاکنون مطالعات بسیاری در مورد نوع نام مستعار و القاب صورت گرفته است، اما در مورد ویژگی‌ها و تأثیر القاب در جامعه بررسی زیادی صورت نگرفته است. اگرچه تاکنون نام مستعار در فرهنگ‌های گوناگون موردتوجه بوده است، اما اطلاعات چشمگیری در مورد اینکه چه فرهنگ‌هایی از نام مستعار استفاده می‌کنند وجود ندارد (استارکس و لیچ^۱، ۲۰۰۱). مطالعه القاب از جوانب علمی مختلف مانند روان‌شناسی، جامعه‌شناسی و زبان‌شناسی قابل بررسی است (رید^۲، ۱۹۷۹؛ مورگان^۳، ۱۹۹۵؛ بچار^۴، ۱۹۹۱). القاب به لحاظ بار عاطفی به سه دسته مثبت، منفی و خنثی تقسیم می‌شوند. القاب مختص کاربرد یک گروه خاص‌اند و احتمالاً در تمام زبان‌ها نیز یافت می‌شوند (زندى و طوسى نصرآبادى، ۱۳۹۶).

لقب آنگاه که درباره شخصی به کار می‌رود، دارای وجه اجتماعی است و به نمادی برای معرفی هویت شخص بدل می‌شود فرد ملقب به لقبی خاص، در اغلب موارد، مایل نیست مورد خطاب واقع شود؛ چراکه بیشتر القاب دارای بار عاطفی تحقیرآمیزی برای دارندگان آن به شمار می‌روند و عامل تهدیدکننده هویت هستند. از این رو لقب نمونه بارز از تأثیر جامعه بر هویت فرد و نماد تعلقات جمعی و محلی هویت است و نقش فرد در پذیرش یا رد آن ناچیز است (احمدی، ۱۳۸۸).

از جمله پژوهشگران برجسته‌ای که در زمینه برچسب‌زنی و لقب به مطالعه پرداخته‌اند، می‌توان به گافمن اشاره کرد که نظریه «داغ ننگ» را در همین باره ارائه داده است. از نظر گافمن داغ ننگ صفت یا ویژگی است که بکار بردن آن برای فرد مورد خطاب شدیداً بدنام‌کننده و ویرانگر است (گافمن، ۱۳۸۶). القاب نقش‌هایی از قبیل نشان اتحاد و دوستی یا نشانه پرخاشگری، طعن‌زنی و نقد را منتقل می‌کنند؛ همچنین باید به نقش آن در ایجاد شوخی و بازی، تعلق یا عدم تعلق و عضویت در گروهی خاص نیز اشاره کرد. در زمینه کاربرد لقب باید

-
1. Starks & Leech
 2. Reid
 3. Morgan
 4. Bechar

به تفاوت جنسیت در عمل لقب‌گذاری اشاره کرد و گفت که مردان و زنان در بافت‌های اجتماعی مختلف نقش‌پذیری می‌کنند و واضح است که در لقب‌گذاری که عملی اجتماعی است، به شیوه متمایزی عمل می‌کنند. در این میان بارز است که مردان به لحاظ اجتماعی از استهزاء و سخره گرفتن نمی‌هراسند و درنهایت مردان بیشتر از زنان لقب‌سازی می‌کنند (زندگی و طوسی نصرآبادی، ۱۳۹۶). احمدی (۱۳۸۸) در پژوهشی نشان داد که لقب، از یک‌طرف، برچسبی است که دیگران آن را به فرد نسبت می‌دهند و به شکل انتسابی از پدر به فرزند می‌رسد که هم می‌تواند مایه مباهات باشد و هم مانعی در راه ابراز توانمندی‌های شخصی و نمایش خویشتن به حساب آید که بعد دوم و تحقیرآمیز لقب در این پژوهش بیشتر محرز است و در این معنی مفهوم «داغ‌نگ» گافمن را تداعی می‌کند. از طرف دیگر، لقب نمادی برای تعلق طبقاتی و جایگاه اجتماعی فرد است که بر این اساس طبقات حاکم و گروه‌های فرادست اجتماع، مثل خان، شیخ و ملّا، فاقد القاب تحقیرآمیز و توده مردم دارای آن می‌باشند.

مؤلفه‌های اصلی ساخت معانی القاب عبارت‌اند از: ۱- ارجاعی، ۲- عاطفی (گلاادکوا^۱، ۲۰۰۲). مؤلفه ارجاعی به ویژگی‌ها و اعمال برجسته شخص اشاره می‌کند و شامل ارزیابی‌های فردی و اجتماعی است. مؤلفه عاطفی بیانگر نگرش گوینده به شخص لقب داده‌شده با توجه به مشخصاتی از قبیل میزان آشنایی میان گوینده و شخص لقب داده‌شده، پایگاه شخص لقب داده‌شده و گوینده (فراتر، فروتر یا مساوی) و نوع نگرش گوینده به شخص لقب داده‌شده است (گلاادکوا، ۲۰۰۲). لقب‌ها را به دودسته می‌توان تقسیم کرد: ۱- لقب خاص ۲- لقب عام (فرشیدورد، ۱۳۸۱). لقب خاص، همان‌گونه که از لفظش پیداست، لقبی است که تنها به یک نفر داده‌شده است و دیگران چنین لقبی دریافت نکرده یا به آن شهرت نیافته‌اند و گیرنده آن به دلیل خدمات ارزنده، یا تبخرش در رشته‌ای خاص به دست آورده است. لقب عام، لقبی است که مختص یک فرد نیست، بلکه به کسانی که خدمات مشابهی ارائه می‌دهند یا ویژگی مشترکی دارند، اعطا می‌گردد و تا حدودی به «عنوان» یا «شاخص» اسم شباهت دارند. برای مثال «استاد»

1. Glladkova

و «حکیم» لقب‌هایی است که به اشخاص گوناگونی داده می‌شود (پیش‌قدم و نوروزکرمانشاهی، ۱۳۹۲).

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف تحقیق و توسعه و از دیدگاه ماهیت و روش از نوع پژوهش پیمایشی است. از سوی دیگر جمع‌آوری داده‌ها بر پایه روش میدانی برنامه‌ریزی شده است که طی آن میزان گرایش به لقب‌گذاری سه‌زبانه‌هایی که زبان اولشان گرجی است بر روی دیگران، از طریق پرسشنامه سنجیده شده است. این پژوهش روی جوانان سه‌زبان سنین ۲۴-۱۵ سال روستای داشکسن صورت گرفته است. این روستا از توابع بوئین میاندشت در شهرستان فریدن است که مردمی چندزبانه دارد. پس از مهاجرت آرامنه و بومی شدن گرجی‌ها در این روستا و نیز هم‌جواری با روستاهای ترک و فارس‌نشین و همچنین به‌منظور برقراری ارتباط و رفع نیازهای زندگی و نیازهای شغلی به زبان ترکی و فارسی هم تسلط یافتند. در روستای داشکسن گرجی زبان اول است و اکثر مردم به سه زبان گرجی، فارسی و ترکی صحبت می‌کنند. زبان گرجی زبان اصلی است و اهمیت بسیاری دارد، به‌طوری‌که اگر فردی گرجی نداند به دید تحقیرآمیزی به او می‌نگرند و او را در رده پایین‌تری می‌دانند. آنان بر این عقیده‌اند که زبان نشانگر هویت است و چنین فردی اصالت و هویتش را از دست داده است. روش نمونه‌گیری هدفمند است که برای انتخاب ۲۲ آزمودنی به‌کاررفته است که ۱۴ نفر مرد (۶۳/۶۳ درصد) و ۸ نفر زن (۳۶/۳۶ درصد) بودند. همه آزمودنی‌ها به سه زبان گرجی، فارسی و ترکی تسلط داشتند. متغیرهای هویت، زبان و فرهنگ به‌عنوان متغیرهای مستقل و گرایش به لقب‌گذاری را به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شده است. در این پژوهش ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه است که برای این پژوهش از پرسشنامه آماده استاکس و تیلر-لیچ (۲۰۱۱) که مشتمل بر سه بخش است، استفاده شده است. بخش اول پرسشنامه بر روی اسامی مستعار دیگران و خود فرد و همچنین بر چگونگی کاربرد آن‌ها در موقعیت‌ها و برای افراد مختلف تأکید دارد. بخش دوم شامل سؤالاتی در مورد زبان اول و تعصبات قومی و زبانی است و بخش سوم در مورد داده‌هایی از مکان تولد، پیشینه زبانی خانواده، هویت نژادی، زبان دوستان صمیمی و معیار

انتخاب دوست است. در این پژوهش از روش آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار) استفاده شده است. پژوهشگر سعی کرده تا هر لقب را به طور مستقل بررسی کرده و لقب‌ها را برحسب ویژگی‌های فیزیکی، تنوع نام، مکان، احساسات، شخصیتی، لقب‌های عامیانه و لقب‌گذاری برحسب قومیت (جنبه‌های مثبت، خشتی و منفی) طبقه‌بندی کند.

۴. یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از استخراج اطلاعات، در دو بخش توصیفی و تحلیلی ارائه شدند.

سؤال اول: دسته‌بندی القاب براساس ویژگی فیزیکی (جنبه‌های منفی، مثبت و خشتی) چگونه است؟

در جدول شماره ۱ به بررسی و طبقه‌بندی لقب‌ها براساس ویژگی فیزیکی (جنبه‌های مثبت، خشتی و منفی) پرداخته شده است.

جدول ۱. طبقه‌بندی لقب‌ها بر طبق ویژگی فیزیکی

ردیف	عنوان لقب	دلالت لقب	نوع لقب	مثبت	خشتی	منفی
۱	شاو ولی	ولی سیاه	فیزیکی			-
۲	جیلہ ولی	ولی لاغر	فیزیکی			-
۳	قربان تلخ	پایش میلنگیده	فیزیکی			-
۴	کر نصرت	نصرت کوره	فیزیکی			-
۵	سولطون کچل	سرش مو ندارد	فیزیکی			-
۶	امیر کری	امیر کوتوله و زشت	فیزیکی			-
۷	حیدر آقا زودپز	شکم بزرگی دارد	فیزیکی			-
قتور، به گرجی یعنی پوسته‌پوسته،						
۸	نورعلی قتور	نورعلی صورت پوسته‌پوسته‌ای دارد	فیزیکی			-
۹	نظر قزلی	نظر کوتوله	فیزیکی			-
۱۰	کوسری	لاک‌پشت صفت بودن	فیزیکی			-
۱۱	صادق آغاسی	پایش می‌لنگیده	فیزیکی			-
۱۲	یاسر قزلی	کوتوله	فیزیکی			-

۱۳	فرزلی بوره	موهای بوری دارد	فیزیکی	*
۱۴	رضا کیدر	رضا شله (شل و ول بودن)	فیزیکی	-
۱۵	سلطان محمد	شباهت داشتن به سلطان محمد از لحاظ نداشتن مو	فیزیکی	-
۱۶	اصغر هرکول	درشت بودن هیکل	فیزیکی	+
۱۷	احمد دابی	شباهت داشتن به دابی‌اش	فیزیکی	+
۱۸	صفدر زالو	شباهت به بازیگر نقش صفدر زالو در سریال تلویزیونی	فیزیکی	-
۱۹	بلبل	خوش صدا بودن	فیزیکی	+
۲۰	علی چی چون	در صحبت کردن از چی و چون زیاد استفاده می‌کند	فیزیکی	-
۲۱	محمدعلی پوت پوت	بوق ماشینش شبیه صدای پوت پوت است	فیزیکی	-
۲۲	پهلوان	هیکل ورزشکاری دارد	فیزیکی	+
۲۳	علی اوگوله	به خاطر قیافه‌اش تا او را تحقیر کنند	فیزیکی	-
۲۴	ایمان شعبون	هیکلی لاغر و ادعای پهلوانی داشته همانند شعبون در سریال تلویزیونی	فیزیکی	-
۲۵	مجتبی انحقاهو	به خاطر قیافه‌اش تا او را تحقیر کنند	فیزیکی	-
۲۶	ابراهیم شلی	شل و ول بوده است	فیزیکی	-
۲۷	مجتبی جیگلو	به خاطر قیافه‌اش تا او را تحقیر کنند	فیزیکی	-

جدول ۱ نشان می‌دهد که از بین ۲۷ القاب براساس ویژگی فیزیکی ۲۲ لقب جنبه منفی (۸۱/۵ درصد)، ۱ لقب جنبه خنثی (۳/۷ درصد) و ۴ لقب نیز جنبه مثبت (۱۴/۸ درصد) داشته است.

سؤال دوم: دسته‌بندی القاب براساس تنوع نام‌ها (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟

در جدول شماره ۲ به بررسی و طبقه‌بندی لقب‌ها براساس تنوع نام‌ها (جنبه‌های مثبت، خنثی و منفی) پرداخته شده است.

جدول ۲. دسته‌بندی لقب‌ها براساس تنوع نام‌ها

ردیف	عنوان لقب	دلالت لقب	نوع لقب	مثبت	خنثی	منفی
۱	مختار خان بابا	خان بابا نام پدر بزرگش بوده است	تنوع نام	+		
۲	علی خنجون	خنجون بابا نام پدر بزرگش بوده	تنوع نام	+		
۳	حیدر دباشی	دباشی بابا نام پدر بزرگش بوده است	تنوع نام	+		
۴	محمدگل اندام	گل اندام نام مادرش است	تنوع نام	+		
۵	علی قلی شاه صنم	شاه صنم نام مادرش است	تنوع نام	+		
۶	رحمان امام قلی	امام قلی بابا نام پدر بزرگش بوده	تنوع نام	+		
۷	رحمان حیدر میرزا علی	حیدر نام پدرش و میرزا علی نام پدر بزرگش بوده است	تنوع نام	+		
۸	فرهاد آقا میرزا	آقا میرزا نام برادرش است	تنوع نام	+		
۹	آقای محمد علی	محمد علی بابا نام پدر بزرگش بوده است	تنوع نام	+		
۱۰	عزت ... قلی	قلی بابا نام پدر بزرگش بوده است	تنوع نام	+		
۱۱	حسین آیت	آیت نام پدرش است	تنوع نام	+		
۱۲	آریا پسر شجاعی	شجاعی نام پدرش است	تنوع نام	+		
۱۳	احمد آقاجان	آقاجان نام پدرش است	تنوع نام	+		
۱۴	حمید فرخنده	فرخنده نام مادرش است	تنوع نام	+		
۱۵	امیر قول نجف	قول نجف نام پدر بزرگش بوده است	تنوع نام	+		
۱۶	عصمت چلاخ	چلاخ از لقب برادرش که تلخ است به سبب وزن و قافیه گرفته شده است	تنوع نام			-
۱۷	حیات ... پ پ ل	در کودکی نام او پ پ ل (پروانه) بوده و سپس برایش نام حیات ... را انتخاب کرده‌اند.	تنوع نام		*	

جدول ۲ نشان می‌دهد که از بین ۱۷ القاب بر اساس تنوع نام‌ها ۱۵ لقب جنبه مثبت (۸۸/۲ درصد)، ۱ لقب جنبه خنثی (۵/۹ درصد) و ۱ لقب نیز جنبه منفی (۵/۹ درصد) داشته است.

سؤال سوم: دسته‌بندی القاب براساس مکان (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟
در جدول شماره ۳ به بررسی و طبقه‌بندی لقب‌ها براساس مکان (جنبه‌های مثبت، خنثی و منفی) پرداخته شده است.

جدول ۳. دسته‌بندی لقب‌ها بر اساس مکان

ردیف	عنوان لقب	دلالیت لقب	نوع لقب	مثبت	خنثی	منفی
۱	آخوره‌ای	نام مکان تولدش است	مکان	+		

جدول ۳ حاکی از آن است که در بررسی لقب‌ها براساس مکان تنها یک لقب براساس نظر پاسخ‌گویان بدان اشاره شده است که آن لقب هم جنبه مثبت داشته است.

سؤال چهارم: دسته‌بندی القاب براساس لقب احساسی (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟

در جدول شماره ۴ به بررسی و طبقه‌بندی لقب‌ها براساس احساسات (جنبه‌های مثبت، خنثی و منفی) پرداخته شده است:

جدول ۴. دسته‌بندی لقب‌ها از لحاظ احساسات

ردیف	عنوان لقب	دلالیت لقب	نوع لقب	مثبت	خنثی	منفی
۱	حبل	دوست علی (ع)	احساسات	+		
۲	صادق حفیظ	صادق حافظ (شاعر)	احساسات	+		
۳	بتول کیرتی	مفهوم بد دارد	احساسات			-
۴	آقا رضا کیرتی	مفهوم بد دارد	احساسات			-
۵	صادق سیزده	صادق نحس	احساسات			-
۶	مله گیر	شکارچی روباه	احساسات	+		
۷	محمد نقاره	محمد که به نقاره علاقه دارد	احساسات		*	
۸	یدا... هواشناسی	وضعیت آب‌وهوا را پیش‌بینی کرده است	احساسات			-

جدول ۴ بیانگر آن است که از بین ۸ لقب، ۳ لقب با جنبه مثبت (۳۷/۵ درصد)، ۴ لقب (۵۰/۰ درصد) با جنبه منفی و تنها یک لقب با جنبه خنثی (۱۲/۵ درصد) را نشان می‌دهد.

سؤال پنجم: دسته‌بندی القاب براساس لقب شخصیتی (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟

در جدول شماره ۵ به بررسی و طبقه‌بندی لقب‌ها از لحاظ شخصیتی (جنبه‌های مثبت، خنثی و منفی) پرداخته شده است:

جدول ۵. دسته‌بندی لقب‌ها از لحاظ شخصیتی

ردیف	عنوان لقب	دلالتهای لقب	نوع لقب	مثبت	خنثی	منفی
۱	ایرج خالی‌بند	ایرج دروغ‌گو و لاف‌زن	شخصیتی			-
۲	صفر تیغا	صفر ارمنی	شخصیتی			-
۳	مهدی سریش	حرف، حرف خودش است	شخصیتی	+		
۴	مصطفی کادوکال	شخصیتی ثابت و بدون تغییر، بی‌هیجان	شخصیتی			-
۵	علی سوختی	آدم ناموفق و مأیوس	شخصیتی			-

جدول ۵ نشان می‌دهد که از بین ۵ لقب مورد اشاره توسط پاسخ‌گویان تنها یک لقب جنبه مثبت (۲۰/۰ درصد) داشته است و دیگر موارد جنبه منفی (۸۰/۰ درصد) داشته است.

سؤال ششم: دسته‌بندی القاب براساس لقب‌های عامیانه (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟

در جدول شماره ۶ به بررسی و طبقه‌بندی القاب عامیانه (جنبه‌های مثبت، خنثی و منفی) پرداخته شده است.

جدول ۶. القاب عامیانه

ردیف	عنوان لقب	دلالته لقب	نوع لقب	مثبت	خنثی	منفی
۱	آقا رضا دوازده‌بان	عاشق دروازه‌بانی است	سایر	+		
۲	تاکسی جی اوت	در کنار تاکسی گفته جی اوت	سایر		*	
۳	علی شاه کلینوس ایشا	شبهات نامش به چلغوز	سایر			-
۴	مماش	برای تحقیرش نام محمد را به مماش صدا می‌زنند	سایر			-
۵	سلمان تره	شبهات نام سلمان به سلمان تره که نام گیاهی است.	سایر		*	
۶	سرکار	رئیس اداره‌ای در روستا است	سایر	+		
۷	محمد نجار	شغلش نجاری است	سایر	+		
۸	حسین تسی سا	طریقه کسب معاشش که ارمنی‌ها لقب گربه به او داده‌اند.	سایر			-
۹	جعفر گودی یا جعفر کتی	طریقه کسب معاشش که ارمنی‌ها لقب گربه به او داده‌اند.	سایر			-

جدول ۶ حاکی از آن است که در بین ۹ القاب عامیانه که پاسخگویان بدان اشاره کرده‌اند، ۴ لقب جنبه منفی (۴۴/۴ درصد)، ۳ لقب جنبه مثبت (۳۳/۳ درصد) و ۲ لقب نیز جنبه خنثی (۲۲/۲ درصد) داشته است.

جدول ۷. تفکیک القاب

القاب	تعداد	درصد
فیزیکی	۲۷	۴۰/۲۹
تنوع نام‌ها	۱۷	۲۵/۲۷
مکان	۱	۱/۴۹
احساسات	۸	۱۱/۹۴
شخصیتی	۵	۷/۴۶
القاب عامیانه	۹	۱۳/۴۳

جدول ۷ تمامی القاب و نام‌های مستعار را به تفکیک نوع لقب (فیزیکی، تنوع نام، احساسی، مکان، شخصیتی و القاب عامیانه) نشان می‌دهد. چنانچه ملاحظه می‌شود، از تعداد کل ۶۷ لقب، ۲۷ لقب فیزیکی، ۱۷ لقب تنوع نام، یک لقب مکانی، ۸ لقب احساسی، ۵ لقب شخصیتی و ۹ لقب جزو القاب عامیانه بودند که درصد هر یک از آن‌ها نسبت به درصد کل لقب‌ها به ترتیب: فیزیکی ۴/۲۹ درصد، تنوع نام ۳۷/۲۵ درصد، مکان ۱/۴۹ درصد، احساسات ۱۱/۲۹ درصد و القاب عامیانه ۷/۴۶ درصد است.

جدول ۸. جنبه مثبت و منفی القاب

مکان	کل لقب‌ها	لقب‌های جنبه مثبت	درصد	لقب‌های جنبه منفی	درصد
روستای داشکسن	۶۷	۲۷	۴۰/۲۹	۳۵	۵۲/۲۳

جدول ۸ نتایج حاصل از استخراج جنبه‌های مثبت و منفی نام‌های مستعار و لقب‌ها نشان می‌دهد. از تعداد کل ۶۷ لقب، به ۲۷ لقب جنبه مثبت و به ۳۵ لقب جنبه منفی داده شده است که درصد هریک از آن‌ها نسبت به درصد کل لقب‌ها به ترتیب ۴۰/۲۹ درصد و ۵۲/۲۳ درصد است (تعداد ۵ لقب یعنی ۷/۴۶ دارای جنبه خنثی بودند).

جدول ۹. جنبه‌های مثبت القاب

مکان	القاب	فیزیکی	تنوع نام	مکان	احساسات	شخصیتی	عامیانه
روستای داشکسن	۶۷	۴	۱۵	۱	۳	۱	۳
درصد	۱۰۰	۵/۹۷	۲۲/۳۸	۱/۴۹	۴/۴۷	۱/۴۹	۴/۴۷

جداول ۹ و ۱۰ به ترتیب به ارزیابی جنبه‌های مثبت و منفی القاب اختصاص دارد. چنانچه ملاحظه می‌شود، در جدول شماره ۹ از تعداد کل ۶۷ لقب، تعداد ۴ لقب فیزیکی، ۱۵ لقب تنوع نام، یک لقب مکانی، ۳ لقب احساسات، یک لقب شخصی و ۳ لقب سایر جنبه مثبت دارند که درصد آن‌ها نسبت به درصد کل لقب‌ها به ترتیب ۵/۹۷ درصد، ۲۲/۳۸ درصد، ۱/۴۹ درصد، ۴/۴۷ درصد، ۱/۴۹ درصد و ۴/۴۷ درصد است. در جدول ۱۱ نیز که جنبه منفی القاب را نشان

می‌دهد از تعداد کل ۶۷ لقب، تعداد ۲۲ لقب فیزیکی، ۱ لقب تنوع نام، ۴ لقب احساسات، ۴ لقب شخصی و ۴ لقب سایر جنبه مثبت دارند که درصد آن‌ها نسبت به درصد کل لقب‌ها به ترتیب ۳۲/۸۳ درصد، ۱/۴۹ درصد، ۵/۹۷ درصد، ۵/۹۷ درصد و ۵/۹۷ درصد است.

جدول ۱۰. جنبه‌های منفی القاب

مکان	القاب	فیزیکی	تنوع نام	مکان	احساسات	شخصیتی	عامیانه
داشکسن	۶۷	۲۲	۱	-	۴	۴	۴
درصد	۱۰۰	۳۲/۸۳	۱/۴۹	-	۵/۹۷	۵/۹۷	۵/۹۷

جدول ۱۱، ارزیابی جوانان روستای داشکسن از نام مستعار خود را نشان می‌دهد. از تعداد کل ۲۲ نفر نمونه مورد مطالعه، تعداد ۱۱ نفر (۵۰ درصد) دارای نام مستعار هستند و تعداد ۹ نفر به لقب خودنگرشی مثبت دارند که درصد آن نسبت به تعداد جوانان دارای لقب یا نام مستعار برابر با ۴۰/۹۹ درصد است و بقیه آزمودنی‌ها دارای لقب منفی یا خنثی بودند.

جدول ۱۱. نگرش مثبت به لقب

مکان	تعداد	دارای لقب	دارای نگرش مثبت
روستای داشکسن	۲۲	۱۱	۹
درصد	۱۰۰	۵۰٪	۴۰/۹۹

سؤال هفتم: دسته‌بندی القاب براساس قومیت (جنبه‌های منفی، مثبت و خنثی) چگونه است؟

در جدول شماره ۱۲ به بررسی و طبقه‌بندی القاب براساس قومیت (جنبه‌های مثبت، خنثی و منفی) پرداخته شده است:

جدول ۱۲. میزان لقب‌گذاری برحسب قومیت

قومیت	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی
گرچی	۲	۹/۰۹

قومیت	فراوانی مطلق	فراوانی نسبی
فارس	۳	۱۳/۶۳
دیگر اقوام	۶	۲۷/۲۷
ترک	۱۱	۵۰
کل	۲۲	۱۰۰

نتایج جدول ۱۲ حاکی از آن است که بیشترین قوم لقب گیرنده در روستای داشکسن قوم ترک و کمترین قوم گرجی است. از تعداد کل افراد شرکت کننده، ۲ نفر به قوم گرجی، ۳ نفر به فارس، ۶ نفر به دیگر اقوام و ۱۱ نفر به قوم ترک لقب داده اند که درصد آن ها نسبت به کل افراد شرکت کننده به ترتیب ۹/۰۹ درصد، ۱۳/۶۳ درصد، ۲۷/۲۷ درصد و ۵۰ درصد است.

۵. بحث و نتیجه گیری

یکی از مسائل قابل توجه در خصوص اشخاص، مسئله القاب و چگونگی لقب گذاری آنهاست. لقب، جزء گنجینه ادبیات شفاهی و بیشتر در زبان غیررسمی و از زمان های قدیم در میان عامه مردم کاربرد داشته و هم اکنون هم نیز رواج دارد. در برخی اوقات لقب ها بر اساس منطقه، قومیت، زبان، نگرش و... باهم متفاوت هستند. از نظر برخی مردم لقب وسیله شناختن و تمایز گذاشتن میان افراد است، از نظر برخی مردم لقب وسیله شناختن و تمایز گذاشتن میان افراد است، برای مثال میان فرد چاق و لاغری که یک نام دارند یا برای شناختن افرادی که یک نام دارند لقب فرد شناخته شده ای از خانواده را به اسم او اضافه می کنند، لقب های شغلی نیز از این نوع هستند و لقب هایی که به ظاهر افراد اشاره دارند را حاصل مسخره کردن و شوخی های دسته جمعی می دانند. استفاده از لقب را در مواردی لازم و در مواردی زشت و قبیح دانسته اند. در مواردی استفاده از لقب به موقعیت بستگی دارد و هنگامی که شرایط استفاده از آن پیش بیاید، لقب را به کار می برند. همچنین برخی لقب ها ثابت نیستند و برخی افراد دو یا چند لقب دارند که در طی سالیان متمادی به آن ها داده شده است (پیش قدم و نوروزکرمانشاهی، ۱۳۹۲).

یافته های حاصل از پژوهش حاکی از آن است که متداول ترین نوع لقب ها، لقب های داده شده بر اساس ویژگی های فیزیکی است. اسامی مستعار فیزیکی می توانند گرایش های

معنایی را بررسی کنند که در آن کلیت ظاهر با قسمت جایگزین می‌شود. بدن‌ها بدون نیاز به کلمات گفتگو می‌کنند، زیرا ارزش آنها از ابتدا به‌عنوان یک ظاهر زیباشناختی وابسته است. باین‌حال، کلمات کمک می‌کنند تا این ظاهر به‌عنوان یک نشانگر و متمایزکننده اجتماعی برجسته شود.

از لقب‌های دیگر به ترتیب تنوع نام، احساسات، شخصیتی، عامیانه و مکان متداول‌تر هستند. این یافته‌ها با یافته‌های دیلمن و همکاران (۲۰۲۰) همسو است. با نام‌های کنایی و استعاری، مفهوم‌سازی عواطف از دیدگاه زبان‌شناسی شناختی رخ می‌دهد. گروهی از مفاهیم عاطفی با نام مستعار مرتبط با برخی از احساسات اساسی بیان می‌شود. عواطف مثبت و منفی تابعی جدایی‌ناپذیر از وجود انسان به‌عنوان یک شخصیت معنوی کل و به‌عنوان یک گونه زیستی است. معانی عاطفی که منعکس‌کننده عواطف اساسی انسان هستند، جهانی هستند و تجلی آنها در نام‌گذاری واژگانی نام مستعار با درجات عمق و جنبه‌های مختلف عمل‌گرایانه متفاوت است. واژگان احساسی بیانگر ارزیابی عاطفی مثبت یا منفی، تعیین ذهنی وضعیت شیء، تأیید یا عدم‌تأیید عاطفی از کسی یا چیزی است. با برآورد فعالیت‌های دیگران و بیان ارزیابی عاطفی، افراد نامزد نام مستعار قصد دارند با تعیین‌گیرنده در معرض خطر برای تبدیل‌شدن به موضوع محکومیت عمومی و عدم‌تأیید اجتماعی و تمسخر بر رفتار انسان تأثیر بگذارند. دلیل اصلی شکل‌گیری نام مستعار، درک محیط توسط یک فرد به‌صورت مثبت و منفی است، یعنی ارزیابی اجتماعی. انعکاس فرهنگ عمومی جامعه و فرهنگ درون فرد، به‌ویژه نام مستعار، نمادهای اجتماعی-فرهنگی و کلیات فرهنگی را ایجاد می‌کند که نشان‌دهنده سنت‌ها، عادات، سبک زندگی، سلیقه‌ها و عقاید مردم است.

لقب‌هایی به شیوه زندگی و طریقه کسب معاش در طول زندگی اشاره دارند، بیشتر در میان بزرگسالان و لقب‌هایی نیز تنها در میان جوانان رایج است و لقب‌های منفی بیشتر به ویژگی‌های ظاهری و شخصیتی داده شده‌اند. جوانان سطح فرهنگی و حساسیت زبانی خود را در نام‌گذاری نشان می‌دهند، لقب‌ها نشان‌دهنده روابط پیچیده اجتماعی‌اند. نگرش این جوانان نسبت به لقب‌های دیگران بیشتر منفی و نسبت به لقب‌های خود بیشتر مثبت است. یک نام

مستعار به شخصی داده می‌شود که به‌نوعی از دیگران متمایز است و بنابراین در کانون توجه قرار می‌گیرد. این توجه ممکن است نتیجه رفتار یا کرداری باشد که ممکن است به موقعیت اجتماعی یا ظاهر مربوط باشد (نیکولنکو، ۲۰۲۳).

همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که اکثر لقب‌گذاری‌های صورت گرفته براساس قومیت، لقب‌گذاری در بین اقوام ترک نسبت به سایر قومیت‌ها بیشتر است و در بین قوم گرجی به نسبت سایر قومیت‌ها کم‌ترین لقب‌گذاری را یافته‌ها نشان می‌دهد.

نتایج حاصل از پژوهش حاکی از آن است که لقب‌گذاری در بین اقوام، مناطق، شیوه زندگی و آداب و رسوم و سطح فرهنگی اقوام گوناگون باهم متفاوت است و اسم‌های مستعار مرسوم در روستای سه‌زبانه داشکسن و نگرش جوانان این روستا نسبت به لقب‌های خود و دیگران متفاوت است.

در این پژوهش، لقب‌گذاری در میان جوانان سه‌زبانه روستای داشکسن مورد بررسی قرار گرفت. از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به این نکته اشاره نمود که تحقیق حاضر تنها در شهر روستای داشکسن انجام پذیرفته است، لذا تکرار آن در سایر روستاها و شهرهای ایران و مقایسه نتایج به‌دست آمده پیشنهاد می‌شود. همچنین، در تحقیقات بعدی می‌توان سایر لقب‌ها را به همین ترتیب مورد مطالعه قرار داد و نگرش‌های زیربنایی آنها را بررسی نمود.

کتاب‌نامه

- احمدی، م. ع. (۱۳۸۸). لقب: نمادی از هویت با برچسبی از حقارت؟/ *انسان‌شناسی (نامه انسان‌شناسی)*، ۷(۱۱)، ۲۳-۹.
- اخگرپور، پ. (۱۳۸۸). *ناروایی گفتار و زبان در دوزبانه‌ها. تعلیم و تربیت / استثنایی*، (۹۴-۹۳)، ۵۲.
- بوستان، ا. (۱۳۸۶). *من واقعی نیستم. خردنامه*، ۱(۲۴)، ۶۳-۷۱.
- بیات، ف. و آخوندی، ا. (۱۳۷۱). *ارتباطات و هویت فرهنگی. رسانه*، (۱۰)، ۲۰.
- پاک‌نهاد، م. (۱۳۸۶). *اسم مستعار: نام مستعار در فرهنگ رسانه‌ای. خردنامه*، ۱۰(۳۷)، ۳۱-۳۰.

- پاینده، م.، و جعفرزاده‌پور، ف. (۱۳۸۹). بررسی رابطه میان هویت ملی و قومی در بین جوانان دهدشت. *پژوهش جوانان، فرهنگ و جامعه*، ۵، ۳-۲.
- پناهی سمنانی، م. ا. (۱۳۷۸). لقب‌های عوام ساخته، *ایران‌شناخت*، ۲(۱۵)، ۹۴-۱۱۵.
- پیش قدم، ر.، و نوروزکرمانشاهی، پ. (۱۳۹۵). ارتباط میان زبان، مذهب و فرهنگ: تحقیق و تدقیق در کارکردهای لقب حاجی و واژه‌های وابسته در زبان فارسی. *زبان پژوهی*، ۸(۲۰)، ۲۷-۵۱.
- <https://doi.org/10.22051/jlr.2015.1859>
- جوادی، م. ج. (۱۳۷۶). آموزش چندفرهنگی. *تعلیم و تربیت: ویژه‌نامه جامعه‌شناسی آموزش و پرورش*، ۳(۳)، ۹-۲۲.
- راشدمحصل، م. ر. (۱۳۸۶). بررسی تاریخی و ساختاری القاب. *پژوهش‌های ادب عرفانی (گوهرگویا)*، ۱(۳)، ۱-۲.
- رضاپور، ر.، و فرجاء، م. (۱۴۰۰). بررسی روند هویت کاربر زبان از منظر نئوتنی زبانی. *پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی*، ۱۱(۴)، ۶۳۸-۶۳۸.
- <https://doi.org/10.22059/jflr.2021.324143.844.626>
- رفعت‌جاه، م. (۱۳۸۱). دیالکتیک هویت‌ها. *کتاب ماه*، ۷۹(۵)، ۶۵-۶۱.
- رهبری، م. (۱۳۸۵). معرفت و قدرت: هویت یگانه و چند هویتی. *پژوهش‌نامه علوم سیاسی*، ۳(۳)، ۷۳-۹۸.
- زندى، ب.، و طوسی نصرآبادی، م. ر. (۱۳۹۶). بررسی لقب‌گذاری دانش‌آموزان مشکین‌شهر از دیدگاه زبان‌شناسی اجتماعی. *جستارهای زبانی*، ۷(۸)، ۷۰-۵۳.
- <http://dorl.net/dor/20.1001.1.23223081.1396.8.7.5.5>
- سجادی، م. (۱۳۸۴). کثرت‌گرایی فرهنگی، هویت و تعلیم و تربیت (تبیین و ارزیابی). *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۱(۱)، ۲۵-۳۸.
- شکوری، ع.، و رفعت‌جاه، م. (۱۳۸۷). اینترنت و هویت اجتماعی. *مجله جهانی رسانه*، ۳(۱)، ۱۷-۱.
- عبدی، ن. (۱۳۸۳). نگاهی به دوزبانگی. *رشد آموزش زبان*، ۷۰(۷)، ۴-۲.
- عبدی، ر. (۱۳۸۸). ابراز هویت فرهنگی در فراگفتمان، مقایسه مقالات پژوهشی فارسی و انگلیسی. *زبان و ادب فارسی*، ۵۲(۲۱۲)، ۱۶-۱.

- غلام‌پور، ا. (۱۳۸۲). *سیاست‌گذاری، هویت، جوانان* (پایان‌نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران.
- فرشیدورد، م.، و زیرک، ساره. (۱۳۸۱). لقب و لقب‌گذاری در ایران. *دانشکده ادبیات و علوم انسانی (تهران)*، ۴(۵-۴)، ۸۷-۹۹.
- قائم مقامی، س. (۱۳۹۷). درباره چند نام و لقب ترکی در شاهنامه. *جستارهای نوین ادبی*، ۵۱(۱)، ۲۷۱-۲۸۳.
- گافمن، ا. (۱۳۸۶). *داغ‌ننگ (چاره‌اندیشی برای هویت ضایع شده)* (م. کیانپور، مترجم). نشر مرکز.
- گللابی، ف.، حاجیلو، ف.، و ساعی، م. (۱۳۹۱). بررسی تأثیر دوزبانگی بر کسب هویت اجتماعی. *دانش سیاسی و بین‌الملل*، ۱(۴)، ۸۲-۶۷.
- گل‌محمدی، ا. (۱۳۸۱). *جهانی شدن، فرهنگ، هویت*. نشر نی.
- گی، ج. (۱۳۸۶). اهمیت تعلیم و تربیت چند فرهنگی (م. ظ.، فهمی، مترجم)، *جامعه فردا*، ۴، ۲۳۹-۲۵۰.
- مافی، ع. (۱۳۸۶). نام مستعار. *تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی*، ۱۴، ۲۳-۲۹.
- میریدی، م. ر.، و تقی زادگان، م. (۱۳۸۶). بررسی بحران هویت در بین دانش‌آموزان (نمونه موردی دانش‌آموزان شهر لار در سال تحصیلی ۸۵-۱۳۸۴). *مطالعات ملی*، ۲(۲)، ۱۴۷.
- مشایخی، ع. (۱۳۸۴). *زندگی در جهان چند فرهنگی*. فرهنگ و آهنگ، ۳(۳)، ۹-۱۰.
- میرزائی، س.، و رضایی، ف. (۱۳۹۹، شهریور). بررسی دوزبانگی اجتماعی کودکان و رویکرد مناسب آموزشی در آنان. [مقاله ارائه شده در همایش]. *اولین همایش ملی مدرسه فردا*، دانشگاه محقق اردبیلی.
- ناصری، ف. (۱۳۸۶). هویت‌یابی (جوان و بحران هویت، اختلاف نسل‌ها، ارزش‌ها، معنویت و ...). [مقاله ارائه شده در همایش]. *همایش مشاوره از دیدگاه اسلام*.
- نوذری، ح. ع. (۱۳۸۵). *نگاهی تحلیلی به روند تحول مفهوم هویت در قالب‌های سه گانه هویت سنتی، مدرن و پست مدرن*. *مطالعات ملی*، ۱۷(۲۶)، ۱۲۷-۱۴۸.

هادوی، ح. (۱۳۸۶). بررسی نظریه تیلور پیرامون مسئله هویت و گوناگونی فرهنگ در عصر مدرن. علوم سیاسی، (۶)، ۱۳۳-۱۴۸.

هوسپیان، آ. (۱۳۸۰). مقایسه توانایی‌های معنی‌شناختی دانش‌آموزان تک‌زبانه و دوزبانه. فرهنگ، (۳۸ و ۳۷)، ۳۲۹-۳۴۰.

- Andersen, G. (2001). *Pragmatic markers and sociolinguistic variation: A relevance theoretic approach to the language of adolescents*. John Benjamins.
- Bayley, R. (2004). Language socialization. In S. May (Ed.), *Encyclopedia of language and education* (pp. 1-14). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-02327-4_11-1
- Block, D. (2006). Multilingual identities in a global city. *Journal of Sociolinguistics*, 11(4), 531-544. https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2007.00337_4.x
- Brubaker, R., & Cooper, F. (2000). Beyond "identity". *Theory and Society*, 29(1), 1-47. <https://www.jstor.org/stable/3108478>
- Busse, T. V. (1983). Nickname usage in an American high school. *A Journal of Onomastics*, 31(4), 300-306. <https://doi.org/10.1179/nam.1983.31.4.300>
- Carl, J., & Stevenson, P. (2009). *Language discourse and identity in central Europe*. Multilingual Matters.
- Crozier, W. R., & Dimmock, P. S. (1999). Name-calling and nicknames in a sample of primary school children. *British Journal of Educational Psychology*, 69(4), 505-516. <https://doi.org/10.1348/000709999157860>
- Dylman, A. S., Champoux-Larsson, M., & Zakrisson, I. (2020). Culture, language and emotion. *Online Readings in Psychology and Culture*, 4(2). <https://doi.org/10.9707/2307-0919.1167>
- Finch, J. (2008). Naming names: Kinship, individuality and personal names. *Sociology*, 42(4), 709-725. <https://doi.org/10.1177/0038038508091624>
- Gladkova, A. (2002). The semantics of nicknames of the American presidents. In T. Dutton, M. Try, & M. Walsh (Eds.), *Proceedings of the 2002 Conference of the Australian Linguistic Society* (pp. 1-11). Australian Linguistic Society. <https://doi.org/10.1179/nam.1983.31.4.300>
- Liao, C. C. (2006). Linguistic analysis of nicknames of junior high school students. *Journal of Language and Linguistics*, 5(1), 68-86.
- Mary, N. L. (2005). Transformational leadership in human service organizations. *Administration in Social Work*, 29(2), 105-118. https://doi.org/10.1300/J147v29n02_07
- Morgan, J., O'Neill, C., & Harrè, R. (1979). *Nicknames: Their origins and social consequences*. Routledge and Kegan Paul.
- Negrea-Busuoc, E., & Simion, D. L. (2021). What's in a nickname? Form and function of sports' team nicknames. In A. B. Dinu & A. I. Cimpian (Eds.),

- Differences, similarities and meanings: Semiotic investigations of contemporary communication phenomena* (pp. 275-292). De Gruyter.
<https://doi.org/10.1515/9783110662900-013>
- Nikolenko, O. (2023). Nicknames as emotionally evaluative social identity carriers. *International Journal of Social Science and Human Research*, 6(3), 1-12.
<https://doi.org/10.47191/ijsshr/v6-i3-04>
- Pais, J. M. (2018). The symbology of nicknames in the school everyday life. *Educação & Realidade*, 43, 909-928. <https://doi.org/10.1590/2175-623674801>
- Pavlenko, A. (2008). Emotion and emotion-laden words in the bilingual lexicon. *Bilingualism: Language and Cognition*, 11(2), 147-164.
<https://doi.org/10.1017/S1366728908003283>
- Phillips, B. S. (1990). Nicknames and sex role stereotypes. *Sex Roles*, 23(5), 281-289. <https://doi.org/10.1007/BF01548251>
- Reid, E. M. (1991). *Electropolis: Communication and community on Internet Relay Chat* [Unpublished doctoral dissertation]. University of Melbourne.
- Richards, J. C., & Schmidt, R. W. (2013). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315833835>
- Schnurr, G. (2013). Soph names and social identities. *WISSLR*, 1.
<https://wisslr.com/abstracts/soph-names-and-social-identities/>
- Shohamy, E. (2007). Language tests as language policy tools. *Assessment in Education*, 14(1), 117-130. <https://doi.org/10.1080/09695940701272948>
- Starks, D., & Leech, K. T. (2011). Research projects on nicknames and adolescent identities. *New Zealand Studies in Applied Linguistics*, 17(2), 87-97.
- Wardhaugh, R. (2006). *An introduction to sociolinguistics* (8th ed.). Blackwell Textbooks in Linguistics.
- Warschauer, M., & Grimes, D. (2007). Audience, authorship, and artifact: The emergent semiotics of Web 2.0. *Annual Review of Applied Linguistics*, 27, 1-23.
<https://doi.org/10.1017/S0267190508070013>
- Zhou, F., Mou, J., He, M., & Kim, J. (2021). Nicknames as identity badges: How self-reflective nicknames can facilitate users' online social interactions. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 60, 102-130.
<https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2021.102459>

درباره نویسنده

مریم میرزایی دانش‌آموخته دکتری زبان انگلیسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب می‌باشد.
 زمینه تخصصی وی زبان‌شناسی، ترجمه، چندزبانگی و جامعه‌شناسی زبان است.

In God's Name

TABLE OF CONTENTS

Translating National Identity Image in Molière's The Misanthrope	1
Sedigheh Sherkat Moghadam	
The Numbers Game: A Comparative Study of Microsoft Translator and Professional Simultaneous Interpreters	33
Pardis Qasemi Sima Ferdowsi Najmeh Bahrami Nazarabadi	
Introducing Mindsetting and Brainsetting Education	71
Reza Pishghadam Shima Ebrahimi	
Exploring Naturalistic Qualities in War Poetry: Language and its Use in English and Persian Literature, with a Focus on the Select Poetry of Qeysar Aminpour and Wilfred Owen	97
Moslem Zolfagharkhani Mahdi Rahimi Ahmad Khajehim	
In-Text or Out-of-Text Word Choice: A Case Study of The History of Tom Jones, a Foundling	131
Mahbube Noura Seyyed Mohammadreza Hashemi	
A Historical Study of Language and Translation in Mashhad's Theaters: From the Constitutional Revolution to the Islamic Revolution in Iran	169
Ali Najafzadeh Saeed Ameri	
Investigating The Discourse of Trilingual Youth Identity; Nickname Among Trilingual Youth in The Village of Dashkasan	205
Maryam Mirzaei	

In the Name of Allah

**Journal of
Language and Translation Studies**

A Quarterly Refereed Journal

Volume 56, Issue 4 (Winter 2024)

License Holder:

Ferdowsi University of Mashhad

General Director:

Dr. Reza Pishghadam

Editor-in-Chief:

Dr. Reza Pishghadam

Executive Manager:

Dr. Shima Ebrahimi

Editorial Board:

Dr. Alireza Anoushirvani

Professor in English Language and Literature, Shiraz University, Iran

Dr. Mona Baker

Professor in Translation Studies, The University of Manchester, England

Dr. Zohreh Eslami Rasekh

Professor in Applied Linguistics, Texas University, USA

Dr. Edwin Gentzler

Professor in Comparative Literature, University of Massachusetts Amherst, USA

Dr. Alireza Jalilifar

Professor in Applied Linguistics, Shahid Chamran University, Iran

Dr. Saeed Ketabi

Associate Professor in TEFL, Isfahan University, Iran

Dr. Masood Khoshsaligheh

Professor in Translation Studies, Ferdowsi University of Mashhad, Iran

Dr. Hossein Nassaji

Professor in Applied Linguistics, University of Victoria, Canada

Dr. Reza Pishghadam

Professor in Social Psychology of Language Education, Ferdowsi University of Mashhad, Iran

Dr. Abdolmahdi Riazi

Professor in TEFL, Macquarie University, Australia

Dr. Shahrzad Saif

Professor in Applied Linguistics, Laval University, Canada

Persian Editor:

Akbar Heidarian

English Editor:

Dr. Saeed Ameri

Coordinator:

Zahra Baniasad

Typesetting:

Elahe Tajvidy

Printing:

Ferdowsi University of Mashhad Press

Mailing Address:

Faculty of Letters & Humanities, Ferdowsi University Campus, Azadi Sq., Mashhad, Iran

Postal Code: 9177948883

Tel: (+98 51) 38806723

p-ISSN: 2228-5202

e-ISSN: 2383-2878

Journal of

Language and Translation Studies

Translating National Identity Image in Molière's The Misanthrope 1
Sedigheh Sherkat Moghadam

The Numbers Game: A Comparative Study of Microsoft Translator and Professional Simultaneous Interpreters 33
Pardis Qasemi - Sima Ferdowsi - Najmeh Bahrami Nazarabadi

Introducing Mindsetting and Brainsetting Education 71
Reza Pishghadam - Shima Ebrahimi

Exploring Naturalistic Qualities in War Poetry: Language and its Use in English and Persian Literature, with a Focus on the Select Poetry of Qeyzar Aminpour and Wilfred Owen 97
Moslem Zolfagharkhani - Mahdi Rahimi - Ahmad Khajehim

In-Text or Out-of-Text Word Choice: A Case Study of The History of Tom Jones, a Foundling 131
Mahbube Noura - Seyyed Mohammadreza Hashemi

A Historical Study of Language and Translation in Mashhad's Theaters: From the Constitutional Revolution to the Islamic Revolution in Iran..... 169
Ali Najafzadeh -Saeed Ameri

Investigating The Discourse of Trilingual Youth Identity; Nickname Among Trilingual Youth in The Village of Dashkasan 205
Maryam Mirzaei

p-ISSN: 2228-5202

e-ISSN: 2383-2878

Volume 56, Issue 4 (Winter 2024)